BIBLIOTECA VITT. EMANUELE FONDO EBORENSE
31
9 A
12

Digitized by Google

HERMANNI

BOERHAAVE

PHIL. & MED. Doctoris; MED. BOTAN. & CHEM. in Acad. *Lugduno-Batava* Profeſſ. Celeberrimi; ACADEM. REG. SCIENT. PARIS. & SOCIET. REG. LOND. Socii,

TRACTATUS
DE VIRIBUS
MEDICAMENTORUM

EDITIO NOVISSIMA

Altera vice dedit, accuratius adhuc recenſuit, noviſque Annotationibus & Additamentis locupletior fecit

BENEDICTUS BOUDON,
DOCTOR MEDICUS.

VENETIIS, M. DCC. LIII.
Apud THOMAM BETTINELLI.
SUPERIORUM PERMISSU.

Ἀσκεῖν περὶ τὰ Νουσήματα δύο ; ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν.

Duo in Morbis præſtanda ſunt, adjuvare, aut ſaltem *non nocere.*

HIPPOCR. Epid. lib. I. §. 2. verſ. 92.

PRÆFATIO
EDITIONIS PRÆCEDENTIS. *

NOn hic equidem in laudes meritiſſimi AUCTORIS hujuſce Libri animus eſt prolixe admodum excurrere. Nemo quippe vel primum Artis Apollineæ conſalutavit limen, ad cujus aures non pervenerit Clariſſimi BOERHAAVE in rebus Medicis admirandæ & omnibus numeris abſolutæ peritiæ fama: teſtantur eam profecto ſatis ſuperque numeroſi, qui quotannis ad celeberrimam Accademiam Lugduno-Batavam undiq: concurrunt, Diſcipuli, & inde reduces Præceptoris Incomparabilis nomen ubiqne gentium percelebrant: at vero conſummatam Præſtantiſſimi Viri ſapientiam Medicam Gnaris omnibus, quibus Docentis præcepta coram haurire non fuit datum, notam utique faciunt eximia, cedroque digniſſima ipſius genuina Opera; de quibus autem plura dicere ſupervacaneum eſſet, cum omnium terantur, ac teri debeant, manibus. Hinc etiam effectum, ut quidquid ſub tanti *Artis Medicæ*

* Editionem iſtam, tredecim abhinc annis (nimirum ann. 172. Pariſiis, apud eundem Bibliopolam) dedi, vivente adhuc BOERHAAVIo. Jam vero *Præfationem*, Operi tunc temporis a me præfixam, hic iterum exhibere, nonnullis mutatis, conſultum duxi, annexo inſuper ad calcem *Monito de noviſſima hac Editione*; ſcilicet ut inde facilius intelligere poſſint LECTORES, quid in hiſce binis Editionibus ipſe præſtiterim.

Antiſtitis nomine; ſive jure, ſive injuria, typis evulgatur, ſtatim ab omnibus *Medicorum Filiis*, ſummo cum applauſu, & ambabus excipiatur ulnis. Verum enim vero non parum hercle dolendum eſt! quod Magni iſtius Viri *Prælectiones* aliquot, olim habitæ, & ab ejus Auditoribus calamo exceptæ, adeo perperam, quin & propudioſum in modum, non ita pridem publici juris factæ ſint; ſcilicet a Bibliopolis lucripetis, quibus Diſcipuli, ejuſmodi *Manuſcripta* mendis ſcatentia dedere, typis mandatæ. Ea porro ratione lucem prima vice (1723) aſpexit, Benevole Lector, hicce, qui tibi iterum ſiſtitur, Liber: quum enim, aliquot retro annis, *de Medicamentorum Viribus* in Academia Lugduno-Batava *Prælectiones* haberet Clariſſimus Profeſſor BOERHAAVE; atque hæ primum quidem avidis auribus ab Auditoribus exciperentur, nec ſegniore calamo, prout quiſq; tumultuaria opera Differentis vocem erat aſſecutus, concrederentur chartis, mox de manu in manum deſcribendo irent, coligerenturque in unum; accidit ut, quatuor abhinc annis, quidam Eximii illius Viri Diſcipulus, quum iſtiuſmodi *Manuſcriptum* haberet, idem in hac Urbe typis excudendum Bibliopolæ tradiderit. Quod quidem Opus, etſi mendis paſſim refertum, atque BOERHAAVII celeberrimo nomine prorſus indignum, avidiſſime tamen a *Tyronibus Medicis* exceptum eſt. Quin etiam cum hic

Fœ-

Fœtus, utut abortivus, tanti AUCTORIS nomine inſigniretur, ideo meruit ut inter ceteros optimæ notæ de *Materia Medica* Libros, nuper ipſum retulerit FRIDERICUS HOFFMANNUS, Profeſſor Halenſis famigeratiſſimus *. Hinc igitur, omnibus paulo poſt diſtractis Exemplaribus, quum elapſo anno alteram Editionem moliretur Bibliopola Pariſienſis, eamque jamjam incepturus eſſet, rogatus fui ut Operis edendi curam in me ſuſciperem. Verum enim vero cum non vehementer dolere non poſſem, quod Viro de *re Medica*, ſuiſque potiſſimum Diſcipulis tam bene merito, ut & Præceptori meo, æterno grati animi atque reverentiæ cultu proſequendo, Liber iſte proſtaret adſcriptus, non ſolum ipſius indignus nomine, ſed & craſſiſſimis ſcatens erroribus; eapropter, hacce mihi demandata Provincia quo par erat modo functurus, omnem requiſitam operam impendere decrevi: ita quidem, ut non modo totum hunc Tractatum, quantum in me eſſet, *mendis* expurgarem innumeris; verum *hiulca* quoque *loca*, ubi foret neceſſe, ſupplerem, *diviſiones* ineptas emendarem, omiſſas adderem, omniaque neceſſaria ſedulo præſtare anniterer: etiamſi profecto, ad eliminandas inde ſordes, ſa-

* Confer *Præfationem de Studio Medico recte pertractando, & ejus probatiſſimis Auctoribus*, quam FRIDER. HOFFMANNUS præfixit noviſſimæ Editioni (ann. 1726.) *Introductionis ad Univerſam Artem Medicam* HERM. CONRINGII; pag. 13.

lebraſque complanandas, prima fronte requiſitus mihi videretur labor HERCULIS, cui ſoli datum eſt Αὐγείου βουστάσιον ἐκκαθαίρειν Hoc autem opus lubentius ſuſcepi, quod mihi daretur facilius præſtandum; ut pote qui *Manuſcriptum* ejuſdem *Collegii* poſſiderem *Exemplar* multo correctius, & nonnihil auctius, quam illud quod typis prima vice mandatum fuit. Porro, quum etiam averet Bibliopola, ut Liber hic auctior aliquo fœnore jam prodiret; ideo, votis ejus ſatisfacturus, nonnulla *de Corporum Elementis* ad initium præfanda, tum quædam *de Solidis & Fluidis noſtri Corporis in genere*, nec non *de Vaſis ejuſdem* in *PROLEGOMENIS* addenda, ſuiſque inſerenda iocis operæ-pretium autumavi. Jam vero quandoquidem hæc ex ipſius AUCTORIS penu duntaxat, ſi modo fieri poſſet, excerpenda mihi viderentur; idcirco ea omnia ex ejus *Collegio Manuſcripto de Methodo ſtudendi Medicinæ* deprompſi: quod quidem inutile futurum tunc temporis non arbitratus ſum; quum inprimis pleraque ex hocce *Collegio* deſumpta, & præſenti inſerta Tractatui, alibi non exſtent, egregia ſint admodum, atque *Theoriæ Medicæ* plurimum inſerviant. Ceterum, licet interea *Collegium* iſtud (ſub hoc titulo, *Methodus diſcendi Medicinam*) anno elapſo (1726) *Amſtelodami* fuerit editum, operam tamen & oleum, in iis quæ ex meo deprompſi *Manuſcripto*, perdidiſſe haudquaquam exiſtimo;

ſtimo ; quandoquidem hoc impreſſum Opus (quod ad oras haſcé nuper advectum mihi vidiſſe contigit) adeo turpiter , totque fœdatum errorum monſtris in lucem prodierit, ut ſane cum Editorum , tum Bibliopolarum , iſtius farinæ Opera typis evulgantium, perfrictam frontem ſatis demirari non poſſim, ut hunc Egregium & Incomparabilem Virum tam injuſte atque indecore , propter vile lucellum , peſſime multare non erubeſcant ; peſſime , inquam, quum enim Eruditi nihil pretioſius habeant & antiquius quam ſuam famam , num quid iis moleſtius eſſe poteſt , quam ſi incondita , mendis ſcatentia, & ex ſuis *Prælectionibus* perperam corraſa *Manuſcripta*, ſub ipſorum nomine , ipſiſque inſciis ac invitis , furtive in lucem edantur ? Hoc igitur, uti ſumma ſit injuria , ita merito non ipſi ſolum Auctores, quorum nomini ejuſmodi Libri adſcribuntur , id inprimis ægerrime ferunt , ſed & omnes Boni ſimul abominantur , nec enim leve crimen eſt, in aliorum labores ſibi arrogare divulgandi poteſtatem . Hinc ergo quid mirum? quod , increſcente quotidie Bibliopolarum inhoneſto lucro hiantium audacia , in evulgandis ſub clariſſimo BOERHAAVII nomine indignis plane Operibus , de hac ſibi illata iniuria , nuper in *Nuntiis publicis* identidem conqueri coactus fuerit Vir optimus & moderatiſſimus . Quin etiam hac de re multo quidem potiori jure hodie conqueſtus eſt , quam olim JOANNES-

BA-

BAPTISTA, MONTANUS *Veronenſis*, Academiæ Patavinæ celeberrimus Profeſſor; cujus *prælectas Lucubrationes* cum ipſius evulgaſſent Diſcipuli, de hiſce ſub ſuo nomine editis Operibus verba faciens, " " *hæc* (inquiebat) *Dii boni! ita conſcri-* " *buntur*, *ut*, *cum mihi quandoque offerun-* " *tur non amplius ut mea recognoſcam*, *ita* " *ſunt corrupta*, *contaminata*, *& infeliciter* " *explicata*. * " Licet enim hæc ſors famigeratiſſimis pleriſque Profeſſoribus & olim contigerit, & hodie ſimiliter contingat, iſtud tamen ipſos multo quidem acerbius afficit, quum ſua *Prælecta* adeo perperam in lucem eduntur, ac intra quatuor annos non ita pridem evulgata fuere tria Præclariſſimi BOERHAAVII *Collegia*; ſcilicet, (α) *de Viribus Medicamentorum*: (β) *de Chemia*; atque [γ] omnium noviſſime, *de Methodo diſcendi Medicinam*. Ego vero longe alius fuiſſem mehercule! quam ut hujus primi Libri ſub Colendiſſimi Præceptoris nomine typis mandandi curam ſuſcipere voluiſſem, niſi jam in lucem prodiiſſet, nec parvo Summi Viri dedecore proſtaret iſte Tractatus: quum enim alteram Editionem ſine mora dare decreviſſet Bibliopola, hæc profecto, niſi operam qualemcunque meam collocaſſem, eadem omnino ac prior evulgata fuiſſet. Non igitur exiſtimo, quenquam ita iniquum fore judicem, ut laborem huncce meum

* Vide *Librum* MONTANI *de Differentiis Medicamentorum*, *&c.*

meum aut vituperet, aut vilipendat; quum inprimis palam teſter, me iſtud Opus ea duntaxat inductum ratione ſuſcepiſſe, ſcilicet, *ut illud celeberrimo* BOERHAAVII *nomine minus indignum*, *emaculatius multo quam antea*, *Tyronibuſque ſaltem innoxium hac vice redderetur*. At enim, utut multa cauſetur ille qui priorem Editionem hujuſce Libri dedit, dicat que præſertim ſe iſtud feciſſe, *ut ad perfectiorem ejuſdem Operis dandam Editionem excitetur Clariſſimus Auctor*, (quod quidem prima fronte ſufficiens videri poſſet) nemo tamen inficias ibit, iniquam ædepoli! ac miſeram fore Eruditorum ſortem; ſi, graviſſimis implicati negotiis, quidquid abſonum inconditumque ſub eorum nomine, ab aliis editum prodiret, idem ipſi tenerentur evulgare. Hinc igitur ſi quando ejuſmodi *Prælectiones*, utilitatis publicæ gratia, quiſquam typis committere geſtit, hoc ſane nunquam omnino præſtare debet, niſi ipſius Auctoris conceſſu; & quidem tunc temporis, omnem, pro virili parte, operam impendere tenetur, ut Editio caſtigata & emaculata prodeat in lucem. Sed de his hactenus. Jam vero tempus eſt ut enarrem ordine, quid in hac Editione ipſe præſtiterim; hoc enim pacto BENEVOLUM LECTOREM certiorem utique faciam, me nihil hic egiſſe, quod quidem vel *neceſſarium*, vel *utile* ſaltem non fuerit.

Primo igitur. Huncce Tractatum typis niti-

nitidiſſimis excudendum curavi, nempe; cum requiſitis Characterum differentiis Vocum & Argumentorum diſtinctionibus, &c. de quibus autem omnibus plura dicere neceſſarium non eſt; quandoquidem prima fronte conferenti clare pateat, quantum, hoc reſpectu, inter priorem & hanc Editionem diſcrimen interſit: cum in illa pleraque, quæ diſtingui debuiſſent, incompta, conſula, & inconcinna Jaceant.

Secundo. Sermonem paulo terſiorem reddere anniſus ſum; & ideo Voces aliquot hinc inde deficientes inſerui, aliaſque mutavi, ſcilicet ut Senſus clarior, ac Phraſes aliquanto elegantiores eſſent: neque tamen in hocce caſu Verborum aucupio, Phraſium-ve lenocinio nimis indulſi; utpote veritus, ne Sermonis nitori ſectando tempus nimium impenderem; tum quoque præſertim ne hunc in modum Senſus Auctoris forte perturbaretur, vel etiam inverteretur: verum tamen pendentem ſæpenumero Senſum ſupplere coactus fui, ne LECTOREM offenderet, aut remoraretur: at vero iſtud citra neceſſitatem nuſquam præſtiti; quin etiam hæc Additamenta, ſi alicujus eſſent momenti, intra *binos hamulos*, hunc in modum ( ), incluſa fuere.

Tertio. Ex *Manuſcripto* hujus Operis *Exemplari*, quod ad manus erat, non modo plurima paſſim emendavi; ſed & nonnulla addidi; quæ quidem *hamulis* eſſe diſtinguenda non arbitratus ſum; niſi ubicun-

cunque manifeſti adeſſent *hiatus* quos egomet meo Marte ſupplere debuerim, utpote qui, cum in Editione priori, tum in *Manuſcripto* meo deficerent, atque neceſſario ſupplendi venirent; ſicut videri poteſt præcipue *pag.* 161. 166. 209. 210. 211. 255. 282. 287. 292. 314. 321. 324. 330. 331. 332. 333. 336. 343. 351. 353. 387. 390. 397. 403. 422. hujuſce ſecundæ Editionis *, & alibi hinc inde, ubi quidem diſtinctio per *hamulos* modo adeſt, modo deficit.

Quarto. Cum optaret Bibliopola, ut hæc Editio priori fieret auctior, quin & ad certam molem excreſceret; capropter, ad hoc exequendum, *tria* non inutilia quidem præſtiti. 1o. Nonnulla ex *Manuſcripto Collegio* Auctoris *de Methodo ſtudendi Medicinæ* (ſicut antea dictum eſt) deprompſi; quæ vero ſingula ſuis inſerui locis. Sic igitur, in PROLEGOMENIS, integrum Primum Caput inde conflavi, [quod quidem etiamſi non magni forte momenti quibuſdam videri poſſet, illud tamen ex alio penu vel auctius, vel perfectius reddi opus eſſe non cenſui]; tum hinc

* Hæ citatæ paginæ referuntur; in hac *noviſſima Editione*, ad ſequentes: 164. 169. 215. 216. 262. 289. 294. 300. 322. 329. 333. 339. 340. 342. 343. 346. 354. 355. 363. 366. 401. 405. 412. 418. 438. Porro, in *præſenti Editione*, nova adhuc ejuſmodi exſtant, præter memorata, Additamenta in Textu; *binis hamulis* pariter diſtincta; ſcil. *pag.* 132. 133. 156. 157. 229. 241. 300. 317. 319. 347. 354. 393. 475. & aliis hinc inde locis.

hinc etiam Caput Quartum, maxima ex parte, concinnavi, additis ad finem iis quæ Tertium alterius Editionis conſtituebant: denique mutato Capitis ſequentis titulo (quia nempe ſimilis jam fuerat præcedenti datus) viginti *articulos* ibidem inſerui, nimirum ab *art.* 2. ad 22. Et hæc quidem omnia intra duos *hamulos* ſemper appoſui; ne ſcilicet eum reliquo Textu eadem confudiſſe viderer, utque Scrupuloſis omnibus hoc pacto ſatisfacere poſſem. 2o. AUCTORUM in Textu citatorum Loca, ſive Collationes, minori charactere [diſcriminis gratia) ſubjunxi; & quamvis hoc initio factum non fuerit, quoniam tunc temporis minus otii mihi ſuppeteret, attamen in Tertia Parte; quæ totius Operis eſt præcipua, illud ſatis accurate præſtitum advertet BENEVOLUS LECTOR, quanquam alicubi forſan omiſſum reperturus. 3o. Annotationes aliquot, & Additamenta circa res præcipuas (& hæc quidem hinc inde, prout operæ-prætium eſſe arbitratus ſum] minori charactere ſimiliter diſtincta ſubnexui. In quibus autem omnibus præſtandis curam non mediocrem impendi, ne quis ſubreperet error, utque hæc Tyronibus ſaltem utilia quadantenus eſſe poſſent.

Quinto. Diviſiones aliquot ineptas emendavi, neglectaſque adjeci. Sic enim Partem Operis Tertiam, quæ jam in PROLEGOMENIS, Cap. XIII. *de Claſſibus Medicamentorum*, in Claſſes quinque diſtri-

ſtributa fuerat, & quæ tamen perperam admodum in tres duntaxat diviſa in Operis ſerio exſtabat, [dum ſcilicet Prima Claſſis cum Secunda, & Quinta cum Quarta ſimul confunderentur, adeo ut iſtud conſpicientem ſtatim offenderet] diſtributione genuina in quinque iterum diſtinxi. Præterea, in ſecunda Claſſe ejuſdem Partis, Caput *de Hydragogis*, minus apte itidem in quatuor diviſum, ad unum reduxi. Sic etiam, in Tertia Claſſe, Caput *de Detergentibus*, *Emundantibus*, *&* *Erodentibus*, cum altero confuſum, diſtinguendum neceſſario mihi fuit. Plurimas inſuper Diviſiones, Diſtinctioneſque omiſſas addidi: quum enim initio ſingula Capita in *articulos* diviſa fuiſſent in Editione priori, ac iſtud paulo poſt omnino neglectum exſtaret, quin & Argumentorum diſtinctioni plerumque conſultum non eſſet, nec unquam Formularum a reliquo Textu diſcriminis haberetur ratio; hæc omnia ſane mihi fuerunt non perfunctorie quidem interpolanda, atque ſupplenda.

Sexto. In Erratis tum Typographicis, tum aliis, præſertim ſi alicujus eſſent momenti, corrigendis operæ non peperci: Sphalmata quippe multa emendavi, non modo in Figurarum Mathematicarum explicationibus (ubi quidem adeo craſſa occurrebant Menda, ut ea profecto vel ignariſſimo Tyroni condonari non potuiſſent); at etiam, ſiquando ne-

eſſe fuit, Litteræ in ipſis Schematibus deficientes additæ ſunt, atque ſuperfluæ alibi deletæ. Verum enim vero curam inprimis adhibui quam diligentiſſime, ubi corrigendi venirent errores in doſibus Medicamentorum; in quibus ſane numeroſi reperiebantur, & erga Tyrones admodum periculoſi: uti quidem videre eſt, ex. gr., in Capite *de Phlegmagogis*, pag. 215. prioris Editionis, ubi *Gummi-Gutta* a gran. xv. ad ſcrup. v. præſcriptum exſtat; & in Capite *de Hydragogis*, pag. 233. ubi *Mercurii Dulcis* a gran. iv. ad drachm. ii. doſis aſcendit: taceo, brevitatis gratia, complures alios eoſque graves hujuſcemodi errores paſſim obvios. In his autem omnibus emendandis, non modo probatiſſimorum quorumque Auctorum adminiculo, ſed inprimis Clariſſ. AUCTORIS noſtri *Materia Medica* uſus fui; quam etiam, ut & ipſius *Inſtitutiones Medicas*, ſemper debent conferre Tyrones, dum præſentis Tractatus lectioni operam dabunt, quo melius nempe ſenſum aſſequantur, & errores, ſiqui præterlapſi fuerint, ipſimet corrigere valeant.

Septimo. Indicem Capitum non ſolum auctiorem multo reddidi; adjectis ſcilicet Capitum argumentis; ſed etiam alterum Indicem Rerum & Verborum locupletiſſimum ad Operis calcem adjunxi.

Octavo. Denique cum, in hoc expurgando AUGIÆ *Stabulo*, impoſſibile fere fuerit una vice omnes eliminare ſordes,

idcir-

idcirco *Errata* tum Typographica, tum alia quoque, ſive prætervisa, ſive commiſſa, ad finem annexui; ſcilicet ut iſtud Opus, quantum quidem in me eſſet, utilius atque perfectius eo pacto redderem.

Et hæc ſunt, LECTOR HUMANISSIME, quæ in hac Editione fuerunt a me præſtita: in quibus vero ſi expetitum attigerim ſcopum, erit ſane de quo non mediocri afficiar gaudio; ſin minus, tu ipſemet reliqua ſupplere dignaberis. Porro quidquid bonum in hujuſce Libri Textu inveneris, in omne Præclariſſimo BOERHAAVIO jure ac merito arrogare, ipſiuſque Tholis appendere utique non dubitabis: verum ſi quid adhuc minus apte, vel etiam perperam expoſitum ibidem offenderis, iſtud profecto non in Præſtantiſſimum AUCTOREM, ſed in Diſcipulorum deſcribentium negligentiam, ut & inſcitiam, atque cacographiam, vel in Typographorum ſphalmata, precor, refundas. Ego vero [uti jam dixi] hoc ſane duntaxat in iſto ſuſcepto labore mihi propoſui, ut ſcilicet qualemcunque hanc Editionem clariſſimo AUCTORIS nomine minus indignam, emaculatiorem multo, ac proinde Tyronibus non ſolum innoxiam, ſed & priori longe utiliorem, in omnibus, pro virili parte, efficerem. At enim hoc Opus perfectum unquam, vel celeberrimo BOERHAAVII nomine dignum ſpes utique non eſt in lucem proditurum eſſe, niſi

ab ipſomet edatur AUCTORE: quod quidem ſiquando contingeret, tunc exigui & qualiſcunque hujuſce mei laboris jacturam non modo non ægre, ſed & lætiſſime profecto laturus eſſem. Verum enim vero, quoniam Præclariſſimo Viro graviſſimis detento negotiis, otium ſuppetere non videretur, ut huncce Tractatum ab ipſo nunc temporis edendum eſſe ſpes aliqua daretur; ideo Spartam hanc lubentius in me ſuſcepi, atque, pro meo modulo, imparatis ac imparibus licet viribus, adornavi. Quam vero exoptandum eſſet, ut hunc Librum (utiliſſimum hercle futurum, ſi ipſius AUCTORIS exaratus prodiret calamo) publici juris faceret Vir maximus, ac de re Medica, ſuis aureis Operibus locupletata, optime meritus! Quid enim Philiatris utilius nunc eſſe poſſet, quam ut ille qui Inſtitutiones Medicas, Praximque omnium accuratiſſime docuit hactenus, idem etiam Vires & Uſus Medicamentorum exponeret? Donec autem tanto beneficio Medicos ſibi obſtringere conſultum duxerit, huncce Summi Viri Fœtum, utut abortivum, ne dedigneris, quæſo, BENEVOLE LECTOR; in eo quippe plurima non modo perquam egregia, atque utiliſſima, ſed & alibi vix invenienda reperies: hinc etiam nullus dubito, quin fructus haud mediocres exinde percepturi ſint Medicinæ Tyrones. His ergo præſertim offertur iſte Liber, utpote ad ipſorum

rum

rum uſum quam optime redundaturus, inprimis vero ſi illum una cum aliis, iiſque genuinis, Clariſſimi AUCTORIS Operibus aſſidue & ſedulo contulerint.

Scribebam *Pariſiis*, 13. Januarii, M. DCC. XXVII.

EDITORIS MONITUM
DE HAC NOVISSIMA EDITIONE.

JAm elapſi ſunt anni ſeptemdecim, BENEVOLE LECTOR, poſtquam hic Liber prima vice *Pariſiis* editus eſt [*a*]: Qua vero ratione iſtud tunc temporis factum fuerit, in præcedente Præfatione [*b*] dixi. Deinde autem, *Hagæ-Comitum*, [licet titulus ferat *Pariſiis*] ſecunda vice recuſus prodiit [*c*]; quæ quidem aſſimulata Editio priori omnino ſimilis eſt, neutiquam vero auctior, & emendatior, quamvis titulus utrumque ſpondeat. Hanc autem vidiſſe nondum mihi contigerat, cum, anno ſequente 1727., novam dedi, prima & ſecunda longe emaculatiorem, & auctiorem; cui quoque PRÆFATIONEM, quam in Operis fronte iterum ſiſto, tum præfixi. Adeoque Editio noviſſima, quam altera vice nunc præbeo, in ordine quarta eſt, niſi forſan alibi quædam alia prodierit mihi incognita. Hiſce

(*a*) Anno 1723.
(*b*) Pag. v. & vi.
(*c*) Ann. 1726.

præmiſſis, ſupereſt ut enarrem, quid hic denuo præſtitum a me fuerit; quod quidem paucis ſic habe.

1o. Tractatum hunc ſemel antehac a me ſedulo recognitum, & ab innumeris mendis expurgatum, accuratius adhuc in omnibus, tum quoad impreſſionem, tum quoad ſermonem, & res ipſas [quantum quidem per otium licuit) recenſui, ac repurgavi, correctis ubique præcedentis Editionis Erratis, annexiſque Addendis; quin etiam allucinationes multas, eaſque interdum graves, prima vice prætervifas, ſimul emendavi: quæ omnia profecto conferenti ſponte patebunt.

2o. Additamenta quædam alia in Textu, iis ſcilicet locis ubi requiri viſa fuerunt, intra duos hamulos ſive cancellos, inſerui. *

3o. Annotationes præcedenti Editioni a me adjectas, minorique charactere diſtinctas, modo reformavi, modo adauxi, prout operæ pretium eſſe arbitratus ſum; imo & alias non paucas variis in locis addidi.

4o. Indicem Rerum & Verborum, in multis deficientem, non ſolum accuratiorem, ſed hinc inde auctiorem quoque effeci.

5o. Auctorum in hoc Libro citatorum Indicem adjeci novum.

6o. Capitum Indicem etiam auxi, præci-

* De his confer ſuperius *Notam* paginæ xvii.

cipuis ſcilicet contentis multo uberius annexis ; ita ut Operis Conſpectus , hoc pacto , melius exhibeatur.

70. Quod ad ordinem hujuſce Tractatus attinet , pauca duntaxat in eo mutata reperiuntur. Sic , ex.gr. , in PART. III. CLASS. II. pag. 330. CAPUT IX. continens *Corollaria de Purgantibus per Alvum in genere* , diſtinctum eſt a CAPITE VIII. *de Melanagogis* , quocum antea hæcce Corollaria confundebantur. Ita quoque , in CAP. XII. *de Sudoriferis* , pag. 370. *Theoremata de Sudoriferis in genere* antepoſita ſunt *Corollariis Practicis* de iiſdem. Præterea , in IV. CLASSE , pag. 432. *Theoremata de Topicis in genere* primum CAPUT jam conſtituunt. Notandum inſuper mihi videtur , quod in *PROLEGOMENIS* . ad accuratiorem ordinem , CAP. IV. & V. ante II. & III. ſatius collocata fuiſſent. Porro , Citationes interdum mutatæ ſunt , quando ſcilicet iſtud facto opus eſſe viſum eſt : Ex. gr. jam non amplius , in primis *PROLEGOMENORUM* Capitibus , citatur *Collegium Manuſcriptum* AUCTORIS *de Methodo ſtudendi Medicinæ* , verum , hujus loco , *Collegii* ejuſdem *Editio Londinenſis* anni 1734 ; licet tamen hanc [quæ quidem præcedente * anni 1726. non multo ſane correctior , aut melior eſt) citare profecto me puduerit , cum iſtud Opus Cla-

* De qua vide ſupra , in *Præfatione* , pag. xx, & x.

Clariſſimo BOERHAAVIO plane ſit indignum : at quoniam hujuſce *Methodi* nulla potior exſtaret Editio, eandem *Manuſcripti Collegii* loco ſubſtituendam eſſe putavi. Sed cum hæc omnia levioris ſint momenti, iis fuſius enarrandis tempus mihi terrendum non eſt.

Jam veroupereſſet, ut de præſentis Tractatus tam ordine, quam methodo, pauca hic loci differerem : ſed iſtud ſupervacaneum utique foret; cum in *Indice Capitum* [ut ſuperius dixi] totius Operis Conſpectus ſimul exhibeatur.

Verum enimvero, quanto Medicinæ bono res ceſſiſſet, ſi Clariſſimus BOERHAAVIUS ipſemet evulgaſſet huncce Librum! At, quamvis eum aliquando tandem iſtud præſtiturum eſſe ſpes quædam effulgere viſa fuerit, nulla jam amplius ſupereſt; cum Eximium hoc HYGEIÆ Columen, Medicorumque Coryphæus, duobus fere abhinc annis obierit *, maximo ſui deſiderio omnibus relicto; poſtquam ſcilicet ingenii ſummi, ſimulque ſtudii & diligentiæ non minoris inſigne diu præbuiſſet exemplum, ac de Humano Genere, Mediciſque potiſſimum, uberrimo ut & puriſſimo Doctrinæ fonte, aureiſque Scriptis, bene mereri non deſiiſſet Vir nulli in Arte Salutari ſecundus: Cujus ideo nomini nunquam intermorituro grata ſemper aſſurgere debet Medicina! Por-

* *Lugduni-Batavorum*, die 23. Septembris 1738, anno ætatis fere ſeptuageſimo.

Porro, ab AUCTORIS obitu, Editionem hanc noviſſimam huc uſque diſtuli; quippe qui ſperarem, eum, circa idem argumentum, in ſuis Manuſcriptis, forſan aliquid typis edendum reliquiſſe. Verum quoniam nihil, ſuper hac re, ab ipſo exaratum in ejus Schedis inventum fuiſſe tandem audiverim; ſimulque Bibliopola, divenditis omnibus præcedentis Editionis exemplis, quæ undique expetebantur, aliam ſine mora dare vellet, hujus demum curam ſuſcipere decrevi: quamvis tamen vix forte tale quid aggredi in animo mihi fuiſſet, niſi jam alia vice in idem opus incubuiſſem. Enim vero norunt omnes Litterati, quam tædioſum, laborioſumque ſit, imo & quovis reſpectu ingratum, iſtiuſmodi Libris operam ſuam impendere; cum inprimis quid in iis ab Editore præſtitum fuerit, ſcire Lector ut par eſt haud poſſit, niſi ſimul conferat Editiones; quod quidem a nemine fere ſit unquam. Non igitur arbitror, quempiam ita iniquum fore judicem, ut vanæ aucupandæ gloriolæ, vel tenuis lucelli deſiderio laborem huncce meum imputaturus ſit.

Tandem aliquid monendum hic mihi reſtat de *DAVIDIS ABERCROMBYI* Opuſculo, quod ad Libri calcem, *binarum Epiſtolarum*, quæ antehac aderant, loco ſubjunxit Bibliopola.

De hocce Tractatulo, duo ſequentia præſertim, in Tironum gratiam, notanda

da veniunt. 1o. *AUCTOR* univerſam doctrinam ſuam de *Saporibus* ſuperſtruit vetuſtæ hypotheſi quatuor Qualitatum primarum, aquarum diverſa combinatione, tum naturam Saporum, tum operandi rationem poſtmodum eruit. Sic, v. gr., Acerba, &, quæ gradu ab iis differre dicit, Auſtera, & Acida, frigida pronunciat; adeoque vim adſtringendi, repelliendi, æſtum compeſcendi, reliquoſque frigiditatis effectus ipſis aſſignat. E contrario Amara, & Acria pro calidis venditat, atque hinc contrarias virtutes de ipſis prædicat. Similiter porro Dulcium, Salſorum, Pinguium, reliquorumque Sapidorum naturam exponit.

2o. Licet *Sapor* explorandis Plantarum Viribus, ut plurimum apprime inſervire poſſit, iſtud tamen ab *AUCTORE* nimis generaliter prædicatur. Non enim Medicæ Vegetabilium, ut & Corporum quorumcunque Facultates, ex ſolo Sapore certo ac ſemper determinari poſſunt; vel additis etiam (ut fieri debet) tum Odore, tum Notis Characteriſticis ex Botanica deſumptis, imo & Tentaminibus Phyſico Chymicis, &c. Siquidem, utut mediantibus his omnibus adminiculis, veras ac genuinas in Plantis pleriſque vires explorari poſſe negandum minime ſit, eædem inſuper ab Effectu, & Experientia, eaque ſæpe repetita, clarius patefiunt. Nemo quippe Saporis, & Odoris ſubſidio, vel etiam ope Experimen-

rimentorum Phyſico-Chymicorum, &c. conjicere, vel certo cognoſcere unquam poterit vim *Chinæ-Chinæ* febrifugam, *Ipecacuanhæ* antidyſentericam, *Jalappæ*, *Rhabarbari*, aut *Sennæ* purgantem, *Seminis Hyoſcyami* narcoticam, *Daturæ* dementiam producentem, *Gratiolæ*, *Hellebori albi*, ac præſertim *Antimonii* emeticam, *Mercurii* ſialogogam, *Cantharidum* viis urinariis inſenſam, & ſic porro. Quin potius ſponte patet, Experientiæ ſuffragium omnino requiri ad ejuſmodi Medicamentorum Facultates eruendas ac ſtabiliendas. Nec etiam unum vel alterum ſufficit experimentum; ſed plura ſimul adhibenda ſunt, adeo ut tandem, iteratis aliquoties, ſine alius cauſæ ſuſpicione, experimentis, veri ac genuini Remediorum evincantur effectus. At profecto [quod quidem Artis Medicæ progreſſum haud parum impedit, ut appoſite monet *GEORG. BAGLIVIUS* *]
„ Multi, ob fauſtos eventus ex aliquo
„ Remedio, vel potius ob innatam quan-
„ dam proclivitatem tum laudandi, tum
„ fingendi ad libitum Medicamentorum
„ Vires, ita erga Remedium aliquod
„ afficiuntur, ut putent illud unum, ad
„ curandos quoſque Morbos, ſummam
„ vim, ac veluti imperium obtinere. „

Jam vero de variis adminiculis, quorum ope cognoſci poſſunt Medicamento-

rum,

* *Prax. Medic.* Lib. I. Cap. V. §. 1. pag. m. 12.

rum, præſertimque Vegetabilium, Vires, conferri merentur inprimis [præter *DAV. ABERCROMBYUM*, de notis ex Sapore] Auctores ſequentes: (1) De notis ex Odore, & Sapore, *GEORGIUS-WOLFFGANGUS WEDELIUS*, in *Amœnitatibus Materiæ Medicæ*, Lib. I. Cap. v. & vi. Jenæ, 1704. *in* 4o. (2) De notis ex Fructificatione ſive Characteribus Botanicis, *PATRICIUS BLAIR*, in Opuſculo Anglico idiomate conſcripto, cui titulus eſt: *Miſcellaneous Obſervations in the Practiſe of Phyſick, Anatomy, and Surgery; vvith nevv and curious Remarcks in Botany*, &c. *Letter* iv. v. & vii. Londini, 1718. *in-* 8o. (3) De notis ex Sapore, atque Odore, nec non Fructificatione, ut & Solo ſive Loco natali, *FRIDERICUS HOFFMANNUS*, in Exercitatione *de Methodo compendioſa vires & virtutes in medendo Plantarum indagandi*, inſerta Tomo I. ejus *Opuſculorum Phyſico-Medicorum*, Ulmæ, 1725. *in-*8o., ac Tomo V. *Operum omnium*, pag. 58. Genevæ, 1740. *in-*fol. [4] De notis ex Odore, & Sapore, ſimulque Fructificatione, *JOANNES-ERNESTUS HEBEN-STREIT*, in Diſſertatione Inaugurali *de Senſu externo facultatum in Plantis judice*: Lipſiæ, 1730. *in-*4o. Quæ quidem Diſſertatio a celebri Botanico, *CAROLO LINNÆ*, in *Horto CLIFFORTIANO*, omnium maxime ſuper hac re commendatur: ſed eam vidiſſe mihi

mihi nondum contigit, cum ſit rariſſima; itaque, hujus loco, ſupradicta Clariſſimi *HOFFMANNI* Exercitatio ſufficere poterit. (5) De notis ex varia cum aliis corporibus combinatione per Tentamina Phyſico-Chymica, *JOSEPHUS PITTON* de *POURNEFORT*, *Preface de l'Hiſtoire des Plantes qui naiſſent aux environs de Paris*, pag. iv. & ſeqq. Pariſiis, 1698. & 1725. *in*-12o. Cui addi poteſt *JOANNES-BAPTISTA CHOMEL*, *Diſcours Preliminaire de l'Hiſtoire des Plantes Uſuelles*, Tom. *I.* pag. xxxvi. & ſeqq. *Pariſiis*, 1731. *in* 12o. [6] Tandem de Notis omnibus ſimul, *PAULUS HERMANNUS*, & *JOANNES BOECLERUS*, in *Proœmio Cynoſuræ Materiæ Medicæ*, Tom. *I.* Argentorati, 1726. *in*-4o.

*S*cripſi *Pariſiis*, 23. Julii, M. DCC. XL.

INDEX CAPITUM,

ET

PRÆCIPUORUM CONTENTORUM:

Ubi simul Operis exhibetur Conſpectus.

PROLEGOMENA.

CAP. I. §. j. **D**E *Elementis Corporum, ſeu de natura Solidorum in genere.* Pag. 1.

Elementorum Corporeorum definitio. *articul.* 1.

Atomorum inveſtigatio & indoles. *art* 2. ad 7.

Idea Corporis perfecte Solidi, & ejus menſura. *art.* 4. & 5.

Idea Corporis Poroſi, menſuraque ejuſdem. *art.* 6. & 7.

Anacephalæoſis antedictorum. *art.* 9.

§. ij. *De Pondere ſpecifico Corpotum.* 9.

Modus cognoſcendi Quantitatem Subſtantiæ impenetrabilis veræ in certo loco contentæ. *art.* 2.

§. iij. *De Diverſitate Corporum.* 11.

Corollarium ex præmiſſis. *art.* 5.

§. iv. *De natura Fluidorum ingenere.* 13

Fluidi definitio. *art.* 1.

Partium Fluidarum diverſitas, quoad tria capita. *art.* 3.

Varietas omnis Fluidorum. *art.* 4.

Qualitates quas Hydroſtatici tribuerunt Fluidis. *art.* 5.

CAP-

CAP. II. *De ſtructura Corporis ſani*. 15
Solidorum noſtri Corporis Connexio inter ſe, vel immediata, vel mediata. *art.* 2. ad 5.
Vaſorum Excretoriorum præcipuo enumeratio. *art.* 5.
Liquidorum noſtrorum communicatio inter ſe. *art.* 6.
Sanitatis ſtatus. *art.* 9.
CAP. III. *De ſtatu Corporis læſi ſive morboſi*. 18
Medicamentorum in genere natura & actio. *art.* 3. ad 10.
Triplex modus quo deſtruitur æquabilitas fluxus Liquidorum intra Solida. *art.* 11.
CAP. IV. *De Solidis & Fluidis noſtri Corporis in genere*. 20
Terna totum Corpus Humanum conſtituentia Principia, juxta HIPPOCRATEM. *art.* 1.
Partium Firmarum noſtri Corporis proprietates generales. *art.* 3.
Partium Fluidarum indoles in genere. *art.* 4.
Triplex ratio qua contingit omnis Fluidorum mutatio in Vaſis. *art.* 5.
CAP. V. §. j. *De natura Vaſorum Corporis Humani*. 29
Vaſis in genere definitio. *art.* 1.
Firmarum Partium fabrica. *art.* 2. ad 10
Minimorum Vaſculorum indagatio. *art.* 10. ad 13.
Vaſorum noſtri Corporis Diviſio generalis,

lis, ac ſpecialis. *art.* 13. & 14.
Vaſorum Lymphaticorum examen. *art.* 15. ad 22.
Ratio qua ſit [illegible], ſive Occalleſcentia Vaſorum, &c. *pag.* 50. ad 53.
Sequentia ex antedictis. *art.* 22. &c.
Corollaria duo. *pag.* 59. & 60.
§. ij. *De Proprietatibus Nervorum* Theoremata. 60
Corollarium. *pag.* 67.
CAP. VI. *De Acribus.* 67
Acrium natura, & vires. *art.* 2.
Effectus Particulæ Acris infixæ lateri alicujus Vaſculi. *art.* 3.
Corollaria duodecim de Acrium effectibus. *pag.* 69. &c.
CAP. VII. *De Viſcidis.* 76
Viſcidi definitio. *art.* 1.
Duplex ratio qua lateribus Vaſorum adhærere poteſt Viſcidum; hujuſque effectus in utroque caſu. *art.* 2.
Viſcidi effectus reſpectu Vaſorum lateralium. *art.* 3.
Corollarium. *art.* 4.
CAP. VIII. *De indole noſtrorum Humorum, & ſpeciatim Sanguinis.* 80
Natura Sanguinis in genere. *art.* 2.
Sanguinis materiæ ac proprietatum inveſtigatio. *art.* 3. ad 7.
Vitia quæ in Humoribus noſtris eſſe poſſunt, 10. reſpectu molis, 20. figuræ, 30. ſoliditatis; ſimulque Remedia ad hæc emendanda. *art.* 7. 8. & 9.
CAP. IX. *De Vitiis in tota Humorum mole ſimul*

ſimul ſpectata hærentibus. 98
Ratio duplex qua Fluidum noſtrum peccare poteſt. *art.* 1.
Cohæſionis nimiæ, quæ *Lentor* dicitur, origo, ejuſdemque diverſi effectus in variis Corporis noſtri Vaſis. *ibid.*
Lentoris in Liquido noſtro Cauſæ multiplices. *art.* 2.
Medicamenta quæ Sanguini Fluiditatem conciliare poſſunt. *art.* 3.
CAP. X. *De Gravitate Sanguinis*. 106
Sanguinis, ejuſque Seri Gravitas reſpectu Aquæ falſæ. *pag.* 106. 107.
Particulæ quæ Sanguinem graviorem efficiunt. *pag.* 107. 108.
CAP. XI. *De Motu Projectili*. 108
Motus Projectilis augetur ab ipſo Corporis motu adaucto. *art.* 2.
Cor eſt primaria cauſa hujuſce Motus. *art.* 3.
Datur etiam alia cauſa, nempe Vaſorum Elaſticitas. *art.* 4.
Sanguinis e Corde exitus, ſive Motus ejus Projectilis, ipſius Cordis actioni, non vero motui inteſtino Sanguinis debetur. *art.* 5.
Ratio triplex qua Circulatio Sanguinis acceleratur in genere. *art.* 6.
Triplex modus quo eadem retardatur. *art.* 7.
Cauſæ quibus Sanguinis velocitas adaugetur, ut & illæ quibus imminuitur. *art.* 8.
CAP. XII. *De Medicamentis*. 144

Medicamentorum diviſio, & actio, juxta GALENI ſententiam. *art.* 1.
Medicamenti in genere definitio. *art.* 2.
Diſtributio genuina Medicamentorum in tres Claſſes. & agendi ratio in ſingulis. *ibid.*
THEOREMATA octo de Medicamentorum operatione. *pag.* 119. &c.
CAP. XIII. *Claſſes Medicamentorum*. 128
PRIMA CLASSIS. *ibid.* ad 130.
SECUNDA CLASSIS. *pag.* 130. ad 232.
TERTIA CLASSIS. ejuſque ſubdiviſio in V. Claſſes. *pag.* 132. ad 140.

PARS PRIMA.

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA OPERANTIBUS. pag. 141
CAP. I. DE *Stimulantibus*. ibid.
Stimulantis Remedii definitio. *art.* 1.
Conditiones in omnibus Stimulantibus requiſitæ. *art.* 2.
Cauſæ Stimulationem efficientes. *art.* 3.
CAP. II. *De Contrahentibus*. 145
Contrahentium definito. *art.* 1.
THEOREMATA quatuor, & COROLLARIA tria de Cauſis Contractionem promoventibus. *art.* 2.
CAP. III. *De Laxantibus*. 149
Laxationis definitio. *art.* 1.
Laxantium effectus, & Medicamenta Laxantia. *art.* 4.
COROLLARIUM. *pag.* 151.
CAP. IV. *De Conſtipantibus*. 152
Conſtipantium definitio, & actio. *art.* 1.
Duo-

Duo genera Conſtipantium, ſcilicet, *Illinentia*, & *Emplaſtica*; horumque duorum Claſſes ſigillatim. *art.* 2.

Effectus omnium Illinentium, Obſtruentium, & Conſtipantium in noſtro Corpore. *art.* 3.

CAP. V. De Chirurgicis Specificis. 156

Chiurgicorum Specificorum diſtinctio in *Sarcotica* ſive Carnem generantia. *Epulotica* ſeu Cicatriſantia & *Parotica* ſive Callum producentia; horumque ſingulorum definitio. *art.* 1.

Conditiones requiſitæ ad actionem Chirurgicorum Specificorum. *art.* 2.

Effectus eorumdem. *art.* 3.

Claſſes variæ Chirurgicorum Specificorum, tam Internorum, quam Externorum. *art.* 4.

CAP. VI. De Solventibus, ſive Dolorem cientibus. 163

Doloris in genere definitio. *art.* 1.

Tres gradus Diſtractionis nervoſæ partis, & ſenſationis Doloris inde orti. *art.* 2.

Cauſa duplex Doloris in Diſtractione nimia. *art.* 3.

Res quæ Dolorem creare poſſunt. *art.* 4.

Remedia primum Doloris gradum (i. e. Pruritum) excitantia, ſcilicet, *Rubefacientia*. art. 5.

Cauſæ & Res quæ Rubedinem inducunt. *pag.* 166. ad 168.

Medicamenta ſecundum Doloris gradum creantia, ſcilicet, *Epiſpaſtica*. art. 6.

Horum Claſſes quatuor. *ibid.* pag. 169. 170.

Co-

Corollaria duo. *pag.* 170.
Remedia tertium Doloris gradum producentia, ſcilicet, *Eſcharotica.* art. 7.
Horum operatio, & Claſſes. *pag.* 170 ad 172.
Corollaria quatuor de Solventium actione. *pag.* 172. 273.
PARS SECUNDA.
De Medicamentis in Fluida agentibus. pag. 174
CAP. I. De *Attenuantibus*, *ſive Reſolventibus*. 135.
Attenuantium & Reſolventium definitio. *art.* 1. & 3.
Diviſionis in genere ratio duplex. *art.*2.
Niſus ad cohærendum duæ cauſæ. *art.*4.
Attenuantinm tres Claſſes. *art.* 5.
Cauſæ quatuor *motum inteſtinum* Fluidorum augentes. *art.* 6.
Cauſa duplex Solidorum *vim* adaugens. *art.* 7.
Corollaria duo ex antedictis. *pag* 179. 180.
CAP. II. De Incraſſantibus, *ſeu Condenſantibus*. 180
Incraſſantis Remedii definitio, & actio. *art.* 1.
Sex Claſſes Incraſſantium. *art.* 2.
Corollaria duo. *pag.* 183.
CAP. III. De Acrimoniam inducentibus. 184
Acrimoniæ definitio. *art.* 1.
Acrium in noſtro Corpore duplex genus, ſcilicet, Acria *innata*, & extrinſecus *illata*, *art.* 2.
— in

— in nobis provenientium triplex genus, ſcil. Acre *Acidum*, Acre *Oleoſum*, & Acre *Alcalinum. art.* 3.
Acria varia Corpori noſtro extrinſecus illata. *art.* 4.
CAP. IV. De Demulcentibus. 190
Demulcentium definitio, & operatio *art.* 1.
— diviſio in *Generalia*, & *Specifica*. art. 2.
Quinque Claſſes Demulcentium Generalium. *ibid.* pag. 190. ad 194.
Quatuor Claſſes Demulcentium Specificorum. *pag.* 194. ad 200.
Corollarium. *pag.* 200.
CAP. V. De Immutantibus. 201
Immutantium definitio. *art.* 1.
Triplex effectus ab Attritu Solidorum in Liquida contenta oriundus. *art.* 2.
Variationis hujuſce Attritus ratio. *art.* 3.
Conſequentiæ tres ex antedictis. *art.* 4.
CAP. VI. De Diluentibus. 203
Diluentium definitio. *art.* 1.
Ratio duplex qua Liquidornm partes reddi poſſuns fluidiores. *art.* 2.
Diluentis corporis Conditiones tres. *ibid.*
Unicum datur corpus, tribus hiſce conditionibus prædítum, ſcilicet, Acqua. *art.* 3.
Theoremata. *ibid. pag.* 204. 205.
CAP. VII. De Coagulantibus. 206
Coagulantium definitio. *art.* 1.
Ratio dublex qua fit Coagulum in circulante Liquido. *ibid.*
Claſ-

Claſſes binæ Coagulantium prima ratione, ſcilicet, *Expellentia*, & *Abſorbentia*. art. 2,
Medicamenta ad priorem Claſſem pertinentia. *art*. 3.
— ad poſteriorem Claſſem ſpectantia.
CAP. VIII. De Moventibus. 210
Motus duplex qui in Liquidis noſtris conſiderari poteſt, ſcilicet, *inteſtinus*, & *circulatorius*. art. 1.
Conditiones quatuor ad motum Fluidi circulatorium requiſitæ. *art*. 2.
Moventium tres Claſſes. *art*. 3. *pag*. 211. ad 213.
CAP. IX. De Siſtentibus. 213
Siſtentium definitio. *ibid*.
Remedia Siſtentia. *pag*. 213. 214.
PARS TERTIA.
DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL AGENTIBUS. pag. 214.
PRIMA CLASSIS
MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM;
UBI
DE MEDICAMENTIS SECRETIONES PECULIARES PROMOVENTIBUS. 216
CAP. I. DE *Gelactopœis*, *ſive Lac generantibus*. 217
Lactis formatio, ac indoles. *art*. 1. & 2.
Galactopœorum definitio. *art*. 2.
— Claſſes tres. *art*. 3. *pag*. 219. *&c.*
COROLLARIUM. *pag*. 221.
CAP. II. De Spermatopœis. 222
Spermatopœorum definitio. *ibid*.
Tri-

Triplex Liquidum ad Seminis confe-ctionem requiſitum. *ibid.*
Spermatopœorum Claſſes quatuor. *pag.* 222. &c.

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones promoventibus. pag. 225.

CAP. I. De *Apophlegmatizantibus*. Phlegmatis definitio, atque indoles. *art.* 1.
Medicamenta ad Apophlegmatizantium Claſſem pertinentia. *art.* 2.
Horum omnium in duo genera diſtributio, ſcil. in *Ptarmica* ſeu *Errhina*, & in *Sialogoga* ſive *Salivam moventia.* ibi. *pag.* 227.
Ptarmicorum definitio, & actio. *art.* 3.
Modus quo Sternutatio peragitur, ejuſque in variis morbis utilitas. *ibid. pag.* 227. 228.
Ptarmicorum ſeu Errhinorum duæ Claſſes. *art.* 4.
Sialogogorum definitio. *art.* 5.
Glandularum Salivam ſuppeditantium enumeratio. *ibid. pag.* 229.
Sialogogorum tres Claſſes. *pag.* 230. *&c.*
Corollarium de Mercurii in Corpore noſtro recepti operatione, & effectibus. *pag.* 232. ad 235.
CAP. II. De Expectorantibus. 236
Expectorantium definitio. *art.* 1.
Conditiones quatuor ad Expectorationem requiſitæ. *ibid.*
Expectorantium Claſſes quatuor. *art.* 2. *pag.* 236. ad 238.

CAP. III. De Purgantibus per Alvum 238.
Purgantium per Alvum definitio. *art.* 1.
Purgationis effectus in genere. *art.* 2.
Quatuor conſideranda in Purgatione. *ibid.*
Septem Claſſes eorum quæ in Inteſtinis contineri, & inde expurgari poſſunt. *art.* 3. *pag.* 238. ad 247.
COROLLARIA ſex ex antedictis. 248. ad 251.
Sex Requiſita ad Expulſionem. *art.* 4. *pag.* 251. ad 254.
Quinque Genera Purgantium per Alvum, ſingulorumque definitio, & operatio. *art.* 5. *pag.* 255. ad 259.
OBSERVATA octo de Purgantium actione. *art.* 6. *pag.* 259. ad 262.
CO OLLARIA quatuor. *pag.* 262. 263.
CAP. IV. De Eccoproticis. 264.
Eccoproticorum definitio. *art.* 1.
— tres Claſſes generales, & Medicamenta ſub ſingulis contenta. *art.* 2. *pag.* 264. ad 286.
Prima Claſſis Eccoproticorum, includens *Lubricantia*, ibid. pag. 264. ad 268.
COROLLAIA quinque de Lubricantium uſu. *pag.* 269. ad 272.
Secunda Claſſis, complectens ea quæ *Fæces* nimis cohærentes *diluendo* movent. *pag.* 272. 273.
COROLLARIA duo de horum uſu. *pag.* 274.
Tertia Claſſis, continens *Lenitiva*. pag. 274. ad 286.
COROLLARIA duo de Lenitivorum uſu. *pag.* 286.
Co-

Corollarium generale de Eccoproticorum uſu, ad tres eorum Claſſes ſimul pertinens. *pag.* 286. &c.
CAP. V. De Phlegmagogis. 288
Phlegmagogorum definitio. *art.* 1.
Pituitæ indoles. *art.* 1. & 3.
— origo duplex. *art.* 2.
Phlegmagogorum duo genera, & omnium actio. *art.* 4.
— duæ Claſſes, & Medicamenta ſub his contenta. *ibid. pag.* 290. ad 301.
Corollaria Theoretica ſeptem ad Phlegmagogorum ſolutionem ſpectantia. *pag.* 302. 303.
— Practica ſex. *pag.* 303. ad 307.
CAP. VI. De Cholagogis. 308
Veterum de Cholagogis ſententiæ examen. *art.* 1.
Cholagogorum binæ Claſſes, & Medicamenta ad eas pertinentia. *art.* 2.
Corollaria practica duo. *pag.* 312.
CAP. VII. De Hydragogis. 314
Hydragogorum definitio. *art.* 1.
Seri indoles, ejuſque duo genera. *ibid.*
Hydragogorum diviſio in tres Claſſes, harumque ſingularum effectus. *art.* 2.
Prima Classis, illiuſque operandi ratio. *pag.* 315. 316.
Conditiones duæ quas habere debent hujuſce Claſſis Medicamenta. *pag.* 316.
Horum Medicamentorum duo genera; nimirum, ex Vegetabilibus, *pag.* 316.

ad 320. & ex Foſſilibus, *pag.* 320. ad 322.

Corollarium. *pag.* 322.

Secunda Classis, ejuſdem operandi modus, & Medicamentum unicum ſub ea contentum. *pag*, 323. 324.

Tertia Classis, ac Medicamenta quæ ad hanc pertinent. *pag.* 324. 325.

Corollaria practica ſeptem de Hydragogis in genere. *pag.*.325. ad 327.

CAP. VIII. De Melanagogis. 328

Veterum de Melanagogis ſententiæ examen. *art.* 1. & 2.

Melanagogi Medicamenti vera indoles *art.* 2. *pag.* 329.

CAP. IX. Corollaria quatuor *de Purgantibus per Alvum in genere.* 330

CAP. X. De Emeticis, ſeu Vomitoriis. 331

Emeticorum definitio. *art.* 1.

Vomitus cauſa proxima & immediata, hujuſque Cauſæ triplex origo. *ibid.*

Prima Vomitus ſpecies, ejus operandi ratio, treſque conditiones. *art.* 2.

Remedia Vomitum hac ratione excitantia. *art.* 3.

Secunda ſpecies, ejuſque effectus *art.* 4.

Tertia ſpecies, & modus quo peragitur. *art.* 5.

Corollarium *pag.* 335.

Septem cauſæ communes trium ſpecierum *art.* 6.

Quin-

Quinque Claſſes Emeticorum, ac Medicamenta ſub ſingulis contenta. *art.* 7. *pag.* 337. ad 342.
Corollaria Theoretica tria. *pag.* 343.
— Practica decem. *pag.* 344. ad 348.
CAP. XI. *De Diureticis*. 349
Excretionis Urinæ ratio. *art.* 1.
Diureticorum indoles, eorumque quinque Genera. *art.* 2.
Urinæ conſideratio, & partes variæ ex quibus conſtat. *art.* 3.
Diureticorum Claſſes quinque, ac Medicamenta ad ſingulas referenda. *art.* 4. *pag.* 352. ad 357.
Corollaria practica quinque. *pag.* 357. 358.
CAP. XII. *De Sudoriferis*. 360
Sudoriferi Medicamenti definitio. *art.* 1.
Sudoris materies, & indoles in genere. *art.* 2. & 3.
Quinque modi quibus Sudor promoveri poteſt. *art.* 4.
Sudoris diverſa materies atque natura. *art.* 5.
Sudoriferorum Claſſes quatuor, ac Remedia quæ ſingulæ continent. *art.* 6. *pag.* 364. ad 368.
Sudoriferorum primæ Claſſis uſus. *pag.* 365. 366.
— ſecundæ Claſſis uſus. *pag.* 366. 367.
— Specificorum dictorum indoles. *pag.* 368. 369.
Theoremata ſex de Sudoriferis in

genere . *pag.* 370. 371.
Co.ollaria practica ſeptem . *pag.* 371. ad 376.
Sudoriferorum Formulæ. *pag.* 367. 372. 375.
CAP. XIII. *De Diaphoreticis.* 376
Diaphoreticorum definitio. *art.* 1.
Perſpirationis auctæ quatuor Cauſæ. *art.* 2.
Diaphoreticorum tres Claſſes, & Remedia ad ſingulas pertinentia. *art.* 3. *pag.* 377. ad 379.
CAP. XIV. *De Uterinis.* 379
Uterinorum diviſio in *Emmenagoga*, *Ariſtolochica*, & *Ecbolica*. *art.* 1.
Emmenagogornm definitio. *art.* 2.
Theoria Fluxus Menſtrui. *art.* 2. ad 7. *pag.* 379. ad 386.
Tria genera cauſarum quibus Menſtrui Sanguinis, in Muliere ſana, debetur excretio. *art.* 8.
Emmenagogorum tres Claſſes, ut & Medicamenta ad ſingulas ſpectantia. *art.* 8. ad 11. *pag.* 386. ad 397. , ſcilicet, (1) Quæ Plethoram inducunt. *art.* 9. [2] Quæ Sanguinem Plethoricum ad Uterum determinant. *art.* 10. (3) Quæ Vaſa Uterina ad excretionem diſponunt. *art.* 11.
Emmenagogorum primæ Claſſis Formulæ. *pag.* 388. 389. 390. 392.
Corollaria quatuor de aliis Uterinorum generibus. *pag.* 398.
TER-

TERTIA CLASSIS.

De quibusdam aliis Medicamentis in Solida et Fluida simul operantibus. pag. 399

CAP. I. De *Aperientibus*. *ibid.*
Aperientium definitio. *art.*1.
— tres Claſſes. *ibid.*
Conditiones ad aperiendum Vas aliquod obſtructum requiſitæ. *art.* 2.
Corollarium *pag* 400.

CAP. II. *De Diſcutientibus*. 400
Diſcutientium definitio. *art.* i.
Stagnationis Liquidorum, atque Tumorum hinc ortorum Cauſæ variæ; ſimul & Indicata Diſcutientia in ſingulis. *art.* 2.
Ratio triplex qua diſcutiuntur extravaſata Liquida. *art.* 3.

CAP. III. *De Emollientibus*. 402
Emollientis Medicamenti definitio. *art.* 1.
Tres modi præcipui quibus fit Induratio in corpore noſtro. *ibid.*
Emollientia Interna. *art.* 2. *pag.* 403. 404.
— Externa. *art.* 3. *pag.* 404. ad 406.

CAP. IV. *De Adſtringentibus*, & *Indurantibus*. 407
Adſtringentium operatio. *art.* 1.

CAP. V. *De Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus*. 408
Detergentium definitio. *art.* 1.

Detergentis Medicamenti objectum, & munus. *ibid.*
Medicamenta Detergentia. *pag.* 409.
Emundantium definitio, & Remedia quæ ad hæc referuntur. *art.* 2.
Erodentium definitio. *art.* 3.
— Claſſes. *ibid.*
CAP. VI. *De Calefacientibus.* 411
Calefacientis Remedii definitio. *art.* 1.
Ratio duplex qua corpus aliquod Frigidum incaleſcit; & Conditiones tres quæ ad Calorem, per Attritum, producendum ſimul requiruntur. *art.* 2.
Axiomata quatuor de diverſis Caloris gradibus per Attritum productis. *art.* 3.
Modi varii quibus Calor in Corpore noſtro, cum externe, tum interne, excitari poteſt. *art.* 4.
Theoremata tria de Caloris in Corpore noſtro productione; ſimulque totidem Claſſes Calefacientium. *pag.* 413. ad 415.
Corollaria quinque. *pag.* 415. 416.
CAP. VII. *De Frigefacientibus.* 416
Ratio duplex qua Frigus Externum inducitur. *art.* 1.
— qua Frigus Internum fit. *art.* 2.
Theoremata quatuor de Frigoris ortu in Corpore noſtro; ſimulque totidem Claſſes Refrigerantium. *pag.* 417. ad 419.
CAP. VIII. *De Attrahentibus.* 420

Attrahentium definitio. *art.* 1.
Conditiones tres in omnibus Attrahentibus requiſitæ. *ibid.*
Attrahentium tres Claſſes, & Remedia ad ſingulas referenda. *art.* 2. *pag.* 420. ad 424.
CAP. IX. *De Repercutientibus*. 424
Repercutientium definitio, & actio. *art.* 1.
— Claſſes tres, & Remedia ad ſingulas pertinentia. *art.* 2.
CAP. X. *De Suppurantibus*, & *Maturantibus*. 426
Suppurantium, ac Puris definitio. *art.* 1.
Indoles, & generatio Puris. *art.* 1. & 2.
— Medicamenti Suppurantis. *art.* 3.
Suppurationem Indicantia, & Contraindicantia. *art.* 4.
Suppurantium tres Claſſes, ac Medicamenta ſub ſingulis contenta. *art.* 5. *pag.* 427. ad 429.
Corollaria duo. *pag.* 429.
Suppurantium Formulæ pro tribus diverſis Claſſibus. *art.* 6. *pag.* 429. ad 431.
Maturantium definitio, & indoles. *art.* 7.
Obſervanda in horum uſu. *art.* 1.

QUAR-

QUARTA CLASSIS.

De Medicamentis Topicis. *pag.*432

CAP. I. DE *Topicis in genere. ibid.* Theoremata decem. *ibid.* ad 434.
Topici definitio. *Theor.*1.
— actio ſive vis. *Th.*2.
— genus duplex. *Th.*3.
— determinatio duplex ad aliquam partem. *Th.*4.
Conditiones aliquæ mechanicæ requiruntur, ut Topicum, magis in hunc quam in alium locum, lege Circulationis univerſalis, eat. *Th.* 5.
Medicamenta quibus determinatio ad locum obtinetur. *Th.* 6.
Specificorum Topicorum actio. *Th.* 7.
Topicorum vis in determinatione ad certum locum conſiſtit. *Th.* 8.
— tota doctrina continetur in deſcriptione cauſarum determinantium. *Th.* 9.
— diviſio [ab effectu ſuo] in Calida, & Frigida. *Th.*10.
CAP. II. *De Cephalicis.* 435
Cephalicorum definitio. *art.* 1.
Cerebri binæ Functiones, & ad eaſdem requiſitæ conditiones duæ. *ibid.*
Cephalicorum duplex genus; ſcilicet Calida, & Frigida, horumque duorum materies. *art.* 2.

CAP.

CAP. III. *De Ophthalmicis*, *Odontalgicis*, *Otalgicis*, *&* *Stomaticis*. 436
Theoria Morborum Oculi. *art.* 1.
Indoles vera Ophthalmicorum. *pag.* 437
— Otalgicorum. *pag.* 438.
— Stomaticorum. *ibid.*
CAP. IV. *De Arteriacis*. 438
Arteriacorum definitio. *art.* 1.
Medicamenta Arteriaca. *art.* 2.
CAP. V. De Thoracicis. 440
Pulmonum Functio duplex. *art.* 1.
Thoracicorum genuina indoles. *art.* 1. & 2.
Indicantia & Indicata varia in Morbis Pulmonicis. *ibid.* *pag.* 440. ad 442.
CAP. VI. De Cardiacis. 442
Cardiaci Medicamenti idea vera & definitio. *art.* 1. & 2.
Conditiones tres, in Vaſis & Liquidis, ad ejus actionem requiſitæ. *art.* 3.
Cardiacorum tres Claſſes, & Medicamenta ad ſingulas pertinentia. *art.* 4. *pag.* 443. ad 446.
CAP. VII. De Carminantibus. 446
Carminantis Medicamenti definitio. *art.* 2.
Ratio qua Flatus & Dolor in Inteſtinis ſimul occurrunt, ac unde generantur: *art.* 3. ad 5. *pag.* 446. ad 448.
Flatuum triplex genus in morbis, nempe, Ructus, Crepitus, & Borborygmi. *art.* 4.
Aeris intra Inteſtina coerciti duæ cauſæ,

ſæ, & effectus varii. *art.* 5.
Medicamenta Carminativa. *art.* 6. & 7.
Spaſmorum in primis Viis duæ cauſæ generales. *art.* 7.
Carminantium calidorum operandi modus. *art.* 8.

CAP. VIII. De Anthelminthicis. 450
Anthelminthicorum definitio. *art.* 1.
Loci in quibus Vermes nidulantur ac repunt. *art.* 2.
Anthelminthicorum binæ Claſſes, & Medicamenta ad eas ſpectantia. *art.* 3. *pag.* 451. ad 457.
— amarorum uſus, & agendi ratio. *pag.* 457.

CAP. IX. De Anodynis. 458
Anodynorum definitio. *art.* 1.
Quatuor Medicamentorum genera, ſub Anodynorum nomine comprehenſa; ſcilicet *Paregorica*, *Hypnotica*, *Narcotica*, & *Nepenthes*; horumque ſingulorum definitio. *ibid.*
Theoremata quindecim de Dolore in genere. *pag.* 461. ad 465.
Omnis Doloris origo, & ablatio. *art.* 2.
Diſtractionis nimiæ Fibrarum, Dolorem creantis, quinque internæ cauſæ; atque totidem Claſſes Anodynorum ſingulas ejuſmodi cauſas tollentium. *art.* 3. ad 8. *pag.* 465. ad 470.
Remedia primam cauſam auferentia. *art.* 4.
— ſecundam cauſam tollentia. *art.* 5.
— tertiam cauſam removentia. *art.* 6.

quar-

— quartam cauſam eximentia. *art.* 7.

— quintam cauſam deſtruentia. *art.* 8.

Hypnoticorum ſive Soporiferorum indoles. *art.* 9.

— duæ Claſſes, & Medicamenta ad eas referenda; ſimulque tria genera in ſecunda Claſſe diſtinguenda. *art.* 10. *pag.* 470. ad 474.

QUINTA CLASSIS.

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM. pag. 475.

CAP. UNICUM. De *Antidotis*. ibid.

Antidoti Medicamenti nomina varia, & definitio. *art.* 1.

THEOREMATA ſex de Venenis in genere. *ibid. pag.* 475. ad 477.

Conditiones quatuor in omnibus Antidotis requiſitæ. *art.* 2.

Antidotorum diverſis operandi modus. *art.* 3.

— binæ Claſſes, & Medicamenta ad eas pertinentia. *art.* 4. *pag.* 478. ad 480.

COROLLARIUM. *pag.* 481.

Finis Indicis Capitum, & præcipuorum Contentorum.

NOI REFORMATORI

Dello Studio di *Padoa*.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approbazione del *P. Fra Paolo Tommaſo Manuelli Inquiſitore del Santo Offizio di Venezia*, nel Libro intitolato *Hermani Boerhaave de viribus Medicamentorum &c.* non v' eſſer cos' alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi; e buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Tommaſo Bettinelli Stampatore di Venezia*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Data il primo Ottobre 1753.

(
(Gio: Emo Proc. Rif.
(*Marco* Foſcarini Kav. Proc. Rifor.

Regiſtrato in libro a Carte 47. al n. 316.

Nichiel Angelo Marino Seg.

TRACTATUS
DE
VIRIBUS
MEDICAMENTORUM.

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

De Elementis Corporum, ſeu de naturæ Solidorum in genere.

Art. I. ELEMENTA CORPORUM definiuntur a Philoſopis, *Corpuſcula ſimpliciſſima, ex quibus alia fiunt, & in quæ iterum reſolvi poſſunt*: atque ſic per hæc intelligimus, *Corporis*

NOI REFORMATORI

Dello Studio di *Padoa*.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approbazione del *P. Fra Paolo Tommaſo Manuelli Inquiſitore del Santo Offizio di Venezia*, nel Libro intitolato *Hermani Boerhaave de viribus Medicamentorum &c.* non v' eſſer cos' alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Principi; e buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Tommaſo Bettinelli Stampatore di Venezia*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Data il primo Ottobre 1753.

(
(Gio: Emo Proc. Rif.
(*M*arco Foſcarini Kav. Proc. Rifor.

Regiſtrato in libro a Carte 47. al n. 316.

Nichiel Angelo Marino Seg.

TRACTATUS DE VIRIBUS MEDICAMENTORUM.

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

De Elementis Corporum, ſeu de natura Solidorum in genere.

Art. 1. ELEMENTA CORPORUM definiuntur a Philoſophis, *Corpuſcula ſimpliciſſima, ex quibus alia fiunt, & in quæ iterum reſolvi poſſunt*: atque ſic per hæc intelligimus, *Corpo-*

ris cujuſcumque firmam originem & Stamina, quæ ſua aggregatione corpus conſtituunt. (a)

2. Sic cohæſio ſeu durities tanta ſit in corpore quolibet, ut omnem cognitam vim motus ſuperet, tum illud vocatur *Atomus*, ſeu *Elementum Corporeum*. (b)

Docent Phyſici omne corpus eſſe extenſum, impenetrabile, figurabile, mobile, nec non corpora omnia compoſita cohærere cum aliquo nixu ſeparationi plus minus-ve ſe opponente, qui nixus vocatur durities: ſi jam illa cohæſio, ille nixus, illa Vis, quam *Attractricem* vocat NEVVTONUS, tanta ſit in illis *Staminibus* ex quibus conflantur corpora, ut nullus motus in rerum Natura ſit, qui non ſuperetur à reſiſtentia cohæſionis horum *Staminum*; tum, inquam, illæ particulæ dicuntur *Atomi*, ex α privante, & τομη, ſectione: hinc *Atomus* vocatur proprie pars non amplius ſecanda, ſeu indiviſibilis. Sunt autem hæ *Atomi*, ex quibus omnia conſtare corpora jam olim aſſeruit DEMOCRITUS; qui quidem ſatis intelligebat, nullam eſſe particulam in Natura, quæ non adhuc capax eſſet diviſionis mathe-

(a) Confer BOERHAAVE, Collegium *de Methodo diſcendi Artem Medicam*. Part V. Cap. I. §. 6. pag. 248. *Edit Londin.* 1734.

(b) IDEM, *ibid.* Part. I. pag. 30. Cap. III. ad pag. 45. Cap. VI.

thematicæ; ſed voluit ille, quod ſi vis uniens partes corporis major ſit, quam ulla vis quæ huic corpori imprimi poſſit, inde ſequatur, cohæſionem hanc vel unionem inſuperabilem eſſe, utpote quæ a nulla vi deſtrui queat: hinc particulæ tali deprehenſæ nomen imponebat *Atomi*.

2. Quæritur an hujuſmodi corpuſcula in natura dentur? Quod ut examinetur, primo attendendum eſt, licet corpora plurima mutentur quoad formam, nulla tamen unquam mutari in ſua eſſentia; ergo ita cohærere debent illa quæ rerum eſſentiam componunt, ut nulla vis tanta ſit in Natura, quæ particulis eſſentiam corporum conſtituentibus applicata, earum cohæſionem ſuperare valeat; unde ſequitur manifeſte, particulam hanc ſive *Atomum* nullatenus mutari poſſe: enimvero ſi mutari inciperent & in partes dirimi corpuſcula hæc, tota rerum Natura peſſum iret, atque penitus deſtrueretur; quippe, ſi Aqua, v. gr., partes haberet ita mutabiles, ut eſſe poſſent partes Ignis, & quis non videt, totam rerum faciem mutatum iri, ſi hoc accideret, & omnia ab Igne abundare tum incipiente deſtruenda fore? Ergo tota Natura clamat, *principia* quibus corpora conſtant, immutabi-

tabilia eſſe: quod quidem ſi verum non foret, non potuiſſent eadem permanſiſſe per tot ſæcula; atqui in nullis rebus mutatam videmus corporum eſſentiam, quoniam immutabilia ſunt eorum *Stamina* ſive *Elementa*, ut jam diximus; non quod mathematice dividi non poſſint, hoc enim in infinitum fieri poteſt, ſed quod nulla vis eorum partes ab invicem ſeparare queat; & hoc facit ſtabilitatem Naturæ. Illa nunc cauſa, qua iſtud fit, eſt ordo Naturæ ipſius, a Deo ita conſtitutus ut ſit eadem ſemper cauſa Cohæſionis.

4. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* conſtans, partes ſuas cohærentes ita habet unitas, ut nullum ſpatium vacuum intercipiatur, tunc *Atomus* illa, aut illud corpus, vocabitur *Solidum* perfectum. *Solidum* autem *eſt corpus, cujus partes ita cohærent inter ſe, ut una parte mota, reliquæ etiam ſimul moveri cogantur*.

Hæc eſt inter Eruditos agitata quæſtio, quænam idea dari debeat *Solidi*? Peripatetici omnes & Cartesiani dicunt, Extenſionem ideam eſſe *Solidi*; verum facile oſtendi poteſt, hoc non ita intelligendum eſſe. Siquidem diximus *Atomum* conſtare ex partibus ita arcte inter ſe cohærentibus, ut ſeparari nequeant; at vero *Atomus* illa

illa non erit adhuc perfecte *ſolida*, niſi aliquid præterea huiſce definitioni adjiciatur: quippe, ſi Deus duas *ſolidas* particolas ſimul conjunxiſſet hunc in modum , hæ quidem ambæ particulæ ita junctæ ſimul eſſent, ut inde conflaretur *Atomus* una, cujus partes in contactu tam arcte cohærent inter ſe, ut una pars ab altera, quacumque vi adhibita, ſeparari minime poſſet; attamen non eſſet adhuc *Atomus* perfecte *ſolida*, quoniam inter ambas hujus partes ſpatium ineſſet: verum ſi ita fuiſſent unitæ, ut nullum vacuum relinquerent intermedium, hac nempe ratione , tunc *Atomus* illa perfecte *ſolida* foret, quippæ quæ nullum in ſe ſpatium haberet, ubi alterum poſſet recipi atque contineri corpus. Hinc igitur, *corpus perfecte ſolidum eſt illud, quod ex Atomis ſeu particulis indiviſibilis conſtat, ita junctis, ut nihil vacui inter ipſas hæreat*. Alterum adhuc vocatur perfecte *ſolidum* corpus, quod ex prioribus perfecte *ſolidis* conflatum eſt, abſque ulla quoque intercapedine, ſeu ſpatio relicto inter partes totum conſtituentes: his autem binis perfecte *Solidorum* generibus ſi *Atomum* addamus, quæ conſtet partibus ſibi mutuo unitis, ſine ul-

lo ſpatio intermedio, tunc tria corporum perfecte *ſolidorum* genera habebimus.

5. Jam vero ſi quis querat, quomodo corpus perfecte *ſolidum* metiri poſſimus? Reſpondemus, menſura ſpatii. Supponamus enim, v. g., nos habere ſpatium quod ſit exacte unius pedis cubici; & hoc ſpatium a nobis dein impleri corpore ejuſdem omnino molis & figuræ, i. e., unius pedis cubici, & in quo nullum omnino vacuum ſit, adeoque quod ſit corpus perfecte *ſolidum*: jam ergo, quandoquidem hoc corpus exacte repleat illud ſpatium, menſura ejus erit etiam menſura ſpatii in quo continetur; tantum enim ibi aderit impenatrabilis materiæ, quanta eſt magnitudo ſpatii.

6. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* conſtans, parter impenetrabiles ita junctas habet, ut intercipiantur inter unitas partes ſpatiola vacua, aut alia materie non unita repleta, tunc vocatur corpus *poroſum*.

7. Ut vero habeamus menſuram corporis *poroſi*, ſupponamus, v. g., molem Auri perfecte ſolidam occupare ſpatium unius pedis cubici, & jam inde auferri hoc Aurum, cujus menſura, ex hypotheſi, eſt capacitas iſtius pedis cubici, & ejus loco Aquam ſubſtitui

ſpa-

ſpatium hoc exacte replentum; tunc ſi $\frac{18}{19}$ partes hujus Aquæ ſint *pori*, ergo $\frac{1}{19}$ pars pedis cubici erit menſura Subſtantiæ corporeæ iſtius Aquæ: reliqua enim habentur tantum vacua, non corpora, Materiæ perfecte *ſolidæ* reſpectu. Hoc plurimum juvat in viribus corporum indagandis: vires enim inveniuntur ex quantitate Materiæ; ſed quantitas hæc noſcitur, cognita magnitudine numeroque *pororum*, quia tunc iſti ſubtrahuntur a reliqua mole corporea; nihil quippe faciunt ad vires corporum, quoniam ſunt tantum ſpatia vacua: ſed illud quod præter poros ſpatium replet, hoc ſolum dat quantitatem materiæ in eo contentæ; ergo hæc eſt menſura *Corporeitatis*.

8. Unde videmus, quod ſi Aristotelis & Cartesii vera foret ſententia, dum aſſerunt, Extenſionem eſſe ideam *Solidi*, tum inde ſequeretur, ubique eſſe eandem Subſtantiam corpoream: quod quidem verum eſſet, ſi non daretur in rerum Natura *Vacuum*; tunc enim Aqua & Aurum eſſent æque gravia, & æquales vires haberent, utpote quæ forent æque perfecte *ſolida*; ſed hoc falſum eſſe oſtendit magnus Nevvtonus, evidentiſſimis demonſtrationibus mathematicis, in experimentis de *Pendulis*

9. Jam igitur vidimus *Atomum* aliquam eſſe poſſe perfecto *ſolidam*, & imperfecte *ſolidam*, ſeu *poroſam*; quod proinde corpora ex eis conflata poſſint eſſe tum perfecte *ſolida*, tum *poroſa*; quodque corpora dicantur *poroſa* duplici ſenſu, nempe poroſa ſimpliciter, ubi nihil in poris continetur; & poroſa cum Materie interna in poris fluctuante, quando ſcilicet, ut diximus, meatus habent tantummodo, ſeu ſpatia penetrabilia, adeoque non repleta, h. e., *vacua philoſophica*. Ex his etiam patuit, quod cum phyſice, non geometrice, corpora ad vires metiri volumus, tunc moles a maſſa corporea diſtinguenda ſit: *moles* enim eſt tota extenſio corporis, quæ in quibuſdam locis perfecte *ſolida* eſſe poteſt, in aliis vero *vacua*. Unde ſequi perſpeximus, ſi perfecte *ſolidum* ſit corpus, tum menſuram molis & ſpatii in quo continetur, eſſe menſuram ſubſtantiæ; ſed ſi in mole ſint loca vacua, tum menſuram inſtituendam eſſe ſubtractis vacuis: quod quidem in ſequentibus clarius adhuc patebit.

§. II.

§. II.

De Pondere ſpecifico Corporum.

1. INvenere duo maximi Viri, ISAACUS NEVVTON, & CHR. HUYGENS, ambo per diverſa ratiocinia, quod *materies corporea, in quocunque ſpatio deprehenſa, haberet eam proportionem, ut pondus erat illius molis ponderatæ*. Quæ vero Propoſitio, ut elegantiſſima eſt, ita & utiliſſima evadit in Mechanicis, ad vires corporum eruendas. Jam explicavimus, quid ſit intelligendum per Molem; ſeu Maſſam corporis, quid-ve per Quantitatem, ſeu Subſtantiam corpoream. Invenit autem NEVVTONUS, illud quod inter poros intercipitur & non cohæret, nihil facere ad vim corporis, verum eſſe prorſus ac ſi vacuum foret, reſpectu virium agentium, quod quidem per experimenta clare deducit, dum agit de *Pendulis*: vide igitur hunc Authorem in eruditiſſimo ſuo Tractatu *de Principiis Mathematicis Philoſophiæ Naturalis*, 1. ad initium, tum vero in Parte tertia, ubi experimenta habet de *pyxide* modo *plena*, modo *vacua* ponderata: conſulatur quoque de hac propoſitione GUYGENIUS, in Tratactu quem inſcripſit, *De la Lu-*

mière, *&* *de la Peſandeur*. Jam vero quod hi duo magni Viri experimentis ſuis adſtruxerunt, aſſumimus pro principio; nempe, *prout ſunt pondera corporum*, *ita vires eorum eſſe*: ſi enim in uno corpore duplo plus virium habuerimus, poſitis reliquis iiſdem, duplo plus etiam materiæ impenetrabilis eſt in eo.

1. Hoc poſito, cognoſcere poſſumus Quantitatem Subſtantiæ impenetrabilis veræ in certo loco contente, ſi nimirum Molem ponderemus (uti ſuperius jam dictum eſt); verum nondum equidem novimus ut proprie ſe habet, quia nullum *perfecte Solidum* habemus cognitum, ſi enim unum tale *Solidum* haberemus, dignoſcere utique poſſemus vires corporum, quatenus inde pendent: ergo *pondus* eſt tantum relativa ſcientia ad nos: verum ſi exacte ſcire poſſemus, Aurum in pede cubico continere tantum præciſe Materiæ *perfecte ſolidæ*, tum ponderaremus etiam Aquæ pedem cubicum; unde ſtatim ſciremus, quum Aqua tanto minus ponderis habeat quam Aurum, tanto plus vacui igitur eſſe in illa, & ſic de ceteris Naturæ corporibus: atque ita vera tradi poſſet *Hydroſtatices* ut & *Mechanices* in genere doctrina.

§. III.

§. III.

De Diverſitate Corporum.

1. PRo phyſicis principiis jam aſſumpſimus, Materiem eſſe extenſam, inpenetrabilem, figurabilem, & diviſibilem in infinitum, quatenus conſtat ex infinitis quaſi *nihilis*, quæ vi quadam cohærent, & vocantur *Atomi*, omneſque particulas haſce diviſas habere gravitatem aliquam, quæ perfecte convenit toti Maſſæ, ſeu Aggregato *Atomorum*: Ex his ergo jam ſequitur, quod quædam harum proprietatum diverſæ eſſe poſſint in corporibus. Itaque nunc dicimus, ex idea naturæ corporis ſequi *diverſitatem* ejus, quæ triplex eſt.

2. Prima diverſitas naſcitur ex diverſitate ipſius *Atomi*: 1. enim *Atomus* una non eſt ſemper æque magna ac altera, cum iſtud neceſſarium non ſit ad corpus conſtituendum: 2. *Atomus* una poteſt eſſe plus minus-ve *ſolida* quam altera; cum una poſſit eſſe *perfecte ſolida*, altera vero, quamvis unita ex indiviſibilibus particulis, *vacua* tamen in ſe habere queat (uti ſuperius demonſtratum eſt): 3. denique poteſt *Atomus* una, tum magnitudine, tum figura, ab altera differre.

3. Secunda varietas in eo conſiſtit, quod *Atomus* una cum altera, & corpus unum ex *Atomis* aggregatis confectum, cum altero itidem ſimili, poſſint diverſimode, cohæſione ſcilicet majori minori-ve, inter ſe uniri: & eam quidem cohæſionem ex rebus *elementatis* deducere non poſſumus; eſt enim iis eſſentialis proprietas, non autem a cauſis externis dependens.

4. Tertia diverſitas oritur ex vario modo uniendi *Atomum* unam alteri, & unum corpus ex *Atomis* conflatum alteri quoq; ſimili; v. g., duæ *Atomi* poſſunt hac ratione , & hoc pacto , inter ſe uniri, atque ſic plus minus ve ſpatii inter ſuas partes relinquere, &c. Unde originem ducit diverſitas *Poroſitatis*, & *Denſitatis*, ut jam vidimus.

5. Nunc igitur ex præmiſſis patuit, quod in conſideranda *Elementorum corporeorum* natura, novem capita percipere debeat quam optime Phyſicus, ac proinde Medicus, utpote funtamentalia & ſcitu neceſſaria; quæ quidem ſunt, 1. *Extenſio Corporis*; 2. *Diviſibilitas*; 3. *impenetrabilitas*; 4. *Durities*, ſeu Cohæſio partium totum conſtituentium major minor-ve; 5. Natura *Atomi*, ſive Moleculæ nulla vi diviſibilis; 6. *Soliditas* & *Denſitas abſuluta*; 7. *Poroſitas* &

Raritas; 8. *Menſuratio Solidi perfecti*, aut *imperfecti*; 9. *Diverſitas Corporum*, quæ triplex eſt, & ex ipſa *Elementorum* doctrina ſponte deducitur.

Hæc jam ſunt vera Principia phyſica, & ex ipſa rerum Natura petita. Perſpectis autem corporibus *Solidis* in genere, ſuper eſt ut de natura *Fluidorum* aliquid adjiciamus.

§. IV.

De natura Fluidorum in genere. (a)

1. F*Luidum vocatur illa omnis corporum congeries, cujus moleculæ minutiſſimæ, ſenſumque fugientes, aut nullo, aut facile mutando niſu inter ſe cohærent, ac proinde quæ tactui leviſſimo cedunt, & in ſe invicem arietant.* Quandoquidem *Solidum*, vel *Conſiſtens* (uti vocat Celsus) definiatur, illud quod partes ſuas conſtituentes facile ſeparari non patitur, & in quod impreſſus impetus potius facit movere totam molem, quam ut ſeparet partem cui impreſſus eſt, hinc *Fluidi* definitio eſt præciſe contraria, negando ſcilicet quod affirmatur in præcedente.

2. At vero unaquæque pars *Fluidi* eſt *unum* corpus; nam illa pars, quæ vel minime, vel nullatenus alteri cohære, eſt *una*

(a) *Id. ibid.* §. 69. *De Hydroſtatica.*

una pars : igitur ea quæ de *uno* corpore ſuperius dicta fuere, ratione *Solidorum*, vera ſunt etiam in iis corporibus quæ *Fluida* conſtituunt ; adeoque iſta generalia præmiſſa hic iterum locum habent.

3. Verum inſuper tria conſideramus in hiſce moleculis, quatenus componunt *Fluidorum*: 1. Partium Molem diverſam; unum enim Fluidum partes habet majores minores-ve altero : 2. Figuram variam ; quippe unum Fluidum partes habet alio modo figuratas quam alterum : 3. denique Cohæſionem Nixum-ve diſſimilem ; quoniam Fluidum unum ſuas habet partes majori minori-ve niſu inter ſe cohærentes , quam alterum.

4. Ab his tribus diverſis capitibus pendet omnis Fluidorum varietas : hinc nempe , *Fluidum tenue* eſt illud cujus partes ſunt minimæ, & vix inter ſe cohærent ; & *Fluidum viſcoſum* dicitur illud, cujus partes majori nixu cohærent inter ſe , quam in alio Fluido ; & ſic de ceteris.

5. Hoc poſito videmus, proprietates quas Mathematici tribuerunt Fluidis, nihil aliud eſſe quam dotes in omnibus communes , non ut ſe habent in Aqua vel ut ſe habent in Oleo , ſed tantum communes. Jam vero ut Fluidorum naturam quo par eſt modo explicarent

Hydro-

Hydroſtatici, aſſumpſerunt, 1. *Fluida* conſtare particulis quibuſdam admodum exiguis; 2. haſce particulas ita lubricas eſſe ſupra ſe mutuo, ut fluere poſſint; 3. eas eſſe graves: & ex his tribus deduxere, quomodo Maſſa corporea ex iſtis Moleculis aggregatis conſtans, revera ſe haberet. Hæc eſt *Hydroſtatica*, non ſolum Phyſico, ſed etiam Medico, ſcitu neceſſaria; quoniam omnes fere mutationes phyſicæ ope Fluidorum contingunt: ſic enim nutrimentum & incrementum Animalium, Vegetabilium, Mineraliumque, fit per Aerem, Aquam, & Sales ſolutos, quæ omnia ſunt fluida.

Hæc itaque ſunt quæ *de natura Solidorum & Fluidorum in genere*, præfanda habebamus; quæ nos equidem ſponte ſua jam ducunt ut ipſum *Corpus Humanum* aggrediamur; hinc vero tandem ad *vires* quas in illo exerunt *Medicamenta* deveniemus.)

CAPUT II.

De ſtructura Corpus ſani.

1. Corpus noſtrum duabus conſtat partibus, ſcilicet, *ſolidis* & *fluidis*.

2. Solida continent in ſe Fluida, ſuntque

que ita inter ſe unita, ut nulla pars aſſignari queat, cujus cum reliquis connexio vel immediata, vel mediata, demonſtrari non poſſit, Vena quippe & Vas Lymphaticum Arteriæ cohærent mediante Glandula, quæ ab Arteria oritur: Arteriæ omnes Aortæ adnaſcuntur, quæ & ipſa Cordi inſeritur; Cor, Nervorum nec-non Arteriarum Aſcendentium ope, Cerebro unitur; Cerebrum Cerebello adhæreſcit; hoc Medullæ Spinali, &c.

3. Omnes Corporis Canales, aliquo modo, cum utroque Cordis Ventriculo conjunguntur.

4. Ventriculus Cordis ſiniſter connectitur cum Arteria Magna; hæc vero ita divaricatur & diſpergitur, ut nullum Corporis punctum aſſignari poſſit, ad quod portio aliqua hujus Arteriæ non pertingat: unde fit ut cavitas a Corde uſque ad ſingula Corporis puncta continuetus.

5. Omne Corporis punctum *cavum* Liquorem intra ſe contentum verſus dextrum Cordis Ventriculum tranſmittere poteſt, ſi modo *Vaſa Secretoria*, vel *Excretoria* ſic potius dicta, excipiamus: qualia ſunt, (α) Vaſa Sudorifera; (β) Vaſa Sanctoriani Perſpirabilis, Perſpirantia dicta; (γ) Vaſa Oculos continuo humore Hu-

mectan-

mectantia ; (δ) Vaſa Mucoſa ; (ε) Vaſa Salivalia ; (ζ) Vaſa Oeſophagi , Ventriculi , Inteſtinorum , (η) Vaſa Urinifera ; (θ) Vaſa Seminifera ; &c.

6. Omnes Corporis Canales , & Receptacula , Liquida quædam continent, modo bene ſe habeat Corpus . Quum ergo Canales inter ſe conjungantur , Liquida quoque inter ſe communicationem habere neceſſe eſt : hinc agitatio quæ in una Liquidorum parte excitatur , reliquis omnibus communicari poteſt .

7. Omnia Corporis Liquida, exceptis Excrementis, ad Cor redeunt.

8. Quamdiu Liquida hæc intra Canales regulariter moventur , tamdiu *ſanus* eſt Homo ; quoties vero motus ille irregularis eſt , vel in aliqua parte ceſſat , toties *ægrotat* Homo ; ſi autem omnino , & omnibus in partibus , ceſſat hic motus, *mors* ſequitur.

9. *Sanitas* itaque conſiſtit in *æquabili motu Fluidorum* , ſimul & *æquabili reſiſtentia Solidorum* in omni parte : *Fluida* dicuntur æquabiliter moveri , quando majorem impetum non faciunt in unam , quam in alteram partem . Reſiſtentia *Solidorum* æquabilis dicitur , quum æquabiliter premunt Liquida in omni parte , adeo ut inde nullus doloris ſenſus oriatur.

CA-

CAPUT III.

De ſtatu Corporis læſi, ſive morboſi.

2. EX dictis patet, *morboſum* eſſe illum, ſive Solidorum, ſive Fluidorum *ſtatum*, in quo, quacumque de cauſa, *æquabilis* ille motus, quolibet in loco, turbatur, impeditur, vel ſiſtitur; quod vero *mors* fiat, quando motus ille ubique ceſſat.

1. *Mederi* ergo eſt, tollere de Corpore *morbum*, i. e., cauſas *æquabilem* motum ſive transfluxum impedientes removere & expellere.

3. *Meditamenta* vocatur *Inſtrumenta illa mechanica, ope quorum Artifex poteſt tollere cauſas ablati æquilibrii, idemque reſtituere.*

4. Medicamentum ergo ſopponit *fluxum* Humorum ſeu Liquidorum, adeoque agere poteſt ſolummodo in *Corpus vivens*.

5. Quum Medicamentum ſupponat *Corporis vitam*, que pendet a trajectu Fluidorum per Solida, inde patet, illud agere in Fluida adhuc mota, & in Solida.

6. Itaque Medicamentum non agit in *Cadaver*.

7. Om-

7. Omne Medicamentum effectus ſuos mechanice producit, vi ſcilicet ſoliditatis, molis, figuræ, motuſque particularum ſuarum.

8. Actionis mechanicæ effectus, eſt mutatio figuræ, motus, moliſque corporis.

9. Hinc in Morbis curandis non immediate agunt inſtrumenta illa, ſcilicet Medicamenta, ſed mediate.

10. Quoniam autem actionis effectus, vel bonus vel malus, omnino pendet a mole, motu, & figura particularum agentium, ideo a Solidis ſolummodo deducenda eſt *æquilibrii* ante dicti deſtructio.

11. Triplici modo deſtruitur fluxus æquabilitas Fluidorum intra Solida; (α) Fluidorum in Solidis exiſtentium ablatione; (β) impetu & preſſione nimia Fluidorum in ſuperficiem Solidorum interne, a cauſa externa comprimente, (vel ab interna obſtruente); (γ) vi contractili ipſius Solidi nimis aucta.

CA-

CAPUT IV.

De Solidis & Fluidis noſtri Corporis in genere.

1. TErna quidem diverſa, totum Corpus Humanum conſtituentia, Principia agnoſcit HIPPOCRATES, *Lib. 6. Epidem. Sect.* 8. (*a*) Scilicet, (1) τὰ Ἴσχοντα, i.e., Continentia & Coercentia, has autem partes *Firmas*, ſeu *Cohærentes*, vel (vocabulo uſu recepto) *Solidas* appellamus: (2) τὰ Ἐνισχόμενα, i.e., intus Contenta; quæ quidem hodie (vocabulo licet minus Romano) dicuntur *Fluida*, ſive *Liquida*, & apud Latinos, *Humores*, ſeu *Liquores*: (3) τὰ Ὁρμῶντα, h.e, *Impetum* facientia, per quem vero putamus AUTHOREM intellexiſſe illum qui fit ab Humana Mente, cum aliquam Corporis partem movere vult, hic autem *impetus* qui fiat ignoramus: nec arbitramur, ut Scholiaſtæ, HIPPOCRATEM intellexiſſe per hoc verbum *Spiritus animales*; ſed ipſum ſolummodo voluiſſe ſignificare, quod Mens noſtra non mechanice, ſed incognito modo agat

(*a*) BOERHAAVE, *ibid.* Part. 5. Cap. 1. §. 3. *pag.* 244.

agat in noſtra Solida & Fluida, ſeu Ἴχοντα & Ἐνοιχίμενα. Quum autem illa quæ vocat HIPPOCRATES τὰ Ὁρμῶντα, ad ſcopum noſtrum in hoc Tractatu non ita faciant, ideo naturam tantummodo *Solidorum* & *Fluidorum Corporis Humani in genere* jam expendemus.

2. Partium Solidarum & Fluidarum ideam generalem ſat claram dedimus in primo Capite, quæ vero partes *Solidæ* dicuntur omnium corporum reſpectu, hæ, quatenus ad Corpus noſtrum pertinent, proprio ſenſu *Firmæ* vocantur, ſicut modo vivimus. Diximus autem initio corpora quælibet conſtare *Staminibus* quibuſdam firmis & immutabilibus, quæ ſua aggregatione corpus conſtituunt, & hæc quidem *Elementa* corporum appellavimus. Sunt igitur quædam particulæ *primæ* & *minimæ*, quæ partes *Firmas* Humani Corporis conſtituunt: particula enim quantulacumque nobis ſenſibilis in corpore, non eſt unica pars, ſed ex pluribus conſtat ſimul aggregatis; has ergo moleculas cognoſcere debemus, ſi noſtrarum Partium naturam cognitam habere velimus.

3. (*a*) Sunt autem hæ particulæ *corpuſcu-*

puſcu-

(a) *Id. ibid.* §. 7. *De natura Solidorum.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM.

puſcula exigua , *ſatis ſimilia* , *ſimpliciſſima*, *terreſtria*, *ex fluidis humoribus adducta*, *ad ſingula loca ſecreta* , *&* *appoſita omnibus firmis partibus*. Hæc vera ſunt *Elementa* , ex quibus Corpus Humanum conſtat.

Dicimus 1. quod ſunt *corpuſcula exigua* , & iſtud quidem clare demonſtratur ex anatomicis : maxima pars enim , quæcumque ſit in Corpore noſtro, ſit ex Vaſis, Vaſa fiunt ex Membranis , quæ involutæ conſtituunt *cavum* ; hæ vero membranæ conſtant iterum ex Vaſis , quæ Vaſa Membranas formantia rurſus conflatur ex Membranis, quæ iterum ex Vaſis, donec ad *ultimum* Vas perveniamus , quod habet Membranam ex Fibris compoſitam ſimpliciſſimis, non vero jam amplius cavis ſeu vaſculoſis ; aliter enim non eſſet *ultimum* Vas: ſed illæ Fibræ ſunt mera filamenta *ſolida* , quæ conſtant meris tantummodo partibus *ſolidis minimis*, & inter ſe ita adunatis & cohærentibus, ut Membranam *ſimplicem* conficiant: de qua re vide plura in *Cap. ſeq.* Sunt igitur *Elementa* noſtrorum Solidorum *valde exigua* ; ſed præterea dicimus .

2. Sunt *ſatis ſimilia*. Nam profecto examinavimus per ignem chimicum Solida plurimorum Animalium ; atque his experimentis nobis conſtitit, quod ſi

Os,

Os, v. g., omnibus membranis, & omnibus ſuis liquidis orbatum fuiſſet, tamdiuque doqueretur in aqua, donec aqua ultimo effuſa, æque clare & inſipida inde rediret, ac fuerat cum affunderetur, tum ſemper Fibræ *ſolidæ* in hoc Oſſe ſibi ubique ſimiles remanerent: Idem quoque verum fuit de aliis partibus experimentum, v. g., reſpectu Muſculi, &c. Neque iſtud tantum, ſed maxima mutatione quæ in Natura contingere poſſit, hoc idem ſemper accidet: ſi enim comburatur Os, vel Muſculus, non ideo tamen deſtruentur hæ Fibræ; ſed rectæ & extenſæ manebunt, quaſi integræ, & erunt ubique, in una parte, & in omnibus, eædem; nam & ex Oſſe, & ex Arteria, Vena, Muſculo, Pilo Capitis, &c. eædem ſunt, eandemque præbent in conſpectu materiem: ita ut illud quod noſtri Corporis *firmitatem* facit, ſit idem fere ubique, quod quidem mirum videbitur iis qui putant, ſingulis partibus ineſſe ſingularem firmitatem, ſeu ſingularem materiem, pro ſingulari firmitate danda: ſed ſi conſideremus Embryonem, an non Arteria, v. g., ipſi eadem eſt hoc ſenſu, ac in nobis? Imo ſane: ſi enim comburatur, ſimiles Fibras exhibebit; & Membrana in Embryone idem dabit poſt co-

ctio-

ctionem, vel combuſtionem, ac Membrana in Adulto; & ex omni parte diverſa, eadem ſemper habebitur materies in utroque ſubjecto.

COROLL. I. Ergo illud quod maximum eſt, vel firmiſſimum, in Corpore, ex eadem materie conſtituitur, ac eſt materies illius quod tenuiſſimum, vel minime firmum extat; Membrana enim ex Vaſis Lymphaticis, i. e., tenuiſſimis, confecta, ex eadem eſt materie, atque Os maximum duriſſimumque.

COROLL. II. Ergo *Firmæ* noſtri Corporis partes differunt tantum majori minori-ve aggeſtione & compoſitione minimorum corpuſculorum quibus conſtant.

COROLL.III. Hinc jam concludimus, *ultima Stamina* ex quibus conflantur omnes noſtræ partes majores minores-ve, non modo eſſe *valde parva*, ſed etiam *ſatis inter ſe ſimilia*.

Verum dicimus 3. Sunt adhuc *ſimpliciſſima;* illud enim quod, in omni puncto ſuæ Molis, eandem præbet Materiem, vocatur *ſimpliciſſimum*, vel illud tale dicitur, cujus una pars eſt eadem ac tota reliqua maſſa: hujuſmodi autem ſunt omnes partes Corpus Humanum conſtituentes, ut jam jam vidimus.

Tum dicimus 4. Sunt *terreſtria*, & hoc

hoc utimur vocabulo, quoniam aptius haud novimus ullum, quo natura hujuſce materiæ exprimi poſſit. Chemici enim *Terreſtria* vocant corpora, partes illas quæ nec Igne, nec Aqua ſolvi queunt, ſed in his immutabiles manent: *Salina* vocant ea corpora, quæ & Igne, & Aqua ſolvuntur, iterumque coëunt in materiem quaſi lapideam: *Oleoſa*, ſive *Sulphurea* nominant, quæ Igne quidem ſolvuntur, & comburuntur, ſed Aquæ ſponte ſua non miſcentur. *Spiritus* appellant, corpora Aquæ miſcibilia, & ad Ignem combuſtibilia: *Aquam* dicunt corpus quod concretum ſit, ad minimum Ignem liqueſcit, & ad eum ſemper avolat abſque odore & ſapore, &c. Sed nullis ex noſtri Corporis partibus hi characteres conveniunt, ſi characteres excipiamus partium *terreſtrium*; hæ quippe nec ad Ignem, nec in Aqua ſolvi poſſunt: atqui talia ſunt *ultima* noſtrarum Fibrarum *Stamina*; hæc itaque *terreſtria* vocare cogimur; quoniam ſunt ſimpliciſſima, & hæc in omni parte, ubique eadem, ſimilia, & immutabilia reperimus. Sed recentiores Anatomici dixere; partem Corporis Humani *ſimpliciſſima* eſſe *Os*: verum profecto in *Oſſe* ſunt adhuc Membranæ, Medulla, Sanguis, Lympha, &c.

quibus omnibus ſi privatur, remanebit utique tantum, pro *ultimis Staminibus*, pars *fibroſa* & *terreſtris*. Ne quis dicat igitur, ſi Os per Chemiam examinetur, dat Aquam, Salem, Oleum, Terram, & hæc eſt materies Oſſis; erraret ſane quam maxime qui hoc ita conciperet: videmus enim quod Oſſa in cœmeteriis ſole primum exſiccata, dein rore & pluvia humectata, tumque vento & ſole iterum exſiccata, ſunt tamen adhuc Oſſa; ſed ſi tum Chemicus vellet inde Salia & Oleum educere, non id profecto arte ſua efficere poſſet: verum materies maneret fixa, omni Sale & Oleo privata; Oſſa tamen adhuc integra perſtitiſſent ante hanc operationem Chemicam. Ex his igitur patet, quid ſit materies Oſſis, nempe *terra* ſolummodo, & ſic de ceteris corporis partibus. Jam vero ſi quærimus ab Anatomicis quid ſit *Vas?* Reſpondent, Vas eſt Membrana ſic involuta, ut canalem conicum formet, & ita fit Vas arterioſum, &c. Si rogamus eos quid ſit *Membrana?* Reſpondere debent, ex ſuis principiis, eſt textura Vaſorum plurimorum, arterioſorum, venoſorum, &c. quæ Liquida ferunt tranſudantque: Sed ut recte ſciamus quid ſit Membrana, ex definitione tollere debemus omne Fluidum;

dum; & inde patet, quod Membranæ materies ſit iterum *terra* tantummodo, non minus ac in Oſſe. At etiam ſi Pilum comburamus ad flammam Alcohol vini, (ne ſcilicet inquinetur) diſſipabuntur tunc temporis liquidiſſimæ partes; ſi vero poſtea Pilum huncce tenaculo ſubtiliter ſuſtineamus, conſideremuſque, tum videbimus quod extus adhuc cohæreat, ſuamque priſtinam figuram pertinaciter retineat. Hinc liquet, *ultima Stamina* noſtri Corporis componi partibus nec Aqua nec igne ſolubilibus, ac proinde conſtantibus ex mera *terra* junĉta ſimul *oleoſo glutine*, quod quidem ſolum deſtruitur per ignem apertum, ſolidis interim partibus intaĉtis, & iiſdem ſemper & ubique permanentibus.

Dicimus denique 5. *Corpuſcula hæc ſimpliciſſima & terreſtria ex Fluidis humoribus eſſe advecta, & appoſita Firmis partibus*. Novimus enim quod noſtrum Corpus, quantæcumque molis nunc ſit, initio tamen ſuæ formationis minimum exſtiterit, ac plus quam millies minus uno grano ſabuli, & ex tantilla molecula ſic accreverit, quodque iſtud omne factum fuerit per appoſitionem *minimarum* molecularum ad reliquas jam ſimul compactas: etenim ſi Fibræ alicui non apponeren-

 tur

tur aliæ partes, hæc equidem longior fieri, & adhuc ſimul in partibus ſuis cohærere non poſſet. Ergo hujuſmodi appoſitione particularum increvit Machina noſtra: iſta quippe omnia Vaſa, elongata, aucta, ampliata fuere; unde & reliquæ itidem partes. Cum igitur omnia Vaſa ſic æquabiliter increſcere debuerint, hinc oportuit ut ad ſingula Vaſcula diſtinctæ applicarentur particulæ; quod quidem fieri non potuiſſet, niſi cum Fluido, per vaſa tranſvecto, eo deductæ fuiſſent illæ partes.

4. Perſpecta igitur *Firmarum*, vel, ut vocant, *Solidarum* Humani Corporis partium indole generali, ſupereſſet ut aliquid de *Fluidis* adderemus; verum quia Liquidorum in genere proprietates in primo Capite jam explicatæ fuerunt, ea quæ de Fluidis noſtris hoc ſenſu dici poſſunt inde iterum peti debent: ſic enim illorum definitione ibidem jam diximus, quod: *Fluida conſtant moleculis minutiſſimis, coacervatis, & ſine cohæſione contiguis, quæ tactui leviſſimo cedunt, & in ſe invicem arietant*. Hæc autem generalia omnibus noſtri Corporis Humoribus plane congruunt, utpote cunctis communia Liquidis.

5. Jam vero cum Liquor nullus extrava-

travaſatus reperiatur naturaliter in noſtra Machina, neceſſe eſt ut omnis Fluidorum mutatio in Vaſis, ſive Solidis cavis, contingat; idque triplici modo, (1) ab intenſtino Liquidorum motu; (2) a motu exſtrinſecus, ſive a lateribus Vaſorum, communicato; (3) a nova Liquidi admiſtione.

CAPUT V.

§. I.

De natura Vaſorum Corporis Humani.

1. S*Olida* ſunt duplicata, vel cava, vel cavitate deſtituta, cava vocantur *Vas*. (*Vas autem in genere eſt illud corpus quod format cavum, in quo contineri poteſt corpus alterum, & ubi plerumque Fluidum adeſt.*

2. (*a*) Vidimus in præmiſſis, quod *ultima* Materies ſtabilis & *firma*, unde perennitas Solidorum pendet, ſit mere *terreſtris*; tum vero quod hæc Materies ſimul adunata & applicata conſtituat Fibras: perſpeximus enim partem *firmam*, ſi comburatur, ultimo dare Fibras ſolidas, quæ reſolvuntur in illas

 partes

(a) BOERHAAVE, *ibid.* Part. 5. Cap. 1. a §. 10. ad §. 15.

partes *terreſtres* jam deſcriptas: unde liquido patet, Fibras ex iſtis partibus conſtare.

3. Porro vidimus quoque, Fibras haſce filamenta eſſe ſolida & oblonga, non cava, quæ ſibi mutuo applicata cum aliis Fibris junguntur & intertexuntur, & hoc modo Membranam conſtituunt; dein autem hæc Membrana convoluta facit Cavum, & hac ratione jam habemus *minimum* Vas: ut cognoſcamus igitur noſtra Solida, cognita prius Materie, qua conſtant, ſciendum eſt, quid ſint hæ Fibræ, ex quibus conflantur Vaſa, ut ex combuſtione Solidorum patet. Harum vero Fibrarum ideam ſat claram dedimus, diximuſque in genere, Fibras certa ratione adunatas conſtituere Membranam *ſimplicem*: iſtud autem eodem modo fit, ac videmus filamenta Lini inter ſe mutuo intertexta conficere inteamina; hoc igitur ſigillatim jam examinandum eſt.

4. Fibræ & Membranæ ex Fibris convolutæ, ſive Canaliculi omnium *minimi*, nec non *majora* ex iſtis conſtantia Vaſa, quæ Membranas etiam conficiunt, triplici diverſa ratione ſibi invicem attexuntur, decurſumque obſervant (1) parallelum, (2) intertextum, (3) ſpiralem.

Quan-

Quandoquidem Materies ultima *terreſtris* (uti vidimus) conſtituat primo Fibras, hæ vero ſibi mutuo applicentur, & conficiant Membranam ſimplicem; ex hac autem ſimplici Membrana convoluta conſletur Vas, quod eſt primum & minimum; ſi nunc hujuſmodi plura Vaſcula ſumamus, hæc decurſu ſuo intertexto conſtituent Membranam, jam non ex Fibris ſolummodo, ſed Vaſis conſtantem; hæc involuta faciet etiam Vas: ejuſmodi porro Vaſa plurima ex Membranis non fibroſis ſimpliciter, ſed vaſculoſis, conflata ſi ſumamus & intertexamus, fient iterum Membranæ, unde rurſus Vaſa, & ſic deinceps. Dicimus autem hæc Vaſa intertexi, non ſecus ac lintea & panni, triplici nimirum ratione; (α) nonnulla quippe Vaſcula parallelo ſitu decurrunt, & ad ſe invicem cohærent; (β) alia iterum inter hæc parallela decurrunt ſitu oppoſito, & ad angulos varios priora ſecant; (γ) alia tandem adſunt, quæ ſpiraliter intorquentur, atque ſic inter præcedentia decurrunt. Tali vero Vaſorum intertexto decurſu fiunt Membranæ majores, unde Vaſa majora, ex quibus Viſcera, & reliquæ corporis partes conficiuntur.

5. Jam vero ſi Fibræ ſibi mutuo tan-

tum applicantur per parallelifmum, tum Membrana eſt ſimpliciſſima, & reſpectu fibrarum & nexus; at ſi Fibræ ſibi invicem infarciuntur decurſu intertexto, tunc Membrana reſpectu nexus non eſt adeo *ſimplex* ac præcedens; verum ſi Fibræ ſpiraliter ſe mutuo involvunt, tum Membrana eſt maxime *compoſita* in omni ſenſu. Vidimus porro, quid Vas *ſimpliciſſimum* eſſet, nimirum illud quod componitur ex Membrana minima & ſimpliciſſima, ſicque convoluta ut Cavum formet; ſubſtantia igitur hujus Vaſis ſunt Fibræ ſimpliciſſimæ, nec amplius cavæ. Hic vero jam finis eſt Vaſorum: iſtud enim in infinitum non progreditur; quia nullus alioquin daretur Corpori noſtro terminus, ergo & nulla figura.

6. Explicata *ſimplicis* Membranæ natura; conſiderandum nunc eſt, quid ſint aliæ Membranæ: dicimus igitur eas non eſſe contextas ex Fibris ſimplicibus; ſed, v. g. ſi fuerit *penultima* Membrana, tum illa conflata erit ex Vaſis, quorum Membranæ ſunt ſimpliciſſimæ, h. e. conſtantes ex Fibris; ergo tunc *penultima* hæcce vocanda erit *Membrana minima vaſculoſa*: hujus autem Vaſcula jam iterum & ſecundum parallelifmum, & decuſſatim,

tim, & juxta ſitum contortum ſibi invicem unientur.

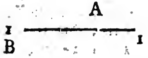
7. Membrana vero *antepenultima*, quæ jam ſequetur, conſtabit ex Vaſis, quorum Membranæ non ex Fibris, ſed ex minimis Vaſculis conflantur: hanc etiam Membranam componentia Vaſa *vaſculoſa* (ſi ita loqui liceat) i. e. quorum Membranæ ex Vaſculis confectæ ſunt, juxta triplicem modum ſuperius expoſitum erunt intertexta. Atque ſic pergimus uſque ad *craſſiſſimas* Membranas, quæ ex Vaſis conſtant multo majoribus, &, ſuo decurſu itidem intertexto, majora adhuc conſtituunt Vaſa, nec non Viſcera, & reliquas partes.

8. Hæc eſt omnium accuratiſſima idea, quæ de natura *Firmarum* noſtri Corporis partium tradi debeat. Ex omnibus autem ante dictis facile concludimus, Anatomicos nunquam Vaſa minima, vel Membranas minimas, & multo minus Fibras minimas, verum ſolummodo partes, quæ ex hiſce conflantur, demonſtrare nobis poſſe.

9. Porro ex iis, quæ hactenus allata ſunt, evidenter etiam deducitur cauſa roboris & debilitatis in Homine. *Robur* enim oritur in ipſo a compreſſione, & adunatione propinqua vaſculorum minimorum, expulſo ſuo liquido, con-

cretorum, atque ſic fortiorem conſtituentium fibram; ita ut plurimæ fibrillæ, ſic adunatis omnibus horum omnium Canalium fibrillis, ſimul coaleſcant in unam fibram; quæ igitur tanto plus robuſtior erit, quo plures canales, ac proinde plures fibrillæ ſimul concreverint; & hoc ita contingit in noſtro Corpore: ſi vero dicta coalitio fiat in Vaſis minimis; tunc erit tantummodo fibrarum robur auctum; ſed ſi in paulo majoribus Vaſis accidat iſta concretio, tum orientur calli. *Debilitatis* autem cauſa eſt plane contraria præcedenti, ut ſponte liquet.

10. Jam vero, quoniam *minima* Vaſcula Corporis, nec oculis nudis, neque vel optimorum microſcopiorum ope, viſibilia reddi poſſunt, hinc igitur accurato tantum argumento, ex *majoribus* Vaſis cognitis depromto, indagari queunt: quod quidem ut oſtendatur, ad ſequentia attendendum eſt.

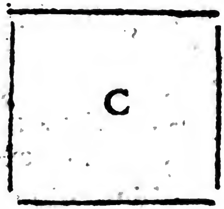

Sit A unus pollex geometricus; hic dividi poteſt in 100. partes geometricas adhuc conſpicuas: tum ſumamus

ejus

ejus $\frac{1}{100}$ partem, & ſit B; hoc poſito, habeamus corpuſculum cubicum, cujus longitudo ſit tantum $\frac{1}{100}$ pars pollicis; dein (ut quidam fecere Phyſici) talem cubum microſcopio contemplemur, tumque hujus magnitudinem viſam retineamus: ſi jam ſcire velimus, quot Vaſa in hoc ſpatiolo contineri poſſint, tunc rubros ſanguinis globulos microſcopio quoque ſubjiciamus; hoc igitur pacto, ſi globuli unius ſanguinei magnitudinem cum amplitudine dicti cubi conferamus, reperiamus (ut invenerunt omnes qui hoc experimentum fecere) diametrum unius globuli rubri in Sanguine conſpicui eſſe centuplo minorem diametro talis exigui cubi; qui vero cum ſupponatur habere ſolummodo $\frac{1}{100}$ partem pollicis pro diametro, hinc unius globuli rubri diameter eſt tantum $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pollicis, i.e. ſi 10000 tales globuli juxta ſe invicem ponerentur, unum pollicem geometricum æquarent. Porro demonſtrat EUCLIDES, quod *quadrata ſuperficierum ſunt ut quadrata diametrorum*; ergo in ſpatio quadrato pollicis contineri poſſunt millies centena millia horum globulorum: etenim (ut

res facilius exemplo pateat), ex hypotheſi, diameter unius globuli rubri eſt $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pollicis; globuli autem in ſpatio pollicis continentur 10000; ergo evidenter eſt inde ſequi, quod 100000000 contineri poterunt in ſpatio quadrato pollicis geometrici, quemadmodum eſt figura C.

Hinc igitur facile quivis eliciet numerum Vaſculorum (quorum quidem ſingulorum diameter unius tantum globuli rubri capax eſt, quæ in hujuſmodi ſpatio concludi poſſent.

II. Hæc autem ſunt, quæ in uno quadrato pollice videre poteſt oculus optimo adjutus microſcopio; & ideo tantum conſpicit, quia ſunt opaca. Verum etſi millies centena millia Vaſorum cernere queat oculus in hoc ſpatio, is profecto non parum hallucinaretur, qui talia Vaſcula *minima* eſſe & omnium *ultima* ſibi fingeret. Hi quippe Canaliculi, qui ſanguineos rubroſque devehunt globulos,

ſi ſint arterioſi, dant alia rurſus Vaſcula multo quidem ipſis *minora*, nempe Lymphatica, quæ liquorem vehunt de lato in anguſtum, ac proinde arterioſa quoque ſunt; cum enim Venas Lymphaticas detexerint atque demoſtraveverint Anatomici, hæ profecto ſuas habere debent Arteriolas, unde Lympham accipiant, imo & hanc inde neceſſum eſt ut hauriant, ſicuti mox oſtendetur. LEEUVVENNOEKIUS autem demonſtravit, unius globuli Seri pellucidi, ſive Lymphæ primi generis, diametrum *ſextuplo* minorem eſſe diametro globuli rubri ſanguinei; cum hicce globulus, juxta ejuſdem Authoris experimentum, in *ſex* alios minores amplius rubros, ſed pellucidos, ſponte ſua reſolvatur.

COROLL. Ergo Vaſa Seroſa, ſive Lymphatica primi generis, tanto *minora* ſunt Vaſis Sanguiferis ultimis.

At vero Perſpirabile Sanctorianum eſt adhuc multo tenuvius, ita ut (juxta modo laudatum Authorem, in *Epiſtola Phyſiologica* 43. *ad Societatem Reg. Britannicam*) ſub ſpatio unius vulgaris grani ſabuli contineri poſſint, ad minimum ex ejus calculo, 125000. oſcula Vaſculorum hocce Perſpirabile in Homine ſano perpetim & ubique exhalantium: ac proinde numerus incre-

credibilis eorum concluderetur in ſpatio, ubi millies centena millia Vaſorum Sanguiferorum (ut oſtendimus) contineri queant. Quid dicemus autem de Filamentorum Cerebri tenuitáte, quæ fidem omnem ſuperat? De qua re videatur iterum idem Leeuwenhoek, in *Tom. I. Epiſtol. ad Societat. Reg. Britan.*

12. At equidem ſi quis jam a nobis quæreret, an hæc Vaſcula ſint tandem omnium *minima?* Ipſi ſane fateremur, plurimum longiſſimeque adhuc abeſſe. Supponamus enim, ut etiam omnino veriſimile eſt, unum ex Animalculis in ſemine Maſculino deprehenſis, Hominis futuri rudimentum eſſe baſimque, (de quorum Animalculorum immenſa parvitate rurſus conſulatur citatus Author); ſi jam igitur attendamus, quod in hoc Animalculo forſan adſint oculi, naſus, aures, ceteræque partes in Homine formato poſtmodum conſpiciendæ; quod quidem admittere ſi quis nolit, dicatque, ex Malpighio hæc ita facta nondum adeſſe, ſed omnia fieri dein incremento, non diſputabimus; verum hoc ſaltem dabunt omnes, in hoc Animalculo partem, quæ fiet oculus, diverſam eſſe ab illa, quæ fiet digitus, & ſic porro: hinc ſequitur evidenter, omnia diſcrimina

par-

partium, quæ in hoc Animalculo ſunt; & tempore ſolummodo ſenſibilia fiunt, ex diverſis diſtinctiſque conſtare Vaſis, quæ ſucceſſu temporis ſemper extenduntur, ut augeantur & increſcant. Cogitemus ergo, quantula debeant eſſe iſthæc Vaſcula, & quam infinitus eorum numerus in uno quadrato pollice concludi poſſet!

COROLL. Ex his igitur patet, injectiones anatomicas, utcumque ſubtiles, Vaſa *minima* nobis in conſpectum neutiquam exhibere; licet enim inter Recentiores SVVAMMERDAM, & poſtea RUYSCHIUS, aliique, incœperint liquida injicere in Vaſa majora Corporis, tanta vi, ut extra ſuum naturalem ſitum ea diſtenderint, id tantum profecto & arte & induſtria ſua efficere potuerunt hi Viri, ut hæc Vaſa, eorumque aliquot ramulos, conſpectui meliùs præberent: liquet autem iſta Vaſa non eſſe valde parva, quandoquidem repleri poſſint adeo craſſa materie ac eſt cera, vel aliud liquidum opacum injectionibus anatomicis inſerviens: cera quippe, quæ ad iſtud negotium ut plurimum adhibetur, raro quidem ad Vaſa Sanguifera *minima* pervenire poteſt; etenim injectio facta per Arterias, ex mille vicibus vix pervenit ſemel in

Ve-

Venas, quomodo igitur ad *minima* omnium Vaſcula pervenirent? Nec ſi mercurio, aliiſve rebus utamur, felicius multo ſuccedet negotium.

13. (*a*) Vaſa porro noſtri Corporis in genere vocantur proprie Canales, (1) qui ducunt Humores a Corde acceptos ad quodlibet internum & externum punctum Corporis, atque hi dicuntur *Arteriæ*; (2) qui Liquores referunt ab hiſce punctis iterum verſus Cor, hi vero nuncupantur *Venæ*; denique (3) qui Humores ibi & delatos & ſecretos, in ſe ſtagnantes aliquandiu continent, ut *Sinus*, *Veſiculæ*, *Folliculi*, *Glandulæ*, *Cryptæ*, vel quocumque ſimili nomine veniant. Ergo ſub nomine Vaſorum proprie complecti poſſumus omne tum Arteriarum & Venarum, tum quoque Veſicularum, Folliculorum, Sinuum, &c. genus.

14. Canales autem in Corpore Liquida deferentes, variorum ſunt generum diverſarumque decreſcentium ſerierum, atque totidem, quot etiam ſunt decreſcentes globulorum noſtros Humores conſtituentium ſeries. Sic igitur quatuor proprie Vaſorum genera diſtingui poſſunt; nempe (1) *Sangui-*

(a) BOERH. *Ibid.* Cap.4. *De Angiologia*, §. 52. *pag.* 387.

guiſera; (3) *Seroſa*, ſive *Lymphatica primi generis*; (3) *Lymphatica ſecundi generis*; quæ plurimas adhuc ſub ſe incognitas eaſque decreſcentes ſeries includunt, donec tandem (4) ad Vaſa *Nerveum Liquidum devehentia* pervenerint; quæ quidem tanquam *ultima* Corporis noſtri Vaſcula conſideranda ſunt.

Hic vero jam Vaſorum Lymphaticorum examini paulisper immorari non inutile futurum arbitramur, utpote quædam hanc in rem allaturi, de quibus apud Authores, ut plurimum aut nullatenus, aut jejune admodum ſit mentio.

15. (*a*) Dicimus igitur primo, Vaſa omnia Lymphatica, quæ ab Anatomicis huc uſque deſcripta atque demonſtrata fuere, meras eſſe tantummodo Venas; & hoc inde probamus, (*α*) quod omnis Canalis in Corpore, qui ex anguſto liquore deducit in latum ſit Vena: verum talia ſunt Vaſa Lymphatica omnia hactenus deſcripta; hæc enim ex minoribus ramis in majores ſua devehunt liquida. Sed præterea (*β*) Vena eſt Canalis, in quem alii minores Canales ſe exonerant; at vero ſi conſpicia-

mus

(a) *Id. ibid.* §. 53. *pag*. 391.

mus Lymphatica, videbimus cuncta quidem ab inviſibilibus oriri radicibus, tum gracilia admodum eſſe, ſenſimque majora ac majora fieri, Canalium ſcilicet lateralium acceſſione; verum ex iis e majori trunco in lateralia Vaſcula nihil omnino derivari poſſe. (γ) Omnes hujuſmodi Canales Lymphatici habent Valvulas; atqui iſtæ quidem Venis ſolummodo competunt (uti notum eſt omnibus Anatomicis); nam Valvulæ in Aortæ & Arteriæ Pulmonalis initio deprehenſæ, non ad Arterias haſce, ſed ad ſubſtantiam Cordis proprie pertinent. (δ) Vena eſt Vas, quod Liquidum verſus Cor reddit, Arteria vero contra: ſed ſi conſideremus Lymphatica omnia, quæ a LOVVERO, VIEUSSENSIO, RIDLEYO in Capite detecta ſunt, ea quidem ſuam lympham in Venas Jungulares deferunt: Lymphatica quoque Thoracis ſe exonerant omnia & in ductum Pecquetianum, & in Venas Thoracis majores: ſi deinde conſulere libeat HEMSTERHUYSIUM, GLISSONIUM, LOVVERUM, MALPIGHIUM, & NUCKIUM, de Lymphaticis tum Abdominis, tum etiam partium inferiorum, advertemus utique, hos omnes Authores (ac etiam recentiores Anatomicos) nos docere, quod Vaſa

hæc,

hæc, vel in Venas majores varias, præſertim in Cavam, Venam Portarum, &c. vel in Cyſternam Lumbarem, hinc in Ductum Chyliferum ſeſe pariter evacuant. Sic ergo clare patebit, Lymphatica, quæ ab Anatomicis huc uſque deſcripta fuere, ſuum liquidum mediantibus Vaſis majoribus Cordi reddere: hinc etiam & ex hac nota, & ex tribus ſuperioribus concludere licet, iſta Vaſa meras eſſe tantummodo Venas.

10. At vero nulla eſt in Corpore Vena, quæ non debeat habere ſuam Arteriam, h. e. nullum Vas ſuum homorem verſus Cor deferre poteſt, quin ab alio Vaſe liquidum hocce deferendum acceperit (ſi modo Venulas Abſorbentes, de quibus paulo inferius erit ſermo, excipere velis); unde ſequitur manifeſte, quod uti deprehendimus in Corpore Venas Lymphaticas, ſic etiam adſunt Arteriæ ejuſdem generis. Siquidem Venæ, quæ Lympham acceptam ad Cor deducunt, eam a Lymphaticis hactenus deſcriptis receperunt (quemadmodum jam dictum eſt): atqui probatum fuit, hæc Vaſa meras eſſe Venas; ergo Lympham haurire debent a quibuſdam Arteriis, ſed ejuſdem generis, i. e. Lymphaticis; quoniam hi Canaliculi Sanguiferæ

eſſe

eſſe Arteriæ non poſſunt: nam ubi detegimus, oculorum ope, Vaſis unius Lymphatici principium, non ſtatim equidem exiſtimandum eſt, ibi loci hujus originem adeſſe, microſcopia quippe demonſtrant, quod infinito minora adhuc dentur; atque ratio facile poteſt inſtitui inter Venam Lymphaticam ultimam oculo viſibilem, & ultimam ope microſcopii tantum conſpiciendam. Verum tamen hæc non eſt adhuc *ultima*; ergo Vena Lymphatica ex inviſibili Vaſe debet oriri: quod vero non oriatur ex Arteriæ Sanguiferæ trunco, iſtud vel inde probatur, quoniam, ſi hoc ita foret, tum globuli ſanguinei, quos ſemper eſſe rubros docet microſcopium, in hanc Venam deferri deberent; cum autem tale quid non accidat, hinc iterum luce meridiana clarius patet, quandoquidem Vas a quo Vena Lymphatica primum oritur, ex Arteria Sanguifera humorem accipiat Sanguine rubro multo tenuviorem, hoc igitur eſſe neceſſario Arteria Sanguifera multo minus; ac eſſe proinde Lymphaticam Arteriam *primi generis*. Jam vero, cum illa prior conſpicua non ſit ubi deſinit, tanto minus hæc poſterior ibidem viſui ſeſe præbitura eſt; quinimo vel optimi microſcopii ope deprehendi nequit, quippe

quæ

quæ ſit pellucida : non ſecus enim in Pediculo, in quo Vaſa pellucent, etiamſi innumera exſtare Vaſcula certo noverimus a poſteriori, ea tamen, propter ipſorum pelluciditatem, nobis haud licet miſcropio detegere.

17. Porro Sententiam noſtram ſuper hac re, paulo clarius exponere jam lubet. Ad omnem locum, ubi tranſmittitur Sanguis ruber ex Arteria in Venam, ibi naſcuntur innumeri Canaliculi, & ad minimum ſextuplo minores diametro Sanguiferarum Arteriolarum unde prodeunt : & illud quidem hunc in modum ſe habere docent Liquidorum globuli microſcopiis inſpecti ; quippe globuli rubri, qui non intrant in illa Vaſcula lateralia, ſi cum Lymphaticis comparentur, ſextuplo majores (ut ſupra notavimus) apparebunt. Atque ſic dum applicatur Sanguis, per Arteriolam Sanguiferam delatus, ad hoſce laterales Canaliculos, premitur tunc eo verſus liquidiſſima pars Sanguinis, qua orbati (quoniam hæc in lateralia Vaſcula eodem tempore propellitur & intrat) globuli rubri recta tranſeunt in Venam Sanguiferam huic Arteriæ continuam. Porro Canaliculos hoſce laterales, in quos tranſit liquidiſſima tantum Sanguinis portio, *Seroſas* appellamus Arte-

te-

terias, ſive *Lymphaticas primi generis*, quia ſcilicet *Serum*, ſive *Lympham primi generis*, arterioſo motu, h. e. ex lato in anguſtum deferunt. Poſtmodum autem iſtæ Arteriolæ prolongatæ, ſenſimque minores factæ, deſinunt ſingulæ in Venam ſui generis; quæ quidem initio conſpicua eſſe non poteſt, ut ſponte patet: cum adeo tenuis ſit; ſed pluribus ejuſmodi ſimul aggregatis, unumque truncum multo majorem, dum ita concurrunt & junguntur, conficientibus, tum demum conſpectui ſe præbet Vas illud, quod Venam Lymphaticam eſſe demonſtravimus.

18. Verum exiſtimamus præterea, quod Arteriæ Lymphaticæ, ubi in Venas ſui generis tranſeunt, dent etiam Canales laterales, eoque tanto ipſis minores, quanto ipſæ minores erant *ultimis* Arteriis Sanguiferis, unde fuerunt ortæ (ut ſuperius dictum eſt); jam vero Vaſa hæc *Lymphatica ſecundi generis* vocamus, & ſic porro: ſed ignoramus, quot ſint decreſcentes horum Canaliculorum ſeries; verum tamen iſtud eo uſque pertingere, ut Vaſa *Liquidum Nerveum devehentia* ſint omnium *minima* ſine dubio putandum eſt. Quemadmodum autem Sanguis ruber ex Arteriis Sanguiferis redit in

Ve-

Venas Sanguiferas, ſic Lympha primi generis revertitur quoque in Venam Lymphaticam primi generis, Lympha vero ſecundi generis in Venam Lymphaticam ſecundi generis, & ſic deinceps.. Hoc igitur pacto, juxtaque legem iſtam, omnes Humores derivantur a Corde per Arterias in Venas, & inde redeunt ad Cor.

19. Iſtud autem in Corpore noſtro ita fieri, taliaque *minima* Vaſcula maximo adeſſe numero prorſus erat neceſſarium; quippe ſi Cutim, Tendines, Membranas, Oſſa, &c. conſideremus, parum equidem & vix quicquam Sanguinis rubri hiſce in partibus inveniemus; nutriuntur tamen, & creſcunt, non ſecus ac aliæ, ubi Sanguis ruber abundat: verum hoc in iſtis partibus fieri nequit, niſi ipſarum Vaſa Lymphatica repleantur, & ex eo liquore lymphatico ad loca idonea tantum applicetur & adunetur, quantum fuit deperditum; quod autem ut fiat, ad omnia puncta Corporis applicari debet hocce Liquidum. Quin & initio formationis Embryonis, nullus omnino reperitur Sanguis ruber; attamen nullo alio tempore tam cito magiſque creſcit Homo. Imo quidem, ſi res examinetur, microſcopia nos docebunt maximam partem

tem Corporis Hominis adulti, Sanguinis rubri expertem eſſe; ac proinde ex Vaſis Lymphaticis & Nervoſis eſſe conflatam. Denique notandum eſt, quod Corpus nec ſe flectere, neque flexibile permanere poſſet, niſi ex partibus infinite parvis conſtaret; ſed Vaſa Sanguifera hujuſmodi non ſunt, verum potius illa quæ Liquidum Sanguine multo tenuvius devehunt: quod quidem clare patet in Cute, quæ partium noſtri Corporis omnium maxime flexilis eſt; ibi enim (ut jam dictum eſt) vix Vaſa Sanguifera, ſed minora, Lymphatica nempe reperiuntur: etenim (ut ſponte liquet) quo Vaſa ad majorem tenuitatem reducuntur, eo facilius flectere poſſumus partem ex hujuſmodi Vaſculis confectam: verum ex his totum fere conſtat Humanum Corpus; ſiquidem Membranæ majores ideo tantum ſunt flexiles, quoniam ex minimis conflantur Canalibus, & ſic de ceteris.*

20 Etſi vero neſciamus, quot ſint Vaſorum Lymphaticorum genera, eorum tamen ſubdiviſionem multum procedere, imo & longius quam vulgo putatur, diverſaſque illorum ſeries eodem ritu, ſimilique lege decreſcere credimus: (atque ſic exiſtimandum eſt, quod, v. gr. cum Arteriæ

Lym-

Lymphaticæ *primi generis* diameter, ſit ſextuplo minor Arteriæ Sanguiferæ *ultimæ* diametro, (quemadmodum iſtud probari per experimentum LEEUVVENHOEKII ſupra notavimus) ita diameter Limphaticæ *ſecundi generis* eſt etiam ſexies minor diametro Lymphaticæ *primi generis*, ac proinde tricies & ſexies Sanguiferæ *ultimæ* diametro tenuior): quin & hujuſmodi ſubdiviſionem arbitramur pergere, donec omnia Vaſcula æqualiter parva, & Liquida æquali etiam modo diviſa ſint, ita ut (ſicuti jam dictum eſt) hæc omnia tandem deſinant in Vaſa tam exigua, quam ſunt *Nervorum origines*; etenim Liquida & Vaſa, Nerveo Latice Tubuliſque hunc devehentibus tenuiora in Corpore noſtro pari non putamus.

COROLL. Sic igitur hoc ſenſu *Nervos* ubicumque adeſſe clare patet; & hi quidem oriuntur non ſolum ex Cerebro, Spinalique Medulla, verum etiam ex *ultimis* Lymphaticis Arteriolis ubique loci.

(Ceterum quando dicimus, *Nervos* ubicumque adeſſe, ac proinde totum ex his conſtare Corpus Humanum, clauſula quædam adjicienda eſt; nimirum, ſive iſti Tubuli ſuum Laticem adhucdum deferant, ſive jam ſint con-

creti ſimul & conſolidari : atque iſtud quidem hoc ſenſu intelligendum eſt, quod ſcilicet Embryo dum in Utero formari incipit, meris ſolummodo *Nervis*, ſive Vaſculis *minimis* Liquida devehentibus, tunc temporis conflatus ſit; poſtmodum autem plurimi ex hiſce Tubulis compingantur ſimul, occalleſcant, & conſolidentur.) Succeſſu quippe temporis, (*a*) ex Vaſis (1) fiunt Membranæ, ex Membranis (2) formantur Cartilagines, ex his tandem (3) conficiuntur Oſſa. Qua porro ratione conflentur ex Vaſis Membranæ *minimæ*, *majores*, & *maximæ*, iſtud equidem ſuperius jam ſatis ſuperque explicatum eſt; ſiquidem omnium primo Membranam minimam ex Fibris Solidis & oblongis, mere *terreſtribus*, confici; &c. clariſſime ibidem evictum fuit. Verum hic addimus, Fibram quoque fieri ex Vaſe (ſive Vas illud ex Fibris ſolummodo, ſive ex Membranis vaſculoſis conſtiterit (; idque triplici via, ſcilicet, (1) ſi ex Vaſe exprimatur Liquidum, quod latus a latere diſtare faciebat; (2) ſi Vaſis hujus latera comprimantur; (3) ſi eadem latera coeant & concreſcant inter ſe. Hinc igitur, ubi ſimul adſunt tres iſtæ conditio-

(a) Vid. BOERH. *ibid.* a §. 20. ad §. 24. Cap. *De Oſteogeſine.*

tiones, ex Vaſe fieri poteſt Fibra; quæ quidem eo magis eſt elaſtica, quo craſſities ejus major eſt prima Fibra, quæ Vas illud cum aliis Fibris ſimul adunatis componebat. Sic, ex. gr., ſupponamus *minimum* Vaſis in Embryone ex 1000. filamentis conſtare fibroſis; ſi jam omne liquidum exprimatur, latera comprimantur, compreſſaque ſimul coaleſcant, tunc ex hoc Vaſe una fiet Fibra; ergo ex mille Fibris una tantummodo conficietur: verum elaſticitas ſemper hæret in unaquaque harum Fribrarum; ſingulæ igitur adhuc ſua vi debent agere: hinc erit millies plus elaſtica, ſuique ſitus tenacior iſta Fibra, quippe quæ ex ullis 1000. conflata ſit; & ſic porro. Ex his itaque videmus, quod ſi Membrana quædam hujuſcemodi Vaſorum textura conſtet, ita ut plurima Vaſa fiant Fibræ, tum evadet ſolidior, durior, candidior, magis elaſtica, jamque ſic erit Cartilago; hæc enim fit, quando multa ex Vaſculis quæ textura ſua Membranam conſtituebant, non amplius manent Vaſa, ſed concreſcunt atque ſoliideſcunt: De qua re videatur Malpighius, qui oſtendit quo pacto fiat *ſtella alba* in Oſſibſis adhuc membranoſis. In iſta porro Cartilagine, quando ex Membrana hunc in modum confecta eſt, tum quædam ſtrata fiunt ex Vaſis

compreſſis, tum alia ſtrata ſimul adſunt Vaſorum non adhuc compreſſorum, at cetera jam compreſſa etiam comprimentium; per hæc enim Liquida fluunt pulſum in hiſce Vaſis excitantia: ſic igitur *lamellatim* formatur Cartilago, ita ut inter iſtas lamellas adſint ſemper Vaſcula Liquidum deferentia. Jam vero, ſi hæc Cartilaginea ſtrata magis magiſque comprimantur inter ſe, tandem evadunt corpus duriſſimum, compactiſſimum, ſicciſſimum, quod quidem *Os* nuncupatur. Itaque perſpeximus Os adunari & conflari primo quidem ex pluribus Membranis, quæ ſibi mutuo *lamellatim* incumbenbant, & quarum nonnullæ jam erant conſolidatæ, duraſque hunc in modum conficiebant lamellas, inter quas tamen adhuc aderant intercapedines, ubi Vaſa quædam ſuum Liquidum deferentia tuto recondebantur: quum igitur inter haſce lamellas alibi Vaſa minora, & alibi majora decurrant, hinc in quibuſdam locis brevi ſolideſcunt, in aliis vero ſecus. In his quippe ſpatiis ubi majores arteriæ perreptant, quantoquidem copioſius velociuſque trajiciatur Liquidum, major etiam ibidem oritur diſtenſio partium inter quas decurrunt, quam alibi; unde fit, ut magis a ſe invicem removeantur hæc ſtrata, inter

ter quæ majores iſtæ tranſeunt arteriæ: hunc igitur in modum nonnulli ſinus excavantur, qui proinde initio non aderant in Oſſe, ſed diu poſt Oſſis formationem in eo facti reperiuntur. Oſſa porro ſolidiora ſunt in medio, quam ad apophyſes; quoniam in medio ſemper prius incipiunt dureſcere: demonſtravit enim CLOPTON HAVERS, quod in eo loco perreptet arteria maxima; unde & maximus ibi pulſus, atque compreſſio vicinorum ſtratorum fit etiam maxima; ſic igitur ibidem omnium primo, ex Membrana Cartilago fieri incipit. Cum autem deinde eadem arteria comprimere pergat, ideo quoque in medio compactiſſima, duriſſimaque Oſſa extant; at interim tenuiſſima ſunt, quoniam ſtatim ibi conſolidantur nec amplius creſcunt in infantibus, dum tamen interea reliquæ partes Oſſium adhuc extenduntur. Si quis autem de hiſce plura voluerit, conſulat (1) THEOD. KERKRINGII *Oſteogeniam Fœtuum*, nec non ejuſdem Authoris *Anthropogeniæ Ichnographiam*; (2) MALPIGHIUM, in Operibus ſuis *Poſthumis*, tum in *Epiſtola prima ad* SPONIUM, tandemque in tract. *de Ovo incubato*, & *de formatione Pulli*; (3) LE CLERC, in Libro quem inſcripſit, *Oſtèologi è xactè & complete*, ubi

egregia aliquot habentur de Oſſium in Fætu formatione Obſervata, quæ vero deſumpta fuerunt ex prælectionibus incomparabilis illius Anatomici Pariſini Profeſſoriſque Regii Jos. Duverney. Hactenus igitur hæcce circa materiem iſtam dicta ſufficiant, jam vero ad propoſitum noſtrum, ac e diverticulo in viam, redeamus.

21. Notandum eſt denique Lymphaticas Arteriolas *ultimas*, duplici loco in Corpore patulis orificiis deſinere; ſcilicet, (1) partim extra Corpus, nimirum ad Cutim; (2) partim in Cavitatibus intra Corpus. Hæc vero Lympha quæ in Cava Corporis effunditur, partim quoque per Os, Nares, &c. foras exhalat, & in auras evaneſcit; partim autem, poſtquam munus ſuum implevit, a Venulis Abſorbentibus (quas quidem non modo ad Cutim, ſed in omnibus etiam Cavis internis ubique pullulares ſuis confirmarunt experimentis Animalis Oeconomiæ ſcrutatores, præſertim vero Bellini & Vieussens) recipitur, inque Venas & ad Cor revertitur, ut Circulationis Secretioniſque munera iterum obeat: quemadmodum enim, juxta monitum Hippocratis & experimenta Sanctorii, totum Corpus Humanum *expirabile eſt*, & *inſpi-*

inſpirabile, proinde tum ipſa Cutis, tum omnes Membranæ in Corpore Cava formantes, ubique & ſemper; quamdiu ſanus eſt Homo, tenuiſſima Liquida & *exſpirant* & *inſpirant*.

22. Ex his porro quæ ſuperius allata ſunt luculenter evictum fuit,) nullum eſſe in Corpore punctum, quod non ſit *vaſculare*, prout etiam experimentis probari poteſt. (α) Nulla enim Corporis eſt pars, cujus ex vulnere quantumvis minuto, quale infligi ſolet ab aciculis exilibus, muſcarumque roſtris, non effluxurus ſit liquor. (β) Dein docent microſcopia, puſtulas illas fluido turgentes, quæ ex Cantharidum applicatione in qualibet Corporis parte excitari ſolent; nihil aliud eſſe quam congeriem plurimorum exiguorum Vaſorum, in unum tunc temporis exeuntium; ut etiam ſalia acida, alcalina, & ignis uſtio id ſatis probant. (γ) Iſtud quoque patet ex Perſpiratione Sanctoriana, quæ licet ſubtilitas adeo ſit, ut oculum microſcopio armatum fugiat, ope tamen ſpeculi Humido Perſpirabili madeſcentis obſervari poteſt.

23. Imo ipſa Oſſa conſtant ex congerie plurimorum Vaſculorum repletorum liquido, quod ex arteriis mi-

nutis in illa deponitur : ſi enim cera in Arteriam Subclaviam injiciatur, Oſſa Brachii ſtatim rubeſcent ; cera quippe injecta Sanguinem magna quantitate propellit in Perioſteum, indeque in Oſſium ſuperficiem, quæ, cum Sanguine turgeat, neceſſario rubeſcit : ſimili ritu compertum eſt, Album Oculi vaſculare & ſanguiferum eſſe ; microſcopii etiam ope eadem eſt detecta ſtructura in Membranis tenuiſſimis, nec non in Ungium & Cornuum radiculis, & in Partibus omnibus minutis. Si autem iſtud ita ſe habet in partibus tenuiſſimis, & a Corde remotiſſimis, quanto magis idem expectandum eſt in iis quæ proxime illi adjacent.

24. Omne Vas habet cavitatem, & parietes, qui conflantur ex *minorum* ſtructura inter ſe cohærentium, quorum latera iterum ex *minoribus*, & ſic deinceps (uti jam dictum eſt); donec perventum ſit ad Vaſa *minima* & *ultima* ; quorum cavitates adeo exiles ſunt, ut Liquidorum non niſi tenuiſſimorum ingreſſum admittant, atque ſic fere pro nullis haberi queant : Confirmatur hoc, (nempe latera Vaſorum *majorum* ex *minoribus* Vaſculis confecta eſſe.) 1o. Experimentis Ruysghii ; ſi enim cera rubra magno impe-

petu injiciantur in Arteriam, ejus ſuperficies undique rubeſcet. 2°. In Animalibus laqueo ſtrangulatis, Sanguis qui per Arterias Carotides fluit, impedito per Venas tranſitu, retrograditur, inque Vaſis *minimis* ſtagnans eadem inflat, & rubedine inficit. 3°. Idem apparebit in Arteria viventis Animalis ſtricte ligata.

25. *Minima* Vaſa determinatam habent magaitudinem, alias in infinitum dividi poſſent; adeoque & omnia Corporis noſtri, & noſmetipſos (uti ſuperius jam dictum eſt) determinant.

26. Determinatio Vaſculorum oritur a continua Aeris preſſione in noſtram machinam; ſi enim excedat vim reſiſtentiæ quam habet Fiuidum contentum, ſtatim collabuntur Vaſorum latera; unde ſequitur *conſolidatio*: Sic Vaſa quædam majora, ſcilicet, Vaſa Umbilicalia, Foramen Ovale, Urachus, &c. in Ligamenta paucis poſt partum diebus abeunt: Ita Ungues & Cornua oriuntur ex Arteriolarum extremitatibus conſolidatis: *Callus* etiam ortum ſuum plurimorum Vaſorum compactioni debet. Si autem in *majoribus* Vaſis hoc fieri ſolet, quanto facilius id in *minimis* accidere poteſt.

27. Latera autem *ultima* Vaſculorum omnium Canalium, ſive Arteriæ ſint,

ſive Venæ, ſive Vaſa Lymphatica, ſive Ductus Adipoſi, ſive quocumque Vaſorum nomine veniant, ſunt *nervoſa*, & *Nervis* ſimilia, & in iis nutritio vera Solidorum fit.

28. Hinc & *ultima* Solidorum omnium in noſtro Corpore Stamina ſunt mere *nervoſa*; hæc enim conflantur ex *Nervis* una compactis atque conſolidatis per concretionem: (exceptis partibus illis, quæ ex coagulatis Liquidis concrevere, quales ſunt concretiones polypoſæ, lapideæ, &c.) & hoc ſatis probari poteſt. Enim vero, ut detexit Malpighius, ac deinde Leeuvvenhoekius, primum Corporis noſtri principium eſt tantum *Vermis*, qui in Utero conſtituit primo Medullam Spinalem; huic dein accreſcunt bullæ quinque limpidæ, quæ fiunt Lobi Cerebri, quibus ac creſcunt Oculorum Globi: poſtea ex medio illius *carinæ* (uti vocat Malpiggius) emergit tubus incurvus, qui deinde quatuor acquirit inæqualitates, quæ ſenſim incurvantur, & fiunt Cor; ſenſim dein naſcuntur integumenta Thoracis, & Oſſium; deinceps formantur Hepar, Lien, &c. tandemque oriuntur Stamina mucoſa totum Corpus involventi. Unde patet, hæc omnia Stamina ſolida procede-

cedere ex Spinali Medulla : & mirum eſt profecto, adeo dura corpora ex tam molli, ac eſt Medulla Spinalis, oriri poſſe principio; ſic enim ex mollibus Nervis indureſcunt Cornua, Ungues; &c. Si vero moles Cerebri & Medullæ Spinalis conferatur cum mole reliquorum omnium Solidorum, horum moles non apparebit major quam ut oriri poſſit a Cerebro & Spinali Medulla. Porro, quum omnia ſint *vaſculoſa* (ſive Vaſcula quibus conſtant Liquidum contineant, ſive non, h. e., jam coalita ſint), omnia Vaſa oriantur a tendinibus Cordis, hi ex *nerveis* filamentis conſtent, omnia quoque integumenta Glandularum, Viſcerumque, ex integumentis Vaſorum Sanguineorum conſlentur, Oſſa fiant ex Membranis, ſenſim in Cartilagines, inde in Oſſeam ſubſtantiam indureſcentibus, Membranæ etiam fiant ex adunatis Vaſis *minimis*, quæ ex *Nervis* (quemadmodum iſtud ſigillatim ſuperius oſtendimus); hinc liquido conſtat, quamlibet totius Corporis noſtri partem eſſe *nervoſam*: unde ſequuntur duo *COROLLARIA*.

COROLL. I. Omne corpus agit in *ſolidas* Corporis noſtri partes; illud itaque impingit, vel in *Tubulos Ner-*

veos, vel in partes ex *Nervis conſolidatis* concretas.

COROLL. II. Omnis ergo vis Medicamentorum quatenus agit in Solida, agit quatenus applieatur vel ad *Nervos*, vel ad ea quæ ex *Nervis* coaluere.

§. II.

De Proprietatibus Nervorum.

THEOREMATA.

THEOR. I. IN Vaſis *minimis* proportio Solidi ad Fluidum contentum eo magis increſcit, quo Vaſa *tenuiora* fiunt; hinc partes exteriores magis Solidæ ſunt, quoniam copioſiſſimis & tenuiſſimis conſtant Vaſis.

THEOR. II. Quo *minora* in Corpore noſtro ſunt Vaſa, eo puncta contactus inter latera Vaſorum & ſuperficiem Fluidorum præterlabentium, multiplicantur magis in *minimis*; enim cujus fere globuli ſuperficies impingit in latera Vaſorum.

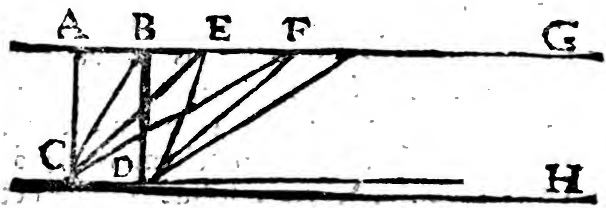
COROLI. Hinc in *maximis* Vaſis minor eſt incurſus, & vice-verſa.

THEOR.

THEOR. III. Quo Vaſa *minora* evadunt, magis vis Solidi in Fluidum increſcit: Quo vero *majora* ſunt, eo magis diminuitur illa vis; per *vim* autem hinc intelligimus facultatem communicandi motum: Demonſtrat ſic ſe habet. Conſtat ex mechanicis quod, ceteris paribus, vis, ſolide cujuslibet molis ſive maſſæ, ad vim alterius cujuslibet maſſæ ſolidæ, ſe habeat ut moles ad molem; porro ſicut vis, ita quoque reſiſtentia unius corporis ſe habet ad reſiſtentiam alterius ut moles ad molem, ceteris paribus. quum ergo proportio Solidi ad Fluidum contentum eo magis increſcat, quo *minora* fiunt Vaſa, (ut in hoc Theoremate ſtatuitur) hujuſce Theorematis veritatis clare patet.

THEOR. IV. Vis Solidi *ultimi* in Liquidum contentum nihil aliud eſt, quam niſus iſte quo ſeſe coarctare conatur; per iſtum enim niſum, Liquidi motus promovetur: nam quo magis Vaſa elongantur, eo magis vim ſuam in Fluida exerunt; idque hac de cauſa, quod, quo magis elongantur, eo magis quoque coarctatur eorum diameter: Quod ſic demonſtratur. Sint A G, & C H lineæ duæ parallelæ in infinitum protenſæ, ſintque A C B D ſibi invicem parallelæ, item

item C E D F; tum ex puncto C ad B

ducatur linea C B, & ex puncto D ad E linea D E; patet ex EUCLIDE, (*Lib. I. Prop.* 35.) quod parallelogrammum A B C D æquale ſit parallelogrammo C E D F; item quod triangulum B C D æquale ſit triangulo C D E; latera vero parallelogrammi A B C D, & latera trianguli B C D minora ſint lateribus parallelogrammi C E D E, & trianguli C D E; & ſic porro. Idem quoque demonſtratur de Cylindris & Conis, quæ fiunt circumvolvendo iſta plana circa latera homogenea. Quum igitur omnia Corporis Vaſa ſint vel *Cylindrica*, vel *Conica*, liquido conſtat, iſta Vaſa eo magis coarctari, quo magis elongantur. Omnis ergo vis *minimorum* Solidorum in Liquida contenta, pendet a vi quæ Solida hæc ſive Vaſa coarctat.

THEOR. V. Vis omnium Vaſorum *majorum* oritur ex vi aggregata *minimorum*; omnis enim Arteria vim habet a late-

lateribus ſuis, quæ compoſita ſunt ex *minimis* Vaſis.

THEOR. VI. Omnis nutritio, ſive reſtitutio perditi, omnis accretio, ſeu augmentatio Fibræ ſolidæ, ſolummodo fit in *minimis* Vaſis, ſcilicet *Nervoſis*; non autem in *majoribus*, ut in Arteriis, Venis, Glandulis, Vaſis Lymphaticis, & Adipoſis; quoniam augmentatio & accretio *majorum* omnino pendet ab extenſione *minimorum* lateralium Vaſorum, quæ ſunt *Nervoſi* Tubuli. Nutritio igitur, quæ fit applicatione partis cujuſpiam ad locum partis perditæ, contingit *minimis* illis Canalibus, ex quibus *majores* conſtant. Inde ſequitur Medicamenta omnia, qualiacumque ſint, ſive *replentia*, ſive *evacuantia*, ſive *alterantia*, in partes iſtas *minimas* ſolummodo agere.

THEOR. VII. Omnis mutatio Fluidorum fit in Vaſis *minimis*, Vaſorumque *minimorum* vi debetur; aliquatenus etiam pendet ab indole ipſorum Liquidorum per illa Vaſa fluentium.

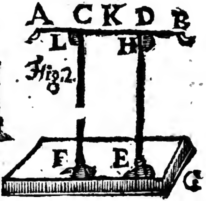
THEOR. VIII. In omnibus lateribus Canalium flexibilium hæret vis, qua partes ad ſe mutuo *accedere* tendunt, ut breviores fiant linea directionis quæ Fibræ dicatur; eaque vis in omni Fibræ puncto reperitur.

THEOR.

THEOR. IX. Illa vis, qua partes nituntur ſe *contrahere*, compeſcitur & ſuſtinetur a punctis quibus applicatur Fibra, nempe, a Liquido diſtendente.

THEOR. X. Vis hæc vere & phyſice agit, eo tempore quo *quieſcere* videtur Fibra. V. gr., in Fig. 1., ſit A punctum quoddam fixum, cui ſuſpenſa hæreat chorda muſica A B; ſitque D pondus chordæ appenſum, eamque plurimum diſtendens: In puncto C applicetur leve aliud pondus E (propendens ex altera chorda in puncto C priori affixa, & ſupra trochleam puncto fixo hærentem tranſeunte, ac ita ſuſtinente hocce pondus), ea conditione, ut vis prioris chordæ ſuperet vim ponderis hujus, ita ut ab eo

non omnino, aut ſaltem quam minimum infle-

inflectatur: His poſitis, abſcindatur iſta prior chorda inter puncta B & C, ac prope punctum C, cultro acutiſſimo, ita ut ab ictu motus nullus chordæ imprimatur: Tum pars ſuperior A C ſeſe ſtatim *contrahet*, & pondus E aliquantulum ſupra trochleam elevabit. Patet igitur, quod chorda ante diviſionem, vim ſuam contractilem exerceat, licet, propter pondus appenſum, ſemet actu contrahere non potuerit. In Fig. 2., ſine A B duo fixa puncta, inter quæ chorda ſit quædam ſummopere tenſa: Chordæ huic, ad puncta C D, affigantur duo fila C F & D E, quorum extremitatibus annectantur pondera F & E, quæ a menſa G ſuſtententur, ſintque H I duæ trochleæ, quas chorda A B leviſſime perſtringat: His poſitis, diſcindatur chorda eodem modo ac ſuperius (in Fig. 1.) idque in puncto K, in medio nimirum inter utraque hæc appenſa fila: Tum ambæ partes K A & K B chordæ diſciſſæ, verſus fixa ſua puncta A & B ſe contrahentes retrahenteſque, pondera E & F ſupra trochleas H & I paululum elevabunt. Eadem eſt in Corpore noſtro Fibrarum *contractilitas*, prout in Fibra tranſverſim ſecta videre eſt: ſeſe enim verſus fixa

ſua

ſua puncta contrahit : inde vero fit, ut vulnera Corpori inflicta hiare ſoleant.

THEOR. XI. Vis illa, qua quælibet Corporis pars ſeſe *contrahere* conatur, æquilibratur ab illa vi *antagoniſtica*: habent enim omnes partes illam vim *contractilem*; cumque verſus puncta oppoſita trahunt, ſunt ſibi invicem *antagoniſtæ*.

THEOR. XII. Vis hujus contractilis *æquilibrium*, in Corpore noſtro, pendet ab æquali influxu Liquidi ejuſque impulſu in omnes partes, ita ut eas æquabiliter diſtendat.

THEOR. XIII. Quicquid ergo mutat alicubi *momentum* influxus Liquidi, ita ut non æquabiliter fluat in omnes Canales; & quicquid tollit *æquilibrium* reſiſtentiæ in Canalibus, tollit illud in toto Corpore: Hinc duæ ſunt hujus æquilibrii cauſæ, *Canalium reſiſtentia*, & *Fluidi influxus*.

THEOR. XIV. Simul ac in aliqua Corporis parte tollitur *æquilibrium*, mutationem quoque ſubeunt primum in illo loco, deinde per totum Corpus *motus oſcillatorii*, ſive motus illi qui fiunt dum Canales quidam amplius ſolito extenſi e ſe contrahunt; hocque pendet a *prævalentia* reſiſtentiæ ſupra vim influxus Liquidi; & deſtrui-

deſtruitur quotieſcumque vim reſiſtentiæ ſuperat vis influxus.

Coroll. Ergo virium omnium ſumma derivari poteſt in unam partem; adeoque in ea parte *motum* quemdam *novum* apparere poſſe conſtat.

CAPUT VI.

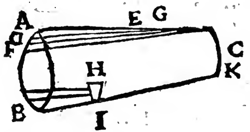
De Acribus.

1. OScillatorii in Corpore motus *æquilibrium* nunquam magis tollitur, quam quum *Acre* quodpiam ſe inſinuat intra Cavum minimi Vaſculi, ejuſque lateribus inhæret, ac fixum manet.

2. *Acria*, prout docent microſcopia, conſtant ex plurimis ſtylis in acumen deſinentibus, ſive ex iiſdem in aciem diſpoſitis inſtar cultri, aut gladii, unde, in parvis punctis reſiſtentiæ, rodere, pungere, ſcindere, inſtar cunei, poſſunt.

3. Si *Acre* infixum ſit lateri alicujus Vaſculi, tota illa vis influentis Liquidi quæ in varia lateris puncta agere ſolebat, jam in punctum illud determinatur, in quo infixum eſt *Acre*; & hinc oritur convulſio illius Canalis: Quod quidem

dem ita demonſtratur. Sit ABC Vaſculi alicujus portio, in qua lineæ de-

ſcriptæ fluxum Liquidi per Canalem determinant: Linea ex D ducta impingit in E; quæ ex F ducitur impingit in G, & ſic porro: Hæ autem omnes lineæ hic ponuntur, tanquam Liquida æquali vi influentia, & impellentia puncta in quæ impingunt, eaque æqualiter diſtendentia: quumque Canalis ſit contractilis, iſta puncta ſeſe æqualiter contrahunt, & impulſui reſiſtunt; ſicque conſervatur motus oſcillatorius. Si vero ſupponamus corpus aliquod *acre*, ſicut H I Vaſculi lateri in puncto I infigi, nequaquam ab influente Liquido removeri poterit ex hoc puncto; quoniam quantum premitur e parte B H, tantum reprimitur a parte H C: Hinc omne, quod inter B H continetur, Fluidum ruet in ſuperficiem H I, & hæc ſuſtinebit omnem illam vim, quæ a tota lon-

longitudine ab I ad K ejuſque omnibus punctis ſuſtineri debuit; tota vero vis quæ ſuperficiei H I imprimitur, communicatur puncto I, quod, quum Canalis flexilis ſit, cedere debet, utpote plus preſſum quam reliqua ejuſdem lateris puncta: quumque Canalis elaſticus ſit, quo plus premitur, eo majore vi ſe reſtituit; unde fit ut motus oſcillatorii *æquilibrium* deſtruatur, Vaſculumque in motus convulſivos agatur. Corpora quæ hunc effectum poſſunt producere, ſunt precipue Sales *acres*, volatiles, & fixi, nec non Metallorum *particulæ* corroſivæ, quæ lædunt propter figuram quam habent, inſtar ejuſmodi cunei H I, non autem quatenus Fluida, ſed quatenus Solida afficiunt.

Ex hac demonſtratione hæ ſequuntur Veritates, ſeu *COROLLARIA*; nempe.

COROLL. I. Quo particula infixa rigidior ſive minus flexilis eſt, & quo altius infigitur, eo pejor & vehementior futurus eſt effectus: Hinc etiam fit ut Metallorum particulæ in figuram *acutam* redactæ, v. g. Mercurius Sublimatus corroſivus, Præcipitatus ruber, &c. in Corporibus noſtris effectus multo vehementiores obtineant, quam particulæ

quæ-

quæcumque ex Vegetabilibus, aut Animalibus deprompta; ſunt enim hiſce multo rigidiores, &, propter majorem gravitatem, altius Vaſorum lateribus infiguntur.

COROLL. II. Quo gravior eſt particula, eo vehementior effectus ejus erit, diutiuſque permanebit, propter rationem modo allatam.

COROLL. III. Ceteris paribus, quo vis Fluidi in parte B H major eſt, eo vehementior eſt particulæ infixæ effectus, eoque altius infigitur: Unde ſequitur, quod vis Cordis plurimum facit ad *Acre* hoc H I excitandum in motum ſtimulantem.

COROLL. IV. Ubicumque Humorum in Vaſa *influxus* ceſſat, ibi quoque perit tum Medicamentorum, tum venenorum vis omnis: Inde eſt quod *Cauſticum* ægris ad extremitatem redactis, & jam jam morituris (in quibus ſcilitet Humorum circulatio non niſi in partibus Cordi vicinis fit) admotum, vix ac ne vix quidem agit; quum idem Corpori ſano ac vegeto applicatum, intra bteve tempus operetur.

COROLL. V. In *Cadavere* ergo, ubi omnia quieſcunt, particula infixa nullum ſortitur effectum.

COROLL. VI. Liquida in Vaſis *cylin-*

lindricis, æque ac in *conicis*, per lineas parallelas ferüntur; ideoque particula *acris* infixa eundem in *cylindricis* ac in *conicis* habet effectum, ſed mitiorem in illis, quam in his. Enimvero vis Liquidi ſupra particulam infixam ad F, ut in Fig. 1., eadem paululum verſus G preſſa, (quod facile fieri poteſt, quoniam ab altera parte non reſiſtunt Liquida, ut in *conicis*) tranſibit verſus B D, ubi æquale priori A C ſpatium inveniet. In *conicis* vero non item; nam, in Fig. 2, Fluidum quod ex parte A D C, in particulam E F puncto F infixam incurrit, poſt tranſitum inter G E; non invenit ſpatium æque capax, ac illud ex quo fluebat; adeoque hic ma-

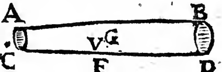
Fig. 1.

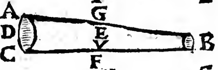

Fig. 2

Fig. 3

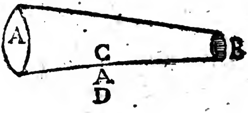
jor niſus & preſſio Liquidi, inter fluendum

dum verſus B, quam fuerat in *cylindro*. Ponamus, in Fig. 3., contrario & inverſo motu fluere Liguida in Vaſe *conico* A B C D, quod hic tanquam Vena conſiderabitur. Liquor fluens ex V B, non niſi paucis particulis impinget in particulam E F puncto F infixam, quam quidem verſus D aliquantulum impellet, Liquido ab ea parte non reſiſtente, & facile ſatis pertranſibit; quoniam ſpatium H E æque, imo & magis, capax eſt ac A B. Vis itaque impreſſa particulæ a Fluido incurrente, in hoc caſu fere nulla eſt: Unde *Acria* in Solida nullibi minus agunt, quam cum *cavo* applicantur ex anguſto in latum abeunti; talia vero ſunt Vaſa Venoſa omnia.

COROLL. VII. Si *Acre* lateri Vaſis externe hæreat, idem ſecuturus eſt effectus, ac ſi interne adhæreſceret. Punctum enim C, (in Fig. ſequenti) a Liquido influente & Canalem A B æquabiliter premente, neceſſario debet diſtendi; ideoque particulam *acrem* adhærentem D premet, & contra eam nitetur. Quum vero hæc, ob preſſionem vel Atmoſphæræ, vel alterius cauſæ, cedere nequeat, neceſſe eſt ut Vaſis latus penetret, motumque Fluidorum æquabilem impediat;

diat;

diat: Hunc in modum agunt Emplaſtra,

omniaque Stimulantia externe applicata. Porro hinc inferimus, Medicamentorum actionem conſiſtere in remotione impedimenti motus æquilibrati Fluidorum.

COROLL. VIII. A ſola prædicta poſitione unius particulæ (reliquis omnibus in ſtatu naturali manentibus) alterari vel perturbari poſſunt Secretiones, dilatari Canales, vis concuſſiva laterum augeri, motuſque oſcillatorius

COROLL. IX. Secretio eſt derivatio & ſeparatio unius Liquidi ab alio. Omne Liquidum conſtat ex particulis minutis ſolidis; & Liquidorum moles quam maxime mixta eſt, ut in Chemia patet; confundi enim poſſunt variæ Solidorum ſpecies, quæ mixtæ Liquidum conſtituunt, & ex iis rurſus poſſunt fieri Solida. Ad *Secretionem* tria ſunt neceſſaria; 1. Applicatio Liquidi

 ad

ad Canalium orificia ; 2. Orificiorium iſtorum determinata magnitudo ; 3. Vis ſufficiens ad Liquidum intra Canales impellendum . Jam autem, ſi particula *acris* infixa efficeret.ut Canales, v. g. Renales, plus ſolito dilatarentur, aut anguſtiores fierent, tum particulæ Fluidorum majores aut minores ſolito per eos tranſirent : Hinc urinæ excretæ variatio ; quandoque enim limpida, quandoque craſſa apparet. Si vero particula *acris* eo uſque premeretur, donec Canalis latus perforaret, tunc Canali infligeretur vulnus particulam *acrem* magnitudinem æquans ; quod quidem per contractionem Fibrarum adeo patulum fieri poſſet, ut Fluidum in Canali contentum per hocce vulnus exiturum eſſet : Hinc etiam ſtillicidia, ſalivationes, aliæque quam plurimæ evacuationes non naturales, in Corpore noſtro contingunt, nimirum, ubi vulnus Vaſis ſat magnis infligitur. Si vero foramen in Vaſis aliquibus valde minutis (qualia ſunt in Pulmone quædam) fuerit, ex tali vulnere Liquidum ſolummodo tenuiſſimum effluet, quod colore rubro minime donabitur ; quoniam ruptura ſive apertura raro fit adeo ampla, ut tranſmittere poſſit globulos rubros ſanguineos appellentes ;

& ſup-

& ſupponimus ejuſmodi eſſe *Acria*, quæ nequaquam globulos iſtos diſſolvere valeant.

COROLL. X. Hinc tumor & Inflammatio oriri poſſunt in loco & partibus viciniis; Liquidum enim a Corde preſſum, & in latera Vaſis impactum, omnes particulas ſuas, quæ aperturæ reſpondent, per eandem urgebit, hæque partes, vicinas prementes, Tumorem ſimul & Inflammationem in iiſdem excitabunt. Sic in Morbis plurimis obſervamus primo *dolorem* a punctura particularum *acrium* oriri. *Dolor* enim nil aliud eſt, quam *ſeparatio partium fibrillæ nervoſæ, vi acris particulæ perpatrata*; hancque ſeparationem ſtatim ſequitur Tumor, quo exorto, ſive, quod idem eſt, effluxo liquido, ceſſat dolor; ut in Podagra, Odontalgia, &c. obſervare licet.

COROLL. XI. Liquida quæ ibi hærent & ſtagnant, ſuam ſequuntur naturam. h. e. inter ſtagnandum putreſcunt, *acria* fiunt, & alcalinum volatile præbent: iſtaque *acrimonia* Liquidorum apta reddit illa ut Vaſa noſtra diſſolvant. Hæc vero lex in Urina, Sanguine, Sero Sanguinis; ſed non in Lympha locum obtinet; videmus enim Homines hydropicos Ventrem liquido e Vaſis Lymphaticis extillato reple-

tum habere, abſque ulla tamen *gangræna* in contentis Abdominalibus orta.

COROLL. XII. Denique patet ex dictis, Medicamenta *Acria* effectus ſuos in Corporibus noſtris producere, partim vi propriæ *acris* ſubſtantiæ & figuræ, partimque vi motus Fluidorum arietantium in illud *Acre*: quippe quieſcente Liquido, nullus ſequitur effectus, utcumque aptum ſit Medicamentum ad effectus producendos: ita enim ſcalpellum digito applicatum, licet ſatis aptum ſit ad ſecandum, nihil tamen agit, niſi impellatur, vel ad agendum excitetur: atque ſic *Acre* a tremulo Liquidorum motu in actum deducitur. Hinc ergo Medicamenta agunt, & efficacia ſuæ ſubſtantiæ, & Liquidi vitalis effectu; qui vero effectus a quibuſdam Medicamentis prius pendet.

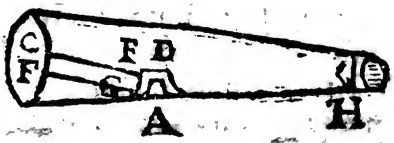
CAPUT VII.

De Viſcidis.

1. **V***iſcidum* eſt quod Vaſis lateribus *tenaciter* adhæreſcit, ita tamen ut, propter latam ſuam ſuperficiem, penetrare nequeat; ſi enim eſ-

ſet ſuperficie adeo parva, ut Vaſis latera perforare poſſet, inter *Acria* eſſet numerandum.

2. Lateribus Vaſorum dupliciter adhærere poteſt *Viſcidum*; 1. vel latera tangit non niſi ex una parte, ut ad A; 2. vel latera utrobique pertingit, ut particula H. *Viſcidi* hujus effectus, in utroque caſu, in FIGURA appoſita demonſtratur. (1) Sit A D particula quædam

dam *Viſcida* lateri Vaſis adeo tenaciter adhærens ad A, ut a Liquido pone urgente, & ſecundum lineas E I, & C F incurrente, inde moveri nequeat; hæc particula ſubſtinebit omnem influentis Liquidi vim, quæ ſuſtinenda erat a parte lateris inter A H comprehenſa, adeoque pars lateris, cui particula inſidet, recedet verſus exteriora, utpote magis preſſa quam reliquæ partes ejuſdem lateris, & quo plus recedet, eo majori vi ſe reſtituet, unde tolletur harmonia ſive æquilibrium motus oſcillatorii in illo Vaſe. Hinc oritur dolor obtuſus, qui in omnibus fere morbis a *viſcido* oriundis

ſentitur, ſcilicet a preſſione ortum ducens. Supponamus jam (2), *viſcidam* particulam H ita adhærere, ut latera Vaſis utrobique pertingat; ejus effectus conſiderari poſſunt, vel reſpectu ipſius Vaſis cui inhæret, vel reſpectu Vaſorum lateralium. Reſpectu prioris, ejus effectus erit obſtructio integra iſtius Vaſculi, ſimul & laterum diſtenſio; particula quippe a Fluido retro urgente eo uſque propelletur, donec fiat æquilibrium inter vim Liquidi & vim reſiſtentiæ quam habent Vaſculi latera; quo ſemel effecto particula manebit immota Vaſculi cavitatem penitus obturans, ſimul & illius latera diſtendens: quod autem æquilibrium tandem aliquando futurum ſit inter vim Fluidi & reſiſtentiam laterum, inde patet, quia vis Fluidi continuò minuitur, hæc vero reſiſtentia creſcit; & Fluidi vim minui ex eo conſtat, quod, quo longius a Corde recedit, eo tardius moveatur; laterum autem reſiſtentiam augeri manifeſtum facit cavitas Vaſculi in progreſſu ſuo magis magiſque ſemper diminuta, ſive diſtantia laterum ſemper minor facta: Vaſculi enim *conici* portio anguſtior non poteſt ad eandem amplitudinem extendi, ac major portio, niſi vis major adhibeatur.

3. Ha-

3. Hactenus de effectu quem habet particula *viſcida* in ipſum Vas cui impacta eſt; videamus jam quid factura ſit reſpectu Vaſculorum *lateralium*. Particula *viſcida* A B, Vaſculo impacta, idemque obturans, impedit quominus Fluidum per illud tranſeat, quapropter Fluidum vergit verſus Canalem lateralem C D; in hunc autem nequaquam ingredi poteſt quin ſimul dilatet; ex illius vero

dilatatione augetur vis laterum contractilis, & conſequenter motus oſcillatorius vehementior evadit, indeque Fluidi curſus velocior fit: & hinc eſt quod, in Febribus, calor ſtatim poſt frigus advenit.

4. Ex dictis patet, maximas mutationes in Corpore oriri a Fluidis, quatenus in Solida impingunt, eaque deſtruunt; non autem a Solidis tanquam prima cauſa Fluida afficiente.

CAPUT VIII.

De indole noſtrorum Humorum, & ſpeciatim Sanguinis.

1. OMnes qui ſunt in Corpore noſtro Humores, originem ducunt a Sanguine; antequam itaque illorum naturam intelligamus, Sanguinis indoles prius eſt inveſtiganda.

2. Omnia Liquida quæ fluunt in Corpore noſtro, hac lege incurrunt, ut a partibus in partes mota tandem ad Cor redeant. Liquidum autem illud quod per momentum in Corde hæret, vocatur *Sanguis*, qui diſtribuitur inde ad omnes Corporis partes, quæ hunc accipiunt pro diverſis ſecretionibus peragendis; conſtat enim Sanguis partibus heterogeneis, ut adipe, bile, aqua, &c. quæ ſolummodo ſecernuntur, & immutantur: Sic igitur quicquid in Vaſis Corporis ſeparandum eſt, illud ex Sanguine ſeparari debet. Porro variis modis materies Sanguinis inveſtigari poteſt; verum quoniam ſimplicia facilius intelliguntur, ab iis incipiendum erit.

3. Senſu percipimus, Sanguinem in omnibus Animalibus, Hominibus, Quadrupe-

drupedibus, Piſcibus, Volatilibus, Reptilibus, eumdem eſſe, & ex tribus hiſce conſtare partibus; ſcilicet, (1) Ex *aqua* fere inſipida, & aliquantulum odora, que igni expoſita in vapores abit, fœtidum ſpirans, colorans, ſolvens omnia Salia, compoſita, & ſimplicia, ut & muriatica açida: unde ſequitur eam non eſſe ſpirituoſo ſalinam, ut nonnulli volunt Chemici; ſpiritus enim olea tantum, non ſales diſſolvunt; præterea ſpiritus omnes producuntur vel fermentatione, ut inflammabiles, vel putrefactione, ut macri ſive ſalini; deinde *aqua* hæc *ſanguinea*, uti & omnis communis, vi frigoris in glaciem concreſçit, & calore admoto in aquam puriſſimam iterum reſolvitur; ſpiritus vero vim frigoris maxime intenſam illudunt, ſicut videmus in liquoribus valde ſpirituoſis.

(2) Ex ea parte quæ *Serum* Sanguinis appellatur: hæc vero pars eſt liquor qui in naturali ſuo ſtatu non rubet, ſed pellucet, turbatus autem flaveſcit, & qui vi frigoris non facile congelatur, at calori expoſitus, Ovi albuminis inſtar, indureſcit, parte aquoſiori avolata.

(3) Ex ea parte quæ toti *rubedinem* conciliat, & quæ, vi caloris non minus

quam frigoris, in maſſam rubram, firmam, tenacem, *inſulam* dictam, reducitur. Si autem Sanguis e Corpore extractus, in vaſe quolibet per aliquod temporis ſpatium quieſcere permittatur, avolat primo pars aquoſa, tanquam ſubtiliſſima, deinde ſeparatur Serum; & quo copioſius hoc fit, eo minor evadit *inſula*, & quidem poſt 3 vel 4 dies pars rubicunda penitus evaneſcit, in Serum ſcilicet converſa: hoc vero Serum, ſi Sanguis ex Corporibus morboſis depromptus fuerit, quandoque nigro, flavo, alio-ve colore non naturali donatur. Hæc nudo oculo obſervantur: microſcopiorum autem ope ulterius detectum eſt, * Sanguinem conſtare particulis *ſphæricis* Fluido limpido innatantibus, quæ in Vaſis majoribus figuram ſuam ſphæricam retinent, & rubræ apparent, ſed verſus anguſtias Vaſorum ovales fiunt, atque a rubedine ad flaveſcentiam vergunt: præterea compertum eſt, unamquamque *ſphærulam* conſtare ex aliis 6 minoribus, & harum quamlibet ex aliis 6, & ſic deinceps; quibus ad invicem ſeparatis; ſtatim evaneſcit

* Confer LEEUVVENHOEKII experimenta de Sanguine, in ſuis *Epiſtolis ad Societ. Reg. Britannic.*

neſcit color earum ruber. Iſta ſeparatio fit in *minimis* ſolummodo Vaſis, & in hunc finem inſtitui videtur, ſcilicet ut Succus Nervoſus & Lympha ſubtiliſſima exinde fiant: hæc vero ſphærularum ſeparatio, quam rubedinis evaneſcentia ſequitur, per medicamenta vehementia procurari poteſt.

4. Ex dictis ſequitur, Calorem non eſſe cauſam conſervantem æquabilem fluorem Sanguinis: Calor quippe Sanguinem extravaſatum inſpiſſat; præterea manet fluidus in Piſcibus, quorum corpora ſunt frigida; ſi vero iſte ſit extravaſatus, grumeſcit, æque ac humanus. Hinc cauſa fluorem Sanguinis conſervans non eſt aliquid Sanguini proprium, ſi enim ex natura Sanguinis oriretur, ejus fluiditas tum maxima eſſet, ubi maxima reperitur Sanguinis copia, ſcilicet in Vaſis majoribus: in his autem minor eſt fluiditas atque motus; nam in his maximæ coagulationes fieri ſolent, ut liquet in cadaverum Venis. Caloris ſiquidem abſentia, concreſcunt Liquida in nobis; hic vero Caloris defectus accidit ob deficientem ſimul Fluidorum motum. Igitur actio Solidorum, per quæ fluit Sanguis, eſt cauſa fluoris ejuſdem; ceſſante etenim Solidorum actione, ceſſat quoque Sanguinis motus: &

hoc ſequenti experimento confirmatur. Si tempore brumali Ranæ torpidæ aut Veſpertilionis arteriolæ, adhibito microſcopio, conſpiciantur, Sanguis in iiſdem in grumos plane concretus apparebit; licet vero animal igni admoveatur, ut calefiat, attamen Sanguis ille grumeſcens minime reſolvetur, nec prius movebitur, quam Cor ſe contrahere inceperit; eo autem moto movebitur etiam Sanguis, & tandem, poſt varios Cordis ictus, fluiditatem priſtinam recuperabit: Hoc eſt experimentum LEEUVVENHOEKII. Inde concludendum eſt, calorem eſſe concurrentem cauſam motus Sanguinis, non vero primariam; quia Solidorum actione ceſſante, ceſſant etiam & motus & calor, examinatis hiſce, ordo requirit ut Sanguinis proprietates, ſeu dotes inveſtigemus.

15. Sanguinis proprietates ſunt vel *generales*, quæ ſcilicet aliis Liquidis competunt; vel *ſpeciales*, quæ congruunt tantum quibuſdam, & ideo petendæ ſunt ex natura ſpecialis uniuſcujuſque Liquidi. Omnes dotes quæ competunt generali Liquido, obtinent etiam in ſpeciali: hæ duæ autem pendent a regulis mathematicis. Dotes *generales* ſunt, 1. Quod Sanguis (ut omne aliud Liquidum) po-

tius patiatur quaſdam partes a ſe avelli, quam integram molem ſimul moveri. 2. Quod conditiones illæ adſint, quæ ad *fluorem* neceſſariæ ſunt; ſcilicet, (α) Tenuitas maxima partium relative ad noſtros ſenſus, h. e., quod partes maxime *exiles* ſint, adeo ut earum una ſeorſim tactum noſtrum viſumque fugiat. (β) Cohæſio inter partes tam *levis*, ut facillime ſeparari poſſint. (γ) Omnium partium *æqualis* gravitas. Ex illa vero gravitate ſingularum partium, reſultat totius communis materiæ gravitas: Hinc quia omnes particulæ ſunt graves, æqualiter ſe ſuſtinent; nam preſsio & gravitas totius materiæ oritur tam ex conamine ad deſcenſum, quam ab æquabili particularum gravitate. (δ) Motus *projectilis*, quo Fluidum a latere premente Vaſorum verſus aliquod punctum defertur. Hæ ſunt autem generales Liquidorum proprietates.

6. Liquida omnia in Corpore noſtro circulantia è Corde proveniunt; in quo autem multo magis ſpirituoſa & aquoſa ſunt, quam in reliquis Vaſis: ex Sanguinis enim e Corde immediate deprompti unciis decem, plus quam ℥ v. aquæ ſimplicis ſeparari poſſunt; unde conſtat Sanguinem, maxima ex parte, ex aqua componi. Hæc pars

aquo-

aquoſa mutationem patitur a tribus cauſis profluentem; ſcilicet à Salibus duplicibus, Animalium nempe Vegetabiliumque; à parte ſeroſa & ſpirituoſa; a parte rubicunda ad calorem creſcente. Aquæ particularum ultimarum & minimarum moles determinari nequit; ſunt enim æque pellucidæ ac Aer, ideoque viſum noſtrum, vel optimis microſcopiis adjutum, effugiunt; atque ita ſunt exiles, ut per meatus plantarum nullo modo viſibiles tranſeant; imo Antilia Pneumatica docet, eas tranſire poſſe per poros ipſi Aeri impervios: unde inferimus, maximam Sanguinis partem, ob fluiditatem & exilitatem, ad motum aptiſſimam eſſe. Gravitas Aquæ reſpectu Aeris, eſt ut 1000. circiter ad 1. ſed priuſquam ejus proprias facultates explicemus, exponendæ ſunt proprietates Liquidis noſtris *peculiares*; hæ vero ſequentibus quatuor lemmatibus comprehenduntur, vel potius ex iiſdem pendent & inferuntur. (1) Cuilibet particulæ Fluidi noſtri ſua *propria* & *determinata* eſt moles, figura, & ſoliditas. (2) Cuilibet particulæ ſua eſt vis *determinata*, ſive *momentum*, quo ſui ipſius, ab aliis particulis quibus adhæret, ſeparationi renititur, & in concretionem tendit.

(3) Cui-

(3) Cuilibet particulæ ſua eſt *ſpecifica* gravitas. (4) In Liquidis noſtris varii ſunt gradus *motus projectilis*, quo fluere urgentur per rectam lineam. Porro quoad proprietates Aquæ, notandum eſt Sales volatiles Animalium aquæ innatantes, ipſa leviores eſſe; his enim eductis, Aqua ponderoſior evadit reſpectu ſuæ molis: Jam vero e contra ab aliis Salibus immixtis, hæc ponderoſior fit; & quo plus Salium horum admiſcetur, eo fluiditas ejus magis imminuitur, & tandem cum his concreſcit. Inde patet igitur, Aquam, quæ quidem eſt proxima pars Sanguinis noſtri, mutari, quoad ſuam gravitatem, maxime ſalinis partibus innatantibus; etenim quo iſtæ partes rigidiores, ac ſolidiores ſunt, eo gravior redditur Aqua, & ad motum aptior: hinc etiam a ſalibus Aquæ noſtri Sanguinis immixtis, variæ fiunt ibi mutationes.

7. Reſpectu quatuor lemmatum de quibus modo actum eſt, Fluidi noſtri partes varie peccare poſſunt. Nempe, (quoad 1. lemma) 1. reſpectu *molis*, idque *dupliciter*; poſſunt enim vel nimis *craſſæ*, vel nimis *tenues* eſſe: proinde Medicamenta quæ in utroque hoc Sanguinis ſtatu conveniunt, ſunt Reſolventia, & Coagulantia. Si corpus

pus aliquod ſanum, evadat morboſum ex eo quod Sanguinis particulæ nimis *craſſæ* ſunt, tum cauſa morbum producens neceſſario erit interna, non vero externa; quicquid enim Cor ingreditur, ex Venis in illud deponitur; quod egreditur, exit per Arterias; quicquid autem Venas intrat, vel ex Vaſis Lacteis, vel ex Vaſis Lymphaticis, vel ex Vaſis Abſorbentibus in eas influit: ſed oſcula Vaſorum iſtorum minus patula ſunt, quam confinia Arteriæ & Venæ, ſive plexus reticularis per quem Sanguis tranſit ex Arteriis in Venas, ut docet microſcopium; ideoque particulæ per Vaſorum Lacteorum & Abſorbentium oſcula in Venas, & inde in Cor delatæ, adeo exiles ſunt, ut mole ſua Sanguinis fluiditatem impedire nequeant: quippe obſervavit LEEUVVENHOEK, Chili particulas, ut & Lymphæ, multo minores eſſe partibus rubicundis Sanguinis. Hoc itaque reſpectu, nullus fere cibus Corpori ſano noxius eſſe poteſt (ex ſua mole); cum particulæ nimis craſſæ Vaſa Lactea, & Abſorbentia nequaquam ingredi poſſint: ideoque vitium ſi adſit, ex cauſa fit mere interna. Porro quum nimis eſt aucta moles particularum, vitio exiſtente in Corpo-

re

re noſtro, tunc illæ ad ultima Vaſa devenientes tranſire non poſſunt; hoc autem continuo accideret, niſi Pulmones, preſſione ſua per Aerem facta, particulas iſtas adhærentes minuerent, donec Vaſa ipſorum tenuiſſima pertranſiverint. Jam vero duo ſunt particularum nimis *auctarum* effectus; ſcilicet, (1) Circulatio Liquidorum impedita; (2) Humorum, qui ſecerni debuere, Secretio deſtructa: omnis ergo medela molis *aucta* reſpicit Secretionem & Circulationem ipſam. Ideo, quum Vaſa ex Arteriis oriantur dupliciter, nimirum, vel ortu directo, ut Venæ, vel obliquo ſeu laterali, ut Glandulæ, ſive Vaſa Secretoria quæ Arteriis & Venis ſunt minora, hinc ſi particulæ Sanguinis ſolito fiant craſſiores, illæ quæ ſecerni debent, Glandularum orificia nequaquam tunc ingredi poſſunt, ſed per rectum tramitem in Venas tranſeunt; ſicque perit Secretio, Vaſaque Secretoria, ob defectum Liquidi diſtendentis, collabuntur: ſi vero tanta ſit particularum craſſities, ut etiam Venas intrare nequeant impeditur Circulatio; unde varii oriuntur morbi tandemque mors ipſa. Medicamentum igitur omne, quod ad molem particularum *auctam* ſanandam adhibetur, tale eſſe debet,

ut

ut Sanguinis moleculas in Arteriolis juxta Vaſa Sacretoria dividere poſſit: quapropter efficaciſſima ſunt Mercurialia, & Salia globulos Sanguinis minuentia. Morbi, qui ex hoc vitio oriuntur, præcipui ſunt Hydrops omneſque Morbi inflammatorii.

Particulæ Sanguinis nimis *imminui* dicuntur, quum ad tantam exiguitatem rediguntur, ut Vitæ ac Sanitati tuendis prorſus impares ſint. Hujus vitii cauſæ ſunt duæ; una nempe externa; altera vero interna; quæ poteſt eſſe Liquidum quoddam nimis diſſolvens Ejus effectus ſunt duo; ſcilicet, acceleratio Circulationis, & Vaſorum Secretoriorum areſcentia. Nam 1. Sanguis nimium, quoad particularum ſuarum molem, *imminutus*, facilius multo ex Arteriolis in Venas, quam in Vaſa lateralia tranſire poteſt; ac proinde uberiori copia jam ſemet in eaſdem confert: exinde vero magis dilatantur Venæ; & quo magis dilatantur, eo vehementius ſe contrahunt; unde ſequuntur Circulationis acceleratio, major partium attritus & calor, Sanguiniſque ſubtiliſatio, e & Vaſis ſuis eruptio: 2. Quum in hoc Sanguinis ſtatu nullæ, aut ſaltem pauciſſimæ, particulæ Vaſa lateralia ingrediantur, hæc non amplius extendun-

duntur, ſed exſiccantur, coaleſcunt, tandemque ſtamina fibroſa fiunt; unde ſequuntur Phthiſis, Maraſmus, & varii Morbi Chronici: itaque Remedia ad hoc vitium Sanguinis corrigendum aptiſſima ſunt Coagulantia, qualia ſunt terreſtria, abſorbentia, &c.

8. Vitium eſſe poteſt 2. in Humoribus noſtris reſpectu *figuræ*; & hac ratione dupliciter peccare dicuntur Sanguinis particulæ: vel enim nimis acres ſunt, vel nimis viſcidæ & obtuſæ; licet revera figura earum obtuſa nullos malos producat effectus, ac proinde pro vitio non habuenda ſit. Figura quidem ſola determinat corpus; & hoc moveri dicitur magis magiſque, prout in unico puncto ſuos effectus præſtare poteſt. Figura porro reſpectu ſoliditatis conſiderari debet; itaque, quoad figuram, corpus agit ſolummodo in Solida; figura autem *obtuſa* incidit in hæc quemadmodum jam demonſtravimus; unde ſuperius expoſiti oriuntur effectus. Jam vero figuræ *obtuſæ* ſunt 1. aſſumpta corpora; 2. in nobis ita reddita, ſicut cera oblonga, ſi digitis comprimatur, rotunda fit: hæc autem *obtuſa* corpora non ſunt in nobis valde rigida, ſed potius lenia. *Acres* in noſtro Sanguine particulæ, duobus ex fontibus pro-

ve-

veniunt ; vel enim in Sanguinem extrinſecus derivantur ; vel in ipſo generantur . Quæ extrinſecus adveniunt, vel per Pulmones introeunt , vel per Oeſophagum , vel per Cutim externam ſive per Vaſa Abſorbentia , intromittuntur , ut Cantharides , Mercurialia , &c. Quæ per Pulmones ingrediuntur , admodum malæ ſunt , utpote ſubtiliſſimæ , ſolidiſſimæ , & fere immutabiles , ob ſtructuram Pulmonum . Quæ per Oeſophagum intrant, hæ vel in cibis continentur , vel ſunt minerales venenoſæ aſſumptæ , quæ ſemper eo pejores extant , quo duriores; tunc enim in Corpore mutari nequeunt : Jam vero partes omnes quæ per Cutim tranſeunt , valde nocivæ ſunt , quin & ſubtilitate magna donantur , ut docent Cantharides & Mercurius. Particulæ *acres* quæ in ipſo Sanguine generantur , ſunt illæ quæ, propter *attritum* nimis vehementem , ex *obtuſis* & viſcidis evadunt *acres* : iſte vero *attritus* contingit ex duplici cauſa ; ſcilicet , 1. à Liquidis ſtagnantibus , indeque putredinem contrahentibus; 2. a Liquidis nimis vehementer circumactis, abſque alterius cujuslibet Liquidi blandioris admixtione . Prior cauſa variis experimentis patet. Si enim Hominis ſani Sanguis per aliquot dies , ut per

quin-

quinque, in vaſe detineatur, fœtidus, acerrimus, & urinoſus plane evadet; unde liquet Sanguinem eodem modo ac Aquam ſtagnando putreſcere. Promovetur quoque hæc putredo per calorem aut teporem adhibitum: hac enim ratione particulæ in motu conſtituuntur; unde ſit ut, in ſe invicem agendo, *acres* evadant: ſi vero motus nimis violentus ſit, tum, particulis aquoſioribus exhalatis, illæ quæ remanebunt coaleſcent, tanquam frigore condenſatæ. Hinc ex nimio calore, æque ac frigore, oriuntur Sckirrhi; ex motu vero nimis vehemente, oriuntur Putrefactiones in noſtro Corpore. Quod vero Sanguinis particulæ *acredinem* ex Circulatione nimis violenta contrahant, hoc vel inde patet, quod ſi Homo ſanus, & cibis blandis tantum utens, cujus excreta & retenta nihil acredinis habeant, ſed admodum inſulſa ſint, febre ardenti corripiatur; Sanguis illius, ex accelerato Cordis motu, & tranſitu per minima Vaſa impedito, valde preſſus ac attritus, magis magiſque *acer* evadet, præſertim ſi non adhibeantur Diluentia; donec ad iſtum tandem *aredinis* gradum pervenerit, ut Vaſa rodat, Aphthaſque, & inflammationes internas, non niſi magna Diluentium copia curandas,

pro-

producat. Hinc ex Circulatione nimis accelerata eadem mala profluunt, quæ ex venenis acribus ingeſtis oriri ſolent. Veteres autem Circulationis inſcii, ideoque non valentes explicare cauſam hanc Morborum, vocarunt illud τὸ Θεῖον, h. e., aliquid *Divinum*.

9. Vitium oriri poteſt 3°. in Liquidis noſtris reſpectu *ſoliditatis*; & hoc reſpectu dupliciter quoque peccant Sanguinis particulæ, ſcilicet, vel *exceſſu*, vel *defectu*. Priuſquam vero de his agamus, nonnulla de Soliditate in genere ſunt dicenda. Per *Soliditatem* intelligimus illud corporis attributum, quod *Vacuitati* proprie opponitur; & unumquodque corpus eo *ſolidius* eſſe cenſetur, quo minores & pauciores poros inter particulas ſuas interceptos habet. Experientia compertum eſt, corporum *gravitatem* eorumdem *ſoliditati* ſemper proportionalem eſſe; adeo ut, ſi duo ſint corpora magnitudine æqualia, pondere vero diverſa, neceſſe ſit ut plures ſint vacui meatus in uno, quam in altero. Porro notandum eſt, nullum dari corpus mathematice ſolidum. Corpora *ſolidiora* motum ſuum diutius ſervant, quam illa quæ ſunt minus ſolida; hac nempe de cauſa, quod vis eorundem motui reſiſtens, quæ a fluido oritur ambiente,

ce-

ceteris paribus, eorumdem ſuperficiebus ſemper reſpondeat. Quapropter, quum in corpore magis ſolido plures ſint materiæ particulæ, ſub eadem ſuperficie, quam in corpore minus ſolido, hinc omnino ſequitur, corpora magis ſolida difficilius ſiſti, quam ea quæ ſunt minus. Hæc vero de Soliditate in genere nunc ſufficiant; verum hac de re plura vide ſuperius in CAP. I.

Effectus autem particularum nimis *ſolidarum* in Sanguine duo ſunt, ſcilicet, nimia Sanguinis *ſubtiliſatio*, & Motus Oſcillatorii *perturbatio*. Quippe (1) particulæ nimis *ſolidæ* e Corde expulſæ majorem ceteris motum concipiunt, (quantitas enim motus cujuslibet corporis, oritur ex velocitate data molis); quapropter particulas illas, quibuſcum erant ſimul expulſæ, deferentes, in alias impingunt, atque hocce impetu eaſdem diſſolvunt, & nimis ſubtiles reddunt. (2) Liquidum noſtrum e Corde expulſum, per lineas impingit, angulis acutiſſimis, in latera Vaſorum: quod ſi æqualiter ubique fiat, æqualiter diſtenduntur Vaſa; ſi vero una linea impingat vi majori, quam altera, motus oſcillatorius perturbatur: (Vide CAP. V. THEOREMATE ultimo.) Hoc autem neceſſario eveniet, ſi in aliqua linea particu-

ticulæ contineantur nimis *ſolidæ* ; hinc enim Vaſa extendentur & ampliabuntur , ac Liquidi curſus perturbabitur : unde polypi ſæpe , aliæque obſtructiones facile accidere ſolent . Harum vero particularum nimis ſolidarum origo externa eſt . Remedia autem quæ iſtis particulis adhibenda ſunt , conſtare debent moleculis æque gravibus , ac ſunt Fluidi noſtri moleculæ . Quoniam autem Animalium & Vegetabilium particulæ ultimo reſolutæ , ejuſdem fere ſunt gravitatis cum Fluido noſtro , ſive ut 5. ad 6., ideo earum uſu Corpus in ſtatu ſano permanebit , idemque ſtatus , ſi amiſſus fuerit , recuperabitur . Quæ vero particulæ *graviores* ſunt , ut Phoſphorus , Oleaque craſſa ex Animalibus deprompta , Sales fixi ex Vegetabilibus extracti , Acida metallica , nec non Sulphurea quæque graviora , ſupra dictos *Soliditatis* producunt effectus, ſcilicet , eroſionem , & extravaſationem ; unde Morbi oriuntur inflammatorii : ideoque in ſtatu iſto morboſo vitanda ſunt . Alterum particularum Sanguinearum vitium , reſpectu *Soliditatis* , eſt quod non adeo ſint *ſolidæ* , ac eſſe debent : Hoc vero pendet a minutione , quæ eſt augmentum ſuperficiei , & minimarum particularum aggregatum , quo

pun-

puncta contactuum multiplicantur . Hujus vitii effectus eſt *inertia* , i. e. , ineptitudo ad motum , ſeu impotentia iſtis particulis movendi alias ſolidiores : unde ſequuntur lentores & cohæſiones . Corpora ſiquidem inertia motum minorem , & majorem reſiſtentiam habent , & ideo imperia ſunt movendis aliis corporibus ſolidioribus . Effectus autem *inertiæ* in noſtro corpore , eſt minor actio Fluidi in Solidum , & Solidi in Fluidum . Liquida vero in nobis duplici ratione fluorem ſuum ſervant ; 1. propter corpus aliquod liquidum diluens ; 2. ob externam cauſam partes dividentem . Cauſæ porro *inertiam* hanc , ſeu impotentiam & ad motum ineptitudinem , producentes (unde lentores & cohæſiones) non tam multiplices ſunt , ac vulgo creditur ; Corpus enim noſtrum ita eſt conſtitutum , & ejus Vaſa tam exilia , ut non niſi minutiſſimas moleculas intromittant : atqui minutiſſima corpora ſunt ſemper ſolidiſſima , nec ulterius dividi queunt , niſi ſummo adhibito labore ; hinc molem acceptam diu retinent , & ob anguſtiam ſuæ ſuperficiei non facile coaleſcunt .

CAPUT IX.

De Vitiis in tota Humanorum mole ſimul ſpectata hærentibus.

1. Abſoluta jam particularum Fluidi noſtri hiſtoria, ad totam molem conſiderandam noſmet accingamus. Ut Corpus aliquod nomen Fluidi mereatur, requiritur, 1. ut ſit in particulas admodum minutas diviſum; 2. ut illæ particulæ facillime ab invicem ſeparari poſſint, nullaque ſit cohæſio ſuperſtes. Porro Fluidum noſtrum dupliciter peccare poteſt; nempe, 1. nimia particularum ſuarum cohæſione; 2. earumdem diſſolutione nimia. *Cohæſio* nimia, quæ aliter *Lentor* dicitur, oriri poteſt vel nimia particularum ſingularum magnitudine, vel a nimio earumdem ad cohærendum conamine. Hic *Lentor*, ſi contingat in Vaſis majoribus, Cordis Auriculis, aut Cerebri Ventriculis, brevi oritur *polypus*; qui eſt maſſa ſolida, corium porcinum repræſentans, & eo ſolidior, quo diutius duravit: ſæpe invenitur polypoſa ſubſtanſtia in capitibus eorum qui laqueo interierunt: in eis enim Sanguis, reflexu ſuo per Venas Jugulares impedito, in

ra-

ramos laterales regurgitat: hi vero nimis anguſti ſunt ad totam molem tranſmittendam; unde fit, ut pars ſolummodo tenuior tranſeat, repulſa craſſiore, quæ, ex novi Sanguinis adventu; tandem canales iſtos obſtruit. Si *Lentor* in Váſis minoribus Arteriofis contingat, oritur *inflammatio*, quam comitantur pulſatio & dolor: pulſatio autem inde fit, quod Sanguis lenteſcens, qui in Arteriolis hæret, a Sanguine pone urgente protrudatur: dolor vero naſcitur ex eo quod Vaſculorum latera plurimum diſtendantur; unde doloris ſenſus excitatur: hoc in caſu Sanguinis in Arteriolis hærentis pars tenuior quandoque per Vaſa lateralia minima exhalat, nimirum ſi non ſint obſtructa; aliter enim hæcce liquidior Sanguinis portio putreſcit. unde *puſtulæ*, *gangrenæ*, &c. Si autem in Lymphaticorum orificio primo ſeu lato *Lentor* ſit, colligitur ibi materia quædam gypſea ſive dura, ob rationem modo dictam, ſcilicet, quia per laterales ramos, hic loci copioſos, defluit pars liquidior; ideoque *polypus* hic fit albus: ſi vero ad Lymphaticorum extremitatem protrudatur, oritur *hydrops* ſimul & *œdema*; Vaſis utpote Liquido ſuo pellucido diſtentis, quæ ſi rumpantur, tunc illico naſcitur leucophlegmatia

ſeu anaſarca : Humoribus quoque non raro, ob ſitum & ſtagnationem , acredinem contrahentibus , *apoſtemata* & *gangrænæ* fiunt : ſi vero Lentor ille in extremitatibus Vaſorum iſtorum hæreat , maſſa ſecernitur limoſa & turbida , putrefactione Vaſa diſſolvens , *tabemque* , nec non ejus effectus producens. Si in Vaſis Nervoſis fiat Lentor , oriuntur Morbi Nervis *proprii* , forſan *apoplexia* quoque , ſive ſenſuum abolitio : iſtud vero raro accidit , quia Nervorum Liquidum , ſeu Spiritus Animalis , nunquam poteſt , vel caloris vel frigoris vi , concreſcere , ob ſoliditatem fere immutabilem : Nervi vero externi afficiuntur , compreſſi ſcilicet a Vaſis Arterioſis nimium diſtentis ; unde *inſenſibilitas* & *immobilitas* non raro oriuntur.

2. Cauſæ *Lentoris* in Liquido noſtro ſunt variæ . Prima quidem eſt *exhalatio* partis *fluidioris* ; hinc in Venis Sanguis tamdiu manet fluidus , quamdiu in illas ſeſe exonerant Vaſa Lymphatica . Remedium autem eſt reſtitutio Liquidi avolati . Secunda cauſa eſt quilibet *caloris* gradus naturalem Corporis noſtri calorem excedens ; & qui , quantus ſit , Thermometri ope cognoſci poteſt . Calor hic , partes tenuiores & ſpirituoſas in vapores diſ-

flan-

flando, Sanguinem inſpiſſat; & revera talis *Lentor*, remanente calore, nullo artificio tolli poteſt, nec ſpiritu ſalis, nec oleoſis, ſimilibuſ ve; ejuſmodi enim *calor* partes tenuiores evehit, etiam vaſe manente clauſo, ut patet in Sanguinis digeſtione; inde videmus omnes cauſas nimis *calidas* in Sanguine, intra Corpus, pro effectu ſuo habere *inſpiſſationem*. Hinc in omnibus Morbis inflammatoriis, nimius calor maxime cavendus eſt, ut in Variolis, &c., metu ſcilicet inſpiſſationis. Idem caloris effectus, nempe *inſpiſsatio*, locum habet in omnibus noſtris Liquidis, exceptis *excretis*, ut Urina, Sudore, & quibuſdam *ſecretis*, ut Succo Pancreatico, Bile, Saliva, Muco; quæ quidem aliquo modo coaleſcunt, ſed iterum facile diſſolvuntur. Tertia cauſa eſt *frigus* immenſum, quo congelari poteſt Aqua, ita & Liquidum noſtrum. Si enim Hominis ſani Sanguis Aeri frigidiſſimo exponatur, ſeparabitur pars craſſa in *inſulam*, & aquea ſive ſeroſa congelaſcet, ut patet in hominibus frigore extinctis: Attamen omnes Sanguinis Humores *ſecreti* non facile congelantur, ut Aqueus Humor Oculorum, qui nunquam, Bilis & Serum, quæ difficulter, verum Saliva faci-

facile congelari poteſt ; Urina autem partem ſuam ſpirituoſoſalinam in medio fluidam conſervat, dum pars acquoſa congelatur . Morbi ab hoc *frigore* mirifici pendent : Sic obſervamus, carnes congelatas , ſuccedente calore , putredinem contrahere ; hinc enim naturalis nexus reſolvitur , atque Liquidum alcalinum volatile evadit hac obſtructione ; imo ſunt aliquando in Norvegia ita frigore correpti homines, ut naſum ſibi avellant emungendo : Morbus autem ille frigore inductus , vocatur imprimis *Scorbutus* . Quarta cauſa eſt *quies* Humoribus ſuperinducta , quæ in iiſdem fere omnibus , præſertim arterioſis , *coagulum* producit : ſi enim homo ſaniſſimus ſubito metu corripiatur , orientur ſtatim in ipſo pallor & frigus, atque , ſi paſſio vehemens ſit , diuque perſeveret , ſtupor , Liquidi defectus in Cerebro , nec non motus privatio ; hinc obſtructiones, ſive coagulationes Humorum , in Viſceribus quibuſdam contingunt , quæ , ſi in Corde fiant , *palpitationem* producunt ; idque uſu venire ſolet hominibus animi deliquia ſæpe paſſis : hi enim , poſtquam per aliquod temporis ſpatium , forſan horæ quadrantem , ſenſu motuque privati jacuerint , inter refocillandum , incredi-
biles

biles plerumque anxietates circa Cordis regionem, & ut plurimum ad Arteriam Pulmonalem, percipiunt: Cor quippe tunc temporis, motu accelerato & quaſi reduplicato, magnam Sanguinis copiam in Ventriculis ſuis Vaſiſque ſuperincumbentibus ſtagnantem, inde pellere conatur; & hinc fit illius *palpitatio*, propter Sanguinis copiam advenientem, & exactam expreſſionem negatam: ſi vero moles Sanguinis inde removeri nequeat, oritur polypus, tandemque mors ipſa. Quinta cauſa eſt corporum plurimorum Sanguinem *coagulantium* admiſſio. Sic Acida omnia igne violento ex Mineralibus deſtillata, Sanquinem ſubito *coaugulant*; lentius Spiritus Salis, omnium citiſſime & validiſſime Spiritus Vitrioli, Nitri, & Aluminis, qui, ſi in Venas injiciantur, Sanguinem illico *coaugulant*; iſque, propter laxitatem & amplitudinem Venarum, in Cor uſque & Pulmonalem Arteriam devolutus, brevi Animal ſuffocat (*a*). Jam vero obſervandum eſt; quod omnia Acida Sangninem non inſpiſſent; Nitrum enim & Sal Marinus illum diluunt, ut & Acetum,

(*a*) De hac re conferri merentur Experimenta clariſs. FRIEND, in ejus *Emmenologia* Cap. 14.

(*a*) aliique Spiritus acidi Vegetabilium; ſed Salia alcalina quandoque eundem inſpiſſant, & aliquando diluunt: ex his vero ſpiritibus quidam eum coagulant, ut Spiritus Vini, *Aqua vitæ* vulgo dictus, qui, licet a nonnullis pro tenuiſſimo diluente habeatur, in venas tamen injectus omne Liquidum vitale coagulat. Sexta & ultima cauſa eſt *motus* nimius, itemque in minimis Vaſis *obſtructio*: In omni quippe obſtructione Arteriæ, diſtenditur Vas, tandemque obſtructione perſeverante rumpitur; unde ſequitur liquidioris Sanguinis partis extravaſatio. Hæc aptitudo ſive proclivitas ad *coagulum* ſuſcipiendum, non eſt quid morboſum, ſed proprietas Sanguini in ſtatu ſano hærens: Docet enim experientia, quod quo magis ſanus eſt aliquis, eo citius & facilius Sanguis ejus extravaſatus *lentorem* inducat; quum e contra ægri quam plurimi Sanguinem fluidiſſimum ha-

(*a*) Iſtud quidem de modica doſi, Ore aſſumpta, atque de hujuſmodi Spiritibus non concentratis, ſed dilutis ac ſimplicibus, tantum intelligas; aliter enim Sanguinem *inſpiſſant*, imo & *coagulant*; ut probant Experimenta ejuſdem FRIEND, de *Aceto* in Venam Canis Jugularem injecto, &c. Vide *Emmenelog.* Cap. 14. ſub finem.

habeant, præſertim leucophlegmatici: imo hominum nonnullorum in mortis agone verſantium Sanguis nequaquam *coaleſcit*. Omnis cauſa illam *concretionem* promovet, quæ vehementiſſime agit in Sanguinem: homines enim qui exercitiis violentis dediti, muſculos ſuos plurimum movent, Sanguine craſſo donantur. Excretiones porro & evacuationes nimiæ Sanguinem *inſpiſſant* in majoribus Vaſis, unde ſubſidentia contingit in minoribus, & hinc atrophia naſcitur; quoniam in Lymphatica lateralia non ingreditur Liquidum: quum igitur tale quid accidat in omnibus evacuationibus immodicis, non mirum eſt hæc mala ſubſequi.

3. Hactenus de nimia Sanguinis *tenacitate*; proximo jam loco ejus nimia *fluiditas* conſideranda eſt: Quum vero hæc pendeat a nimia partium Sanguinis tenuitate, de qua antea dictum fuit, neceſſe non eſt ut in ea explicanda tempus teramus: Sufficiat obſervare, *fluiditatem* Sanguini noſtro, ſi modo opus ſit, conciliari poſſe vi Salium volatilium, ex unguibus, cornubus, medulla, aliiſque Animalium partibus extractorum; Aqua etiam, larga ſatis copia aſſumpta, optime reſolvit, attenuat,

diluitque ; ut & acria Ligna Guajaci, Saſſafras , &c. , itemque Salia omnia fixa ex Vegetabilibus , & Mineralibus , præſertimque Metallis , quæ , quo graviora , eo meliora : hinc ſi Aurum reddi poſſet fluidum , abſque gravitatis diminutione , vel molis incremento , optimum eſſet *Diſſolvens* ; atque illud ita laudatur (*a*) *Oleum* THEOPHRASTI PARACELSI.

(*a*) Confer. JOAN. ERNEST. Tractat. *de Oleis chymice deſtillatis* , apud HARTMANN. *Prax. Chymiatric.* pag.528.

CAPUT X.

De gravitate Sanguinis.

GRavitas corporum nihil aliud eſt , quam *niſus* eorumdem deſcendendi verſus Terræ centrum ; & eſt ſemper proportionalis corporum *Soliditati* . Sanguis dum in corpore circulatur , calidus eſt & rarefactus ; extractus autem e Corpore frigeſcit , & inſpiſſatur : ideoque *gravitatem* illius , reſpectu molis , exacte non poſſumus inveſtigare . Sed in variis regionibus tam frigidis , quam calidis , Sanguis , ſimul ac e Corpore profluxerat pon-

de-

deratus, ſeſe habuit ad aquam ſalſam ut 26. ad 25: Serum autem ſe habet ac eandem aquam ut 300. ad 253:, adeoque Serum gravius eſt Sanguine una ſexta circiter parte; quod quidem videtur experientiæ adverſari, quum Serum *inſulæ* ſupernatet: hoc autem inde procedit, quod partes *inſulam* componentes, vi frigoris, ſimul & attractionis mutuæ, in maſſam magis ſolidam & compactam coaleſcant; prout hoc inde patet, quod *inſula* iſta & Serum ſimul ſumpta non occupent tantum ſpatium, quantum occupabant ante ſeparationem ipſorum. Sic igitur levitas in Sanguine, reſpectu aquæ ſalſæ, hactenus non eſt comperta; is enim ponderatus ubique aquam ſalſam pondere excedebat una viceſima ſexta parte: ſi vero daretur, oriri puſſet ab aquoſis, oleoſis, ſpirituoſiſque omnibus; hæc enim aqua ſalſa ſunt leviora. Jam vero a particulis vegetabilibus conſolidatis, & mineralibus, Sanguis gravior fit, quod optime conſpicitur in Scorbuto lento; Sanguis enim in eo caſu compactus & ſalinus plurimum eſt, Urina vero graviſſima reſpectu ſani hominis: hoc autem oritur ab abundantia Salis muriatici, qui in debita copia optimus eſt; & ad vitam omnino neceſ-

ceſſarius; ſi vero quantitate excedat, peſſimos producit effectus: ideo corpora quæ Sanguine *graviora* ſunt, ut Sales fixi, integre per Urinam excernuntur; ita Sal Marinus prodit immutatus in Urina; ejus autem uſus eſt ad Sanguinem diluendum. Porro *gravia* Medicamenta venenoſa fiunt, quantenus Vaſa deſtruunt atque Secretiones nimis augent.

CAPUT XI.

De Motu Projectili.

1. PEr *Motum Projectilem* intelligitur Motus Liquidorum per Vaſa Circulatorius: quumque ab eo morbi plurimi, vita, ſanitas, & ſenectus pendeant, operæ pretium erit videre quid *augeat*, quid-ve *diminuat*, aut *depravet* huncce Motum.

2. Augetur 1. Motus iſte ab ipſo Corporis motu *adaucto*: Sic enim homine currente, plurimum creſcit; oriuntur quippe tunc temporis pulſus frequens, ſudor, ſitis, anhelitus, omniaque febris ſymptomata; quæ quidem cito evaneſcunt, homine quieſcente: at ſi in curſu ultra vires perſiſtat, omnia

præ-

prædicta vehementiora evadent, ſimul & inflammationis ſpecies totum Corpus occupabit; hujus autem hominis Urina, a Medico conſpecta, ardenter febricitantis eſſe putabitur: Porro, ſi hoc exercitium diutius continuetur, morbus revera orietur. Itaque a ſolo Motu Projectili *adaucto*, abſque mutatione ulla Fluidorum interna, morbus accidere poteſt. Sic etiam ex eodem Motu *diminuto* ſæpenumero naſcuntur morbi; hujus vero *diminutionis* cauſa plerumque eſt triſtitia: ſic, ex gr., ſi homo ſatis hilaris, inter epulandum, nuntium accipiat magni alicujus infortunii, ſubito percuſſus dolore, pavidusque, ſuis humoribns ſtagnationem inducit; unde ſtatim oriturus eſt morbus, niſi magna alicujus liquidi diluentis copia prohibeatur. Pari ratione plurimorum morborum cauſam eſſe vel *incrementum*, vel *diminutionem* Motus Projectilis Fluidorum comperiemus.

3. Primaria cauſa hujuſce Motus Projectilis eſt *Cor*. Si liquida noſtra a Canalibus, per quos fluunt, non ſiſterentur, neque Canalium continuitas interrupta eſſet, tum ſemel mota ſemper moveri pergerent; ſed datur reſiſtentia in Canalibus, iique non ſunt continui; prope Cor enim liquida Sinum Venoſum

ſum & Auriculas ingrediuntur, ubi, per aliquod temporis ſpatiolum, vis & continuatio fluxus quieſcunt: quum vero corpus nullum ſe movere poſſit ex ſemetipſo ſolo, neceſſe eſt ut liquida noſtra motum de novo accipiant a cauſa quadam externa, vim ſuam ibi exerente ubi motum amiſerint: cauſa autem iſta eſt Cor, quod Muſculus eſt ſolidiſſimus, figura ſua repræſentans helicem, cujus ope, (ut docent Mechanici) vis debilis incredibilem reſiſtentiam ſuperare poteſt; itaque Cor eſt ſola & ſufficiens cauſa omnis motus.

4. Præter hanc cauſam primariam, datur quoque & alia, nempe Vaſorum *elaſticitas*, ſive vis illa, qua eorumdem latera a Liquido influente diſtenta ſeſe ſtatim reſtituunt, & quidem in priſtinum ſtatum: Fluidum enim a Corde, vi magna, in Arterias adactum, eaſdem ſtatim diſtendit; hæque, quum elaſticæ ſint, vi Cordis ceſſante, ſeſe ſtatim reſtituunt, & quidem eo majore niſu, quo magis diſtentæ fuerunt.

5. Sanguinis e Corde exitus, ſive Motus ejus Projectilis, ipſius Cordis *actioni*, non vero motui inteſtino Sanguinis (uti nonnullis viſum eſt) debetur: quod quidem ita probatur. Liquida, quæ

quæ loco anguſto contenta & coercita, inde, vi motus inteſtini partium ſuarum, per foramen apertum prorumpunt, & in Motum Projectilem aguntur, tripliciter ſuum conſequuntur effectum; nempe; (1) ſi partes in motum ſatis violentum cieantur vi *caloris*: ſed calor ſufficiens ad iſtum motum producendum minime datur in Corpore noſtro; licet enim Sanguis e Corpore extractus, promoveatur ad eumdem caloris gradum, quem habere poteſt dum in Vaſis noſtris continetur, nihil tamen inde ſequetur, præter ipſius putrefactionem: Præterea Piſces Sanguinem frigidum habent, qui nihilominus circulatur; & eo calefacto ipſi moriuntur. (2) Liquidum, in circumſtantiis ſupra dictis poſitum, in Motum Projectilem agi poteſt *vi* partium ſuarum *elaſtica*; nimirum, ſi Liquidum aliquod elaſticum in vaſe undique clauſo condenſaretur, aperto foramine ſtatim pars quædam ejus prodiret: id autem minime locum habet in Sanguine; quoniam elaſticitas ab Atmoſphæræ Corpus ambientis pondere compenſatur, adeo ut ſeſe nequaquam expandere poſſit ad Motum Projectilem producendum: Porro Sanguis in noſtris Vaſis contentus, eadem vi ſuæ elaſticitatis expandere

nequit,

nequit, ob incumbentis Aeris externi preſſionem; ergo, quum ſit elaſticus, ſecundum corporum elaſticorum indolem, vim ſuam exercet ubi minor eſt reſiſtentia, h. e., verſus Cor premit; in hoc autem continetur ejuſdem Fluidi portio, quæ agit æquali vi; ac proin nullus inde ſequi poteſt effectus. (3) Vi *fermentationis* produci poteſt liquidi Motus Projectilis: Jam vero ebullitio Sanguinis, quæ *fermentatio* dicitur, nunquam obſervatur in Corde.

6. Circulatio autem in genere Sanguinis tripliciter *acceleratur*; 1°. a Cordis ictuum frequentia; 2°. ab aucto Cordis robore; 3°. ab aucta mole ſanguinea, manentibus iiſdem Cordis ictibus; quia tunc tota maſſa eodem temporis ſpatio eumdem circuitum perficit, quem abſolvere debet minor copia: velocitas enim pendet a preſſione unius particulæ in aliam.

7. Hæc vero Circulatio *retardatur*, 1°. ab imminuta vi Cordis; 2°. a Vaſis laxioribus & minus elaſticis; 3°. ab ineptitudine ipſorum Liquidorum ad motum.

8. Sanguinis itaque *velocitatem* augent, (1) omnia quæ *vim* Cordis adaugent; quod quidem fit, 1°. robur ipſi conciliando, 2°. ſimul reddendo

Liqui-

Liquida ad motum idonea. Porro nulla cauſa Sanguinis *velocitatem* auget, niſi Cordis contractionem augeat: excitant autem & augent eam quecumque *genus nervoſum* validius efficiunt; qualia ſunt olea aromatica, item corpora metallica, alcalina cauſtica, ſalina, nec non cryſtalli, &c. quæ Circulationem promovent, non quia fermentationem Sanguini inducunt, ſed quia Vaſa Nervoſque ſtimulant, motuſque oſcillatorios adaugent. (2) Animi *affectus* violenti & calefacientes; ut ira, furor, &c. (3) Muſculorum exercitatio *diuturna*; nam ex frequenti muſculorom actione, motus Sanguinis in Vaſis inter muſculos valde promovetur. (4) Reſpiratio *aucta*, quæ, ſi ſæpius iteratur, maxime facit ad accelerandum motum Sanguinis. Cauſæ vero Circulationem *retardante*, ſunt modo traditis contrariæ.

CA-

CAPUT XII.

De Medicamentis.

1. QUum, pro variarum partium natura & Morbis, varia requirantur Medicamenta, ideo examinanda ſunt horum *nomina, claſſes*, *natura*, *vires*, & *actiones*; in quibus agendis ordc duplex obſervari poteſt: nempe, vel (1) enumerando ordine alphabetico ſingula quæque Simplicia; una cum eorum viribus, uſus, &c., hæc vero methodus, tanquàm minus utilis, rejicienda eſt: (2) ſimul enumerando omnia illa Medicamenta, quibus eadem attributa, eoſdemque effectus convenire ex Hiſtoria Naturali conſtat. Hac autem methodo GALENUS primus uſus eſt, (& pohunc alii plurimi, ut ORIBASIUS, ÆGINETA, ac deinde omnes Botanici) reducens Medicamenta omnia ad certas Claſſes; atque ſic Vires Medicamentorum omnium quadruplices eſſe ſtatuit; nimirum, (1) Vires medicas *elementarias*, (2) *materiales*, (3) *ſingulares* ſive *ſpeciales*, (4) *ſubſtantiales incognitas*, experientia vero ſola cognoſcendas.

Quid autem 1o. per Vires *elementarias*

rias voluerit, ſtatim apparebit, ejus mente cognita: Dicit enim, illud quod in rerum Natura corpus unum ab alio diſtinguit, vocari *Qualitatem*; ergo tot eſſent *Qualitates*, quot diverſa corpora: Hæ porro ſunt quatuor, juxta GALENUM; ſcilicet, Humidum, Siccum, Calidum, & Frigidum; quapropter corpora omnia ad quatuor Claſſes reduxit. Quum vero iſte *Qualitates* raro ſeorſim & ſingulatim inveniantur, ideo quatuor illarum combinationes, *Temperamenta* dictas, addidit; nempe, Calidum & Humidum, Calidum & Siccum, Frigidum & Humidum, frigidum & Siccum. Corpora quæ unam ex quatuor ſimplicibus poſſidebant, *Elementa* vocavit; quæ porro exinde quatuor ei videbantur, ſcilicet, Aer, quia ſiccus; aqua, quia humida; Ignis, quia calidus; Terra, quia frigida. Ex hiſce ſupra dictis videbantur ipſi omnia corpora componi, & pro ratione illarum *Qualitatum* agere: Idem affirmabat de Medicamentis; hinc illorum Vires in quatuor Claſſes diſtributæ fuerunt. Ex his quatuor, pari quantitate-commixtis, conflata, *Elementaria* vocavit, ut & Corpus noſtrum *elementatum*; & a prædominio cujuslibet ex Elementis Morbus oriri aſſeruit.

ruit. *Gradus* quoque quatuor eſſe voluit, ſecundum quos hoc, illud-ve Elementum prædominaretur: Medicamenta quæ Corpori ſano applicata, nullam mutationem in eodem producebant, *primi* gradus eſſe dixit; ex. gr., Violæ & Roſæ frigidæ & humidæ in *primo* gradu dictæ ſunt: hæ tamen in frigido morbo nocere queunt. *Secundus* gradus eſt, quando Medicamenta Corpus ſanum aliquo modo afficere vel mutare, non autem lædere poſſunt. *Tertius* gradus eſt, ſi vis eo accedat, ut ſanum Corpus non deſtruat, ſed ipſi noceat, idque morboſum reddat: & hæc Medicamenta adhibenda cenſuit, quando Morbus in eodem gradu ægrum occupat. *Quartus* gradus eſt deleterius; v. gr., in Euphorbio, Veneniſque ceteris, quo, ſi applicentur Corpori, illud ita afficiunt ut mors inde ſequatur.

Vires *materiales* vocavit 2o. GALENUS eas, quæ pendent a proportione quadam inter ipſas & Materiam exiſtente: hinc etiam diſtinguebat Vires *materiales* ab *elementariis*, tanquam Corpori proprias; illaſque *manifeſtas* appellavit, quia compoſitæ ſunt; & compoſita magis conſpicua ſunt quam ſimplicia: Materia enim componitur ex duobus *Elementis*, ad

mi-

minimum ; ideoque conſpicua magis eſt, quam ipſa *Elementa*. Secundum hanc expoſitionem ; Herba emolliens dicitur *laxare* & *emolire* ſimul, Viribus *materialibus* ; *calefacere* vero, vi *elementari*, ſive calore.

Vim *ſpecificam* 3º. pendere voluit ex his duabus præcedentibus, variis modis inter ſe combinatis ; eaque Medicamenta hac vi prædita eſſe voluit, quæ peculiari alicui parti propria ſunt, aut peculiari alicui operationi deſtinantur ; talia ſunt Purgantia quæ *ſpecificum* liquorem, ut Serum, Bilem, Menſes, &c. evacuant ; tum quæ cicatriſant, quæ carnem generant, &c. Hæc omnia agere dixit propter vires *ſpecificas*.

4º. Per Vires *ſubſtantiales incognitas*, intellexit eas, quæ nulla alia ratione inveſtigari poſſunt, præterquam experientia ; talis eſt vis Opii *ſoporifera*, quæ neque ex ejus humiditate, neque calore, neque ſiccitate, nec frigore, ſed *experientia* tantum probatur.

Itaque patet ex dictis, erraſſe GALENUM in eo, quod per illas *Qualitates* ſolas conatus ſit omnium Medicamentorum effectus explicare ; quod quum non potuerit in Antidotis, Alexipharmacis, Topicis, &c. hæc *divina* & *incognita* vocavit:

cavit : Præterea deceptus eſt in eo , quod tantum quatuor *Qualitas* admiſerit ; aliæ plurimæ licet enumerari poſſint.

2. *Medicamentum eſt corpus, quod Corpori noſtro viventi applicatum, ſtatum ejus morboſum tollit*. Jam vero Medicamentum omne conſiderari poteſt , vel (1) quatenus in *Solida* agit ; vel (2) quatenus in *Liquida* ſola operatur , vel (3) quatenus in *utraque* ſimul vim ſuam exerit : Proinde ad has tres Claſſes generales omnia reduci poſſunt.

Porro quæ agunt in Solida; hæc operantur, vel 1°. reſolvendo & deſtruendo eorum texturam & cohæſionem, vel 2°. Canales obſtruendo , dilatandoque , & eorum laterum figuram mutando.

Quæ autem agunt in *Fluida* ſola , hæc agunt, vel 1°. oroprietates eorum alterando ; vel 2°. eadem e Corpore educendo . At vero cuncta fere Medicamenta tam in *Solida*, quam in *Fluida* vires ſuas exerunt ; vix enim alterari poſſunt Fluida , quin ſimul aliqua ratione afficiantur Solida , & vice verſa : attamen actiones Medicamentorum , quatenus ad Fluida ſpectant , conſiderari poſſunt non conſideratis iiſdem quatenus Solida afficiunt , ac etiam vice verſa ; pari omnino ratione , qua Mathematici corporis longitudinem

dinem conſiderant ſolam, nulla ratione habita vel ſuperficiei, vel ſoliditatis; licet ſeorſim non exiſtimant. Ut autem ſequentia clarius intelligantur, præmittenda ſunt *THEOREMATA* quædam.

THEOR. I. Leviſſimus ſolus *motus externus*, & pure *mechanicus*, poteſt omne mutationum genus in Corpore noſtro producere, quod adhuc Medicamentum ullum produxit: Supponamus enim hominem quemdam perfecte ſanum eſſe, pulmamque in ejus Naribus leniter agitari, non poterit ille uno momento ſe continere abſque motu Corporis convulſivo, ut flexura, ſternutatione, &c. Si autem conſideremus, quanto muſculorum numero, vi, & niſu fiat *ſternutatio*, admirabimur cauſæ levitatem; hæc enim actio peragitur motu violento muſculorum ſcapulæ, abdominis, diaphragmatis, thoracis, pulmonum, &c. præterea, ſi actio perſeveret, orietur liquidorum expulſio univerſalis; nempe, expreſſio lacrymarum, muci, ſalivæ oris, palati, & aſperæ arteriæ; item exercitio urinæ, ſudoris, &c. Hincigitur, abſque ullo Humido, Sicco, Calido, Frigido, Sulphureo, Salinis, & ſimilibus, poteſt, applicatione ſola *plumæ* ad interna Narium, induci omnium Solidorum & Flui-

& Fluidorum motus in Corpore noſtro. Jam vero ſi ſternutatio talis diu pertet, ut ſolet ab aſſumptione $\frac{1}{100}$ partis grani Euphorbii intra nares, oriuntur graves convulſiones diuque durantes, ut & cephalalgiæ, urinæ ac alvi excretiones involuntariæ, vomitus, æſtus febriles, aliaque dira phænomena, tandemque mors ipſa.

THEOR. II. Si jam tanta mutatio in Corpore noſtro fiat a *levi* & *externo motu*. quid non accidere poteſt, ſi Nervi interius afficiantur? Hinc igitur patet, leviſſima corpora ſummopere corpus noſtrum *mutare* poſſe. Licet vero nullum corpus agere queat in Solida, quin Fluida ſimul afficiat, & vice verſa, diſtingui tamen poſſunt Medicamenta, in ea quæ *immediate* ſive *primario* Solida; Fluida vero *mediate* & *ſecundario* afficiunt, ac vice verſa.

THEOR. III. Ex hoc *mechanico motu* omnia noſtra Liquida; quamvis nihil iis interne accidat, *mutari* poſſe patet, prout ex caſu modo memorato conſtat.

THEOR. IV. A ſolo *motu* Spirituum Animalium *mutato* (abſque ulla impreſſione a corpore vel externo vel interno, contactus ope, communicata) oriri queunt omnes effectus, quos in re me-

dica

dica quilibet Medicamento adſcribere poteſt. Supponamus enim hominem, ceteroquin ſanum, irritationi *generis nervoſi*, ſive affectui hypochondriaco, obnoxium; huic, in optima ſanitate, ſi detur occaſio iræ, metus, triſtitiæ, ſumma ſtatim orietur *mutatio* in ejus ſtatu: nam quod antea per poros Cutis ad pondus circiter quinque librarum, horarum 24 ſpatio, perſpirare ſolebant, jam, mutato curſu, per Renes viam ſibi quærit; quin etiam inde turbantur Vaſa trajectoria, ſecretoria, & excretoria. Quis autem novit aliquod Diureticum quod tantis polleat viribus? Præterea liquor iſte per hanc viam excretus, non eſt Urina, ſed mera Lympha, ſale, ſpiritu, odore, & colore Urinæ in Corpore pene relictis. Pari ratione homines interdum in *diarrhœa* ex metu conjiciuntur. Ex ira etiam magna copia *Bilis* quandoque rejicitur. *Sudores* quoque ex metu ſæpius oriuntur. *Vomitus* in quibuſdam excitatur ab objecti nauſeabundi aſpectu, vel fabulę nauſeabundæ narratione; his enim primo oritur ructus, deinde nauſea, expreſſio ſalivæ, convulſio ventriculi, vomitus, & nonnunquam alvi ſudoriſque excretio. Omne quoque evacuationum genus ſolo Corporis *motu*

 inſueto

inſueto ſolet excitari : ſic prima vice navigantes, ſive jejuni, ſive cibis referti ſint, pallidi primo fiunt & anxii, paulo poſt nutant, vertigine corripiuntur, tandemque vomunt. Inde patet, Machinam noſtram ita comparatam eſſe, ut licet illi nihil a quovis corpore contingat, tamen ex motu mechanico Spirituum perverſo, iis omnibus effectibus affici poſſit, qui a Medicamenti produci ſolent.

THEOR. V. Motus ille tam mirificus excitari poteſt in nobis a *particulis* corporum *inſenſibilibus*, Machinæ noſtræ applicatis : ita nonnulli homines, ſimul ac ingrediuntur cubiculum in quo felis, mus, caſeus-ve fuerit, licet non in conſpectu, tamen in ſudores conjiuntur, & quandoque lipothymiam patiuntur, quidam vero concidunt ; & hyſtericæ mulieres ex odore moſchi ſtatim male ſe habent.

THEOR. VI. Medicamenta dividi poſſunt in partes adeo *minutis*, ut imaginationis vim pene eludant, quæ tamen ſingulæ retinebunt vires quæ quidem erant antea propriæ toti moli : hujus rei tria dabimus exempla, ex triplici Regno, nempe, Minerali, Animali, & Vegetabili deſumpta.

(1) Con-

(1) Conſtat experimentis a Metallorum exploratoribus ſæpius factis, quod ſi granum unum *Auri*, per fuſionem, exacte admiſceatur cum Argenti libra, ſingula grana Argenti participabunt aliquid Auri; indemque etiam eveniet, ſi milleſima pars grani Auri cum dicto Argenti pondere commiſceatur: attamen Aurum, in tantas minutias redactum, vires & proprietates Auro particulares retinet; & iſtud exinde patet, quod iſtæ minutiæ in unum iterum corpus vere *aureum* colligi poſſint: Hoc etiam alio modo probatur. Si enim *Auri* gran. 1. in Aquæ Regalis unciis x ſolvatur, nulla erit liquoris gutta, quæ non habeat in ſe particulam Auri, ut ex ſapore conſtabit: ideoque, cum nulla ſit, in eo caſu, proportio inter liquidum & metallum, neceſſe eſt, ut metallum in tenuiſſmas partes dividatur; ſed interim manet immutatum, ut ex ejus præcipitatione, & in Auri formam reductione patet. Si vero, loco Auri, ſumatur *Cuprum*, res adhuc fiet clarior; Cuprum enim totum menſtruum imbuet viridi colore. Ex dictis ergo patet, quare corpora *metallica* diſſoluta & in liquidorum formam redacta, tam pertinaces producant effectus, nimirum, quia ſingulæ particulæ figuram

ſuam ſervant, rigidæ & immutabiles permanentes, quod quidem in Vegetabilibus locum non habet.

(1) Ut vero ſciamus in quam *minutus* partes dividi poſſint ea quæ ex Regno Animali deſumuntur, experimentum a BOYLEO in hunc finem inſtitutum exhibebimus. Ille *ſericeum* involucrum *Bombycis* evolvebat, idque 300 ulnas longum comperuit eſſe; idem vero ex duplici filo conſtare detexit LEEUVVENHOEKIUS: erat igitur 600 ulnas longum, & duo tantum grana pendebat; atque ita validum erat, ut duo grana ſuſpenſa ſuſtineret. Ex his autem ac ſimilibus exemplis facillime colligi poteſt magna partium Animalium diviſibilitas. Hanc etiam demonſtrant Odorifera omnia, præſertim *Caſtoreum*; id enim bilanci impoſitum, per quatuor dierum ſpatium, nihil ponderis amiſit; interim tamen in ſphæram trium circiter pedum exhalationes continuas & odorem inſignem ſpargebat, novoque aeri expoſitum, eumdem, intra duo minuta, ſuo inficiebat odore, ſine ſenſibili ponderis jactura.

(3) Ex Vegetabilibus, ſi ſumatur *Extracti Croci* gran. 1. & in Spiritus Vini uncias x. injiciatur, totum Spiritum tinget, e guttula quælibet odorem & ſapo-

ſaporem *croceum* præ ſe feret. Ex dictis igitur patet, partes Medicamentorum eo uſque *comminui* poſſe, ut captum noſtrum ſuperent; & quidem, licet hæ partes ſint diaphanæ, ſenſuſquè fugiant, nihilominus effectus notabiles in Corpore noſtro producere valent: Quippe pro exemplo poteſt eſſe *Vitrum Antimonii*, cujus ſi ſcrup. j. Vini libr. viij. infundatur, & digerantur ſimul, Vinum adeo vehementes *emeticum* evadit, ut ejus unciæ IV. epotæ Ventriculum in motus ita convulſivos adigant, ut pene invertatur; cum tamen de Antimonii Vitro, quod in fundo vaſis manet indiſſolutum, nihil omnino deceſſiſſe deprehendatur: Idem etiam obtinet in *Creco Antimonii*, &c. (*a*)

(*a*) In unoquoque igitur Medicamento quemdam conſtat ineſſe *Spiritum*, qui ab Alchemiſtis *Filius Solis proles Ignis*, *Ignis internus rerum* vocatus eſt, nunc autem *Spiritus Rector* vulgo dicitur; ex quo quidem *ſolo* dependet *tota* Medicamenti *vis* & ἐνέργεια. Hic vero Spiritus (cujus *oleum* rei) quantitate adeſt tam exigua, ratione totius mollis, ut fidem omnem ſuperet. Confert omnino, de hoc Spiritu AUCTORIS noſtri *Elementa Chemiæ*, *Tom. I. pag.* 41. 42. 43. 174. 258. & *Tom. II. pag.* 10. 11. *edit.*

THEOR. VII. Medicamentorum particulæ prout *variis* applicantur Nervis, *varios* effectus habent. Pro exemplo ſit *Turbith Minerale*, quod ex Oleo Vitrioli & Mercurio conficitur; ſi enim hujus ſemi-granum naribus indatur, omnes Secretiones violentas reddit; ſi detur interne, languorem & angorem excitabit; ſi vero majori quantitate, ut ad 8. gran. adhibeatur, ſeceſſum, vomitum, & ſudorem movebit, nervoſumque genus admodum irritbit. De qua re BOYLEUS narrat, Tribunum Militum quemdam ca-

Pariſin. & alibi paſſim. Quin etiam notatu dignum hic loci videtur clariſſimum AUCTOREM, in ſuis Prælectionibus Academicis *de Medicamentorum Viribus*, quum de *ſpiritu rectore* differeret, dixiſſe, (licet iſtud omiſſum fuerit in prima hujuſce Tractatus editione) jam quidem SENDIVOGIUM, quem vulgo COSMOPOLITAM vocitant, veritatem hanc annotaſſe; nempe dum aſſeruit, quod in unoquo-„ que Corpore centrum ſit certuſque locus, „ in quo *ſperma* hæret, & ubi eſt ſem-„ per tanquam *punctum*, i. e., quaſi cir-„ citer octies milleſima, & ducenteſima pars „ corporis, quantulumcumque hoc ſit, imo & in uno grano Frumenti; & iſtud aliter eſſe ne-„ quit, &c." Vide COSMOPOLITANÆ *Novum Lumen Chymicum*, Tract. III. *De vera & prima materie Metallorum*, editionis gallicæ *pag.* 15.

tara-

taracta laboraſſe, hujuſque Turbith ope, ad gran. 1. forma ſternutatorii exhibiti, curatum eſſe, excitatis primum tumore Capitis; Alvi dejectione, Sudore, &c. Vide Tractatum BOYLEI *de Utilitate Philoſophiæ*.

THEOR. VIII. Pro *varia* igitur applicatione Medicamenti, *varii* ſequuntur effectus, quos novimus ſolum a poſteriori: Si autem conjecturis locus ſit dandus, forſitan hæ conſiderationes non erunt ſpernendæ. (1) Major, minor-ve alicujus Nervi nuditas facit ad majores, minores-ve, ac etiam diverſos, effectus adeo violentos producendos: quippe tunica quæ Nares inveſtit, nervoſa eſt expanſio, nullisque fere involucris tegitur; & omnis Nervus quando ſenſilis evaſurus eſt, abit in ſubſtantiam mollem & mucoſam; quod quidem hoc in loco maxime fit. (2) Quo Nervi ſunt origini ſuæ propriores, eo magis ſenſibiles extant, & hinc facilius a remotioribus irritantur: Sic, ex. gr., Nervi Olfactorii a *turbith*, in modum ſternutatorii exhibito, valde irritantur, quum idem alibi Nervis applicatum; vix quandoque ſentiatur. (3) Communicatio unius Nervi cum aliis poteſt effectus Medicamenti *variare*: nonnulli enim Nervi, diverſa origine

orti, ſæpe concurrunt & communi nodulo colligantur; ſed quum omnibus iidem non ſint concurſus, hinc idem Medicamentum in *variis* Hominibus *diverſo* modo agit. (4) Prout Nervus, cui Medicamentum aliquod adplicatur, tendit ad Glandulas, Emiſſaria, Emunctoria, Medicamenti effectus *varientur*.

CAPUT XIII.

Claſſes Medicamentorm

SEcundum ea quæ paulo ante dicta ſunt, omnia Medicamenta, ex ipſorum prima diverſione, in *tres* Claſſes diſtribuuntur.

I. Claſſes eſt eorum quæ in *Solida* operantur: (intelligimus autem per *Solida*, partes illas noſtras *ultimas*, CAP. IV. explicatas.) Medicamenta porro in hæc agunt, ea valde movendo, non deſtructa tamen eorum cohæſione. Ex. gr., ſint AB duæ partes *ultimæ*, cohærentes ad CD; hæ moveri poſſunt abſque ſeparatione, vel ſolutione. Medicamenta hujus Claſſis ſunt,

ſunt, 1. *Stimulantia*. 2. *Contrahentia*, i. e., quæ faciunt ut Solida minorem habeant longitudinem, craſſitiem vero majorem; ita tamen ut eorum cohæſio non deſtruatur: adeoque Medicamenta Contrahentia partes incraſſant, eaſque magis firmiter connexas reddunt. 3. *Laxantia*, quæ partes laxe cohærentes reddunt, ita ut mobiles, flexiles, dilatabiles, & tenuiores fiant, 4. *Conſtipantia*, quæ capacitatem Canalium minuunt. Ad hæc autem referenda ſunt, (α) *Emplaſtica*, ſive omnia quæ glutinis inſtar Canalibus adhærent; (β) *Illinentia*, quæ Emplaſticis magis fluida ſunt; (γ) *Obſtruentia*, quæ non tantum anguſtiores reddunt Canales, ſed etiam implent. 5. *Chirurgica ſpecifica*, ut *Sarcotica* ſive Carnem generantia, *Cicatriſantia*, & ſimilia. 6. *Solventia*, quæ dividi poſſunt in ſex Claſſes; nempe, (α) *Rubefacientia*, quæ levem inflammationem producunt; (β) *Veſicatoria*, quæ Vaſa Lymphatica ſua actione deſtruunt; (γ) *Eſcharotica*, quæ non tantum Vaſa minima, ſed & Cutim ipſam conſumunt; (δ) *Corrodentia*, quæ omnia, quibus applicantur, abſumunt; (ε) *Cauſtica*, quæ partes adurendo deſtruunt; (ζ) *Putrefacientia*,

tia, quæ partes noſtras in putridum liquamen convertunt.

II. Claſſis complectitur Medicamenta quæ in *Fluida* agunt; nempe, vel totam Fluidi maſſam afficiendo, vel particularum quarundam Fluidi molem aut figuram mutando. Talia ſunt, 1. *Attenuantia*, quæ particularem molem minuunt. 2. *Condenſantia*, ſive *Incraſſantia*, quæ molem particularum augent. Hæc tamen quoad modum operandi diſtingui poſſunt: *Condenſatio* enim fit a corpore comprimente partes antea liberas, quæ vero inde coaleſcunt, & in majores moleculas abeunt; iſtud autem oritur a cauſa externa condenſante & comprimente, ut ab externa preſſione Aeris frigidi; atque ſic hyeme Aqua congelatur: *Incraſſatio* vero fit, quum hæc partium combinatio contingit propter privationem partis liquidioris a calore diſſipatæ. 3. *Acrimoniam inducentia*, ſcilicet, ex mutata molecularum figura. Ceterum *acria* ſunt, quæ motum ſuum per pauca puncta communicant; adeoque *acerrima*, quæ per unum tantum: horum autem natura ſuperius conſiderata fuit; quin & obſervatum eſt, omnes particulas Fluidorum noſtrorum obtuſa figura præditas eſſe. Huc perti-

pertinent *Putrefacientia* noſtra Liquida. Jam vero *putrefactio* Liquidorum accidit, quum eadem, a partium attritu mutuo, acria redduntur, nimiſque velocia, & ex dulcibus fœtida, qui fœtor plerumque ab Oleo volatili, per Salem acri reddito, procedit; hunc in modum quilibet fumus cum ſale aſcendens, Nares ingrato odore ferit. 4. *Demulcentia*, quæ antecedentibus contraria ſunt, eaque temperant; obtundendo ſcilicet eorum ſpicula. 5. *Immutantia*, quæ quidem ita Liquida mutant, ut tamen mutationis modum neſciamus: hoc dubium genus eſt, ad quod referenda ſunt omnia quorum operandi modus nos latet. 6. *Diluentia*: hæc vero *totam* Liquidi maſſam ſpectant, quum antecedentia in ejus particulas *ſpeciatim* agant; & ſunt illa, quæ Fluidis noſtris commiſſa, partes eorum cohærentes a contactu dimovent, aliaſque particulas cohæſionem impedientes interponunt. 7. *Coagulantia*, quæ partes fluidas coaleſcere faciunt, ſcilicet, vel diſſtando diluens, vel addendo glutinans, vel partes inter ſe compingendo. 8. *Moventia*, quæ particulis motum imprimunt. 9. *Siſtentia*, quæ earumdem motum minuunt, & toti maſſæ quietem inducunt.

III. Claſſis eſt eorum quæ in *Solida* & *Fluida* ſimul operantur. Hæc autem in 5. Claſſes dividuntur; in quibus vero continentur omnia Medicamenta, de quibus Veteres, a poſteriori ratiocinantes, mentionem fecerunt.

1. Claſſis complectitur antecedentes Claſſes, quatenus ſub iis contenta Medicamenta actionibus combinatis agunt, (atque Circulationem Sanguinis, nec non Secretiones in genere; vel promovent, vel debilitant ac retardant. Huic etiam Claſſi annumeramus ea quæ Secretiones Peculiares ciens; qualia ſunt *Galactophora*, & *Spermatopœa*.)

2. Claſſis includit omnia quæ promovent Excretiones e quibuſcumque Corporis noſtri partibus. Quoniam autem varii Liquores, diverſis in locis, excernuntur, variæ ſunt etiam Claſſes eorum quæ cient Excretiones; nempe, (1) *Lacrymas moventia*. (2) *Apophlegmatizantia*, quæ Narium Mucum educunt: Huc etiam referuntur *Sternutatoria*, quæ proprie Serum e Naribus eliciunt. (3) *Sialogoga*, quæ Salivam educunt: talia vero ſunt vel *externa*, ut Maſticatoria vel *interna*, ut Mercurialia, & Vomitoria.

ria. (4) *Expectorantia*, quæ Phlegmatis e Pulmone excretionem promovent. ((5) *Purgantia per Alvum :* quæ vero ſub ſe continent 1. *Eccoprotica*, quæ, motum Inteſtinorum leviter adaugendo, Alvi Fæces eliminant, & vix quicquam aliud, aut ſaltem, valde parum; hæc autem in 3 claſſes dividuntur, ſcil. (α) *Lubricantia*, quæ parietes Inteſtinorum lubricant; (β) *Diluentia*, quæ Faces diluendo movent; (γ) *Laxantia*, ſeu *Lenitiva*, quæ leviter Inteſtina ſtimulando, Fæces inde expellunt, abſque tamen reliqui Corporis turbatione :) 2. *Phlegmagoga*, (quæ Lympham pituitoſam educunt :) 3. *Cholagoga*, quæ Bilem ejiciunt : (4. *Hydragoga*, quæ Sanguinem in Serum diſſolvunt, ſolutum velocius movent, ut majori copia ad Inteſtinales Glandulas applicetur, tamque foras emandant.) 5. *Melanagoga*, quæ Atram Bilem expellunt. Hæc vero ſunt 5. Genera *Purgantium per Alvum*. Porro ad iſtam ſecundam Claſſem pertinent adhuc (6) *Vomitoria* quorum vi ea quæ continentur in Ventriculo ſurſum per Gulam & Os ejiciuntur,) (7) *Diuretica*, quæ Urinam movent. ((8) *Sudorifera*, quæ Liquida per tubulos Cutis ſenſibiliter expellunt.) (9) *Diahporetica*, quæ Perſpirationem promovent.

Vent. ((1) *Uterina*, ſive Medicamenta Utero dicata: hæc autem in 3. Genera dividuntur, ſcil.) 1. *Emmenagoga*, quæ Menſtrua pellunt; 2. *Ariſtolochia*, quæ Lochia eliminant; 3. *Ecbolica*, quæ Aortum procurant, Partumque facilem reddunt.

3. Claſſis cobtinet plurima quæ a Veteribus confuſe tradita erant; ut (1) *Aperientia*, quæ Meatus obſtructos aperiunt. (2) *Reſolventia*, & *Diſcutientia*, quæ Humorem, vel in Vaſis, vel extravaſatum, ſtagnantem, aut coagulatum, reſolvunt, & ad fluxum diſponunt ſolidaque ſtimulant ad Humoris propulſionem. (3) *Emmollientia*, quæ rigidas partes magis flexiles reddunt, i. e. Solida laxant. (4) *Adſtringentia*, ſeu, *Styptica*, & *Indurantia*, quæ Vaſorum latera magis ad ſe invicem accedere faciunt, Vaſoſum aperturas elaudunt, robur ac rigiditatem Fibrarum augent & laxas partes firmiores reddunt. (5) *Detergentia*, quæ induratas ſordes liquant & expellunt, nec non fibras mortuas auferunt abſque dolore. (6) *Catharteria*, ſeu *Emundantia* (vel *Mundificativa*,) quæ majori vi detergunt, ad interiora magis penetrant, Carnem ſanam etiam extergentia. (7) *Erodentia*, quæ ſunt quoque Deterſiva & Mundificativa, ſed

po-

potentiſſima; nam vivas & ſanas partes tantum non auferunt. (8) *Calefacientia*, quæ Corporis Calores augent. (9) *Refrigerantia*, quæ Calorem præternaturalem tollunt. (10) *Attrahentia*, quæ Humores ex loco in locum derivant. (11) *Repercutientia*, quæ Liquidum in parte aliqua exrerna hærens intus propellunt. (12) *Expurgantia*, quæ in Vaſis concreta reſolvunt, & expellunt. (13) *Suppurantia*, quæ concretum Humorem diſſolvunt, & ad exitum diſponnnt. (14) *Maturantia*, quæ reſolutum Liquidum æquale & homogeneum reddunt, ita ut facilius educi poſſit.

4. Claſſis varia ſimiliter complectitur; nempe, *Topica*, quæ vires ſuas exerunt, quatenus loco Corporis particulari applicantur, eidemque ſpecifice conducunt. Hæc vero, pro diverſis Corporis partibus, in Genera ſequentia diſtribuntur. (1) *Cephalica*, quæ dicata ſunt Morbis Capitis. Hujus vero Morbi omnes doloroſi pendent ab imminente ruptura propter Membranarum Cerebri tenſionem; quæ & ipſa, vel a diſtentione ex nimia Sanguinis aut alius humoris copia orta, vel ab obſtructione pendet: adeoque tunc Laxantia, Temperantia, Refrigerantia, & Minuentia conducunt; quippe quæ *Cephalica* fiant. (2) *Ophthalmica*, quæ

Ocu-

Oculorum Affectibus medentur; taliaque ſunt vel calida, vel frigida. (3) *Odontalgica*, quæ Dentibus dolentibus ſuccurrunt; qualia ſunt Cauſtica, Erodentia, &c. ipſi Nervo applicata. (4) *Otaliga*, quæ Dolores Aurium ſedant, & fibras valde tenſas laxant; etenim nullæ membranæ plus tendi ſolent, quam Tympanum & illa quæ Meatum Auditorium inveſtit: Hic autem adhiberi debent Calida, ut Acqua aut Lac tepeſcens, & quandoque etiam frigida, quæ vitiis a Cerumine Aurium ortis medentur (5) *Stomathica*, quæ ſpectant ad inflammationes Oris, Gingivarum, Palati, Faucium. Hæ vero inflammationes eodem modo curantur ac aliæ: porro ſi grangræna adſit, ſanatur Oleo Tartari; alioquin alcalina non proſunt, quippe quæ Dentes corrodant. (6) *Arteriaca*, quæ Fiſtulæ Pulmonali exaſperatæ ſtatim medentur, illam nempe emolliendo ac leniendo: iſtud autem obtinetur Oleo Amygdalarum, nec non Eclegmatibus que Linctibus; hæc tamen non ſemper proſunt, quoniam dicta *aſperitas* ſæpe ab oſtructione Glandularum internarum oritur; quo in caſu magis conferunt cum Vapor Aquæ calidæ Ore receptus, tum varia Decocta emollientia, ex Hordeo, Glycyrrhiza, Mal-

Malva, & ſimilibus parata. (7) *Thoracica*, ſeu *Pulmonica*, quæ acrem materiam Pulmonibus impactam obtundunt, viaſque laxant: & revera hæc in Humorum tenuitate juvant; at nocent in Peripneumonia pituitoſa, quæ neque Sulphuri, neque illius Balſamo cedit, Spiritus vero Sulphuris per campanam viribus aliquatenus deprimitur. (8) *Cardiaca*, quæ vel frigida ſunt, vel calida: nam in nimio fervore & æſtu, ad refocillandum, adhibentur frigida Acida, ex Citri ſucco, Vino Rhenano, &c.; ſed in frigido ſtatu Aromatica conducunt, quæ ſubito replentia, locum partium avolatarum ſupplent, ac Solida quoque ſtimulant. (9) *Stomachica*, quæ etiam vel frigida ſunt, vel calida: nam in Ventriculi calidis Affectibus, Poma Citria, Succus Limonum, Acetum, & ſimilia profunt; in frigidis autem calida. (10) *Splanchnica*, quæ Viſcerum obſtructiones reſerant: inter quæ locum primum obnitent Aquæ Minerales Chalybeatæ, ut & omnia quæ ex Marte & Mercurio componuntur, nec non Diſſolventia, & Aromatica. (11) *Inteſtinalia*. Hæc vero duplicia ſunt; nempe, 1. *Carminativa* quæ Flatus diſcutiunt. Flatus autem ſunt partes aeris elaſticæ, intercepte inter duas extremita-

tes

tes ſpaſmo contractas & occluſas; ibi quippe rareſcit ac ſe expandit aer, & a diſtenſione oritur dolor; ad quem tollendum primario requiritur, ut aer e ſuo carcere liberetur, ne a nimia partium diſtenſione oriantur inflammationes, Sphaceli, Gangrenæ, Herniæ, &c. Ideo *Carminativum* omne agit: extremitates illas tantummodo reſerando: licet Veteres putaverint *Carminantia*, ex ſe, Flatus diſcutere; quum revera tollant ſolummodo actionem ſpaſmodicam: adeoque truculenta hæc Symptomata non venenoſæ acrimoniæ, ſed ſoli diſtenſioni, & ſpaſmo tribuenda ſunt; unde nullum felicius datur *Carminans*, quam Opium ipſum, & Medicamenta quæ ſpaſmorum cauſas deſtruunt, Spiritus Animales compeſcendo, vel acidum involvendo: nam ſi ſupponamus, hominem Arſenicum ſumpſiſſe tumebit ejus abdomen ad crepaturam uſque; hic vero tumor ab aſſumpto quodam Oleo, quod acidum, huncce ſpaſmum creans, involvere poteſt; ut Oleo Tartari per deliquium multa Aqua diluto ſtatim tollitur: atque ſic quando Colicæ ſpaſmodicæ invadunt fœminas hyſtericas., (quibus admodum ſunt familiares; & quidem haud raro anus ipſis ita clauditur, ut fiſtula clyſteris

ſteris immitti nequeat; interdum etiam Ventriculi orificium obſervatur,) tunc, inquam, optimum remedium eſt Opium, Caſtoreum, vel Galbanum in Aqua calida ſumptum. *Inteſtinalium* Claſſis continet 2. *Anthelminthica*, quæ Vermes in Ventriculo & Inteſtinis latentes necant: talia ſunt Emetica, & Purgantia fortiora; dein aſpera corpora, ut ſunt Capita ſpinoſa Anguillarum, cum butyro juncta, & jejuno Sthomaco deglutita; inſuper Conchylia groſſo modo contuſa, aut Oſtreorum Conchæ, quæ Vermes iſtos vellicant, necant, aut fugant. (12) *Hepatica*, quæ nihil aliud ſunt, quam Aperientia: talia vero ſunt omnia Salina non acria, ſed attenuantia; v. g., Sal Tartari, Sal Polychreſtus, &c. (13) *Cyſtica*, quæ Veſicam Felleam depurgant: qualia ſunt Cathartica, & Emetica. (14) *Splenica*, quæ Lieni ſunt dicata: hæc autem ſunt Aperientia. (15) *Meſenterica*; quæ Meſenterio dicantur; ſuntque vel ſalina, vel ſaponacea, vel aromatica, vel ſtimulàntia. (16) *Nephritica*, quæ vel Calculum frangunt, *Lithontriptica* dicta, vel eum expellunt: an vero dentur quæ prius iſtud agant, merito dubitatur. (17) *Hyſterica*, quæ Utero conducunt; ſuntque vel ſtimulan-

lantia, vel topica, vel antiſpaſmodica. (18) *Arthritica* ſive *Neurotica*, quæ *ſpecifice* in Nervos, & in Oſſium membranas, Articulorumque ligamenta agere dicuntur. (19) *Anodyna*, quæ Dolorem tollunt; hæc ſub ſe complectuntur *Paregorica*; *Hypnotica*, & *Narcotica*: De quibus autem vide ſuo loco.

5. Claſſis continet *Antidota*, ſive *Alexipharmaca*, quæ Venenis *ſpecifice* reſiſtere dicuntur. Porro, cum *Venena* tripliciter agant; nempe, 1. quatenus Solidis ſpaſmum inducunt; 2. quatenus Liquida nimis attenuant, vel coagulant; quatenus Vaſa diſrumpunt, & Liquida ſtagnare faciunt; hinc & *Antidota* ſunt triplicia, nempe, quæ vel in Solida, vel in Fluida, vel in utraque ſimul operantur. Jam vero plurima Venena vi acrimoniæ ſuæ agunt: ſi enim Cani unciæ duæ Vitrioli dentur, ſtatim in ejus Ventriculo calor intenſus, eroſio, ſpaſmus excitabuntur; & hæc ſymptomata tollentur ab Antidotis acrimoniam deſtruentibus; qualia ſunt Aqua, Oleum, vel corpus aliquod gelantinoſum, &c. Nulla quippe dantur Antidota quæ Venena *ſpecifice* deſtruant, aut agant alia ratione, quam mechanica.

Pars

PARS PRIMA.

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA OPERANTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Stimulantibus.

1. HActenus de variis Medicamentorum Claſſibus actum eſt: Jam igitur accedamus ad hiſtoriam magis peculiarem cujuslibet tituli: ac 1. quidem diſſerendum eſt de iis, quæ in *Solida* operantur; inter quæ primum locum *Stimulantia* tenent. *Stimulans* autem eſt illud, *quod Fibræ Motricis oſcillatorios motus auget*. Porro ut augeatur oſcillatio Fibræ, requiritur ut augmentum motus concilietur iſti Fibræ ad punctum unde oſcillationis augmentum incipit: Jam vero augmenti motus cauſa poteſt eſſe duplex; nempe, 1. Particula libera Vaſi non annexa, impetu proprio ruens in illud punctum: hæc enim idem extra ſuum na-

naturalium ſitum pellet; particulæ vero impulſu ceſſante, Fibra ſtatim ſe contrahet, ut punctum e loco pulſum iterum reſtituatur; & quidem eo magis ſe contrahet, quo dictum punctum longius e ſitu ſuo remotum fuerit: cauſæ autem hujuſmodi effectus non diu durant, ſed cito evaneſcunt. 2. Cauſa altera, & cujus effectus magis durabiles ſunt, eſſe poteſt particula lateribus Vaſis infixa, vel interne a præterlabente Fluido, vel externe a cauſis externis. Quando autem de *Acribus* egimus, modum explicavimus quo particulæ Fibris infixæ eas ſtimulant.

2. Conditiones in omnibus *Stimulantibus* ſunt, (1) Ut tam tenue ſit Stimulans, ut intra Canales minimos ire, eorumque poris minimis ſemet inſigere queat. (2) Ut tanta *acrimonia* ſit præditum, ut ſibi in Canalium lateribus aperturam facere poſſint, intra quam ſemet inſinuare valeat. (3) Ut hoc Acre nec non Tenue tam *longum* ſit, ut jam infixum eminere queat extra ſuperficiem; aliter enim ſit particula nutritiva. Hinc ergo colligitur, omne *Stimulans* eſſe *Acre;* ſed tamen non ſequitur, quaslibet particulas & *minutas* & *acres* pro *Stimulantibus* eſſe habendas; quia poſſunt eſſe adeo parvæ, ut earum nulla *planum*,

num, cui infixa eſt, ſuperemineat. (4) Ut *Stimulans* ſit adeo *tenax*, ut loco, cui infixum eſt, diu inhæreat.

3. Cauſæ *Stimulationem* efficientes ſunt. (1) Omnes cauſæ vulnerantes: *vulnerare* enim eſt, *facere ſolutionem continui per rem duram & acutam*, i. e., quæ momentum ſui motus paucis applicat punctis. Hinc (2) Urticæ, aliæque Herbæ *urentes* dictæ, Stimulationem pariunt. (3) Omnia Salium genera. (4) Olea omnia; quæ quidem duplici modo *ſtipulare* poſſunt: 1. Quatenus ſe infigunt oſculis meatuum, eaque obſtruunt; unde impetus Liquidorum in extrema puncta Vaſculorum exercetur; ſic Oleum Olivarum Corpori inunctum, illud tumeſcere & rubeſcere facit; imo & febrim aliquando creat, ob Perſpirationem impeditam: 2. Quatenus acria ſunt, vel natura; vel arte. (5) *Stimulationem* excitant Sapones, ſive artificiales, ſive nativi; quales ſunt omnes Succi Vegetabilium; quatenus oleum & ſalem ſimul mixta continent. (6) Spiritus omnes. (7) Terræ omnes, quæ duræ ſunt & acutæ. (8) Calor quicumque frequenter applicatus: huc vero referuntur Sulphurea, atque Sales Metallici: ſiquidem omne Metallum, etſi per ſe ſatis blandum ſic ac mite, (ut apparet ex Au-

ro

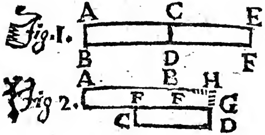
ro & Argento indiſſolutis, quæ nullo modo nocent ſumpta) ſi ſolvatur in Salibus, aut Aquis fortibus, fit *cauſticum*, maximeque *ſtimulans*. (9) Omnes motus externi. (10) Frigus vehemens, quod quidem agit, primo momento, ſenſum frigoris inducendo; ſed paulo poſt ſummum calorem excitat: Iſtud autem præcipue videmus in Febribus, quæ cum frigore, horrore, tremore, &c. invadere ſolent, his enim ſymptomatibus magna incaleſcentia ſtatim ſuccedit.

CA-

CAPUT II.

De Contrahentibus.

1. C*Ontrahentia* ſunt, *quæ duo puncta diſtantia Fibræ Motricis, in propriorem contactum & in magis firmam cohæſionem adigunt*. Hoc autem ut melius intelligatur, ſppponamus AB (in Fig. 1.)

eſſe *Solidum minimum* ſive *ultimum*, & ad CD adhærere EF, quod eſt etiam *Solidum* ejuſdem naturæ; ita ut hæc duo *Solida* ſint in directum oppoſita: His poſitis, dico illa *contrahi* non poſſe; nam particula AE ſolida & compacta non poteſt intrare particulam EF ſolidam quoque & compactam, cui connectitur; ac proinde linea AE magis curta reddi nequit, i.e., hæc duo Solida *contrahi* non poſſunt. Si vero (in Fig. 2.

 ſup-

ſupponamus, particulam AB adhærere alteri CD, per puncta inter EF comprehenſa, hoc poſito, facile concipere poſſumus, particulam ſitum ſuum mutare poſſe, ita ut ex AB fiat EH; unde accidit, ut particulæ CD, per puncta inter EG comprehenſa, jam adhæreat; ſicque longitudo, quam habebant iſtæ binæ particulæ, minor evadit, h.e., fit *Contractio* particularum. Unde ſequitur, minima noſtra Solida non poſſe per ſe ſive ſingulatim *contrahi*; ideoque *Contractione* ſolummodo fieri reſpectu duorum plurium-ve Solidorum ejuſmodi juxta ſe invicem poſitorum.

2. Jam vero cauſæ *Contractionem* promoventes ad hæc *IV. THEOREMATA* reduci poſſunt.

THEOR. I. Quicquid ſolvit Fibræ alicujus continuitatem, id naturalem illius *Contractionem* promovet; ut ſuperius demonſtratum eſt. Sic igitur Arteriæ, Venæ, Fibræque noſtræ vulneratæ & ſciſſæ ſeſe *contrahunt*; hinc etiam Ignis, Corroſiva, & Vulnerantia ſunt cauſæ *Contractionis*.

COROLL. Ergo Medicamenta plurima *Contrahentia* operantur vulnerando, & lædendo. Porro *lædere* vocamus hic loci, minima Vaſcula vi quadam diſcindere. Corpus enim noſtrum ex infini-

tis

tis Vaſculis minimis conſtat ; & hæc Vaſcula non ſecundum longitudinem majorum Vaſculorum excurrunt, ſed inter ſe componuntur, & funium inſtar intorquentur ; (de qua re vide plura ſuperius in CAP. V.) adeo ut magnum Vas vix lædi poſſit, quin aliquot ex minimis plane diffringantur : Quum igitur Arteriæ & Venæ diſſectæ ſe *contrahant*, ſic & illa Vaſa minima. Itaque læſio cauſa eſt *contractionis* Vaſorum ; & Medicamenta quæ lædunt hæc Vaſcula, *contractionem* producunt : talia vero ſunt omnia Acrium genera. *Contractionis* autem Vaſorum, hoc modo procuratæ, effectus eſt Liquidorum extravaſatio.

THEOR.II.Contractionem promovent omnia illa, quæ valido ſuo *niſu* Canales ita dilatant, ut diameter longitudinalis minor, latitudinaliſque major fiat : hæc vero duplicia ſunt, nempe Replentia, & Stimulantia ; [iſta porro de fibris excavatis intelligenda ſunt] hinc etiam in vulneribus labia fiunt retorrida.

THEOR.III.Contractionem promovet quicquid cauſas Vaſa diſtendentes tollit ; & hoc fit *depletionibus* quibuſcumque. Iſtud autem clare videmus in Medicamentis quæ in *genus nervoſum* agunt, hæc enim ſalivationem, aliaſ-

que avacuationes, & inde [ſi excretiones iſtæ nimiæ ac diuturniores fuerint] maraſmum inducunt; nam Vaſa nimis depleta ſe contrahunt, unde Corpus gracileſcit: hoc etiam faciunt Calida omnia, quæ liquidiſſima nimis diſſipare ſolent.

THEOR. IV. Contractionem efficit inſinuatio exiguarum particularium inter ſuperficies *minimorum* Staminum: ſic enim ſi inter duas Fibrillas contiguas liquidum aliquod ſe inſinuet, tum contrahentur hæ Fibrillæ, pro ratione quantitatis liquidi inſerti; nam liquidum hoc inſertum haſce Fibrillas a ſe dimovens, ac proinde ex rectis lineis in curvas mutans, totam Fibræ longitudinem accurtet neceſſe eſt. Hinc adeo mirabiles oriuntur effectus: Funes enim exſiccati aquæ immiſſi contrahuntur & rigeſcunt, ut chordæ muſicæ; ita quoque Nervi noſtri, & Cor ipſum, quod in ſpiritu vini maxime contrahitur, & ſolideſcit. Jam vero contractionem hujuſmodi creant Spiritus Vini & Oleum Terebinthinæ, quæ, cum ſe in aliquam partem inſinuaverint, ibi hærent & ſolideſcunt; unde fit, ut tam diverſa ex illorum abuſu ſequantur ſymptomata: quin & inde liquet, quam periculoſa ſint omnia *Contrahentia*

hentia in minimis Vaſis, quia cum ipſis concreſcunt.

Coroll. I. Hinc augeri poteſt Fibræ cujuſdam *ſoliditas*; quippe particula ſe inſinuans applicat ſe lateribus, ibique concreſcens, majorem ſoliditatem Fibræ conciliat.

Coroll. II. Ergo, ceteris partibus, *contractio* Fibrarum vim earum auget in Liquida intra Canales contenta.

Coroll. III. Igitur, a *contractione* Fibrarum, Corporis *robur* augetur; hinc etiam omnes homines quorum Fibræ ut par eſt contractæ ſunt, majori robore donantur, quam alii quorum Fibræ idonea contractione carent.

CAPUT III.

De Laxantibus.

1. Laxatio dicitur, *ejuſmodi mutatio in ſolidis, per quam elongari magis poſſunt, abſque ruptura, quam antea.* Hinc patet, Flexibilitatem & Dilatationem hac definitione comprehendi; nulla quippe fit flexura, nulla dilatatio, niſi corpus quodammodo elongetur.

2. Hæc autem elongatio conſiderari poteſt, vel reſpectu Fibrillarum om-

nium minimarum, vel reſpectu Vaſculorum ex Fibrillis illis conſtantium. Porro hæc elongatio in Fibrillis minimis concipi non poteſt: ut enim Fibrillæ minimæ longius a ſe invicem removeri queant, omnino requiritur ut particulæ nonnullæ lubricantes ſeſe inter partes iſtas inſinuent; hoc autem in minimis illis Fibrillis fieri nequit, abſque continui ſolutione.

3. Medica igitur & propria *Laxatio* ſolummodo obtinet in *ultimis* noſtris Canalibus, qui ex iſtis Fibrillis componuntur: hi vero ſi rigidi fiant, & liquidis ſuis priventur, ita ut ipſorum latera cohæreant, tunc perit eorum *laxitas*, quam arte nulla reſtituere poſſumus, niſi liquida amiſſa ſuppeditando, unde lubricantur, & ad motus flexionis apti redduntur.

4. Quapropter *Laxantia* ſunt ea, quæ Canales ingrediendo eorum parietes ab invicem removent, eoſque lubricando molles reddunt: talia ſunt, [1] Aqua tepida, vel interne ſumpta, vel externe applicata, ut balneis, fomentationibus, &c. (2) Olea omnia vegetabilia ex maturis Seminibus mitibus, non vero acribus, expreſſa; ut Oleum Amygdalarum dulcium, Olivarum, Lini, &c. (3) Medulla

dula Oſſium , quæ , cum per meatus valde exiguos in Oſſium cavitates derivetur , ſubtiliſſima eſt ; item Adeps & Pinguedo , præſertim Omenti. (4) Emulſiones, atque Decocta farinacea glutinoſa ; qualia fieri ſolent ex Hordeo, Lini Semine, aliiſque Seminibus oleum inter premendum exhibentibus ; & ex Herbis oleoſis , lacteſcentibus , non acribus ; item ex Herbis *emollientibus* dictis. (5) Saponacea omnia , præſertim Animalium Bilis , quæ maxime emollit.

COROLL. Hinc ſolvitur Problema, cur Aqua prius laxet , deinde rigidum faciat ? ut videre eſt in Corio, quod in Aqua maceratum , valde molle & flexile fit; arefactum vero, durius magiſque inflexibile quam antea redditur. Hoc enim inde fit, quod Aqua, quando primum penetrat, Fluidi rationem habeat ; ideoque , partes madefaciendo, reddit eas molles; ejuſdem vero particulis ſubtiliſſimis , vi caloris , expulſis , id quod remanet, ad naturam Solidi accedit, cum Fibris concreſcit , earumque firmitatem auget . Porro *Laxantium* effectus duo ſunt ; ſcilicet, 1o. Canalium minimorum dilatatio ; 2o. hinc libera magis Humorum circulatio.

CAPUT IV.

De Conſtipantibus.

1. C*Onſtipantia* ſunt illa, *quæ Vaſorum Emiſſaria ita obſtruunt, ut fluxus vitalis intereipiatur*; ideoque omne *Conſtipans* agit, vel quatenus Canali *externe* adhæret, eumque comprimit; vel quatenus *interne* Canalium lateribus inhæret, eoſque infarcit: an vero ſenſu poſteriori *Conſtipantia* dentur, eſt cur dubitemus; idque propter haſce rationes. 1º. Quia Vaſa Lactea adeo minuta ſunt, ut per ea nihil ingredi poſſe videatur, quod in aliis Vaſis *obſtructionem* modo dictam creare queat. 2º. Si tale *Obſtruens* Lactea intraret, Pulmones primum impeteret, ejuſque effectus ibi ſentiretur; quoniam, ab ipſius ingreſſu in Vaſa Lactea, uſque ad introitum in Pulmones, continuo movetur ex anguſtiori in laticrem Canalem [ut ex anatomicis conſtat]; quam primum autem in Arteriam Pulmonalem defertur, ex latiori in anguſtius ſpatium moveri incipit; tandemq;in Vaſcula Pulmonum arctiſſima fertur, quæ, cum totius Corporis minima ſint, vel in iiſdem *obſtructionem*

ctionem pariet, vel nullibi. 3o. Sanguis in Pulmonibus, Aeris externi comprimentis vi, plurimum atteritur & comminuitur; ac proinde ſupra dictæ *obſtructioni* producendæ minus aptus redditur. Porro notandum eſt, ex natura noſtri Sanguinis eſſe, ut concreſcat ſimul ac quieſcit; non vero quieſcit, niſi motus Cordis & Arteriarum minuatur: adeoque *interna Obſtruentia* dici poſſunt, quæ vires Cordis & Arteriarum debilitant; quod quidem plerumque fit æquabiliter per totum Corpus, in Pulmonibus vero primum ſentitur. Sic igitur in parte ſingulari *obſtructio* fit, quum, aliqua de cauſa, Liquidum in ea parte quieſcit; adeoque talia *Obſtruentia* tantum agunt, Humores noſtros coagulando.

2. *Conſtipantia* ſunt duplicia; ſcilicet, *Illinentia*, & *Emplaſtica*. Jam vero *Illinentia* ſunt, (1) Olea expreſſa quæcumque, ſive extrinſecus, ſive iutrinſecus applicata; quippe cum aqua non permiſcentur, hinc ejus fluxum per Canales impediunt, ut apparet in charta *oleo* illita. [2] Semina farinacea mucilaginoſa, ut Papaveris, Lactucæ, &c. cum aqna ad gelatinam cocta; item quatuor Semina frigida. [3] Olea compoſita

poſita ex Vegetabilibus & Oleo ſimul coctis. [4] Olea ſtillatitia ex Vegetabilibus. (5) Balſama nativa liquida quæcumque.

Emplaſtica dicuntur, quæ externe meatus, glutinis inſtar, compingunt: horum autem duo ſunt effectus; 1o. enim plurima Vaſa ſimul obſtipant & illinunt; 2o. Liquidum ibidem ſtagnare & putreſcerc faciunt. Emplaſticorum autem genera 5 ſunt, [1] Farinæ omnes oleo & terra conſtantes, cum Aquæ pauxillo in paſtam redactæ. [2] Liquor omnis e Vegetabilibus defluens, qui tenax eſt atque conglutinans. Plantæ vero triplex Liquidum ejuſmodi effundunt; primum quidem quod in ſpiritu vini ſolo ſolvi poteſt, & *Oleum* dicitur; ſecundum quod ſpiſſius eſt, & ſolvitur in aqua, vocaturque *Balſamum*, conſtans ex oleo & mucilagine; quibus autem duobus ſi accedat terra, tunc tertium fit corpus *Gummi* dictum; hoc vero ſi ſolidius evadat, ex avolatione ſcilicet partis tenuioris, *Reſina* nuncupatur. [3] Reſinoſa quælibet. [4] Omnes Gelatinæ, ſive Decocta diuturna decoctione inſpiſſata, ex partibus ſolidis Animalium; ut ex Piſcibus f. *ichthyocolla*, quæ gluten eſt optimum: quippe Naturæ Author,

ne

ne Piſces continuo male afficerentur ab Aqua ſalſa ipſos circumambiente, in eorum Cute poſuit innumeras Glandulas, quæ oleum ſecernunt; unde Piſcium Cutis eſt valde balſamica, & ex illa cocta gluten, *ichthyocolla* dictum, conficitur. [5] Compoſita ex his quatuor ſupra dictis; ut Cataplaſmata, &c.

3. Effectus autem omnium *Illinentium*, *Obſtruentium*, & *Conſtipantium* ſunt, 1o. Impedire trajectum Liquidorum, adeo ut in Vaſis ſtagnent; ſic enim Cadavera conſervare ſolemus, eadem illinendo aliqua re unctuoſa, quæ Fluidorum ingreſſum impediat: 2o. Producere omnia illa, quæ produci ſolent vi vitæ in Vas quodlibet obſtructum. Etenim ſtagnantia Liquida, vi vitæ, a tergo urgentur, alterantur, & copia augentur: unde Tumores, qui, ſi circum Vaſa Arterioſa ſint, fiunt Inflammationes: ſi circa Vaſa Lymphatica oriantur, fit Tumor albus veſicularis, ſive Oedema: ſi circa Vaſa omnium minima, naſcitur Tumor flatulentus; ut fieri ſolet in Podagra, ex applicatione emplaſtri; ab hoc enim transfluxus humoris impeditur, ideoque pars illa tanquam flatibus diſtenta apparet. Porro ſi maneant obſtructio & inflammatio, atque vis vitæ adſit, orietur Apoſte-

ma : ſi vis vitæ ingens, & obſtructio magna, fiet Gangræna : ſi omne Liquidum exprimatur, & craſſa materies coeat, proveniet Skirrhus : ſi illa materia moveatur, evadet Cancer : ſi magna copia Vaſorum vi vitali & obſtructione pertinaci deſtruantur, fiet Sphacelus ſive mors partis. Si vero hæc *Illinentia* & *Obſtruentia* applicentur Cadaveri, in quo nulla vis vitæ, nihil producent, præter conſervationem a corruptione.

CAPUT V.

De Chirurgicis Specificis.

1. CHirurgica Specifica diſtinguuntur in *Sarcotica* ſive *Carnem generantia*, *Epulotica* ſeu *Cicatriſantia*, & *Porotica* ſive *Callum producentia*. Hæc autem omnia non agunt in Cadaver, ſed vitalem Liquidi fluxum ſupponunt. (*Sarcotica* ſunt Remedia, Naturam, in *carnis* ulceratarum aut vulneratarum partium deficientis generatione, juvantia. *Epulotica* ſunt Medicamenta, quæ Vulneribus vel Ulceribus *cicatricem*, ſive ultimam conſolidationem, inducunt.) *Porotica* aut *Callum generantia* ſunt, quæ impedimenta nutritionis ſive accretionis

in

in minimis Vaſis oſſeis ſeu cartilagineis auferunt, (ac proinde quæ duras Oſſium partes, per fracturam ſeparatas & disjunctas, *calloſa* quadam concreſcentia interveniente, ſibi invicem iterum connaſci ac uniri faciunt.)

2. Jam vero, ut hæc Medicamenta cum effectu operentur, quædam conditiones requiruntur in Fluidis noſtris, & nonnullæ in Solidis. In Fluidis requiritur, 1o. ut ſint mitia ſive blanda; 2o. ut ſint mobilia per minima Vaſa; 3o. ut ſint aliquantulum glutinoſa: horum quippe Medicamentorum actiones fiunt in Vaſis minimis & tenerrimis, & vix a Fluido differentibus; adeoque Liquida, quæ per hæc tranſeunt; omni acrimonia deſtituta eſſe debent, ne iſta Vaſa deſtruant; requiritur etiam ut talia ſint, ut per eadem facile fluant, non tamen adeo tenuia ut defluant, ſed talis conſiſtentiæ, ut Vaſis adhæreant. In Solidis autem ſeu Vaſis requiritur, 1o. ut ſint apta ad Fluidum recipiendum; 2o. ut ſint flexibilia & dilatabilia, ac proinde aliquando facile diſtendi queant.

3. Hiſce poſitis, oriuntur iſtorum Medicamentorum effectus ſubſequentes; nempe, 1o. Canales ſejuncti uniuntur per modum anaſtomoſeos. 2o. Canalium

lium fines, per impetum Liquidi, vel eo uſque tantum diſtenduntur, ut Tranſpirationi Inſenſibili ſolummodo pateſcant, vel eo uſque, ut etiam Sudorem emittant: hæc autem poſterior methodus curandi abſque cicatrice, eſt optima; at raro fit, quia citius & facilius vulgari modo conſolidatur vulnus; ſed tum pars illa Perſpirationi non amplius apta eſt. 3o. Vaſorum fit accretio & areſcentia, quando ſcilicet hæc ita reſiſtunt, ut Liquida intrare nequeant; unde cicatrix, ſtagnatio ſucci nutritii in Vaſis ultimis, ibique ejuſdem concretio & agglutinatio: ſiquidem omne Liquidum in Vaſe ſuo ſtagnans, cum ipſo concreſcit; unde cicatrice pars obducitur, aliaſque partes ſoliditate, duritie, inſenſibilitate, candore, ac etiam difficiliore & parciores *perſpirabilitate* ſuperat. Hinc, ob preſſionem Atmoſphæræ, dolores in illis partibus quæ vulneratæ fuerunt, aliquando ſentiuntur: ad quod evitandum, in vulnerum curatione Vaſa tam mollia ſervari debent, ut diſtendi poſſint; ſed plerumque Chirurgi, ad ſanationem citius expediendam, Vaſorum vires ita augent, ut plus reſiſtant, quam Liquida urgeant, quæ proinde intrare nequeunt; adeoque iſta Vaſa complanantur, & fit callus.

4. Ex

4. Ex dictis ergo patet, Medicamenta de quibus nunc agitur, tam in Fluida quam in Solida vires ſuas exercere debere; ideoque ſunt, vel externa, vel interna. Porro *interna* ſunt, quæ Chylum blandum, nullis ſalibus, nullo oleo acri ſive aromatico, aut terreſtribus acribus ſcatentem, præbent; tum quæ dant Chylum tenuem, ſed aliquantulum lenteſcentem; non enim ita tenuis eſſe debet, ut fluorem vulneri conciliet: talia ſunt, 1o Decocta Carnium, & Juſcula. 2o. Decocta Farinarum blandarum, ut Hordei, Avenæ, Tritici, Oryzæ. 3o. Omnes Emulſiones ex ſimilibus paratæ. 4o. Illa quæ Acre prædominans tollunt. Jam vero *Acria* ſunt vel *alcalina*, vel *acida*, vel *oleoſa*, vel *terreſtria*, vel tandem ex his quatuor combinata. Adverſus autem ſingula *Acida*, ſingula quoque habemus Temperantia: ſiquidem *Acidum* omne domari poteſt, dum oleo obvolvitur, vel aqua diluitur, vel mucilaginoſis obtunditur, aut per ſales oppoſitos, ſcilicet alcalinos, deſtruitur. *Alcalina* porro aqua, oleo, mucilagine, & acidis domantur. *Oleoſa acria* fiunt vel ex Aromaticis, vel ex Alliatis; vel ex Oleis expreſſis factis rancidis; & non adeo facile tolluntur, quoniam

niam Olea pertinacius adhærent; nec ita facile aquæ diluenti auſcultant, niſi aquæ iſti ſal acidus, & parum mucilaginis addatur. *Acria terreſtria* ſunt corpora dura & ſcindentia; ut Vitrum comminutum, Cryſtalli, Metalla, Simi-metalla, cunctaque ſolida corpora ita comminuta, ut Canales ſubire, eorumque latera penetrare queant: hæc autem vix ſuperari poſſunt, vel, ſi Canalium lateribus altius impacta ſint, avelli; & quidem ad ea removenda nihil aliud agendum tunc ſupereſt, quam ut Vaſa oleo multo & aqua laxentur. 5°. Quæ craſſa attenuant, etenim ſi pus nimis craſſum ſit, vulnus conſolidari nequit: horum vero Medicamentorum optimum eſt Aqua pura calida, cui addi poſſunt Sales alcalini fixi; quippe volatiles nimis cito avolant, atque, ſi magna copia ſumantur, nimium ſtimulant. 6o. Quæ motum æquabilem Liquidis conciliant: talia ſunt quæ Liquida æquabiliter laxa tenent, ut Aqua moderate calida. Hæc ſunt autem *interna* Medicamenta, quæ ad Vulnerum curationem requiruntur.

Externa ſunt, quorum ope ſervatur æquilibrium inter Vaſorum reſiſtentiam & vim Liquidorum influentium; ita ut

Vaſa

Vaſa nec minus nec plus reſiſtant quam debent : ſi vero Vaſa ita diſpoſita ſint , ut in æquilibrio cum ſuis Liquidis maneant, tum curabitur Vulnus abſque ulla cicatrice. Huc autem conferunt , 1o. Quæ Vaſa laxant ; & inter hæc optima eſt Aqua tepida . 2o. Quæ putredinem coercent ; ut ſunt Spirituoſa omnia , quæ mundificare dicuntur , & putredini alcalinæ reſiſtere ; tum Salina quæcumque , exceptis alcalinis ; Olea omnia , ut & Balſama , v. gr. Terebinthina , Balſamum de Copaiva , Peruvianum , &c. dein omnes Tinturæ cum Spiritu Vini & Balſamis factæ , ut cum Abſinthio , Scordio , & aliis reſinoſis oleoſiſque ; tum Balſama naturalia , Unguentum ex Aromatibus paratum , & ex iiſdem Balſamum ; ſiquidem Aromata omnia continent Balſamum , quod ab oleo ipſorum provenit , & ſpiritu vini extrahi poteſt : tandem omnia Cerata, Unguenta oleoſa, ſed lenia, & Emplaſtra ; quorum unicum ſufficere poſſet , nempe ex Cera , Terebinthina, & Oleo confectum . 3o. Quæ nimis humida Vaſa exſiccat : ſi enim Caro ſit luxurians, vel excreſcens atque fungoſa, tunc temporis plane indicat Vaſa nimium diſtendi & dilatari, ob Liquidum copioſe nimis influens , ideo-

ideoque exſiccatio requiritur ; & hoc Chirurgi vocant *exedere* . Porro *Exſiccantia* ſunt, Oſſa Piſcium leni igne calcinata , & pulveriſata ; ut ſunt Mandibulæ Lucii piſcis, quæ acre acidum abſorbent ; ſi vero nimis diu applicentur , exſiccant & cicatricem inducunt : tum omnes Lapides Piſcium & Cancrorum , Margaritæ , &c. plurimnm etiam valet Colophonia contuſa, quæ componitur ex Terebinthina in aqua cocta , & exſiccata donec contundi poſſit , & ultimum eſt remedium in fiſtulis exſiccandis : omnes quoque Terræ , ut Cretæ , Boli , Rubrica , Oſteocella : dein Terræ Metallorum, ut Calx Vitrioli probe edulcorati , Lapis Hæmatites , Crocus Martis , tam aperiens quam aſtringens , Ceruſſa , Minium , Calx Stanni , &c. quæ abſorbent omnia liquida . 4o. Quæ contrahendo Vaſa , ſoliditatem & robur iis addunt : talia ſunt Alcohol Vini, Oleum Terebinthinæ fere fervens , &c.

CA-

CAPUT VI.

De Solventibus, ſive Dolorem cientibus.

1. DOlor eſt *perceptio ingrata, quæ Fibræ Nerveæ diſtenſionem comitatur*: nulla quippe fit tenſio in parte nervoſa, alicubi in Corpore noſtro, quin oriatur *dolor*, licet nihil acris, nihil corroſivi acceſſerit; ut patet in Carnificum torturis. Jam vero, ſi pars quædam ſtricte ligetur, nimis comprimatur, contundatur, corrodatur, vel diſſecetur, aut igne deſtruatur, tum perit in ea parte ſenſus & dolor: ſi enim in Cane nervum ad crus pertingentem diſſecueris, licet omni modo membrum illud male tractes, dolorem tamen non ſentiet Canis. Nullus igitur in nobis excitari poteſt *dolor* corporeus, niſi a læſo Nervo; qui cum variis modis lædi poſſit, hinc pro variis iſtius læſionis gradibus, diverſi quoque in nobis excitantur *dolores.*

2. Ceterum diſtractionis *nervoſæ* partis, ſimul & ſenſationis *doloris* inde orti, tres ſunt gradus. Primus gradus eſt omnium leviſſimus; ſcilicet, quando Nervus, ita tenditur, ut Mens percipiat, vim Fibrarum adhuc ſuperare vim illatam;

illatam; unde oritur *pruritus* ſive *titillatio*, i. e., medium quid inter *voluptatem* & *dolorem*. Quicquid ergo facit, ut pars per levem tenſionem irritata maneat in eodem ſtatu, *lætitiam* excitabit: Mens enim tunc advertit, vim Fibrarum adhuc ſuperare vim quæ Nervo eſt illata. [Gradus ſecundus eſt, quum Fibræ Nervoſæ ita diſtrahuntur, ut jam perceptio *doloris* [major, minor-ve, pro gradu ſcilicet diſtractionis] inde fiat.] Tertius denique gradus eſt, quando ſolvitur continuum; tunc vero *titillatio*, non ſecus ac *dolor* in partibus diſſolutis ceſſant.

3. Tenſio autem ſive diſtractio nimia duas ob cauſas *dolorem* inducit: nempe, 1o. Propter ea quæ ſolutionem aliquot Fibrillarum Nervearum antecedebant; qualia ſunt, inflammatio, eroſio, &c. unde fit diſtractio: 2o. Propter ea quæ diſſolutionem hanc ſequuntur, ſcilicet, ob Fibrarum tenorem deſtructum; ita ut quod antea quinque Fibris, v. gr., ſuſtinebatur, poſt ſolutionem ab una tantum ſit ſuſtinendum. Ex.gr. ſit ABCD (in FIGURA appoſita) Nervus ex aliquot Fibris conſtans; ſi jam cauſa quædam Fibras inter CD contentas, quæ omnes ſimul impe-

tum

tum ſive vim punctorum AB ſuſtinere debent, ſolverit, ita ut una maneat illæſa, hæc jam totam vim punctorum illorum ſuſtinebit; indeque orietur dolor: ſi vero iſta quoque rumpatur, tunc peribit ſenſus & dolor in illa parte.

4. *Dolorem* creare poſſunt, (1) Omnia quæ interne Vaſa diſtendunt; quatenus nimirum ex ea diſtenſione tenerrimorum Vaſculorum ruptura quandoque ſequitur. [2] Eadem de cauſa, quicquid externe Vaſa premit, *dolorem* excitare poteſt. (3) Quicquid aliqua ratione Fibras nimium tendit; ut diſtorſio ſeu luxatio. (4) Quicquid Fibras quaſdam, reliquis intactis, diſſolvit: jam vero Fibrarum continuum ſolvitur, vel inſtrumento mechanico, ut gladio; vel Medicamentis acribus; vel ignis actione.

5. *Pruritum* autem ſive *titillationem* excitant, 1°. Medicamenta *Rubefacientia*; ita dicta quoniam obſervatum eſt, a titillatione colorem rubrum in Corpore oriri. 2°. Quicquid inflammationem leviſſimam creat, idem quoque titillationem producit, i. e., primum gradum *doloris* excitat: ſic omnis rubra puſtula prurit, nimis vero tractata dolet; ita quoque omnibus Animalibus œſtro venereo percitis Genitalia rubent; & Penis,

nis, ob ſolam Mentis cogitationem, qua nervuli ejuſdem irritantur, rubeſcit, & extenditur: adeoque omnis *pruritus* eſt inflammationis ſpecies. Inflammatio autem oritur ab impedito transfluxu Sanguinis ex ultimis Arteriis in primas Venas; unde in illis pars craſſior ſiſtitur, dum tenuior per lateralia Vaſa fluit: ſicque naſcitur rubedo.

Cauſæ *rubedinem* inducentes ſunt, (1) Omnes Frictiones, i e., compreſſiones & remiſſiones reciprocæ, ita ut Canales nunc claudantur, nunc diſtendantur; & ab hac reciprocatione oritur grata perceptio. (2) Omnes Fotus, ſive applicationes emollientium & lavantium tepidæ, vel interne, vel externe: quippe Fotus calore ſuo preſſionem Aeris minuit, humiditate vero ſua Vaſa laxat: ideoque Sanguis eadem copioſe ingreditur: & hinc oritur rubedo. [3] Omnia Emplaſtra denſa, & ſimul non acria, ſed tenacia & glutinoſa: hæc enim, poros obſtruendo, Perſpirationem impediunt; & inde humores accumulantur. (4) Cataplaſmata ſimilia, i. e., corpora aqua ſubacta, & ad Pultis tenacitatem cocta, adeoque mediæ rationis inter Emplaſtra & aquam; hinc agunt ratione aquæ, ut Fotus; tenacitatis autem ratione, ut Em-

Emplaſtra. [5] Omnes Suctiones, ſive a Sanguiſugis, ſive a Cucurbitulis, ſeu a quacumq;alia cauſa provenientes; Aeris enim preſſionem auferentes, Sanguinem in partes, ubi fiunt, adducunt. [6] Calor quilibet noſtri Corporis calorem ſuperans; hic enim motum Fluidorum adauget. [7] Omnia Acria Stimulantia, quæ, per Fibras externarum partium, i. e. Epidermidis, penetrantia, & in meatus proxime ſubjacentes ſe inſinuantia, lateribus Vaſculorum ſeſe infigunt; atque motu vitali Liquidorum pulſa, ita in Vaſcula agunt, ut eadem inde in primo diſtributionis gradu conſtituantur.

Talia ſunt, 1o. Plantæ omnes *aromaticæ*, in quibus ſal & oleum prædominantur: ut ruta, ſinapi, naſturtium aquaticum, & hortenſe, cochlearia, raphanus, urticæ, &c. quæ omnes analyſi chemica examinatæ, multum olei tenuis & ſalis continere reperiuntur; præterea urticæ, microſcopio examinatæ, jacula bifida exhibent, quæ Corpori noſtro immiſſa, motus tremulos & inflammationem excitant: unde ſi applicentur membris paralyticis, languidis, & ſopitis, valde proſunt. 2o. Ex Animalibus etiam talia dantur: etenim Formicæ, quæ multum ſalis & olei præbent,

eum-

eumdem in noſtro Corpore ſortiuntur effectum; ſic etiam Carnes & Pelles putreſcentes præbent ſal alcalinum volatile, quod vellicando levem inflammationem producit; Columbæ quoque recenter trucidatæ, & Corpori applicatæ calidæ, tum ibi ad putredinem uſque relictæ, inflammationem levem ſive pruritum excitant. 3o. Omnia naturalia, in quibus eſt Sal Alcalinus qualiſcumque, ſive fixus, ſive volatilis, ſive muriaticus; item omnia Acida non nimis acria; cuncta quoque ſive Oleoſa, ſive Salina, vel fermentatione, vel diſtillatione, vel etiam expreſſione parata, modo non ſint nimium acria. Hæc autem inflammatio, ſive pruritus, ſive primus *doloris* gradus, duos habet effectus; nempe, 1o. Solidorum attritum, 2o. majoris copiæ Liquidi derivationem in Vaſa Lateralia & Secretoria.

6. Secundum *doloris* gradum excitant *Epiſpaſtica* quælibet, i.e., Medicamenta quæ derivant Liquidum in partem cui applicantur, tanta vi, ut Vaſa tenerrima rumpantur; liquor autem hinc effuſus ab Epidermide illæſa, in veſiculas elevata, retinetur: adeoque Medicamenta *Epiſpaſtica* debent conſtare ex partibus acribus &

tenui-

tenuibus, quæ per Epidermidem illæſam tranſeuntes, ſeſe inſigant lateribus Vaſculorum ſudori, materiæ perſpirabili, & lymphæ dicatorum, eaque rumpant; Epidermidem vero non deſtruant; quoniam hæc pauca tantum (ſi forſan ulla) habet Vaſa; & ideo vis vitæ in eadem admodum debilis eſt.

Medicamenta dictum effectum producentia ſunt, (1) Omnes Phœnigmi, ſive Medicamenta Rubefacientia diu applicata; ſic enim ſemen ſinapi applicatum, primo ruborem iuducit, ſi vero per duas horas remanet, veſicam excitat. (2) Quæcunque ſale acri volatili & oleo penetranti gaudent: ut ranunculus, radices thapſiæ, raphani ruſticani, flammulæ Jovis, cyclaminis; nec non cepæ, allia; ſucci ex euphorbio, tithymalo, ſtramonio, & ſimiles ſucci acres purgantes, item lixivia ſaponacea diu applicata, fermenta acria, fimus columbarum, præſertim earum quæ fabis plurimum veſcuntur; hinc enim fimus columbinus plus ſalis acris obtinet: dein cantharides, ut & venena nonnulla; puncturæ apum, veſparum, &c. (3) Ignis, qui, cum lentus eſt, rubefacit ſolummodo, verum auctus veſicam excitat, idque vel mortuis ipſis, quo-

niam ſeipſum movere valet; cum alia Veſicantia in hac occaſione ſint inertia, & ab altera cauſa in actionem deducantur. (4) Omnia Salia alcalina, tam volatilia, quam fixa; quælibet Olea acria aromatica; tum Urina putrefacta, Caro putrida, &c. Hæc ergo adhibenda ſunt, ubi major motus requiritur, ad obſtructiones Vaſorum ſolvendas, & infarcta per ſtimulationem expellenda.

COROLL. I. Hæc omnia Medicamenta, *Igne* excepto, vices gerunt *inſtrumentalis* cauſæ.

COROLL. II. Hæc vero non agunt, niſi in *Solidas* partes.

7. Tertium *doloris* gradum excitant *Eſcharotica*. Apud Veteres *Eſchara* vocabatur *focus Deorum*, & hinc deducta eſt ad ſignificandam Cruſtam vi *foci* factam. Hæc autem a *Veſicatoriis* gradu tantum differunt, quatenus ſcilicet Epidermidem lacerant, & Carnem corrodunt. Hujus vero generis ſunt, 1°. *Eſcharotica* proprie dicta, quæ Vaſcula deſtruunt ita ut Liquida effundantur: horum autem parte tenuiſſima avolata, fit inſpiſſatio, dein exſiccatio, quam ſequitur cruſta, quæ vero liquoris, e ruptis Vaſis erumpentis, evaporationem impedit, unde liquor ſtagnando acer evadit, &

corro-

corrodentibus ulterius penetrat, deſtruitque omnia, non ſecus ac ſi ignis eſſet. 20. Omnia corpora vegetabilia, animalia, & foſſilia, quibus ea ineſt *vis*, ut Vaſcula deſtruere, Liquida expellere, atque, tenuiſſimam humoris partem inſpiſſando, cruſtam ſuperinducere poſſint: hoc modo agunt vitriolum, arſenicum, aqua fortis, lapis infernalis, & ſimilia. Huc autem retulerunt Veteres ſequentia. (α) *Cauſtica*, quorum primarium eſt ignis; unde quidem ea quæ ignis inſtar agunt, *Cauſtica* vocantur: talia ſunt, (1) Spiritus acidi foſſiles ex Salibus, v. gr., ex ſale marino, nitro, vitriolo, ac etiam ſulphure, vi ignis vehementiſſimi, diſtillati. (2) Metalla, iſtis ſpiritibus acidis ſalinis ſoluta, & in cryſtallos redacta; ut Solis & Lunæ cryſtalli; item Mercurialia. (3) Semi-metalla in iiſdem ſpiritibus ſoluta; ut cobaltum, antimonium, &c. (4) Spiritus Animalium alcalini, qui ex omnibus Animalium partibus, exceptis Chylo & Lacte, educi ſolent: etenim, in diſtillatione, poſt aquam ſeu phlegma, quod primum exit, aſcendit ſal volatile, deinde liquidum fœtens, quod Spiritus eſt, quodque, Corpori applicatum, præſentaneum eſt *cauſticum*. (5) Spiritus acidi ſimili

li modo ex Vegetabilibus parati. (*6*) Succi Vegetabilium acerrimorum, ut ranunculi, euphorbii, laureolæ, &c. Huc etiam relata fuere (*β*) *Septica*, quæ talem mutationem carni in Corpore vivo inducunt, qualis in Cadavere, aeri humido & calido expoſito, contingere ſolet, i. e. putrefactionem. Humores quippe Cadaveris, vi coloris agitati, moventur, iiſque, per liquidum fibras emolliens, via ad evaporationem aperitur; quapropter partes balſamicæ aquoſæ Humorum, ut ſubtiles, ſtatim avolant; quibus remotis, ſal volatile fœtidiſſimum & acerrimum erumpit; unde fit, ut Solida & Liquida quæ remanent, in unam maſſam diſſolutam & putridam abeant, h. e., putreſcat Cadaver. Similem vero putrefactionem producit Arſenicum, aſſatis Cepis humiditatem conſervantibus immixtum; ut & Mercurius Sublimatus Corroſivus, farinaceis humidis & Cataplaſmatibus admixtus.

COROLL. I. Medicamenta quæcunque *Dolorem excitantia*, a primo gradu titillationis, uſque ad ſummum deſtructionis, gradu ſolo differunt; quatenus ſcilicet quædam magis, alia minus violenter operantur.

COROLL. II. Medicamenta hæc etiam

pro-

propria vi nunquam agunt, excepto Igne; ſi enim Cuti ſiccæ applicentur, ibique immota maneant, nihil agunt, ſed ſi Liquidis commiſceantur, nimirum in Corpore quod in continuo motu exiſtit, effectus vehementes producunt: ſic Oleum Vitrioli fortiſſimum congelatum, parti ſiccæ admotum, nihil efficit; contra vero, ſi Liquidis vivi Corporis admixtum fuerit.

COROLL. III. Calor omnium horum Medicamentorum eſt cauſa excitans & ſtimulans, quatenus *velocitatem* eorum motus auget; quippe Septica ſi calide applicentur, majori cum effectu ſolent operari. Erunt ergo hæc Medicamenta; pro diverſis gradibus caloris, vel Stimulantia, vel Attenuantia, vel Putrefacientia.

COROLL. IV. Cauſæ demum hæc Medicamenta in actionem completam excitantes, ſunt *calor* & *humiditas* ſimul; non enim ſatis eſt, ut in humido ſolvantur, niſi accedat calor, pro ſtimulo; unde in Corpore noſtro optime agunt, propter ejus calorem & humiditatem.

Hæc vero de Medicamentis in *Solida* operantibus dicta ſufficiant; nunc autem ad ea quæ in *Fluida* agunt tranſgrediamur.

PARS SECUNDA.

De Medicamentis in Fluida agentibus.

DIximus jam antea, Fluidum noſtrum conſiderari poſſe, vel reſpectu particularum ſuarum *ultimarum Solidarum* ſeorſim ſumptarum, vel quatenus eſt *maſſa* quædam ex particulis iſtis conflata. *Priori* ſenſu conſideratum mutationes quatuor ſubire poteſt; (1) quælibet particula poteſt augeri, vel minui in ſola mole ſua, (2) poteſt hanc vel illam figuram accipere; (3) ſolidior vel minus ſolida reddi poteſt; (4) nec non etiam hoc vel illo modo moveri. *Poſteriori* vero ſenſu ſumptum, poteſt vel velociori motu projectili, vel tardiori, ferri.

CAPUT PRIMUM.

De Attenuantibus, ſive Reſolventibus.

1. A*Ttenuantia* ſunt illa, *quæ vim habent ſingulas Liquidi moleculas in minutiores reducendi;* eadem vero dicuntur *Reſolventia*, quatenus Liquidorum moleculas præternaturaliter coaleſcentes *reſolvendo*, in naturalem reducunt ſtatum: utraque igitur dividendo ſemper agunt.

2. Diviſio autem dupliciter tantum fieri poteſt; nempe, 1o quando corpus dividens ſeſe in dividendi poros inſinuat, ejuſque partes ab invicem ſecernit; 2o externo attritu diverſorum corporum. Prius non fit niſi a Fluidis, aut ab iis quæ Fluidorum indolem habent; poſterius vero locum habet in omnibus iis, quæ motum in Liquidis noſtris excitare poſſunt.

3. Porro notandum eſt, Medicamentorum *vires* non ſola Ratione, ſed & Experientia teſte determinandas eſſe, ne in errores incidamus, ut ſolent illi qui ex fluiditate Spiritus Vini colligunt, eum attenuatrice vi præditum eſſe; cum tamen Sanguinem cito coagulet, ut experientia nos docet. Hac

poſita cautela, *Attenuantia* ſunt igitur omnia illa naturalia, quæ particularum *niſum* ad cohærendum tollunt.

4. Iſte vero *niſus* a duplici cauſa oriri poteſt; nempe, 1o. a Vi particularum Attractrice, quæ ſingulis Materiæ particulis ineſſe videtur, ſed tamen adhuc ſatis cognita & explicata non eſt; 2o. a cauſa externe premente: ſic duo Specula optime polita, ſibi mutuo impoſita, ita vehementer ab aere premente verſus invicem urgentur, ut non niſi vi ſatis magna disjungi queant. Hic autem loci conſiderabimus particularum in ſe invicem *niſum*, tanquam a cauſa poſteriori ſolummodo profluentem; ideoque particularum ab invicem receſſus, qui vocatur *attenuatio*, tantummodo fit ponderis prementis ablatione: in Corpore vero noſtro pondus illud nihil eſt, quam Liquidi multi in aliquo loco anguſto congeſtio; unde partes in ſe urgentur.

5. Optima igitur in hoc caſu *Attenuantia* ſunt hæc, (1) *Evacuationes*; ut ſunt depletio Vaſorum Sanguiferorum, Salivatio, Diureſis, Alvi Dejectio, &c. dempta enim Liquidorum parte, relictæ in Corpore parti major conceditur libertas ſeſe movendi, quin & ceteris *Attenuantibus* aditus para-

paratur. Notandum eſt vero, quod licet Vaſorum Sanguiferorum debita depletio ad Sanguinis *attenuationem* conferat, nimia tamen eandem impediat; quoniam in hoc caſu Vaſa ſeſe contrahere nequeunt eo uſque, ut Sanguinem contentum propellant; unde fit ut Sanguis ſtagnet & coaguletur. (2) Omnia *Diluentia*, quæ, particularum interpoſitione, corpora a ſe invicem disjungunt: talia vero ſunt, 1°. Aqua, quæ omnium optime diluit; 2o. Sales omnes alcalini-volatiles mites; ut Sales volatiles cornu cervi, ſanguinis, urinæ, & ſimiles ex Animalium partibus parati. 3°. Sales alcalini-fixi omnes Plantarum incineratarum, non tamen admodum acres, ne rodant. 4o. Sales omnes volatiles ammoniaci, qui conſtat ex ſale volatili & acido unitis; ita tamen ut alcalinum, non acidum, prædominetur, aliter enim coagularent. 5°. Sales omnes volatiles oleoſi acres, ex ſale volatili & oleo combinati. 6o. Sales quilibet foſſiles; ut ſal marinus, nitrum, borax: non vero metallici; hi ſiquidem incraſſant, quia conſtant ex terra in acidis ſoluta. 7°. Cuncti Sapones artificiales, qui, nullis exceptis, ſemper reſolvunt, & attenuant; ut & Sapones naturales Plantarum,

i. e., ſucci earum aromatici. 8o. Extracta ex his facta. 9o. Vina tandem omnia, modo acidum in iis non prædominetur. (3) Omnia quæ, per *attritum*, partes Liquidorum comminuunt: & hoc dupliciter poteſt fieri; nempe, 1o. ab aucto inteſtino Fluidorum motu, 2o. ab aucta Solidorum vi.

6. Jam vero *motus inteſtinus* Fluidorum quatuor modis augetur. (1) A *calore*: ſed revera parum admodum hic efficit; quia nativus noſter calor non eſt cauſa, ſed effectus attritus fluentis Liquidi: calor autem artificialis, ſi magnum ſit, exſiccat; ſi parvus, effectu caret: & quidem humidum caleſcens hic loci ſolummodo utile poterit eſſe; ut fotus, balnea, &c. in quorum tamen uſu ſæpe contingit ut, licet bene temperata ſint, ratione ſtatus ægri, coagulent, non attenuent. (2) Ab *efferveſcentia*: talis autem, prout a Chemicis definitur, nempe, quod ſit pugna Salium oppoſitorum inter ſe, cum magno calore & motu, in nobis fieri nequit; uti nec illa quæ fit inter Spiritus acidos & Olea, ut inter Spiritum Vini & Spiritum Nitri; nec ea quæ fit inter Terreſtria & Acida. (3) A *fermentatione*: verum neque hæc in nobis

bis fieri poteſt; deſunt enim requiſita ad fermentationem; unde nec ejus effectus, nempe ſpirituum ardentium productio, in noſtris Liquidis unquam deprehenditur. (4) A *putredine*: ſed cum hæc non niſi in Liquidis corruptis, aut ſaltem jamjam corrumpendis, obtineat, ſi foret in Corpore noſtro, brevi deſtrueremur. Atque ſic omnes hæ quatuor cauſæ, excepto *humido calente*, in Corporibus noſtris ad *attenuationem* Liquidorum nihil conferunt.

7. Solidorum *vis* duplici modo augetur in nobis; nimirum, 1°. per ea quæ, vi externa, magnas oſcillationes excitant 2°. per Stimulantia interna: ad illud vero pertinent Frictiones, quæ, comprimendo & laxando alternatim Vaſorum ſuperficies, motum & attritum augent.

COROLL. I. Igitur patet ex dictis, actionem *Attenuantium* & *Reſolventium* non tam facile concipi & determinari poſſe, ac nonnulli ſibi fingunt: etenim ſæpenumero miramur, quare levis inflammatio non niſi difficulter diſſipetur, ut & cur Sanguis a contuſione effuſus & coagulatus diu hæreat; cum tamen hujus ratio ſit, quod Medicamenta agere debeant in iſtam potius partem affectam, quam in totum Corpus. At vero

undenam determinationem in iſtam partem accipere poſſunt? Supponamus enim, quod aliquis, ad attenuandum Sanguinem in quadam Corporis parte concretum, aſſumpſerit ſex grana cujuslibet ſalis volatilis; hæc quantitas miſcebitur cum tota Sanguinis maſſa, quæ, ad minimum, eſt 30. librarum, quantilla pars igitur, Circulationis lege, ad partem affectam perveniet!

COROLL. II. Ergo Medici prudentis eſt, præcavere potius ne Sanguis in coagulum abeat, quam eundem jam coagulatum *reſolvere* conari.

CAPUT II.

De Incraſſantibus, ſeu Condenſantibus.

1. INcraſſans, ſive *Condenſans*, eſt illud, *quod Liquidorum particulas tenuiores expellens, craſſiores arctius inter ſe compingit*. Experimentis in Anglia factis conſtat, quod corpora, præter partes ſuas ſolidas, multos habeant meatus, qui phyſice pro vacuis haberi poſſunt, quique corpori ingredienti non reſiſtunt. *Incraſſans* igitur agit minuendo iſtos meatus; hoc vero fit compreſſione partium Solidarum, ita ut proprius ad ſe invicem accedant: hoc autem fieri nequit,

quit, quin ſimul particulæ liquidiores & tenuiores exprimantur.

2. *Incraſſantia* porro ſunt, (1) *Calor* omnis ſatis vehemens, vel a foco, vel a ſole, vel a frictione ortus: hujus autem effectus eſt, movere Liquida, ac proin augere attritum ad Vaſa; unde ſequitur expulſio liquidiſſimorum, relictis craſſioribus & minus mobilibus; quæ vero tunc *coeunt*: adeoque nullum Liquidum eſt in Corpore noſtro, quod ad ignem non inſpiſſetur. Calor igitur Liquida *incraſſat*: ſi vero eadem aliquando diſſolvit, id efficit in Solida agendo, eaque ſtimulando; Fluida autem immediate per ſe nunquam attenuat: immo ſtimulatione finita, tandem fit inſpiſſatio. (2) *Motus* omnis *muſcularis* nimis vehemens; is enim Perſpirationem Sanctorianam primum auget, deinde ſub ſpecie Sudoris expellit Lympham; & quod exprimi non poteſt, inſpiſſatur: idem vero *motus* aliquando attenuat, modo non ſit nimis violentus; quod quidem efficit, quatenus vim Solidorum contractilem adauget, eorumque actionem in Fluida promovet: verum ſi *motus* iſte *muſcularis* nimium exerceatur, tunc, HIPPOCRATE monente, Sanguis quaſi *aſſatur*, oriturque Gauſus, niſi

acquæ

aquæ potu præcaveatur. (3) Sanguinis *motus circulatorius* nimis vehemens; hic enim particularum applicationes ad Vaſorum ſuperficiem auget: nam ut eſt velocitas Fluidi ad velocitatem, ita applicatio dicta ad applicationem; ideoque ſi duplo velocior ſit Motus Projectilis, ceteris paribus, duplo major erit etiam derivatio verſus lateralia Vaſa; quæ, cum rectis minora ſint, liquidiſſima ſola, eaque ſatis larga copia, admittent: unde particulæ, quæ recte feruntur, inſpiſſabuntur & quaſi ſolidæ fient a vi vitali pone urgente. Porro motus hic interdum etiam attenuat, ſed non niſi interim multum bibatur, ut amiſſum reſtituatur liquidum. (4) *Motus* omnis *excretorius* nimis auctus; quia ſcilicet liquidiſſima nimium extra Corpus derivantur, ut fit in nimiis Sudoribus, Purgationibus, Diabete, &c. (5) Quælibet cauſa *externe* Vaſa comprimens: hæc enim liquidiſſima expellit; prout apparet in iis qui ſodinas, ubi preſſio aeris magna eſt, ingrediuntur: hi quippe primo quidem frigent, quia transfluxus per extrema minima Vaſa aliquantulum impeditur; paulo poſt vero ſudant, non a loci calore, ut docet Thermometrum, ſed quia vis Cordis manet, dum interim Vaſorum ca-

pacitas

pacitas imminuitur: quapropter eadem Liquidi copia per Canales jam anguſtatos tranſmittitur; unde major fit motus, & attritus, & conſequenter ſudor excitatur. (6) Medicamentorum omne genus, quod poteſt præcedentia vel excitare, vel augere: talia ſunt omnia Stimulantia, Sudorifera, Emetica, &c. quorum abuſus Liquida inſpiſſat. Hinc in morbis ab Humorum *craſſitie* pendentibus, infelix ſequitur effectus, ſi Sudorifera adhibeantur, cum e contrario Diluentia tunc indicentur.

COROLL. I. Omnia Remedia quæ Sanguinem ad debitum gradum *inſpiſſant*, Corpus noſtrum corroborant, & ad longævitatem diſponunt. Etenim ſi debita Sanguinis *craſſities* abſit, Liquida nimis uberi copia in Vaſa lateralia derivantur, & a Corpore ſecedunt: unde perit robur; quod quidem conſiſtit in magnitudine Venarum & Arteriarum, & debita Sanguinis per has fluentis *craſſitie* & firmitate; quemadmodum in Sanguine ruſticorum, venæ-ſectione educto, clare patet.

COROLL. II. Ubi Sanguis nimium *tenuis* eſt, valido Muſculorum motu denuo compingi & *incraſſari* poteſt: ut in Phthiſi obſervari licet.

CA-

CAPUT III.

De Acrimoniam inducentibus.

1. PEr *Acrimoniam* intelligimus eam corporis figuram, cujus ope *vim* ſuam mechanicam ſecundum exiguam ſuperficiem alteri corpori applicare poteſt. Jam vero *acria* corpora queunt eſſe quam plurima ratione figuræ; poſſunt enim eſſe vel conica, vel pyramidalia, &c. ita gladius, culter, planum inclinatum, cuneus, &c. *acria* corpora ſunt. Vis autem ſive potius Momentum illorum, ſicut & omnium corporum, dupliciter conſiderari poteſt; nempe, vel abſolute, vel ſpecifice: porro Momentum *abſolutum* dicitur illud, quod habetur ex Velocitate corporis in ejuſdem Pondus ducta; *ſpecificum* vero deſumitur ex Reſiſtentia ad Momentum abſolutum conſiderata. Ex. gr., ſi duo ſint corpora, quorum alterum habeat unum Ponderis gradum, & unum Velocitatis; alterum vero duos Ponderis gradus, & totidem Velocitatis; tunc Momentum abſolutum primi erit ad Momentum abſolutum ſecundi, ut Velocitas primi in ſuum Pondus ducta

ducta ad Velocitatem ſecundi in ſuum Pondus ductam, i. e., ut 1. ad 4. Si jam ſupponamus, hæc corpora in alia Reſiſtentia ea lege impingi, ut Reſiſtentia quam ſecundum invenit, ſit quadruplo major ea quam invenit primum; eorum Momenta ſpecifica erunt æqualia: ſi vero Reſiſtentia ſecundi majori adhuc ratione ſuperet eam primi; tunc Momentum ſpecificum primi, Momentum ſpecificum ſecundi excedet. Hinc etiam quo minor eſt ſuperficies reſiſtens, in quam *acris* aliqua particula impingit, & quo plus Ponderis & Velocitatis habet hæc particula, eo major erit illius effectus.

2. Porro corpus omne blandum poteſt *acre* fieri, & vice verſa: in nobis autem *Acria* poſſunt eſſe duplicia; nempe, vel *innata*, vel extrinſecus *illata*. Corpora vero quæ blanda ſunt, *Acria* evadunt dupliciter; 1o. ſcilicet, mutando figuram; 2o. remotis involucris, quibus *Acria* erant involuta: verum in ſtatu ſano nulla fere in nobis ſunt *Acria*; nam ſiquæ ſint, ſtatim extra Corpus eliminantur, ut Bilis & Urina. Ergo *Acria innata*, hiſce duobus exceptis, nulla dantur: quippe pars aquoſa, quæ maximam Liquidorum partem in nobis con-

conſtituit, nunquam fit *acris*; ut patet in diſtillatione Sanguinis. Partes terreſtres in nobis fere nunquam mutantur in *acres*, ſaltem nondum experimentis hoc fieri conſtat; interdum autem, ex gr., in Calculo, particulæ dantur *acres*; hæ vero ſunt particulæ ſalinæ cum terreſtribus commixtæ: adeoque in aliis partibus quærenda ſunt *Acria*. Oleum noſtrum eſt materia blandiſſima, vulneribus enim inſtillatum lenit: idem vero facile mutatur in acre; nam ſiquis multum Olei ſumpſerit, brevi ructus nidoroſos emittet, & mutabitur hoc Oleum in ſubſtantiam acerrimam, oſſa vel ipſa adurentem & exulcerantem. Sales etiam *acerrimi* fiunt, ſi nimio motu & calore atterantur; atque triplici de cauſa *acres* evadunt. 1°. Omne quod Sanguinis velocitatem & conſequenter attritum auget, maxime in nobis Sales *acres* producit. 2°. Quicquid attenuat Liquida, Sales plerumque *acres* efficit; nam inde multiplicantur anguli, a quibus *acredo* pendet. 3°. Omnis modus reſolutionis idem facit; partes enim quæ concreverant, reſolutæ & a globoſo contextu liberatæ, *acres* evadunt. Quin etiam *Acre* naſcitur in nobis ex putrefactione, quæ ſtagnationem ſequi-

ſequitur : per calorem enim & motum vicinorum Vaſorum fit attritus in humore ſtagnante , & figurarum mutatio inde oritur.

3. *Acre* vero in nobis fit triplex , 1°. *Acre Acidum* : hoc autem producitur a ſtagnatione Ciborum ex Vegetabilibus , qui , ſi diu maneant in Ventriculo , acerrimi fiunt , niſi ſimul aliquid ex Animalibus commixtum fuerit ; Lac vero , quamvis humor ſit animalis , non excipiendum eſt ; nam & illud in Ventriculo *aceſcit* ſæpiſſime . 2o. *Acre Oleoſum* : omnia quippe Corporis noſtri Liquida , ſi modo exponantur alicui calori , qui Corporis noſtri calori ſit æqualis , diſſolvuntur , & ingentem fœtorem concipiunt , i. e. putreſcunt ? quæ putrefactio a Sale volatili & Oleo procedit ; nam ſi diſtillaveris inde Salem & Oleum , illud quod remanet inſipidum & inodorum erit : ſi autem Oleum a Sale liberatur , non amplius fœtet ; unde patet , Oleum ſuam putreſcentiam a Sale habere , qui porro diſſolvi debet ut fœtorem excitet . 3o. *Acre Alcalinum*.

4. Ceterum *Acria* quæ Corpori noſtro extrinſecus inferuntur , diverſa ſunt ; ſcilicet, (1) *Foſſilia* & *Mineralia* , quæ viribus integris Corpus ingre-

grediuntur, & non facile mutantur; ut Sal Gemmæ, Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Nitrum; ſimul & omnia Salia Metallica. Huc pertinent quoque *Terreſtria*, ut Alumen; nec non *Olea* falſo ſic dicta, ut Oleum Petræ. (2) *Acria Acida*, quæ vel volatilia ſunt, vel naturalia; ut omnes Succi Fructuum horæorum, ſcilicet, Ceraſorum, Pomorum, &c. vel arte facta, nempe, per fermentationem; ſic enim ex Muſto fit Vinum, & ex hoc Acetum; quæ quidem *Acria* leviſſima ſunt: fixa vero ſunt ponderoſiora, & hinc acriora; quippe Acidum quo ponderoſius eſt, eo eſt acidius, ut patet ex Aceto & Oleo Vitrioli; illius enim pondus ad hujus eſt ut 1 ad 3: fixa autem *Acida* ſunt omnes Sales foſſiles in liquamen converſi, ut Oleum Vitrioli, &c. (3) *Acria Alcalia*, quæ vel volatilia, vel fixa ſunt: hæc vero terram habent adjunctam, a qua liberata fiunt volatilia; hinc etiam fixa acriora ſunt, quoniam ponderoſiora. (4) *Acria Oleoſa*; & hæc vel expreſſa, vel diſtillata ſunt: priora ex ſe ſemper ſunt blanda: tempore autem *acria* evadunt: poſteriora vero omnia fere ſunt *acria*; quæ, ſi in nobis non digerantur, nec viribus vitæ ſuperentur,

tur, *acerrima* fiunt, ita ut in ſtar ignis adurant: hæc porro ſimul acria & tenacia ſunt. Huc pertinent *Spirituoſa;* qualia ſunt omnes Spiritus fermentati, qui acerrimi ſunt, ut patet ex Spiritu Vini. (5) *Sales* ex Vegetabilibus; qui ſunt vel eſſentiales, ut Mel, Manna, Saccharum; vel artificiales, nempe, qui ex Succis Plantarum maturarum ſucculentarum expreſſis & calore inſpiſſatis, frigoris vi coguntur in Cryſtallos in aqua ſolubiles; hi autem omnes inertiores extant: vel ſunt fermentatione producti; ut Tartarus, qui poſt depurationem Vini lateribus cadorum adhæret. (6) *Acria Aromatica* omnia, quæ oleo & ſale acri conjunctis abundant: hæc enim ſunt calida, odora, & ſaporis acris; ut Piper, Zingiber, Cepa, Allium, Cinnamomum, Caſſia Lignea, Caryophylli, Nux Moſchata & Macis, Cardamomum, Galanga; nec non Aromata noſtra quæ in Europa naſcuntur. Siquidem hæc omnia ſtimulando agunt; ſi vero nimia copia ſumantur, Ventriculum & reliqua Viſcera adurunt. (7) Omnia *Dolorem excitantia:* de quibus autem conferatur CAP. *De Solventibus.*

CA-

Caput IV.

De Demulcentibus.

1. D*Emulcentia* ſunt illa, *quæ Humorum noſtrorum morboſorum particulas acres obtundunt*, quod quidem faciunt, non figuras earum mutando, ſed tantum involvendo, & quaſi in capſula includendo: atque hoc ſenſu vagina continens cultros, acus, alia-ve acria inſtrumenta, dici poteſt acredinem illorum *demulcere*.

2. Jam vero *Demulcentia* duplicia ſunt; nimirum, vel generalia, quæ omnia Acrium genera, qualiſcunque ſint naturæ, indiſcriminatim & æqualiter involvunt; vel ſpecifica, quæ certam ſolummodo Acrium ſpeciem obtundunt.

Claſſes autem *Demulcentium* generalium ſunt ſequentes.

(1) Omnia *Oleoſa*, his 4. capitibus contenta; nempe, 1°. *Olea* ex Seminibus farinaceis maturis *recenter expreſſa*, ut ex Amygdalis, Avellanis, Seminibus 4 Frigidis majoribus, & minoribus, Papavere, &c. 2°. *Infuſa* quælibet *aquoſa* ex Seminibus farinoſis in tenacem mucilaginem redactis; ut ex Semine Hyperici,

rici, Liliorum alborum, Solani, Violarum, Trifolii odorati, Verbaſci, Cydoniorum, &c. 2o. *Oleum Stillatitium* unicum non acre, ſcilicet, Oleum Ceræ. 4o. Animalium *Plea nativa*; ut Butyrum recens, Cremor Lactis, Pinguedines ſecretæ & collectæ, præſertimque Animalium Medulla; item Pinguedines circa Oſſa, ac imprimis circa Meſenterium & Renes collectæ; nec non Gallinarum, Anſerum, Anatum, &c. Pinguedo. Hæc autem *Demulcentia* uſum optimum habent, ubi ſignum multæ acredinis adeſt; immo Venena acerrima hiſce enervari poſſunt: interne quoque ſumuntur, multumquæ proſunt, quando Sanguis plurimis particulis acribus ſcatet; ſic, in Scorbuto peſſimo, ſi æger, licet languidiſſimus, aſſumat jejuno ſtomacho, repetitis vicibus, Cremorem Lactis, Butyrum recens, &, quæ omnium optima eſt, Medullam Animalium, egregie curabitur; ita & illis quibus Oſſa adeo ſunt arida, ut non ſine ſtrepitu moveri poſſint, aſſumpta Medulla plurimum confert; quin etiam in Arthritide vaga, ſive Rheumatiſmo; nihil magis juvat quam Oleum Lini, ad ℥ jj ſumptum, quolibet mane.

(2) *Plantæ* omnes *inſipidæ* & *inodoræ*, matu-

maturæ, ex quibus non habetur oleum, ſive forma Emulſionis, ſive Infuſionis, ſive Decocti, ſive Paſtæ alicujus, aſſumptæ: Illi autem qui Olea cruda primæ Claſſis, numero 10. contenta, ferre nequeunt, hujuſmodi Plantas aſſumant; in his enim partes oleoſæ aliis involutæ latent. Porro iſtæ Plantæ operantur partim ratione ſui glutinis, quod acria inveſtit in Corpore noſtro, partimque ratione tecti olei ſui: hæc vero bina faciunt, Decocta Altheæ, Borraginis, Malvæ, Graminum omnium, Brancæ urſinæ, Mercurialis, Parietariæ, Violarum, Verbaſci, Liliorum alborum, Cucumerum, Peponum, Melonum, Citrullorum, Lactucæ, Papaveris, Symphyti, Nympheæ; nec non Semina Cydoniorum, Succus Fragorum, &c. Horum enim præparationes omnes ſunt *demulcentes*, & parum refert quales ſint; ita, ſola Lactucæ aſſumptione continuata, curari poteſt aliquando Phthiſis. Notandum eſt autem, hæc non prodeſſe ubi Acre adeſt lentum & inſpiſſatum, ſed in Acri calido plurimum juvare: unde Veteres contra Venena præſcripſere Lactucas, Malvas, Cucumeres, &c.

(3) *Semina* cuncta, ex quibus exprimi poteſt *oleum*, & inde fieri queunt Pultes,

Pultes, ſeu Emulſiones: ut ſunt Amygdalæ, Piſtaciæ, Hordeum; Avena, Triticum, Secale, Oryza, Milium, Juglandes, Avellanæ, Semina Peponum, Citrullorum, Liliorum, Nymphææ, Lini, &c.

[4] *Gummi viſcoſa* & *inſipida*; imprimiſque Gummi Tragacanthum, ut & Gummi Ceraſorum, Pomorum, Pyrorum, &c. in aqua ſoluta: Hæc enim optime operantur, & etiam Mictum cruentum in Variolis placide curant.

(5) Omnes Animalium ſanorum *partes ſucculentæ* & *concreſcentes* [exceptis Bile & Urina]; quælibet enim ex his, vel oculo, vel vulneri, abſque doloris ſenſu admoveri poſſunt: omnes itaque *gelatinoſæ* partes quæ ex Animalibus coctis habentur, hic loci proſunt; ſic Ova, Carnes, & omnia noſtra Solida (dempta pinguedine) in gelatinam redigi queunt: ſunt autem gelatinæ nihil aliud, quam ſucci nutritii ex Solidis vi coctionis expreſſi; ut ex Cornu Cervi patet; poſt coctionem enim nihil inde reſtat præter caput mortuum; ita quoque Caro ad conſumptionem humidi cocta, ſi modo diſtilletur, nihil præbet præter oleum empyreumaticum: adeoque gelatinæ & decocta Tendinum, Membra-

narum, Inteſtinorum, Viſcerum *Demulcentia* ſunt: quapropter innumeri morbi ab acredine ſola orti, idonea diæta ex hiſce juſculi facile curantur.

Claſſes porro *Demulcentium ſpecificorum* ſunt ſubſequentes.

(1) *Abſorbentia* omnia, *Terreſtria* dicta; quorum nulla, licet, ob figuram, pro lædentibus & vulnerantibus haberi poſſint, attamen *demulcent*; etenim *acri acido* occurrentia, illud abſorbendo enervant: ita Chalybis Limatura, quamvis acria ſpicula habeat, nihilominus Oleum Vitrioli enervat. *Acidi* autem *Abſorbentia* ſunt ſequentia: Oculi Cancrorum, Teſtæ Ovorum calcinatæ, Corallia, omnes Margaritæ, cuncta Oſtracodermata, Mater Perlarum, omnia Piſcium Oſſa, omnes Calces ex Animalium partibus combuſtis reſtantes: hæc, inquam, omnia *acidum* abſorbent, & ei juncta tertium *dulce* corpus conſtituunt. Huc etiam pertinent Lapides nonnulli; ut Bezoar, & Lapis Hyſtricis, *Pedra del Porco* dictus (*a*): Lapides vero, quatenus

(a) *Lapis* iſte deſertur ad nos potiſſimum ex Malaca, Orientalis Indiæ regione; vocaturque ab Indigenis *Maſtica de Soho*; ab Hiſpanis & Luſitanis, *Pedra de Vaſſar*, ac *Piedra de Puerco*; & a Mercatoribus, ut pluri-

inſipi-

inſipidi, nullam aliam habent vim, quam demulcendi; ſed ſi adſit ſapor,

mum. *Pedra del Porco;* in Officinis vero *Lapis Porcinus*, *Lapis Malacenſis*, *Bezoar Hyſtricum*, *Lapis Hiſtricis* nuncupatur: perperam autem & abuſive a nunnullis *Lapis Hyſtericus* dicitur; quum hicce poſterior plane ſit diverſus, inveniaturque tantum in America, ſcilicet, in *Hiſpania nova*, nec ſit Bezoar uti prior: Porro *Lapis Porcinus* naſcitur in Veſicula Fellea cujuſdam Hyſtricis ſive Porci Spinoſi, magnitudinis Porcelli octimeſtris; qui vero reperitur præſertim in Provincia *Caraga*, & in alia, *Pam* dicta, terræ Malacenſis. Eſt autem *Lapis* iſte Coagulum Bilioſum, rotundum, ſpongioſum, aliquantulum compactum; coloris carnei, vel potius parenchymati Hepatis haud abſimilis; ſaporis amariſſimi; tactui lubricum, ſaponis inſtar, occurrens; licet quaſi ſquamatum, ſeu potius faveolis quibuſdam, inſtar veſtigiorum à variolis relictorum, præditum ſit: invenitur, ut plurimum, magnitudine nicus myriſticæ, vel juglandis. Hic vero Lapis, veſicula quadam ſeu tunica exteriori, dum primum ex India adfertur, eſt obductus; quæ vero nihil aliud eſt, quam folium tenuiſſimum, glutine quadam artificioſiſſime adhærens, quod, infuſione aut maceratione in aqua calefacta, diſſolvitur. Notandum eſt vero. *Lapidem Porcinum* confundi non debere cum *Pila Hyſtricis*, quæ in Stomacho, non autem in Veſicola Fellea hujuſce Animalis naſcitur, ac proinde non eſt *Bezoar* uti prior, ſed *Ægagropilus*. In hunc errorem

tunc alia ratione agere nequeunt: ita lapſus eſt, cum multis aliis, SAMUEL DALE [*Pharmacolog.* pag. 407. *edit. Londin. in* 4o.] qui, ex hac confuſione, falſo concludit, *Pedra del Porco* eſſe potius ægagropilum, quam bezoar; quum tamen certiſſimum ſit Lapidem hunc genuinum reperiri tantummodo in Veſicula Fellea Hiſtricum. Eſt autem iſte Lapis valde rarus, ac tanti pretii habetur, ut in ditiorum ſolummodo ac Principum manibus ſit. Gaudere dicitur virtute egregia diaphoretica & alexipharmaca; & Indi eum ceteris Alexipharmacis præferunt. Calidum, uti loquuntur, nativum conſervat, Viſcera roborat, Humores crudos in toto Corpore conſumit, nimiam Pinguedinem cohibet, ab Apoplexia & Epilepſia præſervat; materiem Calculi ſine dolore diſſolvere, & Arthritidem curare perhibetur; Choleram ſpecifice curare dicitur; & in Ictero Calculoſo laudatur. Alvum quoque ſimul movet haud iufrequenter iſte Lapis, idque cum euphoria: unde commode tutoque ſubſtitui poteſt diaphoretice Laxantibus, aut emetice Diaphoreticis; eoque magis, quod, ob particulas oleoſas, ſimul blanda vi anodyna imprægnatus ſit, qua moleſtiſſimas æque ac periculoſiſſimas Præcordiorum anxietates in Febribus, acutis præcipue & malignis, ſi quid aliud, refrænare valet. Forſan gaudet etiam virtute emmenagoga, ita ut, ob metum abortus, huncce Lapidem prægnantibus exhibere vereatur FRIDERICUS HOFFMANNUS, in *Glave Pharmaceut. Schroderiana, Lib. V. Claſſ.* I. §. 34. *pag.* 687. Porro, quoad *modum* La-

Lapis Hiſtricis, quia naturæ eſt ſapona-

utendi, Lapis hic rariſſime in ſubſtantia, ob nimium pretium, ſed in infuſo tantum datur: licet, in pulvere, magnarum quoque virium habeatur in Febribus Malignis propulſandis, ſi ſolummodo ad gran. v, vi, vel vii., in aqua quadam alexiteria, ditioribns propinetur. Infuſio fit, eum ſuſpendendo in Aquæ, aut Vini, aut Cereviſiæ, &c. unciis duabus, per horæ ſpatium, vel amplius; & ſit infuſus liquor bibitur, qui, quo amarior, eo etiam potentior erit: in liquore autem ſuſpenſus interdum agitandus eſt iſte Lapis: hunc in modum, grani pondere vix imminutus, imbuit & amarore & virtute ſua liquorem, ægro, pro una doſi propinandum: poſtquam autem inde extractus eſt Lapis, quum, ſaponis madefacti inſtar, mollis evaſerit, in loco ſicco poni debet, ut priſtinam conſiſtentiam recuperet. Conferantur, de *Lapide Porcino*, BONTIUS, *De Medicina Indorum*, in *Not. ad* GARC. ab ORT. *cap.* 46; FRAGOSUS, *Medic. Indor. cap.* 10. TULPIUS, *Lib. IV. Obſerv.* 52; ac imprimis MICHAEL BERNARDINUS VALENTINUS, in Tractatu *de Polychreſtis Exoticis*, ubi in particulari agit de hoc Lapide. Jam vero, quod pertinet ad hujuſce Medicamenti vires ita decantatas, quandoquidem ſaponaceæ naturæ ſit, utpote ex indurata concretaque Bile formatum, hinc optimum ſane cenſeri debet plurimis in caſibns; ſed tamen non tanti faciendus videtur iſte Lapis, ac vulgo fit apud pleroſque, nec forte multo pluris, quam alii Lapides in Veſicula Fellea quorumcumque fere Animalinm inventi.

ceæ. ſtimulando agere poteſt; at nihil ſpecifici præ ceteris Stimulantibus habet. *Acidum* etiam abſorbent omnes Terræ nativæ; ut Argillæ; Cretæ quælibet, Bolus Armena, aliæque, &c, item Calces nonnullæ Metallorum; ut & Marcaſſitæ, Chalybs, Plumbum, Stannum, in pulverem redacta. Hæc imprimis opponuntur *acido*; atque his Venena acerrima maximaque *demulceri* poſſunt: ita Mercurius Corroſivus cum Limatura Chalybis multum contritus, innoxius evadit; quin & Vitriolum quod Chalybe ſaturatum eſt, medicamentum fit innocuum; ſic etiam Lapis Infernalis omni ſua vi cauſtica, per Chalybis Limaturam, vel ſimilem, privari poteſt, immo ſi cum Oculis Cancrorum multum diuque conteratur.

2. *Acida* omnia, reſpectu Alcalicorum, *Demulcentia* ſunt, licet per ſe conſiderata ſint acerrima: talia vero ſunt, 1o. Succi recentes Fructuum maturorum & acidorum; ut Ceraſorum, Meſpilorum, Uvarum, Pyrorum, Malorum, Ribeſiorum, Mororum, &c. quæ medicamenta præſtantiſſima extant ad morbos in quibus dominatur *alcali*; ſicut in Peſte. Variolis, Morbillis, Febribus ardentibus, &c. 2o. Serum Lactis ſubacidum, Lac eboty-

tyra-

tyratum. Lac ipſum acceſcens: hæc enim Alcali, ſive fixum, ſive volatile obtundere valent: ſic Tulpius obſervavit Diarrhœam peſſimam, ab alcali Bilis prædominanti ortam, uſu ſolo Lactis ebutyrati ſanatam eſſe; ab hujus etiam hauſtu frequenti Febrem tertianam curatam fuiſſe obſervatum eſt. 30. Omnia Fermentata acida, ex omnibus Fructibus horæis vel ex farinaceis parata, & *acetoſa* dicta; quæ vero potius diſſolvunt, quam coagulant: hinc etiam Vina Moſellana & Rhenana optima ſunt [præſertim addito Spiritus Salis Ammoniaci pauxillo] in morbis ubi ſitis eſt intenſa & Bilis admodum vitiata. Huc autem pertinent Acida diſtillata & fermentata, nec non Tartarus crudus, qui eſt Acetum ſiccum. Hujus quoq; Claſſis ſunt Pultes per aliquot dies in calore retentæ, indeque acceſcentes. 40. Omnia Acida ex Foſſilibus ponderoſioribus; hæc enim Alcali plurimum abſorbent, ſed ante abſorptionem maxime corrodunt; ſuntque vel nativa, ut Petroleum; vel arte facta, nempe diſtillata, ſicut Spiritus Salis marini, Sulphuris, Vitrioli, Nitri; hæc autem Alcali ſaturata corpus blandum conſtituunt, ut liquet ex Tartaro Vitriolato.

(3) *Alcalia* omnia reſpectu omnium Acidorum. Per *Alcalia* vero triplicia genera Salium vulgo intelliguntur: nimirum, 1o. Omnia Salia fixa ex Vegetabilibus crematis extracta; hæc autem maxime rodentia ſunt, ſed omnibus Acidis oppoſita, & poſt conflictum cum illis blandiſſimum corpus conſtituunt. 2o. Salia omnia alcalina volatilia ex Vegetabilibus, poſt Plantarum putreſactionem, diſtillatione parata. 3o. Sales volatiles alcalini, ex Animalibus per diſtillationem educti, & *urinoſi* dicti: omnes vero Animalium partes putrefactæ talem exhibens Salem alcalinum fœtidum.

(4) Omnia *Spirituoſa ardentia*, reſpectu Acidorum: ita Spiritus Vini rectificatus, cum acido quodam Spiritu, ſicut Nitri, aut Vitrioli, vel Salis, aut cum Aqua Forti, digeſtus vel diſtillatus, eorum acciditatem nimiam deſtruit, eoſque dulcificat.

COROLL. Hiſce jam conſideratis, patet, quænam ſint Antidota *mechanicorum Venenorum*? Per hæc autem intelligimus omnia illa, quæ ratione *figuræ* & *motus* effectus ſuos producunt; ut ſunt Vitra contuſa, Cryſtalli, Metalla, &c. quorum Antidota ea ſunt, quæ Venenis iſtis involvendis idonea ſe præbent. Alia porro extant Vene-

na

na quæ coagulando agunt; de quibus vero inferius erit ſermo.

CAPUT V.

De Immutantibus.

1. IMmutantia ſunt illa, *quorum ope particularum Fluidum componentium figuræ ita mutantur, ut inde magis, minus-ve, ad pungendum evadant aptæ*. Jam vero multa quidem *Immutantia* cenſentur eſſe, quum pauciſſima ſint: nam revera Solidorum *attritus* in Fluida contenta, videtur eſſe ſola atque unica efficiens cauſa immediatæ *mutationis* figuræ in particulis horum Fluidorum; mutationes enim quæ fieri ſolent in Fluidis ab effervеſcentia aut fermentatione, locum non habent in Corpore noſtro, ut antea demonſtratum eſt.

2. Porro ab *attritu* ſupra dicto ſequentes oriuntur effectus; nempe, 1o. Particulæ lentiores, hebetiores, & craſſiores impinguntur cuſpidibus aliarum partium; unde fit, ut rigidiores particulæ flexilioribus involvantur: Hinc patet ratio, cur Sales in nobis ita *mutentur*, ut poſt horas 24 omnem ſuam acrimoniam deponant. 2o.

Partes maxime flexiles omnium etiam maxime *mutantur*: tales enim maxima donantur ſuperficie, & minima ſoliditate; adeoque minimam reſiſtentiam habent. 3o. Particulæ anguloſæ maxime *immutantur*; ſiquidem anguli abraduntur, unde ex anguloſis globoſæ & obtuſæ fiunt.

3. Hic autem *attritus* variatur pro varia celeritate Circulationis Fluidorum in Corpore noſtro: ideoque *immutare* Liquida, eſt *immutare* gradum velocitatis Circulationis. Jam vero quærendum eſt, quina velocitatis gradus ad hanc illamve *mutationem* inferendam ſufficiat. Ad hoc ſolvendum, ſupponamus aliquem varia ſumpſiſſe Ciborum & Potulentorum genera, ut carnes ſalitas, res acidas, &c.; ſi regularis ſit Motus Circulatorius, omnia hæc Ingeſta blanda & innocua reddet; ſi vero Motus ille a qualibet cauſa, ut a febre, augeatur, tunc ex iiſdem Ingeſtis fiet maſſa craſſa, depravata, & ad putredinem vergens.

4. Hin igitur concludimus, 1o. Motum *lenem* & *æquabilem* omnia *blanda* producere. 2o. Motum minorem *ſolito* Fluida, præcipue vero Chylum, in materiem *acidam* convertere: ſic in Infantibus & Pueris, nec non in Fœminis

minis phlegmaticis, & nimis quieſcentibus, Morbi ſæpius oriuntur ab *acido*; ideoque tales juvantur Salibus Volatilibus, nec non Medicamentis Chalybeatis, Abſorbentibus, &c. 3o. A velocitate nimis *aucta* omnes particulas *acrimoniam* acquirere, eamque quam *alcalinam volatilem* appellant.

CAPUT VI.

De Diluentibus.

1. D*iluentia* ſunt illa, *quæ Fluido permiſta, partes ejus reddunt fluidiores, ita tamen ut eas non immutent*. Fluidum vocatur ea maſſa, cujus minimæ particulæ ſunt ſibi invicem continuæ, ſed tamen facile ſeparari queunt: [vide PROLEGOM. CAP. I. §. IV.] *fluidius* ergo reddere, eſt facere ut minori vi partes ab invicem ſint ſeparabiles.

2. Iſtud autem dupliciter fieri poteſt, nempe, 1o. Particulas ſingulas in *minutiores* dividendo; qui vero modus non eſt hujus loci. 2o. *Diluendo*, ſive aliud corpus admiſcendo, quod quidem tres ſequentes debet habere conditiones; ſcilicet, (1) quicquid

 diluit,

diluit, debet eſſe *fluidum* ; [2] debet eſſe *fluidius* humore diluendo ; [3] poſt miſcelam debet *fluorem* ſuum retinere.

3. Corpns hiſce tribus conditionibus præditum, præter Aquam, nullum eſt : Vinum quidem dicitur *diluere ;* ſed vis ejus diluens pendet ab aquoſitate ſua vi ſtimulanti conjuncta : Jam vero Olea maſſam potius immeabilem reddunt ; Spiritus fermentati plerumque maſſam coagulant, non autem diluunt ; Sales ſunt ſolidi, adeoque *Diluentium* conditiones non habent, ſed ſtimulando attenuant ; Terra quoque ſolida & iners eſt. Ergo ſi *diluendum* ſit, Aqua oportet uti.

THEOR.I. Aqua, ſi calore adjuvetur, *diluit* magis ; hinc Aqua calida ad iſtud eſt optima.

THEOR.II. Salinæ particulæ, ſtimulando, actionem Aquæ calidæ multum promovent ; igitur ſi ſumamus Salem Marinum, Polychreſtum, Ammoniacum, vel Boracem, cùm Aqua, tunc optimum *dilutionis* effectum obtinebimus.

THEOR. III. Reſpirationis motus auctus, nec non voluntarius ſumma ſunt ad *diluendnm* adminicula : hinc ubi cita *dilutione* opus eſt, ut in Pleuritide,

ritide, Peripneumonia, &c. tum ægri quantum poſſunt reſpirent: nam preter effectum proprium moti Pulmonis, ſcilicet, Humorum attenuationem, inſuper eadem ratione comprimuntur Ventriculus & Inteſtina; atque ſic Aquæ *diluentis* citior inde fit expulſio, & in Vaſa Lactea derivatio; hinc etiam Ductus Chyliferus magis per vices premitur, unde Aquæ per eundem fluxus acceleratur. Ita quoque, motu Muſculorum voluntario, augetur Liquidorum trajectus: iſtud autem maximi eſt uſus in Morbis Chronicis, ubi conſtat Liquida eſſe incraſſata; quapropter qui talibus Morbis affecti ſunt, gradiantur, ambulent, ſaltent, ſimileſque motus moderate exerceant, iterata interim Aquæ potatione: quippe multo melius inde ſe habebunt; ut exemplo ægrorum qui equitatione, vectione in rheda, & ſimilibus, ſatis diu & ut par eſt, utuntur, clariſſime patet.

CA-

CAPUT VII.

De Coagulantibus.

1. COagulantia ſunt ea, *quæ partes Fluidum conſtituentes in maſſam ſtrictam & concreſcentem mutant, ita ut multæ particulæ ſub una ſuperficie moveantur*. Hoc autem dupliciter fieri poteſt; ſcilicet, 1o. Expellendo particulas fluidiſſimas, quæ ceteris interjacent. 2o. Uniendo partes inter ſe, nimirum inter Fluidi partes aliquid interponendo, quod eas inter ſe nectat, ita ut in majores moles abeant, & amplius fluere non poſſit. Porro quæ Sanguinem hoc modo *coagulant*, ſemper pernicioſa ſunt, & intra Corpus admitti vix queunt, quin ſtatim mortem accerſant.

2. Claſſes Medicamentorum quæ Fluidum noſtrum primo modo *coagulant*, duæ ſunt; nempe, 1o. *Exprimentia*, ſive *Expellentia* proprie dicta; 2o. *Abſorbentia*, quæ liquidum intermedium tenuius intra poros ſuos accipiunt, unde reliquum craſſius evadit. Priora noſtrorum Humorum copiam minuunt; poſteriora vero eam augent: ſed hæc non adeo facile in nobis operan-

perantur, ac nonnulli ſibi fingunt; aſſumpta quippe Vaſa Lactea ingredi nequeunt.

3. Prioris autem Claſſis *Coagulantia* ſunt, [1] inter Vegetabilia, 1o. Ea omnia quæ cum *Martis Vitriolo* commiſta, tincturam *nigram* ac teterrimam producere ſolent; v. gr, Gallæ, quæ cum noſtris Liquidis miſtæ, ut & cum Lacte, Ovi albumine, Saliva, eadem *coagulant*; ſic etiam Roſarum rubrarum Succos recenter expreſſus; ut & Succi fere omnes immaturi; tum Nuces Jugiandes, præſertim earum Cortices; nec non Cortex & Flores Granatorum; Succus Acaciæ immaturus, Meſpilorum, Omphacii, Ribeſiorum, Cotoneorum, & ſimiles Succi plurimi, in ore retenti, ſalivam *coagulant*: ſi vero, tales quales ſunt, Sanguinem attingant, [nempe, ſi in Venas injiciantur] ipſum *coagulant*, & *polypos* in Corde & Arteria Pulmonali producunt. Eorumdem vero Succorum nonnulli, ſi maturi ſint, aliquantulum attenuant. 2o. *Spiritus Acidi fermentati*, præſertim ſi vires maxime concentratas habeant, i. e., ſi ad ſummam aciditatem deducti ſint; nam Acida ſimplicia ſive diluta, ut Acetum ſimplex, non coagulant, ſed potius diluunt. 3o. *Spiritus* omne *fermentati*

mentati ardentes, ad eam ſubtilitatem perducti, ut mereantur nomen *alcohol*, ſive ut pulverem pyrium accendere queant: hi vero ex omnibus Vegetabilibus haberi poſſunt ope fermentationis, primo ad vini, dein ad aceti naturam deducentis; etenim ſi diſtillatio fiat antequam aciditas ſupervenerit, tum habetur Spiritus inflammabilis, qui ipſam ſalivam *coagulat*: hinc peſſime agunt Practici commendantes hoſce Spiritus in Humorum tenacitate nimia.

[2] *Coagulant*, inter Foſſilia, 1o. *Sales Vitriolici*: ut ſunt Vitriola Martis, Plumbi, Lunæ, Cupri, Mercurii; item Alumen, & Mercurius Sublimatus corroſivus, ſi tam parva quantitate ſumantur, ut ſolummodo ſtimulent, non autem diſſolvant; ita quoque Lapis Infernalis minori quantitate coagulat, majori autem diſſolvit. 2o. *Spiritus* omnes *acidi* e Foſſilibus igne violento educti: ut Spiritus Sulphuris; qui vero ſi aperiat, id agit quatenus Solida ſtimulat; ſed hic loci conſideratur quatenus immediate in Liquida agit, eaque coagulat cum iis immixtus: idem etiam efficit Spiritus Salis Gemmæ, & Marini, nec non Aluminis, Vitrioli, Nitri; ſimul & Aqua Fortis, ſive ex Vitriolo & Nitro

Nitro tantum, ſive addito hiſce duobus Alumine, confecta ſit: inter hæc autem Spiritus Nitri & Aqua Fortis maxime coagulant.

Porro hæc omnia duplicem in nobis vim exercent; nempe, 1o. In Solida agunt, eaque corroborant, i e., in contractionem ſtimulant; itaque majori diſtenſioni, & conſequenter Cordis actioni magis reſiſtunt: hinc mutuus eorum motus augetur, ipſorumque actio in Liquida noſtra major evadit; unde Liquidorum attenuatio, fluidiſſimarum partium diſſipatio, & inde tandem *coagulum* oritur. 2o. Liquidis noſtris ſufficienti quantitate permiſta, protinus ea *coagulant*. Hinc igitur videmus, quomodo idem Medicamentum *Solvens* & *Coagulans* ſimul eſſe poſſit.

4. Ad poſteriorem Claſſem Coagulantium, ſcilicet, *Abſorbentium*, pertinent ſequentia. 1o. *Terræ* omnes, tam *exuſtæ*, quam *exuſtionis* immunes, nativæ nimirum & pingues: ut ſunt Cretæ, atque Boli, nec non Terræ Figulinæ omnes, & Argillaceæ; quæ vero, quo plus exuſtæ & tenues ſunt, eo magis abſorbent. 2o. *Oſtracordemata* quælibet in cineres redacta: ut Conchæ marinæ, unde calx habetur, præſertimque Chelæ Cancrorum, Con-

chæ

chæ Oſtreorum, Corallia, Mater Perlarum, &c. 3o. Omnes partes *ſolidæ* & *fluidæ* Animalium *exuſtæ*, ſicut Oſſa, Cornua, Caro, Membranæ, &c. quæ in cineres redacta, *ſtyptica* ſunt, & *coagulant*; ut Hepar toſtum, Sanguis uſtus, &c. atque omnia quæ in cineres inſulſos redigi poſſunt. 4o. *Calces* Metallorum igne vehementi exuſtorum: ut Colcothar Vitrioli, quod ore aſſumptum ipſam coagulat Salivam; ſic & Vitriolum Martis igne ſummo calcinatum, ſi calidum applicetur Sanguini, eumdem inſtar lapidis durum efficit.

CAPUT VIII.

De Moventibus.

1. MOtus duplex in noſtris Liquidis conſiderari poteſt; unus, ſcilicet *inteſtinus* particularum, ad quem vero hic loci minime attendimus; alter autem quo Fluida noſtra per Vaſa, durante vita, circumaguntur. *Moventia* itaque [de quibus hic loquimur] ſunt illa, *quæ motum Liquidorum per Vaſa accelerant.*

2. Ad Motum Circulatorium Fluidi, requiruntur 4 conditiones; nempe, 1o. *Vis*

Vis Cordis in Fluidum, utpote a qua principium Motus pendet: Quum autem hæc non ſit continua, ſed interrupta, ne Motus pereat requiritur 2o. Arteriarum *contractio*: qua poſita, tum adhuc requiritur 3o. ipſius materiæ tranſmittendæ *fluiditas*; quæ nihil aliud eſt, quam facilitas receſſus partium a ſe invicem, abſque notabili reſiſtentia: 4o. Vaſorum *laxitas* ſive *libertas*, h. e. minima reſiſtentia verſus extrema, ita ut Vaſa ſe libere explicare & diſtendere poſſint. Quicquid ergo *vires* Cordis & Arteriarum, vel Liquidi *fluiditatem*, vel Vaſorum *dilatabilitatem* auget, idem quoque *Movens* eſt; præcipue vero illud quod Cordis *vires* adauget: per auctum enim Cordis Motum, major etiam fit omnium Humorum, ac proinde Liquidi Nervoſi, ſecretio; quod quidem Liquidum in Villos muſculoſos Cordis copioſius influens, ipſi novas addit vires, unde Humorum Circulatio magis adhuc promovetur, & acceleratur.

3. Claſſes antem *Moventium* ſunt *tres* ſequentes.

I. Claſſis continet [1] *Stimulantia* juncta, quæ, Nervos afficiendo, uberiorem Spirituum *ſecretionem* & *fluxum* promovent; unde major *vis* Cordi accedit:

dit : atque ſic in morbis languidis , apoplecticis &c. ubi Motus Circulatorius ſatiſcit, ſolemus Nervos, vel re quadam ingrata ſtimulando, vel pilos extrahendo, irritare. [2] Omnia *Stimulantia laxantia*, i. e., quæ Vaſa dilatabilia faciunt, ut Liquida facile admittere poſſint. (3) Quæcunque Sanguinem *attenuant* . (4) Omnia quæ *Acrimoniam* in Liquidis generant. (5) *Diluentia* quælibet . De his autem quinque capitibus jam quidem antea, ſuis in locis, egimus.

II. Claſſis continet quæcunque Sanguinis *motum* per Venas accelerant; inter quæ præcipuum locum obtinet Venarum *compreſſio* : hæc autem dupliciter fieri poteſt; nempe, 1o. Partes *fricando* ab extremis verſus Cor : huc vero pertinent Frictiones , Balnea , atque Fomenta tepida. (Confer PART. I. CAP. VI. *De Solventibus*, Art. 5.) 2o. Muſculos plurimum *movendo* : quod quidem multo magis prodeſt in Hydrope, Hypochondriaca & Hyſterica Paſſione, Pallore Virgineo ſive Chloroſi, &c. quam plurima interna Medicamenta ; Reſpiratione ſiquidem aucta, multum augetur Sanguinis velocitas, Vena utpote Pulmonali ab aere in Pulmonibus contento ſubinde compreſſa & depleta : hinc etiam *ſternutatio*,

cantus,

cantus, *tuſſis*, *riſus* Leucophlematicis valde proſunt.

III. Claſſis continet Remedia quæ *vitia* in Fluidis hærentia tollunt. Liquidum vero vel *copia* deficere, vel *craſſitie* nimia peccare poteſt. Si tanta ſit Liquidi *penuria*, ut ejus continuitas in Vaſis tollatur, neceſſario ſiſtetur ipſius motus: pars enim antecedens ſemper pelli debet a parte ſubſequenti; hanc autem deficere ſupponimus. Ergo Liquidum amiſſum in hac occaſione reſtitui debet: atque ſic homines calido temperamento præditos, non ſecus ac eos qui ſudoribus nimiis emaciati ſunt, Serum Lactis plurimum juvat; quoniam ſcilicet amiſſi Liquidi penuriam reſarcit. Jam vero, ſi Liquidum *craſſitie* ſua peccet, tum adhiberi debent Incidentia, Diluentia, & Attenuantia.

CAPUT IX.

De Siſtentibus.

S*Iſtentia* ſunt illa, *quæ accelerationis cauſas modo memoratas vel tollunt*, *vel minuunt*: talia ſunt quæ *ſtimulum* Nervorum ſedant, Vaſorum verſus extrema *laxitatem* tollunt, Sanguini

guini *craſſitiem* conciliant, ac Liquida *tenuiora* abſorbent; nec non quæ *motum* Muſculorum & Reſpirationis inhibent: Præterea nonnulla dantur quæ *ſtimulum* Nervorum *ſpecifice* deſtruunt; ut Opium; item, in Febribus intermittentibus, Cortex Peruvianus, &c.

PARS TERTIA

De Medicamentis in Solida et Fluida simul agentibus.

MEdicamenta quæ in *Fluida* & *Solida* ſimul agunt; ſæpenumero *varia* nomina & *diverſos* effectus ſortiuntur, prout huic, vel illi Corporis parti applicantur. Sic enim, ex. gr., *Radix Jalappæ*, Cuti applicata, inſtar *veſicatorii* agit: eadem, Glandulis Inteſtinalibus admota, fit merum *hydragogum*: ſi cum Theriaca & Opio detur, fit *ſudoriferum*; nam ad interiora pellitur: ſi Vitello Ovi admiſta vulneri externe applicetur, *detergens* & *dolorem excitans* evadit. Ita quoque, ſi circa Fauces vas aliquod nimi patulum ſit, adeo ut inde Liquidum

quidum extillet, China Radix in pulverem redacta huic vaſi opem affert.

Jam vero Medicamenta quæ tam in *Solida* quam in *Fluida* ſuas vires ſimul exerunt, commode ſatis ad duas Claſſes reduci poſſunt.

Prior Claſſis continet omnia illa, quæ Circulationem Sanguinis & Secretiones promovent; item ea quæ contrarium producunt effectum, ſcilicet, omnia quæ Circulationem & Secretiones retardant ac debilitant.

Poſterior vero complectitur omnia quæ promovent Excretiones e quibuſcunque Corporis noſtri partibus.

PRI-

PRIMA CLASSIS.

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM.

LIcet hæc Medicamenta in *duas* tantummodo Claſſes [uti mox vidimus] in genere dividi poſſint ; quoniam tamen ſuperius, nimirum in PROLEGOMENIS, CAP. XIII., eadem in *quinque* Claſſes diſtribuimus, (de quibus vero conferatur dictum CAPUT, pag. 132. & ſequ.) hunc etiam ordinem hic loci ſequemur.

Porro, quum ad *primam* Claſſem [juxta diviſionem ibidem expoſitam] referenda ſint omnia Medicamenta de quibus jam in I. & II. PARTE mentionem fecimus, quatenus ſcilicet actionibus combinatis agunt, ideo hæc impræſentiarum non repetemus. At vero, quoniam ad Claſſem hanc retulimus quoque Claſſem eorum quæ *Secretiones peculiares* promovent, idcirco ab iſta nunc incipiemus: Sub hac autem continentur imprimis *Galactophora*, & *Spermatopœa* ; de quibus igitur jam agamus.

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De Galactopœis, ſive Lac generantibus.

1. L*Ac* (Græce Γάλα) eſt ipſa *Chyli* materies, in Ventriculo elaborata, in inteſtinis ulterius ſubacta, intra Venas Lacteas abſorpta, per Ductum Thoracicum ad Venam Subclaviam deducta, & ibidem Sanguini commixta; hinc vero ad Cor dextrum, & mox ad Pulmones delata, ibique comminuta & accuratius Sanguini permixta; dein ad ſiniſtrum Cordis Thalamum, & inde per Aortam ejuſque ramos, diſtributa; quæ porro, quatuor aut quinque horis, aut longiori intervallo, poſt largiorem paſtum, Cruori e quacunque Vena, vel Arteria, detracto magna copia innatare deprehenditur, teſte LOVVERO (*a*); atque tunc in omnibus cum Lacte convenit: poſt illud vero tempus, per continuatum in Corpore circulum, ſenſim mutatur in Sanguinem. Pars autem hujuſce Chyli Lacteſcentis, a reliquo ſeparata, devenit ad Mammas, & ibidem proprio nomine *Lactis* inſignitur; quod

K pro-

(a) *Tractat. de Corde*, Cap. V. pag. m. 238.

proinde a reliquo Chylo diverſum non eſt, licet aliquando, propter ſitim a Nutrice toleratam, *ramoſius* evadat.

2. Jam vere *Galactopœà* dicuntur ea Medicamenta, *quæ Lac generant*. Hoc autem a Sanguine (ut modo diximus) immediate ſecerni vel inde clare patet, quod ſi Nutrix, jejuno ſtomacho, aliquid Liquidi colorati vel odorati bibat, intra breve tempus *Lac* ejus eodem utcunque colore & odore inficientur (*a*): ſi vero, per 12 horarum ſpatium, a cibo & po-

tu

(*a*) Unde & *Pharmacum* Nutrici propinatum (præcipue vero ſi fortius fuerit) ad ipſius Mammas ſtatim advehi, atque *Lac* inficere, exemplis manifeſtum eſt, quin etiam conſtat, Infantem, ſi prorinus ac aſſumptum eſt à Nutrice *Purgans*, Uberibus admoveatur, ſuctionemque continuet, donec nihil ſuppetat materiæ, certo *expurgatum* iri, Nutrice ſalva: Quod quidem experientia nos docet, vel ipſo jam aſſentiente HIPPOCRATE, (*Libr. 6. Epidem. Sect. 5. verſ. 51. Edit.* LIND.) qui ſic loquitur Γυνὴ, αἴξ, ἐλατήριον ἢ σικύον ἄγριον βεβρωκυῖαι, καὶ παιδίοισι κάθαρσις, h. e. *Mulier*, *Capra*, *Elaterium* (alii malunt *Elleborum* hic intelligere) *aut Cucumerem ſylveſtrem comedentes*, *Pueris Purgatio*. Hujus vero ſententiæ explanationem videris apud PROSP. MARTIANUM, præſtantiſſimum HIPPOCRATIS Interpretem, (*Commentar. p.* 353. *Rom.*) qui porro alibi (nempe, *Comment. in Lib. de Natura Pueri*, *pag.*

tu abſtineat Nutrix, ejus *Lac* adeo ſeroſum, ſive urinoſum, ob novi Chyli defectum, reddetur, ut infans illud plane averſat urus ſit. Idem etiam in febribus Nutricum accidit.

Hinc patet, quænam in noſtro Corpore *Lac* producant; nimirum, (1) Quæcunque *Chylum copioſum* generant. Alimenta vero iſtud præſtantia, ſunt omnia quæ *Chylo* ſimillima ſe præbent: talia ſunt, 1°. Lac recens & dulce; præſertim ſi Salis aut Sacchari pauxillo condiatur, quod quidem præſtantiſſimam Chyli materiem ſuppeditat. Jam vero ſæpe contigit, imprimis apud laute viventes, Matres (ob defectum Lactis, ortum a nimis frequenti Carnium uſu) ſuos Infantes non potuiſſe lactare; utentes autem hoc præſcripto, lætas redditas fuiſſe ſuorum Infantium nutrices. 2°. Cremor Lactis recens & dulcis;

43.) hanc in rem optime appoſitam hiſtoriam narrat, de quadam muliere, cui tale quid contigit: „ Quum enim, aſſumptô medicamento *purgante*, ſtatim porrexiſſet „ Puellæ anniculæ Mammam, hæc Infans „ adeo fortiter *purgata* fuit, ut de ſuper purgatione lethali dubitaretur., ipſi tamen „ Matri ne ſemel quidem albus ſubducta eſt; „ ſignum evidens, medicamentum ad mammas ſuctionis vi ſtatim raptum fuiſſe, &c. „

præſertim ſi Lac Nutricum nimis aquoſum ſit. 3°. Ptiſanæ omnes craſſiores ex Hordeaceis, ſive potius ex Avenaceis, cum Lacte coctis. 4°. Panatellæ quælibet, ſive ex Lacte, ſive ex Vino, ſive ex Cereviſia. 5°. Oryzata cum Piſtaciis, & ſimilibus farinaceis; item Emulſiones ex iiſdem. 6°. Juſcula Carnium non nimis craſſa; quæ vero fere ſtatim ad Mammas eunt. 7°. Ova recentia, variis modis parata. 8°. Cereviſiæ recentes, non diu fermentatæ, craſſæ & dulces. Ab his autem omnibus brevi ſecernitur *Lac*, quod poſt horæ ¼ commode ſumi poteſt ab Infante.

(2) Omnia, quæ *Chylum* generatum ad Mammas *derivant*: hæc autem ſunt illa quæ Chylificationem promovent; ut 1°. Stomachica, quæ augent Ventriculi robur, ita ut cum effectu ſeſe contrahat ad liquidi expulſionem: hinc obſervandum eſt, an Nutrix depravato Stomacho laboret. 2°. Splanchnica, quæ fluxum Bilis, Succi Pancreatici, & Inteſtinalis excitant. 3°. Muſculorum motus omnes; ut ambulatio, labores domeſtici, &c. Hæc omnia, Chylificationem promovendo, *Lac* copioſum ad Mammas derivant.

(3) Quæcunque *Lactis* excitant *effluxum*

xum ſeu *eductionem* e Mammis: etenim quo plus extrahitur, eo plus derivatur. Quædam autem dantur, quorum ope *Lac* per *eductionem* promoveri poteſt: talia ſunt ea omnia quæ Vaſorum Lactiferorum *reſiſtentiam* minuunt; ut 1o. Cucurbitulæ; 2o. Fomenta emollientia; ſæpius applicata; 3o. Frictiones; 4o. Suctiones. Quibus omnibus ſi Mulieres uterentur, hæc tenellis infantibus, Lacti propria ſuctione educendo imparibus, ex uſu forent. Ita quoque Catuli recens nati Papillæ butyro illitæ, magno cum effectu, applicari poſſunt. Jam vero calidiora, quæ vulgo huc annumerantur, ſtimulando ſolum agunt, ideoq; ad ſupra dictam indicationem proprie referenda non ſunt.

COROLL. Ex dictis autem patet, Nutrices illas quibus *laxa* eſt caro, aliis præcellere; quippe Chylum æque laudabilem generant, ac robuſtiores, & inſuper uberiori copia reddunt.

CAPUT II.

De Spermatopœis.

SPermatopœa ſunt illa, *quæ Semen generant*. Jam vero ad *Semen* conficiendum triplex Liquidum requiritur; nempe, 1°. Liquidum Proſtatarum, 2°. Verſicularum Seminalium, 3°. Teſticulorum, quod autem ſolum prolificum eſt, ut conſtat ex Eunuchis: quapropter Medicamentum *Semen generans* eſt illud, quod hujus Liquidi in Teſtibus *elaborationem* promovet: talia vero ſunt ſequentia.

(1) Omnia quæ *Chylum* benignum, ac proinde *Lac* & *Sanguinem* augent; hinc etiam Animalia Lacte copioſiſſime utentia, ſalaciſſima ſunt.

(2) Medicamenta quælibet *Relaxantia*, ſive reſiſtentiam in Teſticulis tollentia: talia vero ſunt Fotus, & Balnea calida; nec non omnia Oleoſa, ut Oleum Rutæ, &c. atque ex his Præparata, forma balſami, vel cataplaſmatis, Scroto applicata. Specifice vero laudantur pro Medicamentis *Spermatopœis*, varia Præparata ex Abrotano, Maro odorato, Ariſtolochia, Calamintha, Eryſimo,

Eryn-

Eryngio, Naſturtio aquatico, & hortenſi, Dictamno, Leviſtico, Origano Cretico, Nepeta, Petroſelino, Sabina, Serpyllo, Thymo. Hæc externe applicata Seminalem Humorem huc deducunt.

(3) Quæcunque *Nervoſum Liquidum* valde ſtimulant, interne ſumpta, atque *priapriſmos* producere ſolent: talia ſunt, Allia, Cepæ, Porri; nec non omnia quæ in ſecunda Claſſe numerantur; item omnia Gummi aromatica, ut Myrrha, Aloe, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Gummi Ammoniacum, Elemi, Tacamahaca; nec non Balſamum Peruvianum, Tolutanum, Copayba, (Canadenſe), Balſamum e Mecha ſive Opobalſamum; ut & Alimenta opipara, quæ, nimia copia aſſumpta, *ſatyriaſin* producunt. Vis autem horum omnium *ſeminifica* patet inde, quod hominibus a Gonorrehœa convaleſcentibus propinata, nocturnas pollutiones eis excitent.

Ad hanc Claſſem quoque referendi ſunt omnes Sales, (Nitro & Vitriolo exceptis) ut Borax, Alumem, Sal Marinus, Sales omnes Volatiles, & imprimis Oleoſi; omnes etiam Sapones; item Diuretica quælibet (Aqua ſola excepta); ſimul & Animalium

Olea, ut Caſtoreum; nec non Olea Aromatica Vegetabilium. Notandum eſt tamen, iſta non proprie *Semen* generare, ſed ſolummodo, Nervos ſtimulando, Seminis Secretionem promovere hinc igitur non danda ſunt, Senibus, utpote quibus Semen & Humor Nervoſus deficiunt. Hiſce tandem omnibus addi poſſunt Cogitationes Venereæ; unde nocturnæ pollutiones ſæpe fiunt; &c.

(4) Specifica a Veteribus laudata: qualia ſunt, Anethum, Fœniculum, Eruca, Ciceres, Satyrion; quæ omnia modo ſupra dicto operantur: Ita quoque Teſtes Animalium ſalacium, nimirum Hirci, Caballi, Galli Gallinacei, ut & Paſſeris Cerebrum, a Veteribus commendantur; ſed incerta ſunt, & forte vana.

SE-

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones Promoventibus.

CAPUT PRIMUM.

De Apophlegmatizantibus.

1. PHlegma vocatur lenta hæc & ſubalbida *pituitoſa* materies, quæ ſecernitur in Membrana *Pituitaria* dicta; quæ quidem inveſtit duos magnos Sinus Oſſis Frontis, Oſſa Genarum, Os Cribriforme, Criſtam Galli, Sellam Turcicam, Oſſicula omnia Narium, & Nares ipſas; (de qua vide Scheiderum in Tractatu *de Catarrhis*.) Notandum eſt vero, quod in nulla Corporis parte Vaſa Sanguifera magis nuda ſint, aut Nervi minus tecti, quam in hac Membrana; quin & ex hujus Membranæ ſitu clare patet, *Apophlegmatizantium* vim ſeſe in Cavitates Oſſis Frontis undequaque extendere: hinc a Veteribus dicebantur *Cerebrum Purgantia*, quaſi ad ipſum Cerebrum pertingerent: ſed de-

monſtravit Schneiderus, nihil ex ipſo Cerebro ad dictæ Membranæ Glandulas profluere; verum in iiſdem ſecerni materiem quamdam a Sanguine arterioſo, antequam hic ad Cerebrum deferatur; unde fit ut magis purus & defæcatus evadat: & revera materies hæc ubi primum ſecernitur, tenuis eſt & ichoroſa; brevi vero, vi caloris, incraſſam materiam, *mucum* dictam, inſpiſſatur.

2°. Medicamenta itaque ad *Apophlegmatizantium* Claſſem pertinentia, ſunt *Detergentia* omnia, *Diluentia*, & *Stimulantia*: qualia ſunt Aquoſa, Salina, Saponacea, Spirituoſa, Aromatica; ut Decocta aromatica, ſive cum aqua, ſive cum vino, ſive cum ſpiritu vini: & hæc adhibentur, 1°. forma *Errhini*, quod materiem per Nares educit: hujus autem uſus eſt optimus, ubi a cancro vel lue venerea aliquid morboſi in Naribus hæret; 2°. *Gargariſmi*, qui materiem e Faucibus educit: hic vero ſemper liquidus eſt; 3°. *Maſticatorii*, quod phlegma per Os educit, & plerumque conſtat ex cera & aromaticis mixtis; 4°. *Collutorii*, ſive id fiat per ſyringam, ſive per linteum, aut aliter; 5°. *Eclegmatis* ſeu Linctus, qui dum lente deglutitur, Fauces ſtimulat, indeque prodeſt; 6°. *Fumi*, qui ex Herbis omnibus

bus aromaticis, per fiſtulam, aut alio artificio, recipitur. Quum autem prima ſpecies ſola per Nares purget, quinque vero ſequentes per Os, hinc *Apophlegmatizantia* cuncta ſatis commode reduci poſſunt ad *Ptarmica* ſive *Errhina*, & *Sialogoga* ſeu *Salivam moventia*.

3. *Ptarmica* ſive *Sternutatoria* ſunt illa quæ, Sternutationem procurando, *mucum* e Glandulis Membranæ Pituitariæ educunt. Jam vero *Sternutatio* ſequenti modo peragitur: primo valde dilatatur Thorax, unde fit ut Aer magna copia Pulmones ingrediatur; qui, poſt aliquod tempus, a calore rarefactus, magna cum vi inde pellitur per anguſtias Narium; ibique in cava ſex ſinuum, (qui in utriuſque Naris ſpatium hiant) nec non in cellulas Oſſium quatuor Spongioſorum diſtribuitur; dumque per iſtas anguſtias aer pellitur, violenter in Membranam ruit, & *mucum* in Glandulis contentum movet, ac ſecum abripit. *Sternutationis* igitur hi ſunt effectus: 1°. Omnium foraminum & cavernarum Narium expurgatio: 2°. Pulmonum etiam purgamentum: 3°. Corporis validiſſima concuſſio. Hinc in morbis ubi Liquido Nervoſo motum conciliare oportet, Stenutatio optime conducit; ut

in Apoplexia, Scorbuto lento, nec non in Partu difficili, ubi matris vires deficiunt. Sternutatio autem nimis diu durans admodum fatigat, & aliquando convulſiones, quin & mortem ipſam inducere poteſt; hinc forſans ortus eſt mos ſternutantibus fauſta precandi.

4. Duæ ſunt *Errhinorum* Claſſes. *Prior* complectitur omnia illa, quæ mechanico modo vellicare poſſunt Membranam Pituitariam; ut ſunt pulvis, pluma, animalcula, ſanguis ibidem propter obſtructionem, ſive inflammationem accumulatus, &c.; unde quidem evenit, ut, incipiente gravedine, mucus Narium maxima copia exſtillare ſoleat. *Poſterior* vero continet omnia Acria tenuia & volatilia; quorum quodlibet quo acrius eſt, eo violentius operatur: ſic Hyſſopus levem excitat ſternutationem, Satureia paulo majorem, graviorem adhuc Piper, multo graviorem Euphorbium, at omnium graviſſimam Mercurius Sublimatus Corroſivus, qui homines in actu ſternutationis per plures horas detinet, etiamſi quantitate admodum exigua ſumptus fuerit.

5. *Sialogoga* ſunt Medicamenta quæ *Salivam* movent. Glandulæ porro quæ Salivam ſuppeditant, ſunt multiplices; nem-

nempe, (1) Glandulæ Salivales STENONIANÆ, Parotides dictæ; (2) VVARTHONIANÆ, ad majorem angulum Maxillæ inferioris ſitæ; (3) BARTHOLINIANÆ, ſub ipſa Lingua poſitæ; (4) SCHNEIDERIANÆ, ſive Palatinæ; huc etiam pertinent Tonſillæ, & Uvula; (5((Glandulæ Sublinguales, Buccales, Labiales.) (6) NUCKIANÆ Oculares, i. e., ad Oculum poſitæ, & ductu ſuo in Os hiantes (*a*).

Jam

(a) Harum omnium Glandularum accuratiorem vide deſcriptionem in *Inſtitut. Med.* clariſſ. AUCTORIS noſtri, *Cap. de Saliva*, §. 65. tum & apud NUCKIUM, *Sialograph. pag.* 8. *ad* 23. Porro hic loci notandum eſt, Glandulas *Oculares* NUCKIANAS ex iſto cathalogo expungendas eſſe, quippe quæ in Canibus quidem inveniuntur, ſed in Homine ſemper deficiunt. Verum enumeratis hiſce Glandulis Salivalibus, *novam* quaque cum *Ductu* ſuo *Glanduloſam Expanſionem* addidit, viginti abhinc annis, ABRAH. VATER, Med. Profeſſor *Vitteberge*; quam autem, injectionis ope, in *Lingua* Puellæ ſe detexiſſe perhibuit, & in *Programmate*, quod anno 1720. publici juris fecit, *Ductum* hunc ipſe vocavit *Salivalem novum*, *eumque præcipuum in Lingua excretorium Glandulæ inſignis*, *ad latera Linguæ*, & *ſub eadem ſitæ*, *itemque ſuper radicem Linguæ Epiglottidem*, *circa Glottidem*, *ſuper Arylænoideas uſque intra Oeſophagum expanſæ*. Hujus vero Glandulæ *Foramen* jam à

COL-

Jam vero *Sialogoga* ad tres Claſſes ſequentes reducuntur.

Prima continet ea quæ in Glandulas modo dictas *agunt*; qualia ſunt, 1°. Fotus, Frictio, & Suctio, vel interna, vel externa, harum partium: hinc porro Cataplaſmata ad Parotides applicata Os madere faciunt, & a ſuctione Tabaci Os humidum evadit. 2°. Omnia Apophlegmatizantia modo memorata. Notandum eſt autem hic ſummopere, quod hæc Medicamenta nunquam morbos curent Salivatione, ut plurimi opinantur; non enim Salivatio curat Luem Veneream; ſed ſubſequitur Salivatio, quia curari incipit morbus.

Claſſis ſecunda complectitur omnia illa quæ humorem in Os *derivant*, fluxum ejus in alias Corporis partes intercipiendo: obſervatur enim, quod ſi Viſcera quædam ſint obſtructa, ut Hepar, Lien, Pancreas; item Renes, Ductuſve Inteſtinales, tum ſemper Os madeat; unde Hypochondriaci *ſputatores* dicti ſunt: adeoque quicquid Lymphæ Secretionem in illis locis

COLLINS (*Anatom.* Tab. 2.); tum a MORGAGNIO (*Adverſar. Anatom* 1. Sect. 8. Tab. 1.); & ab HEISTERO (*Compend. Anat.* habetur.

cis impedit, habendum eſt pro *Sialogogo*; an autem bono vel malo, hic non quæritur.

Tertia continet ea quæ maſſam Sanguineam *ſolvunt*, ejusque ſic ſolutæ magnam copiam in Os derivant; qualia ſunt, 1°. Antimonium eo uſque per Nitrum fixatum, ut non valeat vomitum vel alvum movere, ſed nauſeam ſolummodo; hinc enim copioſam Salivam in Os derivat: quippe conſtat, quod omnia Vomitoria, priusquam Ventriculum ad contractionem moveant, producant nauſeam, quam autem ſemper comitatur Faucium inſolita humiditas. 2°. Mercurius, qui vero variis modis in uſum venit; nempe, (α) Mercurius crudus Corpori applicatus Salivationem excitat. Poteſt autem applicari, 1°. ſpecie linimenti, ut in Unguento Neapolitano: 2°. ſpecie fumi; ſi enim, v. gr., Hydrargyri grana 12 imponantur igni, fumum emittent, qui, ſi Naribus excipiatur, intra 2 vel 3 dies Salivationem excitabit: 3°. Sumi poteſt interne, ut in Pilulis BARBAROSSÆ, ad Salivationem excitandam, ſed ſolummodo parva quantitate, alioquin viam per Anum ſibi quæreret: 4°. Si multum, diuque tractetur manibus, inde poteſt excitari

Sali-

Salivatio, ut experientia nos docet; nam Aurifabri, qui Mercurio plurimum utuntur, ſæpenumero in Ptyaliſmum incidunt. (β) Mercurius per ſublimationem Salibus unitus, Salivationem movet; 1°. ſi parva doſi interne ſumatur; 2°. ſi Vulneribus vel Ulceribus externe immittatur; 3°. ſi Naribus attrahatur.

Ex dictis ergo patet, quod quacunque ratione Mercurius applicetur Corpori noſtro, Salivationem excitabit; & quidem eundem in nobis producet effectum, quocunque modo præparatus, niſi ſumatur cum aliqua re, quæ diſſolutionem ejus in Ventriculo ac Inteſtinis, & conſequenter tranſitum per Vaſa Lactea impediat: tum enim nequaquam Sputum movebit, ſed per Anum e Corpore diſcedet; ut obſervari licet in Cinnabari, & Æthiope minerali, quæ quidem ex Sulphure & Mercurio unitis & commixtis conſtant. Mercurius autem omnium Liquidorum ponderoſiſſimus eſt, quin etiam maxime diviſus & diviſibilis exſtat; ut patet ex ejus vi penetrante, qua omnia corpora, præter vitrum, permeat: ſingulæ quoque ejus particulæ, quantumvis minutæ, *ſpecificam* ſuam gravitatem, Fluidorum aliorum gravitate majorem, & totius molis ponderi

deri proportionalem., retinent, ut a Nevvtono demonſtratum eſt. Hinc ſi Mercurius cum aliis Liquidis ſit commixtus, & utriuſque motus ab eadem cauſa imprimatur, multo celerius feretur Mercurius, & diutius ſervabit motum ſuum, quam reliqua Liquida: quapropter illius particulæ in Fluidorum reliquorum particulas minus motas impingentes, eaſdem, vi quadam ab exceſſu velocitatis ſuæ orta, penetrabunt, diſcindent & comminuent, nec non majorem motum iis imprimeut. Hæc vero Mercurii in alia Fluida actio, licet ab ejus ſoliditate, tanquam a ſola cauſa, pendeat, augeri tamen poteſt, nimirum. ſi Mercurius in minutias redigatur; tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc agendi facultatem ab aucta ſuperficie accipiet. Mercurius autem in Corpore noſtro receptus non agit in Fluida, niſi in minimis Vaſis; quamdiu enim in Vaſis majoribus movetur, in guttas coit, nec Liquidis noſtris ibi interne permiſcetur; idem vero in Vaſa minima delatus, propter viarum anguſtias in minutias dividitur, & cum Liquidis noſtris probe commiſcetur. Unde conſtat, quod non immediate in Sanguinem agat, ſed in Lympham, utpote in Vaſis minimis conten-

tentam. Hinc etiam elici poteſt ratio cur in Corporibus obſtructis, ut in hominibus qui Lue Venerea, Hydrope, Scorbuto, &c. laborant, majori cum effectu operetur, quam in illis quorum Vaſa omnia aperta ſunt? Hujus autem rei notabile exemplum non ita pridem vidimus in homine quodam, qui Lue Venerea bis laboraverat, & toties curatus fuerat, quum vero tertia vice in eandem incidiſſet, curatio, propter cariem oſſium, Decoctis Aperientibus tentata fuit, & his incaſſum uſurpatis, adhibitus eſt Mercurius; qui tamen Salivationem nequaquam excitavit: ſed tandem, ſemianno jam elapſo, ægri corpus a leucophlegmatia, in quam inciderat, obſtructum, vim Mercurii, quantitate licet exigua applicati, ſtatim agnovit; unde quidem in Salivationem violentiſſimam incidit.

Porro ex dictis colligi poteſt, Mercurii in Corporibus noſtris recepti vim in eo conſiſtere, quod Fluidorum noſtrorum moleculas nimis inter ſe compactas dividat ac diſſolvat, & conſequenter obſtructiones tollat. Etenim quacunque ratione mechanica Liquida noſtra conterantur, comminuantur, conſtringantur, ita ut in partes admodum minutas redigantur, eadem

pa-

pariter apta & habilia redduntur ad facilem & copioſum fluxum in Vaſa lateralia Lymphatica, & proinde ad Salivationem. Mercurii autem effectum talem eſſe, qualem deſcripſimus, inde patet, quod ſi Saliva, vel Urina, in partes minutas dirimatur, ſive attritione, ſive ſolis aut foci calore, eundem emittat fœtorem ac Saliva Mercurio mota. Porro vis Mercurii multum promovetur, ſi ſtimulus aliquis addatur ipſi, v. g., ſi cauſtici aliquid aut acidi adjunctum habeat; tunc enim ſalivationes horrendas & purgationes intolerabiles producit. Notandum eſt denique, quod inepte aſſerant nonnulli, partes Mercurii lateribus Vaſorum adhærere, quum ſit corpus maxime mobile.

CA-

CAPUT II.

D Expectorantibus.

1. **E***Xpectorantia* ſunt illa, *quæ materiam morboſam in Bronchiis Pulmonum hærentem, per Laryngem expellunt*. Ad hoc autem 4 requiruntur conditiones; nempe, 1°. Ut materies ibi contenta reddatur mobilis & meabilis, ac proinde ut partes ejus fluidiſſimæ non diſſipentur, ne poſtea materies ſit viſcida, tenax, & inextricabilis: hinc ergo nimis Calida & ſtimulantia nocent. 2o. Ut viæ aperiantur, detergeantur, & lubricentur. 3°. Ut materies ad excretionem provocetur; quod quidem optime fit per Tuſſim; ad quam excitandam, ſtimulus & vires ſufficienter requirentur. 4o. Ut Vaſis infarctis concilietur quies, qua luxari poſſint; etenim ſi continuo irritarentur, humor e Glandulis Aſperæ Arteriæ perpetuo ejiceretur cum ſenſu doloris.

2. Medicamenta itaque *Expectorantia*, quatenus ad quatuor haſce conditiones requiſitas pertinent, in 4 Claſſes etiam dividuntur.

Prima Claſſis continet *Stimulantia* omnia

omnia *aromatica* , *amara* & ſimul *oleoſa blanda* ; ut ſunt , Abſinthium , Carduus benedictus, Marrubium, Hyſſopus , Majorana , Helenium , Pulegium, Valeriana, &c. Huc etiam ſpectant Sulphurea cum Alcalinis mixta ; omnia Saponacea fixa , ut Sapo Venetus , in pilulis , vel cum lacte ſumptus , omnes Sapones volatiles oleoſi ; Sales volatiles , & fixi ; ac in genere cuncta *Stimulantia* & *Diluentia* ſimul.

Secunda Claſſis continet *Aperientia* & *Detergentia* ; ſicut Olea. blanda Papaveris , Amygdalarum , Olivarum , &c. itemque Mel ; quod quidem aperit , incidit , attenuat , deterget , ac lubricat . Huc quoque pertinent Emulſiones , Sapones , Vitelli Ovorum cum Oleoſis ; atque Saccarum , ſaltem parciore doſi ſumptum : licet enim hoc a quibuſdam improbetur , attamen eſt Sal rectificatum , nec balſamo noſtro naturali adeo pernicioſum eſt , ac nonnulli opinantur . Huc ſpectat etiam Manna , quæ optime lubricat . Hujus loci quoque ſunt Balſama ; ut Terebinthina , Balſamum e Mecha , Peruvianum , Tolutanum , &c. Gummi Elemi , &c. quæ agunt ſtimulo aromatico & oleo lubricante . Huc denique pariter pertinent Decocta omnia laxantia & emollientia.

Tertia Claſſis continet ea quæ *Tuſſim* excitant ; ut Vinum , Acetum , Spiritus acres , & Errhina . Hinc patet , cur Hippocrates in Vomica , die critico inſtante , vel Vinum, vel Acetum , vel utrunque ſimul , vel Oxymel , permiſto Pipere , dederit.

Quarta Claſſis tandem includit *Demulgentia* , *Anodyna* , & *Narcotica* ; quorum præcipuum eſt Opium : quando enim Aſpera Arteria ſemel excoriata eſt , facile in tuſſim violentam , & ſpaſmos , non niſi Opio compeſcendos , impellitur.

CAPUT III.

De Purgantibus per Alvum.

Purgantia per Alvum ſunt illa Medicamenta , *quæ , vivo Corpori vel externe vel interne applicata, materiem morboſam per Inteſtinum Rectum evacuant* . Medici ab omni tempore ea vocavere *Purgantia* , quæ per Inteſtinum ultimum materiam impuram expellunt : per *impurum* autem intelligebant quicquid inimicum eſt Naturæ ; & per *Naturam* , omne quod ad Vitam & Sanitatem neceſſarium

ſarium eſt, i. e., Functiones vitales, naturales, & animales bene conſtitutas: ergo materies *impura* iis erat; quicquid haſce Functiones lædit.

2. *Purgatio* eſt *excretio per Alvum eorum omnium, quæ ex aliqua Corporis parte per Inteſtina fluere poſſunt*. Conſiderandum eſt itaque, 1o. Quænam & quotuplex materia ſit, quæ in Inteſtinis reperitur? 2o. A quibus locis adveniat? 3o. Quotuplex ejus natura ſit? 4o. Quanta copia ad Inteſtina fluere poſſit ex reliquis Corporis partibus? Unde quidem videbimus, totum fere Corpus per Inteſtina *expurgari* poſſe.

3. Claſſes eorum quæ in Inteſtinis contineri, indeque *expurgari* queunt, ſunt 7 ſequentes

I. Claſſis includit omnia quæ *deglutiuntur*; qualia ſunt, 1o. Aer: hic vero ſe permiſcet cum Saliva, Liquore Oeſophagi, ac precipue Muco Palatino, qui eum inviſcat: quod autem cum his permiſceatur, eorum ſpuma docet, & idem demonſtrat Antlia Pneumatica; quod vero deglutiatur, patet utique ex torminibus, ab eodem; in Inteſtinis rarefacto, ſæpenumero excitatis. 2o. Omnis Saliva, Mucus, aliique Humores ſecreti ex Naribus, Faucibus, Palato,

Palato, Membrana Pituitaria, &c. quorum vero tanta copia eſt, ut quandoque catharſin moveant, ſicut fit in Diarrhœa Catarrhali, quo in caſu ad libras aliquot, intra 24 horas, aliquando fluunt. 3o. Ciborum & Potulentorum omnia genera.

II. Continet *reliquias* omnes ex Cibo & Potu; nullus enim Potus deglutitur, (Aqua forſan puriſſima excepta) quin Fæces aliquot relinquat, ut patet in infantibus ſolo Lacte utentibus, & in ægris ſolis Juſculis victitantibus: ultima quippe Rerum omnium ſolida, ut patet ex Chemia, vix ſeparabilia ſunt; hinc a Viſceribus in eas minutias redigi nequeunt, ut Vaſa Lactea ingredi poſſint; igitur hæ particulæ in Inteſtinis coacervatæ Stercus conſtituunt. Præterea ex partibus fluidis Ingeſtorum generantur Fæces; quatenus ſcilicet Viſcerum vis non poteſt Ingeſta ita ſubigere, ut Solida omne ſuum Liquidum deponere cogantur, ſive ut Liquidum adeo bene ſubactum & diviſum ſit, ut totum intra Lactea recipi queat. Hinc etiam ſolvitur Problema, cur duo homines Cibis iiſdem utentes, tantum ab invicem, quoad excretionem Alvi, aliquando diſcrepent, ut unus ſingulis, alter vero non niſi alternis

ternis forſan diebus ventrem deponat, licet uterque ſatis ſanus videatur & ſit?

III. *Bilem* includit duplicem, ſcilicet, *hepaticam*, & *cyſticam*. Quod autem hæ continuo in Inteſtina fluant, præſertim *hepatica*, (quippe *cyſtica* non omni momento fluere poteſt, ob ſitum & inactivitatem ſui Receptaculi, niſi a Stomacho repleto, aut motu fortiori Viſcerum prematur) quiſque facile percipiet, ſi modo conſideret, quod Excrementa ſemper flava ſint, niſi in Ictero; tum enim albeſcunt, ob Ductus Bilis obſtructos. Sed quomodo, intra 24 horas, tanta ejus copia excerni queat, ut ad 3 libras aliquando aſſurgat, non niſi ex ſequentium conſideratione patere poteſt; nempe, 1°. Quo velocitas Liquidi ad Glandulam appulſi eſt major, eo etiam ſecretio. 2°. Ut moles unius Glandulæ ad molem alterius ita, ceteris paribus, eſt ſecretio. Quanta vero ſit Glandula, ubi Bilis ſecernitur, nimirum Hepar, videri poteſt apud Glissonium, *Tract. de Hepate*, & Warthonum, *Adenograph.* (ac præſertim apud Bianchium, *Hiſtoria Hepat.*) unde quidem colligere poſſumus, quod Hepatis ſecretio ſit ad ſecretionem Parotidis, ut 3 ad 1. 3°. Jecoris Emiſſarium magnum eſt & pa-

tulum; 4°. Huic Emiſſario nihil obſtat.

IV. Continet *Succum Pancreaticum*, qui tenacitate, ſapore, odore, &c. Salivam plurimum refert; Glandula quoque eundem ſecernens, nempe *Pancreas*, à Glandulis Salivalibus non niſi magnitudine differt: Hæc enim Glandula habet Emiſſarium ſatis magnum, unde Liquidi ſui ingentem copiam in Inteſtina defert: atque ſic, habita comparatione hujus Glandulæ cum Salivalibus, quæ, in naturali ſuo ſtatu, Salivam ad ℥ 12, ſpatio 24 horarum, Mercurio autem ſtimulatæ, ad 2 librarum quantitatem, ſecernunt: item comparatione facta Arteriæ Carotidis cum Cœliaca, quarum hæc ſe habet ad illam ut 2 ad 1, atque Ductus Pancreatici cum Salivalibus, ad quos ille ſe habet ut 2 ad 1; inde colligi poteſt, quod *Pancreas*, in naturali ſuo ſtatu, Succum ad ℥ 27, ſpatio 24 horarum, ſtimulatum autem, ad librarum IV quantitatem emittat. Jam vero triplici ratione augetur Glandulæ ſecretio: 1°. Quum augetur Glandulæ magnitudo; de qua vide Wharthonum: 2°. Quando Liquidi ad ſecretionem proclivitas major ſit: 3°. Quum a continua Liquidi expreſſione minuitur reſiſtentia in cavo Glandulæ;

dulæ ; unde ſequitur copioſior Liquidi in eandem influxus, ut in Mammis Lactantium apparet. Hinc facile reddi poteſt ratio, cur tanta Liquidorum copia quandoque ab Inteſtinis excernatur in Diarrhœa ? Quia ſcilicet, inter alios, *Succus Pancreaticus*, qui in ſtatu ſano redit in Sanguinem per Vaſa Lactea & Venas Meſeraicas, obſtructis iſtis Canalibus, neceſſario per Anum ejicitur.

V. Complectitur *Succum Glandularum Inteſtinalium* ; quarum continuitatem per totam Inteſtinorum ſeriem demonſtravit PEYERUS : quanta autem earum ſit copia, facile concipi poteſt ex Inteſtinorum longitudine, hominis altitudinem ſexies ad minimum ſuperantem.

VI. Includit omnia in Inteſtinis *præternaturaliter* hærentia ; quæ vero vel *Fluida* ſunt, vel *Solida*. Porro *Fluida* in Inteſtinis *præternaturalia* ſunt ſequentia. (1) *Pus* omne ; quod vero ſemper eſt effectus inflammationis : hæc autem eſt ſtagnatio Sanguinis Arterioſi in Vaſis minimis capillaribus, Sanguine a tergo urgente, cujus quidem effectus eſt *contritus* Vaſorum minimorum, & mutatio materiæ rubræ, tum & ipſorum Vaſorum, in albam materiem, *Pus* dictam : Jam

vero poteſt generari Pus illud, de quo nunc agimus, in Liene, Hepate, Pancreate, ipſis Inteſtinis, aliiſque partibus. Inde huic quæſito reſpondere poſſumus, cur tanta *Puris* copia quandoque dejiciatur? & undenam? Nimirum, poteſt provenire ex Liene, per Vaſa Epiploica ad Hepar ducentia, & hinc; per corroſum Ductum Hepaticum, ad Inteſtina deferri; (de tali Pure ſcripſit HIPPOCRATES) vel ex Hepate, aut Pancreate, per Ductus proprios, vel tandem ex Inteſtinis ipſis. Hinc etiam ſolvitur Problema illud notiſſimum, ſcilicet, quomodo *Empyema* per Alvum ſolvi queat? Nempe, quia Pus Diaphragmati incumbens, loca vicina afficit, exedit & perforat Diaphragma, dein Hepar, aut Inteſtinum Colon, corrodit & ingreditur. (2) *Sanguis*; qui vero interdum effluit magna copia, idque ſæpenumero poſt Purgantia male adhibita, vel in Dyſenteria: hic autem provenire poteſt ex variis Emiſſariis, quorum duo maxime notanda ſunt, ſcilicet, 1o. Ductus Communis Hepatis, qui quinque ramos ab Hepate accipit, & unum a Veſicula Fellea: ſi ergo ſtructura Hepatis ita lædatur interne, ut verum fiat vulnus, idemque in aliquo ex Ductibus Biliaribus

hiet,

hiet, tunc Sanguis magna copia in Inteſtina defluet, indeque aliquando proveniet Dyſenteria. 2°. Ductus Pancreaticus, per quem, læſa Pancreatis textura, Sanguis excerni poteſt: hoc vero ſæpe fit, cum homini Pancreate skirroſo laboranti, Catharticum exhibetur, ſiquidem per Catharticum augetur Circulatio, & inde Vaſa juxta skirrhum ſita valde premuntur, tandemque rumpuntur; unde diræ hæmorrhagiæ, ut ſatis norunt Chirurgi. Præter hoſce duos Ductus Inteſtinorum cavitati Sanguinem ſuppeditantes, aliquando dantur quoque & alii, ex quibus Sanguis effluere poteſt in Inteſtina; ut 1°. Oeſophagus & Ventriculus læſi. 1°. Lien ipſe, unde, ſi modo skirroſus fiat & inflammetur, poſt 3 vel 4 dies, Sanguis evomitur, aut per ſedes amandatur: hæc equidem fuit Veterum opinio, verum Sanguis ex Liene per Hepar tranſit. Sanguis autem grumefactus e Ventriculo profluens, Ulcus vetus denotat, præſertim ſi grumi iſti donentur ſuperficie ex una parte convexa, a figura Ventriculi orta: Stomachus enim liquida & ſolida diu retinere poteſt, ut patet ex cibis nimia copia deglutitis; qui vero poſt 12 horas putrefacti redduntur. (3) *Ichor*, e Vaſis

 Lym-

Lymphaticis ruptis proveniens : conſtat enim, ex anatomicis, hæc Vaſa ramos ſuos in formam conicam diſpergere ; unde in iis etiam inflammationes oriri queunt, licet non rubræ, attamen cum dolore, Lymphæ vero ſtagnantis pars tenuior facile poteſt tranſire, dum craſſior ſtagnando acris evadit, & *Ichoris* nomine donatur, qui puſtularum & Scabiei cauſa eſt. Hinc patet igitur, quod ex Vaſis Lymphaticis, in Abdomine copioſis, ſat magna deferri queat Ichoris copia. (4) *Lympha* ipſa extravaſata a Vulneribus Vaſis Lymphaticis inflictis.

Solida autem *præternaturalia* in Inteſtinis contenta, ſunt ſequentia. (1) *Pinguedines* inſtar Lardi ſciſſi ; quæ vero ab infarctis concretiſque, per glüten mucoſum. Alimentis procedunt. (2) Tunicæ internæ Inteſtinorum *filamenta*, *carunculæ*, & quaſi *parvæ glandulæ* : tales autem reſolutæ Fibræ oriuntur ab Inteſtinorum interna Tunica, per particulas acres & venenatas exeſa, reſoluta, & abraſa. (3) Quoniam omnia noſtra Vaſa, quæ nondum cartilaginea facta ſunt, indeterminatam dimenſionem habent, ut videmus in Varice, Aneuriſmate, &c. ideo, ſi cauſa ſufficiens

ad-

adſit, ſummopere dilatari poteſt Ductus Hepatis, Pancreatis, &c. Hinc igitur ſi hæreat aliquid in Viſceribus e quibus exeunt iſti Ductus, quod ibi poſt gangrænam, vel ulcus, remanſerit, per illos ad Inteſtina deferri poteſt: v. gr., ſi Hepar gangræna afficiatur, partes ejus *ſolutæ* per Ductum Hepaticum dilatatum tranſire queunt; Jecur autem aliquando inflammari, dein inflammationem iſtam in apoſtema aut gangrænam abire, FORESTUS & TULPIUS teſtantur. (4) *Inteſtina* quoque ipſa valde inflammata gangræna affici poſſunt, & fruſtulatim expelli. (5) *Aphthæ* ſæpe etiam per Alvum expurgantur. (6) *Lumbrici* ſeu Vermes, aliaque Animalia inde nonnunquam exeunt.

VII. Claſſis denique continet *Lympham* alioſque Liquores, qui, extravaſati, receptacula ſibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur: hi quippe, vi Catharticorum, per ſedes interdum a Corpore amandantur: qua vero ratione iſtud fiat, vix dici poteſt; fieri tamen certum eſt: nam in Hydrope, a Cathartico exhibito, magna quandoque Lymphæ copia, ſubſequente Ventris detumeſcentia, expellitur.

Porro ex ante dictis ſequentia inferuntur *COROLLARIA* :

COROLL. I. Per Inteſtina expelli poſſunt corpora valde *diverſa* , & ex *quacunque* Corporis noſtri parte : ſiquidem omnia Purgantia minuunt reſiſtentiam in Vaſis quæ Inteſtinis proxima ſunt ; unde , vi Atmoſphæræ , eo deducitur plus Liquidi ; quod fit etiam a contractione aut elaſticitate Vaſorum : ſi vero , per violentas purgationes reiteratas , valde minuatur reſiſtentia in Inteſtinis , omnis Lympha ad eorum Vaſa inanita deducetur ; ideoque ejuſdem fiet excretio . Quapropter ex omni Corporis parte , per *Cathartica* , Lympha poteſt expelli .

COROLL. II. Hujus copia tanta quandoque poteſt eſſe , ut pene fidem ſuperet .

COROLL. III. Liquida , quæ naturaliter in Inteſtina deponi , indeque in Venas , per Vaſa Lactea , vel Meſeraicas Venas , ſecedere ſolebant , ſi modo recta verſus Anum ferantur , *excerni* poſſunt ad quantitatem librarum IV , aut plus , 12 horarum ſpatio . Ex. gr. deglutiamus, per 12 horas , omnem noſtram Salivam , Mucum , & Liquorem Oeſophagi ; & hæc

ad

ad Ventriculum medium perveniant, ibi ℥ x circiter conficient; Ventriculus autem xi circiter Liquidi ſui uncias ſuppeditabit, tum Glandulæ Inteſtinales libram i, Pancreas ℥ xi, Hepar quoque ſuum reddet; ex quibus omnibus ſimul ſumptis, habebimus 4. circiter libras. Unde videmus, quod totus Homo brevi tempore per Alvum poſſit *expurgari*.

COROLL. IV. Septem ante dicta *Secretorum* & *Excretorum* genera poſſunt; vel ſtagnatione, vel permiſtione, adeo *mutari*, ut dignoſci nullo modo queant: ita quippe Mucus Narium, ubi primum excernitur, eſt Lympha tenuis; brevi vero poſt ſic inſpiſſatur, ut evadat cruſta dura & fere cartilaginea.

COROLL. V. Quædam horum *vi* multo *minori* expelluntur e Corpore, quam alia: Fæces enim a cibo relictæ, *motu* Inteſtinorum *periſtaltico* facile detruduntur; adeoque vi Viſcerum naturali, abſque ſtimuli ope, expelluntur. Jam vero ad Liquidum *extravaſatum* educendum, plus requiritur quam Motus Periſtalticus; nempe, 1°. ut attrahatur in Inteſtina: ad quod autem requiritur: 2°. ut Vaſa vicina illud recipiant: ad hoc vero iterum oportet, 3°. ut Vaſorum iſtorum re-

ſiſtentia minor fiat, quam vis quæ Liquidum in eadem impellit. Quicquid ergo ſatis minuere poteſt Vaſorum reſiſtentiam, efficiet ut Vaſa Liquidum receptura ſint; reſiſtentia vero minuitur ſufficienter ab aliqua cauſa, quæ Vaſa emungit & inanit: hujus autem cauſæ vis debet eſſe major vi Viſcerum naturali; nimirum ut Vaſa fortiter ſtimulet, & in ſecretionem perducat. Major igitur, minor-ve, expulſionis facilitas omnino pendet a varia materiæ expellendæ diſtantia ab Inteſtinis: ita Stercus facilius movetur, quam Liquor Pancreaticus; hic vero facilius, quam Lympha extravaſata.

COROLL.VI. Vires expultrices, quæ (ut in *præcedente Corollario* patet) variæ ſunt pro varia materiæ expellendæ diſtantia, omnino pendent a *ſtimulis* quibuſdam. Stimuli autem iſti tales ſunt, ut ſua figura & ſoliditate moleſtiam quamdam creent: ſic in Oculo arena motum convulſivum ſtatim excitat, quo motu Glandulæ comprimuntur, & ex iſta compreſſione evacuantur; unde quoque novo Liquido ingreſſus facilis conceditur, Eadem ratione ſe habet *Purgatio*; v. gr., ſi quis ſolo Pane albiſſimo veſcens, alvumque quotidie ſemel tantum exonerare ſolitus, comederet Panem

nem furfuraceum, tunc ſane bis terve de die, & quidem aliquando cum torminibus, alvum deponeret; quia particulæ furfuraceæ, indiſſolubiles ratione ſuæ molis & figuræ, Viſcera vellicarent, & in contractiones agerent. Eodem modo operantur etiam alia, ut Uvæ, &c.

4. Perſpectis jam iis quæ in Inteſtina *naturaliter* & *præternaturaliter* deferuntur, videndum eſt jam quid in genere requiratur ut *expellantur*.

Requiſita autem ad *expulſionem* materiæ ſunt 6 ſequentia.

Nimirum, (1) Requiritur, ut *via* ſit *aperta*: per *viam* autem intelligimus continuam cavitatem ab Ore uſque ad Anum. Hæc vero duplici ratione claudi poteſt; nempe, 1o. A mutata ipſius figura: quod quidem fieri poteſt, ſi una pars aliam ingrediatur, ut in Paſſione Iliaca; aut ſi Meſenterium per inflammationem ſeparetur ab aliqua Inteſtinorum parte; vel tandem a motu Inteſtinorum ſpaſmodico. 2o. A materia quadam in Inteſtinis hærente; v. gr. quando ſtercora indurantur, ope materiæ glutinoſæ, in ſubſtantiam duram & fere lapideam, ut interdum in Fœminis, gravidis præſertim, fieri ſolet; vel cum aliquid duri hæret in Inteſtino

Cæco, Valvulam ibi poſitam claudens; vel quando ſkirrhus naſcitur in Inteſtinis.

(2) *Viæ lubricitas* requiritur: poſuit enim Deus in toto Inteſtinali tractu *ſmegma* quoddam, ut Fæces, partis liquidioris expreſſione areſactæ, facile perlabi poſſint, nec immobiles maneant alicubi hærentes. Si vero *ſmegma* illud deficit, adſtringitur tunc alvus; unde vis longe quidem major ad Fæces dedrudendas requiritur: itaque aſſumi debent, in hoc caſu, Mel, Manna, Oleum, Saccharum, &c. Hinc in Aphthis alvus, quæ tunc temporis ſtrictiſſima eſt, laxa redditur Clyſteribus glutinoſis, mellitis, ſaccharatis, & ſimilibus.

(3) Requiritur *Contractio* Fibrarum muſcularium *ſpiralium*, quæ Inteſtina per totum ipſorum tractum ambiunt, &, dum agunt, Vaſorum latera verſus centrum urgent; item *Contractio* Fibrarum *longitudinalium*: nullum enim Medicamentum Purgans agere poteſt, quin hoſce motus augeat, acceleret, roboretque ſtimulando; quod quidem ex doloribus patet, qui a Purgantibus oriuntur.

(4) Oportet ut *motus* omnium partium Reſpirationi inſervientium ſit *auctus*: hunc autem *auctum* dico: quia

quia naturaliter neque Fæces neque Urina expelluntur ſine quadam reſpiratione; iſtud enim patet ex Infantibus in Utero hærentibus, qui ſi, fractis involucris in partu non admodum proſpero, aerem hauriant, alvum deponunt, & fœdant Matres. Cæterum videmus, quod cum aliquis alvum deponit, magnam aeris copiam hauriat, ſtatimque Glottidem claudat; tum autem aer rarefactus diſtendit Pulmones, hique Diaphragma deorſum pellunt; interim decem Abdominis Muſculi ſeſe contrahunt, indeque Inteſtina preſſa Fæces foras expellunt: verum ſimul ac Pulmones remittuntur, remittitur etiam & Abdomen, deſinitque depoſitio Fæcum. Hinc perſpicimus, cur in Ægris morituris effectus *Purgationis* fruſtra expectetur; deficit quippe Reſpiratio tunc temporis.

(5) Materiæ alicujus in ipſis Inteſtinis *præſentia* requiritur.

(6) Oportet ut hæc Materia ſit *meabilis*, i.e., ut facile *propelli* queat.

Hæc vero ſemper requiruntur ut *Purgatio* recte procedat: ſi autem, ob unius defectum, non ſuccedat Purgatio, defectus iſte per Remedia appropriata tolli debet. Itaque, (α) ſi *via* vel ſkirrho vel inflammatione *obſtructa*

ɛta ſit, Venæ-ſectio adhibenda eſt. (*β*) Si deſit *lubricitas*, vel Melle, vel Oleo, vel Clyſmatibus glutinoſis procuranda eſt. (*γ*) Si deficiat *contractio* Muſculorum, reſtituenda eſt leni ſtimulo Fructuum horæorum; ſi vero iſte defectus ab Animi deliquio oriatur, tum Cardiaca juvant. (*δ*) Si transfluxus impediatur propter *cruſtas* Inteſtinis adnatas, adhibeatur Balneum Aquæ frigidæ: atque ſic quod per Poros Cutaneos excerni ſolebat, determinabitur verſus Inteſtina; unde ſolventur *cruſtæ*, & Purgatio bene procedet. (*ι*) Si nihil Inteſtinis inſit, nihil etiam inde poteſt *educi*: hinc Hominibus per duos tres-ve dies jejunantibus non danda eſt Purgatio; quia nullum hoc in caſu habitura foret effectum, ſcilicet ob debilem reſpirationem, & materiæ penuriam. (*ζ*) Si materia adeo *dura* ſit, ut moveri nequeat, per potum Aquæ & Olei, diu continuatum, reſolvi poteſt.

5. Jam vidimus quænam materia in ipſis Inteſtinis *naturaliter*, & *præternaturaliter* hærere ſoleat, & quænam verſus ea derivari poſſit; cumque multiplex ſit, inde facile patet, Medicamentorum, ad illam expellendam deſtinatorum, nomina neceſſario varia eſſe.

At-

Atque ſic (1) *Eccoprotica* dicuntur illa, quæ ſolummodo *Fæces Alvi*, h. e., reliquias naturales Ingeſtorum Stomachi & Inteſtinorum expellunt, nec aliquid ex aliis Corporis partibus in Inteſtina derivant : talia vero ſunt ea quæ *vias* aperiunt. Huc igitur pertinent Oleoſa, Diluentia, & Clyſmata : requiritur autem ut levis aliquis ſtimulus his addatur ; qualis eſt Salinorum & Aromatum blandorum. ſtimulus. (2) *Phlegmagoga* nuncupantur illa, quæ *Pituitam* per Alvum educunt. Porro *Phlegma* ſive *Pituitam vitream* vocarunt Veteres, omne Liquidum Sero craſſius, ut eſt Mucus Narium ; itaque, ſi ex apparentia deſcribatur, omnis materia ſubalbida, limpida, & tenax inſtar albuminis Ovi, (quam vero magis ſtricte *Pituitam vitream* dixere Veteres) erit *Phlegma* : quod quidem ex triplici materia conſtat ; nempe, 1°. Ex materia inquilina Stomachi morboſa : hæc autem eſt materies nata ex quibuſdam Glutinoſis hærentibus in Stomacho, vel ex Villis eminentibus, a Liquido illo Ventriculi mucuſo, per acredinem & vehementem ſtimulum, abraſis, 2°. Ex Muco deglutito, cujuspræſentia in Inteſtinis nemini non nota eſt. 3°. Ex tali materie per ſtas

gna-

gnationem aut permiſtionem producta: ſtagnatione enim & permiſtione mirabiles maſſæ produci poſſunt; ut videre eſt in Boneti *Sepulchreto Anatomico*, *Cap. de Morbis Inteſtinorum*. Hinc vario opus eſt ſtimulo, ut expurgetur Phlegma: quippe ſi Mucus ſolummodo naturalis expurgandus ſit, facile Eccoproticorum ope eliminari poteſt; ſed ſi homini Viſcera ſint debilia, majori ſtimulo indigemus, qualem Phlegmagoga ſuppeditant.

(3) *Cholagoga* vocantur ea, quæ tanta vi ſtimulant, ut non modo *Mucum* expellant: verum etiam, a Vaſis Meſentericis recepta, ſolutionem & motum Sanguinis in *Hepar* augeant, vel, ſtimulando Vaſa, fluxum Sanguinis uberiorem verſus Hepar promoveant: talia vero ſunt ſemi-cauſtica; ut Scammonium, Jalappa, Mercurius, &c. quæ *Bilem* ex Hepate in Inteſtina deferunt, & inde expellunt.

(4) *Hydragoga* ſunt illa, quæ non ſolummodo *bilem*, ſed & *Mucum Inteſtinalem*, & ipſum *Succum Pancreaticum* expellunt; idque, 1°. Impediendo ne quidquam eorum quæ in Lactea redire ſolebant, eadem ingrediatur; & hoc fit interdum a leviſſima cauſa: ambulet enim aliquis ſub

Ju-

Jove frigido, indeque Pedibus frigeat; tum illico totum Corpus ejus, Glandulæque Inteſtinales & Abdomen frigore conſtringentur, Ductus Excretorii emungentur; Ductus vero qui Liquida in Sanguinem deferunt, claudentur; hinc ergo refluxus prohibebitur, orienturque Ventris tormina, h. e., ſpaſmodicæ contractiones: jam vero promovebitur Liquidi trajectus per Inteſtina; unde tandem evacuationes *ſeroſæ* ſubſequentur. 2°. Augendo Liquidorum, imprimiſque Succi Pancreatis & Glandularum Inteſtinalium, ſecretionem: quod vero fit minuendo Vaſorum Secretoriorum reſiſtentiam, ſimul & motum Liquidi, cum ſpecialis, tum generalis, per totum Corpus augendo. Quæ autem hæc efficiunt, cauſtica ſunt & Venena; ut Helleborus albus, & niger, Euphorbium, Lapis Infernalis, Luna Purgans Boylei vel Angeli Salæ, &c.

(5) *Melanagoga* denique ſunt ea, quæ *materiam atram* per Inteſtina educunt & foras amandant. Ceterum hæc atra materies vario odore, ſapore, acrimonia, & tenacitate, gluten referente, donatur; Veteres autem eandem *Bilem atram* vocavere: cum enim obſervarent, talem materiam

riam ab hominibus Melancholia & tumido Liene laborantibus, quibus Purgans forte exhibitum erat, dejici; inde concludebant, iſtam materiem ex *aduſto* Sanguine collectam eſſe, & in Liene, tanquam in cloaca, depoſitam; unde quidem per Vaſa huic operi propria, ſed incognita, eandem in Inteſtinorum cavitatem deferri voluerunt: notum autem eſt, quod quicquid Lien in ſe recipit, idem rurſus, per Vaſa Gaſtro-Epiploica, in Venam Portam & Hepar remittat; ſi porro Sanguinis e Liene effluxus, propter Vaſa aliqua de cauſa obſtructa, impeditur, idem ſtagnando coagulatur, & *ater* evadit; ſi vero tunc Purgantibus vehementibus moveatur, verſus Hepar pellitur, ibique impetum faciens, nimirum ſuccuſſione valida totius Corporis atque muſculorum Abdominis (quæ ab enormi Purgantis ſtimulo oritur) adjutus, Vaſa Biliaria vel dilatat, vel rumpit; & hac ratione in Inteſtina ſibi viam facit. Ad talem itaque materiam movendam, vi maxima & cauſtica quidem opus eſt, quæ totius Corporis tam Solida quam Fluida turbet, motuſque ſpaſmodicos excitet. Hæc autem *atra* materies non ſolum ex Liene, verum etiam ex aliis Corporis locis provenire

pot-

poteſt, & ſolet: etenim in ipſo Hepate eodem modo talis materies a Vaſis ruptis colligi poteſt; tum & in Pancreate; quin etiam a Sanguine, ubicunque in Inteſtinis extravaſato & cum Pituita ibidem coaleſcente, talis maſſa conſtitui poteſt: hæc vero ultima ſpecies aliquando poteſt, ſolo motu Inteſtinorum naturali, ſive per Medicamentum Eccoproticum aliquantulum aucto, excerni: poteſt quoque Bilis atra in Hepate collecta, ſola Corporis ſuccuſſione, prognata ex ejus inclinatione, aut vectione in rheda, expelli. Hinc autem concludere poſſumus, quod atra Bilis quandoque leni Cathartico, interdumque non niſi valido, prout magis minusve ab Inteſtinis remota eſt, educatur.

6. Jam vero antequam ipſam *Purgantium* hiſtoriam aggrediamur, præmittenda ſunt quædam *OBSERVATA* huc maxime pertinentia.

OBSVRV. I. Quædam *Purgantia* ſolummodo agunt irritando fibras & partes muſculares Inteſtinorum; alia vero non prius agunt, quam Vaſa Sanguifera ingrediantur, & cum Sanguinis maſſa permiſceantur.

OBSERV. II. Quædam *varios* effectus vehementes, ut Nauſeam, Animi-

mi deliquium, &c. antequam purgent, producunt; hæc autem videntur ſe per totum Carpus diſpergere: alia vero iſtos effectus non producunt, ac proinde videntur non adeo univerſaliter diſpergi ac ante dicta; talia ſunt Cryſtalli Tartari. Unde patet, Nauſeam non debere produci ab omnibus Purgantibus, antequam fiat Purgatio.

OBSERV. III. Omnia *Purgantia* per ſe ſunt *Vomitoria*, & neceſſario talia fiunt, ſi doſi aliquantulum aucta dentur; immo Purgans quodvis leniſſimum, copia nimis larga datum, fit Vomitorium: atque ſic Oleum recenter expreſſum, quod omnium Purgantium fere leniſſimum eſt, nimis copioſe ſumptum Vomitum ciet.

OBSERV. IV. Animi *Pathemata* ſola in hominibus Sedes & Vomitum non minus efficaciter movent, ac ipſa Medicamenta; quod quidem obſervatur in hominibus ira percitis, aut metu valde perculſis: huc vero pendet ab Humorum Spirituumque motu per Pathemata turbato.

OBSERV. V. Homines plurimi *odore* ſolo Medicamenti purgari poſſunt: hi vero ſi incidant in morbos qui Olfactum deſtruant, poſtea non purgantur, licet Medicamenta ipſa

Na-

Naribus eorum admoveantur. Purgationis autem ab *odore* ſolo productæ non pauca profecto dantur Exempla, ut in *Hiſtor. Academ. Reg. Paris anno primo* (*a*), & apud BOYELUM, in Tractatu *de Effluviis*. Quin etiam interdum a ſolo Medicamentorum *conſpectu* excitatur quibuſdam Catharſis; uti quidem videre eſt apud BARTHOLINUM, *Hiſtor. Anat.* & *Med. Centur.* 5. *Obſerv.* 64. (*b*), tum & apud PECHLINUM. (*c*)

OB-

(a) Scilicet *pag.* 69. *Edit. Amſtel.* ubi refertur Exemplum inſigne Purgantibus *ἄνω* & *κάτω* violentiſſimæ, ex *odore* ſolo Roſarum pallidarum ortæ. Conſeratur etiam de ſimili Purgatione PECHLINUS, *Exercitat. de Purgantibus*, *Cap.* 10. *pag.* 115. ubi proſtant Exempla ex CARDANO, FALLOPPIO, & SALMUTHO petita. Vide quoque TH. ERASTUM. *Diſputat. de Propr. Medic. Cap.* 60.

(b) Ubi nimirum extat Exemplum validiſſimæ Purgationis ex *Antimonio viſo*. Adde & illud quod narrat idem AUCTOR in *Actis Hafnienſ. Vol.* 5. *Obſerv.* 49. *pag.* 136. ex obſervatione OLAI BORRICHII, de Purgatione liberalia *conſpectu ſolo* Pilularum Catharticarum. Confer adhuc MARCELL. DONATVM, *de Hiſtor. Med. Mirab. Lib.* 2. *Cap.* 1. *pag.* 91.

(a) *Exercitat. de Purgant. Cap.* 30. *pag.* 409.

OBSERV. VI, Sola externa *applicatione* Purgantium nonnulli moventur; ut videri poteſt in *Ephemeridibus Germaniæ*, *Decur.* 2. *anno* 10. No. 43. & probatur ex Unguento, illo ſat noto, ex Felle Taurino, Colocynthide, &c. compoſito, (quodque *Unguentum de Arthanita majus* nuncupatur.)

OBSERV. VII. Quidam vehementer purgantur ob ſolam Perſpirationem Sanctorianam *impeditam*, aut *imminutam*: hoc vero plerumque fit ab Aere humido, ac præcipue nebuloſo; unde dicit Hippocrates, quod *Auſter producit Alvi laxitatem*, *diarrhœas*, *Colliquationes*, *Boreas vero Alvi conſtrictionem & ſiccitatem*. (a)

OBSERV. VIII. Accidit etiam aliquando, ut ab externo *motu* ſolo excitetur Purgatio; quod quidem prima vice navigantes, non ſecus ac nonnullos rheda vectos, experiri ſatis notum eſt.

Coroll. I. Admodum *exigua* corporis moles ſæpenumero ſufficit ad *maximos* effectus producendos.

Coroll. II. Corpus quod agit eſt plerumque *tenuiſſimum*; ut patet ex Emplaſtris purgantibus: horum quippe mo-

(a) *Aphoriſm. Sect. 3. Aph. 17.*

moles, operatione finita, vix minuitur.

Coroll. III. Corpus agens eſt ſæpe *volatiliſſimum*; ut liquet ex Aloe, cujus ſuffitus purgat; quum vero partes ejus ſubtiles avolavere, illud quod remanet plane iners eſt.

Coroll. IV. Pars Cathartica corporis eſt *minima* reſpectu totius *molis*; (*a*) ut patet ex Euphorbio, & Colocynthide, quæ in aqua ſoluta, & leniter evaporata, maſſæ fiunt inertes; cum tamen pars valde exigua & vix ſenſibilis evaporata fuerit.

(a) Confer *Annotationem* pag. 125. & 126. annexam.

CA-

CAPUT IV.

De Eccoproticis.

1. E*Ccoprotica* (ut ſuperius dictum eſt) ſunt illa Medicamenta *per Alvum purgantia*, *quæ Corpus inter operandum non multum turbant*, & *quæ*, *præter Ventriculi Inteſtinorumque contenta*, *vix quicquam*, *aut ſaltem valde parum*, *expellunt e Corpore noſtro*: ſiquidem impoſſibile eſt invenire *Eccoproticum* abſolute ſic dictum, quod ex Glandulis Inteſtinalibus aliquid non educat; ſicut enim Aqua ſimpliciſſima, nempe pluvialis, in Oculum, ad ſabulum educendum, injecta, eum leviſſime ſtimulando, lacrymas elicit; ita quoque *Eccoproticum*, utut blandum ſit, attamen aliquid ſemper cum Fæcibus ſimul expellit, Glandulas nimirum Inteſtinales commovendo.

2. Jam vero *Eccoprotica* quælibet ad *tres* Claſſes generales reduci poſſunt.

I. Claſſis continet quæcunque agunt *lubricando* membranas Inteſtinorum, eorumque contenta: talia vero ſunt, (1) *Olea recentia* Animalium; *recentia*, inquam; etenim ſi talia non ſint, at e contra-

contrario nimis diu ſervata, tunc acria fiunt, & ad Claſſem Purgantium acriorum referri debent; ſed quamdiu recentia ſunt, tamdiu oleoſitate ſua blanda lubricant. Huc igitur pertinent, 1o. Butyrum, i.e., partes pingues & oleoſæ Chyli, ab aquoſis & ſalinis partibus, vehementi concuſſione, ſeparatæ: 2o. Lactis Cremor, ſed recens, uti jam dictum eſt: 3o. Omnia Juſcula pinguia, ex Animalibus parata, præſertim Juſcula partium earum quæ circa Meſenterium ſitæ ſunt; hinc etiam Inteſtinorum & Meſenterii Decocta, apud Italos, pro remedio habentur optimo ad Fæces induratas: 4o. Medulla & Medulloſæ partes Animalium: 5o. Horum Pinguedines omnes recentes: 6o. Eorumdem Bilis, quæ licet virtute ſua ſaponacea & ſtimulante agat, quatenus tamen oleoſa eſt, inter *Lubricantia* debet etiam haberi, (2) *Olea* cuncta e *Vegetabilibus*, ut ex Olivis, Amygdalis, Piſtaciis, &c. expreſſa. Porro attendendum eſt, 1o. ut Fructus & Semina, e quibus exprimuntur, matura ſint; nam alioquin adſtringunt: 2o. ut ſint quoque recentia; aliter enim acria & valde purgativa fiunt: 3o. ut blanda ſint; qua nota ſcilicet diſtinguuntur ab Oleis Eſulæ, Euphorbii,

M Tithy-

Tithymali, Nicotianæ, ſimiliumque Plantarum acrium. Diſputant nonnulli, an illa Olea blanda *conſtipent*, an vero laxent? quoniam in Dyſenteria ſi ſumantur, Alvum conſtipant; ſed in Affectibus Hypochondriacis, eandem laxant. Verum ſi conſideremus, Dyſenteriæ cauſam eſſe quoddam Acre Fibras Inteſtinorum vellicans, atque blandorum corporum proprietatem in eo conſiſtere, quod Acria involvendo, eadem obtundant, facile quidem intelligemus, cur in Dyſenteria proſint. Porro in Affectibus Hypochondriacis, Inteſtinorum viæ ſicciſſimæ ſunt & criſpatæ, eorumque ſuperficies inæquales & aſperæ; hinc Olea blanda iiſdem applicata, criſpaturam ipſam & corrugationes, lubricando, tollunt, indeque laxant. [3] *Fructus* omnes *blandi*, *maturi* & *pingues*; ut ſunt Amygdalæ dulces, Avellanæ, Nuces Juglandes, Nuces Goquo, Piſtaciæ, Ficus, Semen Lini, &c. atque omnia Farinacea, quæ viſcoſa ſunt: Hi Fructus omnes dicuntur *lenitivi*; horumque mane maſticatorum ſuccus deglutitus, parte reſidua ex Ore rejecta, Alvum blande laxat. Huc etiam referenda ſunt Decocta *emollientia* dicta, h. e., quæ Succum pinguem, tenuem & blandum

dum e Vegetabilibus eliciunt: qualia ſunt Decocta Malvæ, Althææ, Parietariæ, Hordei, Avenæ, Milii Solis, Fagopyri, &c. hæc enim cocta ſpeciem Emulſionis lubricantis conſtituunt. [4] *Saponaceæ partes* Vegetabilium: eſt autem *Sapo* corpus ex Oleo & Sale ita ſimul combinatis conſtans, ut in Aqua reſolvi poſſit æquabili ſolutione, h. e., ut Oleum non ſupernatet Aquæ, ſed cum eadem permiſceatur. *Sapones* vero duplicis ſunt generis; nempe, vel *naturales*, vel *artificiales*. Porro *Sapones naturales* ſunt Vegetabilium Succi; quorum quidem *ſex* dantur ſpecies, quæ blande lubricant: 1o. Manna; quæ nihil aliud eſt quam Succus e Fraxino exudans, concretus, atque ſapore abſterſivo & ſaponaceo donatus; hinc ejus ſaponacea pars lubricat, altera vero ſtimulat: 2o. Caſſia; quæ Fructus eſt cum viſcoſitate fere mellea, unde leviter lubricat: 3o. Mel; quod nihil aliud eſt quam Succus ſalinus & oleoſus, vi Solis e floribus Plantarum extractus & excoctus, tum frigore concretus & in guttulas collectus, quem vero ita conſtitutum Apes colligunt: 4o. Saccharum; quod viſcoſitate ſua lubricat: 5o. Syrupi ex his quatuor præcedentibus,

Vegetabilium Succis confecti : 6o.Mulſum ; quod etiam Hydromeli & Melicratum dicitur, nec aliud eſt quam Mel ſolutum aqua , & coctum. [5] *Sapones artificiales* : hi vero ſunt illi qui ex Salibus & Oleis arte commixtis conſtant ; horumque *duæ* ſunt ſpecies . *Prior* continet 1o. Saponem ex Sale Alcalino fixo , & Oleo expreſſo confectum ; ſic ex Sale Tartari & Oleo Olivarum fit Sapo Venetus : 2o. Saponem ex Sale Alcalino fixo & Oleo Stillatitio factum, qui Sapo Chemicus vocatur : 3o. Saponem ex Sale Alcalino volatili Animalium cum Oleo Diſtillato confectum ; qui vero *Sal Volatile Oleoſum* ſolet appellari . *Poſterior* ſpecies includit Sapones ex Acidis & Oleoſis confectos ; ut ex Aceto & Oleo diu ſimul coctis, item ex Oleo Vitrioli cum triplo aut quadruplo Olei communis. Ad hanc Claſſem *Eccoproticorum* referri debent etiam , [6] Prædicta omnia *externe* applicata , ſive forma Balſami , ſive Frictus, ſive Fomenti . [7] Eadem omnia *Enematis* ſpecie injecta ; quod quidem ſæpenumero magis prodeſt , quam ſimilia quælibet Ore aſſumpta , præſertim ſi malum hæreat in Inteſtinis craſſis .

Ceterum,ut videamus quibus hæc noceant,

ceant, & quibus proſint, ſive ut dictorum *Eccoproticorum* uſus determinetur, ad COROLLARIA ſequentia attendendum eſt.

COROLL.I. Lubricantium iſtorum uſus prodeſt Corporibus ſiccis, calidis, atrabilariis, Hæmorrhoidibus vexatis, Perſpiratione uberiori gaudentibus, & robuſtiſſimis Viſceribus donatis, quibus proinde omne Liquidum in Inteſtinis contentum intra Venas Lacteas pellitur, & abſorbetur, uti demonſtrat SANCTORIUS. Hæc autem Viſcerum ariditas Regionum calidarum Incolis ſæpiſſime accidit; per calorem enim externum, ſemper abſorbetur & detergetur quicquid hæret in exteriori Corporis parte: jam vero notum eſt, quo Vaſa Secretiora plus emulgentur, eo majorem fieri Liquidi in eadem influxum; unde fit ut interiora areſcant: atque ſic ejuſmodi Regionum Incolæ tam frequenter atrabilarii & hæmorrhoidales evadunt. *Atrabilarii* ſunt illi, quibus, ob rationem modo dictam, Corporis habitus eſt ſiccus ac ſtrigoſus: quoniam ſcilicet Sanguinis liquidiſſima pars exhauritur; ita ut eorum Sanguis e Corpore quomodocunque eductus, *ater* quadantenus appareat; hiſce vero Fæces alvinæ, ob humidi defectum, lapidis

ad inſtar dureſcunt. *Hæmorrhoidales* autem dicuntur illi, quibus, propter Liquidi Inteſtinalis penuriam, indurantur Fæces; quæ quidem tunc temporis hærent in angulo hoc acuto, qui a Colo & Recto Inteſtino formatur; unde fit ut Venæ Inteſtinorum ibi ſitæ, nempe juxta pondus illud, valide premantur & anguſtentur: quapropter Sanguis aſcendere non valens, hæc Vaſa ita inflat atque diſtendit, ut rumpantur in locis ubi minima datur reſiſtentia, nimirum circa Podicem; interdum autem intra, tumque Hæmorrhoides *cæcæ* nuncupantur; quandoque vero extra, & tunc *apertæ* dicuntur. His autem hominibus *Lubricantia* plurimum proſunt.

COROLL. II. Lubricantia ſuperius memorata ſæpenumero plus conferunt ad Purgationem promovendam, quam validiſſima quæque Purgantia; præſertim autem in hominibus *præcedenti Corollario* deſcripris: norunt enim Medici, ac imprimis Itali & Hiſpani, quod ſi hujuſmodi homines purgandi ſint, iiſque acria Purgantia exhibeantur, tum Anxietates, Sudores, Vomitus, aliaque dira Symptomata, nulla vero ſubſequente Purgatione, oritura ſint; verum ſi *Lubricans* aliquod, ut Oleum, &c. eis propinetur.

Alvi

Alvi laxitatem illico ſecuturam eſſe iidem haud ignorant. Ceterum, in promptu eſt ratio, cur hiſce hominibus acria & valida noceant; nimirum, quia vis acrium Purgantium in parte tenuiſſima & volatili conſiſtit: illi autem qui magno Viſcerum robore donantur, omnes haſce partes purgantes in interiora pellunt & abſorbent; unde quidem totum Corpus ſtimulatur, turbaturque; quin & hoc pacto Diaphoretica Sudoriferaque fiunt, quæ Purgantium munus obire ſolummodo debuerant. In frigidioribus vero Regionibus contrarium obtinet: itaque in his conveniunt validiora Purgantia, ut, Hydragoga, & Cholagoga.

COROLL.III. Alvus horum Medicamentorum ope mota, *ſtricta* deinceps non evadit, ut ab aliorum Purgantium operatione fieri ſolet: ratio eſt, quoniam Inteſtinorum tum Vaſa, tum Glandulæ, non adeo deplentur & exhauriuntur ab hiſce, ac a fortioribus Catharticis; proinde, finita eorum operatione, ſufficiens, ad Inteſtina lubricanda, Liquidi quantitas in Glandulis præſto eſt: verum in hominibus quibus fortiora ſunt Viſcera, iſtud quidem ſecus ſe habet.

COROLL. IV. Optimus eſt *Lubri-*

entium iſtorum uſus, cum in Inteſtino Colo infarctæ & induratæ Fæces hærent; quod quidem accidit hominibus in *Corollario primo* deſcriptis, & infantibus recens natis, quibus ſolvi debet Alvus ope Suppoſitorii ex ſapone confecti; etenim ſi per Catharticum ore aſſumptum, expullio Fæcum tentetur, convulſi pereunt.

COROLL. V. Hæc Medicamenta nocent hominibus ſive *bilioſis*, ſive *laxis*, ſive *aquoſis*. Porro *Bilioſi* proprie ſunt illi, quibus nimia copia Bilis per Intentia fertur, refluxu verſus Hepar impedito; cum itaque Bilis per Inteſtina fluens, eadem ſatis ſuperque lubricet, non debent alia Lubricantia hiſce propinari. *Laxos* autem vocamus eos, quibus Ventriculi & Inteſtinorum viæ nimium lubricæ ſunt, unde & flaccidæ fiunt. *Aquoſi* vero dicuntur illi, quibus, in omni parte Corporis aquea Sanguinis pars accumulatur: porro tales ii ſunt, quibus calor expellens, & perſpiratio deficiunt; ac proinde his omnia ſunt laxa: ideoque homines ejuſmodi, non Lubricantibus, ſed acerrimis Purgantibus moveri debent.

II. Claſſis *Eccoproticorum* continet ea, quæ *Fæces* nimis *cohærentes* diluendo *movent*: ut ſunt, (1) *Aqua com-*

communis, quæ vero, ſi ea lege potetur ut vergat ad Inteſtina, non autem ad Corporis peripheriam, diluens Purgativum evadit: ad Inteſtina porro verget, modo quatuor obſerventur ſequentia; [quæ quidem in uſu omnium *Eccoproticorum* etiam obſervari debent] nempe, 1o. ſumatur mane, vacuo Ventriculo; 2o. frigido ſub Jove bibatur; 3o. ſudor vitetur; 4o. determinetur Aqua verſus Inteſtina, leni deambulatione in Aere frigido. (2) *Aquæ Minerales*; ſive ſint acidæ, uti Spadanæ, ſive ſulphureæ, ut Acquiſgranenſes; [ſive ſalinæ; ſive ferrugineæ, aut vitriolicæ; ſive terræ ſaponaceæ.] (3) *Animalium Aquæ*: quales ſunt, 1o. Lac; quod, ſi recens hauriatur, obſervatis conditionibus ſupradictis, Fæces diluit, Alvumque laxat: 2o. Serum Lactis, eodem modo ſumptum; ſi vero Corpus moveatur, tunc diaphoreticum; vel diureticum evadit: 3o. Lac ebutyratum. [4] *Juſcula* ex partibus Animalium parata. (5) Omnia *Compoſita* ex præcedentibus. (6) *Fomenta*, *Clyſmata*, &c. ex iiſdem parata.

COROLL. I. Hæc omnia conveniunt hominibus in *Corollario primo* Claſſis Lubricantium deſcriptis: ergo nocent

bilioſis, *laxis*, & *aquoſis*, magis vero *laxis*: minus autem noxia ſunt *bilioſis*, quam Lubricantia; quoniam hiſce magis aquoſa ſunt: idcirco, ſi Minerales Aquæ propinentur in Hydrope a laxitate Vaſorum orta, certiſſime mortem accerſunt.

COROLL.II. Hæc optima ſunt adjumenta in Febribus Ardentibus, & Morbis omnibus Inflammatoriis; ſive ſumantur per Os, ſive per Anum, vel Fomenti forma, vel alia quacunque ratione.

III. Claſſis *Eccoproticorum* includit ea quæ, leviter Inteſtina ſtimulando, *Fæces* inde *expellunt*, abſque tamen reliqui Corporis turbatione: Hæc vero apud nos hodie *Lenitiva* dicuntur; Veteres autem ea vocavere *Minorativa*, i.e., quæ copiam Fæcis expellendæ non ſemel & ſimul, ſed per vices eliminant. Huc itaque pertinent omnia Medicamenta quæ Ventriculi & Inteſtinorum villos in excretorios motus excitare valent: ceterum hoc fieri debet reliquo Corpore non perturbato; ideoque ſequentes duæ conditiones omnino neceſſariæ ſunt; ſcilicet, 1o. ut hæc Medicamenta ſint aliquantulum acria; 2o. vel adeo craſſa ſint, ut Vaſa Lactea ingredi nequeant, ac proinde verſus

ſus Inteſtina determinentur, nec in maſſam Sanguinis recipiantur: conſtat enim aliquot Purgantia, ſi cum Sanguine miſceri prohibeantur, per inferiora ducere; ſin contra, tum per alias vias operari, ut patet in uſu Seri Lactis.

Medicamentorum autem iſtorum nonnulla (a) ex Animalibus deſumuntur; ſuntque, (1) *Succi acres* Animalium: ut 1o. Urina; quæ quidem epota, & aere frigidiuſculo ad inferiora determinata, purgare valet; eadem vero quandoque evaporatur in *ſmegma*, unde Pilulæ conficiuntur quæ laxant Alvum, dummodo impediatur Perſpiratio. 2o. Bilis; quæ agit acrimonia ſua: debet autem aliquantulum inſpiſſari, ut fiat inſtar Saponis, cum quo magnam habet affinitatem; [atque ſic ex hac inſpiſſata Bile conficiuntur Pilulæ ſtimulantes & Catharticæ, quæ vero inaurari poſſunt, ſiquis hujuſce remedii genus occultare velit.] 3o. Lac; quod aliquando, dum aceſcit in Ventriculo, ſua itidem acrimonia fit purgativum: unde videmus, optimos quoſque Practicos Lac Ovillum, Caprinum, vel Aſininum Phthiſicis exhibere, quo laxa ſervetur Alvus.

 4o. Se-

4o. Serum Lactis ; quod ſaponaceum habet ſaporem: ſi autem aceſcat, tum fit acre, unde ſtimulando purgat poſt lenia tormina; quæ quidem ideo contingunt, quoniam ab hujuſmodi acredine irritantur Fibræ; hæ vero ſemel irritatæ ſe contrahunt, & hoc pacto inter partes contractas aer aliaque tunc includuntur; aer autem ille ſic incluſus vi ſua elaſtica expanditur, fibraſque urget ac diſtendit ſummopere: inde igitur ortum ducunt hæc tormina, quippe quæ ſtatim deſinunt, contractione ſoluta; tumque ſentimus illico ut plurimum Fæces, e loco ubi ſpaſmus erat, verſus Anum deſcendere, quæ vero paulo poſt expelluntur. 5o. Lac acidum. 6o. Caſeus recens; hic enim, in Corporibus ubi non bene digeritur, nec a Bile ut oportet ſubigitur, dum in Ventriculo remanet, ibi aceſcit; ſicuti ſæpe contingit in Infantibus. 7o. Coagulum Lactis quod in ventriculis Vitulorum reperitur; namque hoc aliquando ſi degusterur, Alvum cum horrore movet. 8o. Ova putreſcentia; quæ nonnunquam, ſi tantum olfaciantur, Ventriculum per ſuperiora & inferiora movent; ſi vero intus quantitate admodum exigua ſumantur, vehementer purgant.

Quæ-

Quædam (2) dantur *Eccoprotica* ex *partibus ſolidis* Animalium deſumpta: qualia ſunt, 1o. Salia quæ in omnibus hiſce ſolidis continentur, nimirum, in Oſſibus, Unguibus, Carnibus, &c. hæ quippe partes, ſi recentes fuerint & in meracum liquidum excoquantur, ſalinæ fiunt: jam vero Sal iſtiuſmodi non eſt plane volatilis, ſed, inſtar Salis Ammoniaci; ſemi-volatilis & ſemi-fixus; quæ quidem proprietas hic loci requiritur. 2o. Semi-putridæ omnium Animalium partes: ſic enim Caro ſemi-putrefacta Alvum laxat; ſi magis putrida ſit, Diarrhœam parit; ſi vero majorem adhuc contraxerit putredinem, tum ipſam Dyſenteriam excitat; prout ſæpenumero tale quid accidit hominibus obeſis, ſcilicet in quorum Corpore oleum abundat: idem porro dicendum eſt de Lardo, Pinguedine, & Medulla ſemi-putrida. 3o. Animalia quædam integra, eaque cruda devorata: uti ſunt Oſtrea, quibus alcalina eſt natura, ſicut patet ex liquore illo ſubſalſo gratiſſimo in earum conchis contento: nec non aliquot Piſciculi qui ſpiculis ſunt armati; quorum vero vis laxativa qualitati cuidam ſpecificæ non debetur, ſed iſtis tantum ſpiculis ſtimulantibus. 4o. Animalium Suc-

ci,

ci, Carnes, Pinguedines, Ova, & cetera omnia, ſi muria ſeu ſale marino condita ſint; ex eorum autem oleoſo integmate & ſale, fit tertium quoddam compoſitum quaſi ſaponaceum: huc etiam pertinent omnia Salſamenta, ex quorum uſu diuturno in claſſibus navalibus oritur ſæpenumero diarrhœa. 5°. Animalium Stercora, quæ ſalem continent ad *nitri* naturam accedentem; atque ſic Itali ſimilibus (ut Stercore Pavonum, Columbarum, &c.) ad Alvum laxandam utuntur: optima porro ſunt ex hiſce ea, quæ deſumuntur ex Animalibus Vegetabilia ſolummodo depaſcentibus; quoniam aceſcunt. Sales autem e Stercoribus extractos *nitroſos* eſſe inde conſtat, quod ſi talia Stercora in acervos collecta, & Plantarum exuſtarum cineribus conſperſa putreſcere ſinantur, ſal qui, ſolvendo, evaporando, & cryſtalliſando, ex iiſdem colligitur, in cryſtallos plane *nitroſas* concreſcit; hoc vero præſertim obtinet in Animalibus ſale marino non utentibus. Huc referendi quoque ſunt Succi ex Animalium Stercore expreſſi: hinc in Febribus, aliiſque Morbis acutis, ut in Variolis, Morbillis, &c. in quibus alvus leniter ac ſine multa turbatione laxari debet, laudantur Succi

ci Stercoris Caprini, Ovilli, Equini, aliorum-ve ſimilium (*a*).

(*β.*) Me-

[a] Confer ETTMULLER. *Schroder. Dilucidat. P. I. Sect.* 3. pag. m. 223, qui quidem *Stercus Ovillum* in Variolis præfert, in Morbillis vero *Caprinum*, & *Equinum* in utriſque commendat, &c. Ceterum, de Remediis iſtiuſmodi, præſertimque de *Stercore Equino*, [cujus *ſucci* vulgatiſſimus omnium eſt uſus] ſequens judicium fertur à JUNCKERO, *Conſpect. Therap. General.* pag. 345. & 346. „ (1) Ex pabulo avenaceo *diſcuſſoriam* qua„ litatem haurire creditur, & magnam vul„ go gloriam habet in Colica Spaſmodica, „ Paſſione Hyſterica, Ictero, Morbillis & „ Variolis, [quas à *ſucco* ejus expelli per„ hibent] Angina, & cum primis in Pleuri„ tide; unde ſunt qui *Syrupum* B. LUTHERI „ ex hiſce *Excrementis* paratum eſſe adfir„ mant, in Colica & Malo Hyſterico maxi„ me celebratum; (Confer ETTMULLER.) „ Coquunt autem communiter hæc *Excre*„ *menta* cum Cereviſia, atque hoc *Decoctum* „ in Catarrhalibus Pectorius Pathematibus „ multa cum jucunditate à nonnullis bibitur, „ vulgo *das Pferde-Bier*. [2] *Externe* etiam „ in Angina & Stranguria laudatur. At ubi„ que non modo Remedium eſt elogiis im„ par, ſed & multis nauſeoſum; ideoque „ talibus relinquendum qui jucunditatem ex „ ipſius uſu percipiunt.„ Hæc JUNCKERUS. De iſtis etiam Medicamentis jam quidem anteà DANLUDOVICI (de re Pharmaceutica Scriptor omnium perſpicaciſſimus) pronunciaverat, “ quod hæc ſordida eſſent,

[illegible] Medicamenta [illegible] leni- [illegible] quo- [illegible] utique, [1] [illegible], maturi, [illegible]; ut Po- [illegible] & *Bac-* [illegible] quorum autem [illegible], omnia vero [illegible] vis eo- [illegible] acri pendet, [illegible] In- [illegible] *Succi* [illegible] sive in Syru- [illegible] *Fructuum* [illegible] par- [illegible] Cortices Aurant. &c. [illegible], in Ventriculo recenta,

[illegible] Medi- [illegible] nego- [illegible] Medicorum [illegible] *Pharmac. Med. Sac.* [illegible] *Tomit.* [illegible] *Cap. de Aperien-* [illegible] quod Batavo- [illegible] in *suo* [illegible] Medico [illegible], paulo [illegible] pro *foco* [illegible]. Porro si [illegible] ad *medicos* [illegible] voluerit, con- [illegible] FRANC. PAULLINI [ni- [illegible] edi- [illegible], *Medicina Stercoraria*,

retenta, acorem ſatis notabilem contrahunt; unde lenia quaſi Epiſpaſtica ſive Stimulantia fiunt, & cum torminibus purgant: atque ſic ſæpenumero in tenellis Infantibus, quorum Ventriculus iſta minus ſolvere ac digerere valet, inde oritur mala diarrhœa, ut etiam aliquando ex Uvis Corinthiacis, Prunis, & ſimilibus; hæ ſiquidem Uvæ non diſſolvuntur in Ventriculo, ſed integræ cum reliquis ejiciuntur fæcibus; itaque, niſi ſat cito expellantur, acorem maximum contrahunt, & Inteſtina vehementer ſtimulant; unde diarrhœa naſcitur. (4) *Flores* Plantarum nonnullarum; ut ſunt Violæ, Roſæ pallidæ ſive ſubrubræ, Flores Perſicorum, vel in pulvere, vel in conſerva aſſumpti, &c. (5) *Sapones nativi*; ſicut ſunt, 1o. Mel; cujus quidem acrimonia inde patet, quod Ulcera & Vulnera detergeat: huc etiam pertinet Mulſum. 2o. Saccharum; hoc enim cum ſit quidam ſal ex Arundinibus Sacchariferis collectus, ideo ex ſua natura ſtimulare debet. 3o. Manna; quæ vero (ut alibi dictum eſt) ſuccus eſt Fraxini, ex hac arbore exudans eo tempore quo ſal & oleum intime ſunt unita. 4o. Sapæ omnes, i. e., ſpiſſamenta ex ſuccis maturis coctis: huc etiam referun-

tur

tur Succi Fructuum maturorum recenter expreſſi, ut Caſſiæ, Tamarindorum; item & ille ſapo egregius *Aloe* dictus; his quoque addenda ſunt Gummi aromatica acria; ut Gummi Ammoniacum, [cujus autem vis ſtimulans non ſolum ex acri ſapore manifeſtatur, verum etiam ex eo quod Cuti applicatum, ſtimulando, Perſpirationem promoveat] dein Bdellium, Sagapenum, Opopanax, Myrrha, & hujus generis omnia, quæ ſuis viſcidis partibus Inteſtina lubricant, acribus vero ſtimulant.

(γ) Nonnulla porro dantur *Eccoprotica* ex Salibus ſolis conſtantia: qualia ſunt, (1) *Sales fixi nativi* Vegetabilium; hi autem ſunt duplices, nempe, 1°. Illi qui ex Succis Plantarum crudis extrahuntur cryſtalliſationis ope: hi porro vel (α) e ſuccis Plantarum minime acidarum educuntur; & iſti Sales interdum alcalini, aliquando vero nitroſi ſunt; omneſque in aere diſſolvi in liquamen, ac diffluere ſolent: vel [β] e ſuccis Plantarum acidarum habentur; taleſque ſunt magis terreſtres, nec non naturæ fere tartareæ: horum autem Doſis eſt a ℥ jv ad ℥ vj in Juſculo. Notandum eſt vero, maximam Plantarum vim in hiſce *Salibus* conſiſte-

re;

re ; unde quidem *Eſſentiales* dicuntur. 2o. Sal qui Vaſorum lateribus, in quibus Succi Plantarum fermenteſcunt, adhærere ſolet, diciturque *Tartarus*: hic autem eſt Sal acidus, in aere nequaquam diffluens; ejus vero Cryſtalli *Cremor Tartari* vocantur, horumque Doſis eſt ab ℈ ß. ad ℥ j. vel ʒ x. in Juſculo. Porro Sal ille *eſſentialis* Vini, operatur vi ſui acoris, Inteſtina nempe ſtimulando; verum nunquam Lactea Vaſa ingreditur, quippe qui ſolvi nequit, niſi per aliquod *alcali* fortiſſimum, ebullitionem vehementem, & aquam copioſam, ut docet experientia: proinde nec a Lympha noſtra, nec a calore noſtro ita ſolvi poteſt, ut ingrediatur hæc Vaſa; quin & difficilis Salis hujuſce ſolutio patet inde, quod ſi aquam, ubi ebullierit, refrigerari & parumper evaporari ſinamus, Cremor utique ſupernatabit, & reliqua pars, quæ fixior eſt, gradatim ſubſidebit, uſque dum Sal totus aquam deſeruerit.

[2] *Sales* Vegetabilium *fixi artificiales*, qui ſcilicet ex Plantarum combuſtarum cineribus extrahuntur: hi vero ſunt duplices; nempe, 1o. Qui ex Plantis leni igne combuſtis educuntur: iſti autem non ſunt valde acres aut urentes; quoniam paululum olei admixti habent:

iidem

iidem porro facile diſſolvuntur; adeoque Vaſa Lactea intrare poſſunt, niſi ſupra dicto regimine prohibeantur. Doſis autem eorum eſt a ʒ j ad ʒ j ß. 20. Qui ex Plantis igne valido combuſtis extrahuntur: hi vero ſunt omnes corroſivi; ac proinde ſumi debent in larga ſatis Aquæ copia. Doſis eorum eſt a ℈j ad ʒ ß.

[3] *Sales* omnes *foſſiles nativi*: ſic enim Sal Marinus, ad ʒ iij vel ʒ ß, aſſumptus, Eccoprotici vices gerit, ſi modo regimen ante dictum obſervetur; nam alioquin, ſi ſumatur, v.gr., in lecto calido, aut in aere ad eundem calorem cum lecto incaleſcente, Diureticus fit, &, in calore adhuc majori, Diaphoreſin excitat; facile enim ab Humoribus noſtris diſſolvitur, & Lactea Vaſa ingreditur: iidem porro dicendum eſt de Borace, Salæ Gemmæ, & Ammoniaco, qui a ℈ ſs ad ʒ ſs ſumuntur; idem etiam de Nitro, & Alumine, quorum Doſis eſt ʒ j; nec non de Vitriolo albo, quod ad ʒ ß, vel ℈ jj ſumptum, vomitum ciet; verum ad gran. xjj, aut circiter, catharticum eſt, præſertim ſi ad albedinem calcinatum ſit.

(δ) Pro Medicamentis *Eccoprotricis* quæ ſtimulando agunt, habenda quoque ſunt omnia *dura, acuta* & *rigida* corpora,

quæ

quæ digeri nequeunt: ut Limatura Ferri, &c. nec non Antimonium; hoc enim conſtat ſtimulantibus & rigidis partibus, quarum vis ſtimulans & rigiditas a nullo Menſtrue infringi poſſunt; adeoque iſtæ partes, gravitate & figura ſua, Liquidum e Glandulis Inteſtinalibus eliciunt: huc etiam pertinent corpora quælibet *aſpera*, ut Oſſicula, & Spinæ Animalium; atque ſic Anguillæ cum ſpinis ſuis coctæ, ab helluonibus quibuſdam, ad Catharſin movendam, devorantur: quin etiam omnes Acini Vegetabilium, ut Uvarum, Baccarum Sambucearum, &c. ſtimulando purgant: nec non coctorum Vegetabilium cadavera [uti vocantur]; qualia ſunt Olera quæcunque cocta, nimirum, Spinachia, Endivia, Lactuca, &c. quorum ultima Solida cum diſſolvi nequeant, eapropter rigiditate ſua Stimulantia fiunt.

[6] Denique ad hanc *Eccoproticorum* Claſſem referri debent *Sapones* omnes, tam *naturales*, quam *artificiales*; quatenus nempe ſtimulando agunt, ſive Ore ſumantur, ſive inferne, forma Suppoſitorii, Clyſmatis; aut Fumi, adhibeantur; & quidem inter hoſce Fumos præſtat ille qui vel ex Tabaco, vel ex Colocynthide,

thide, vel etiam ex utriſque ſimul, habetur: v. gr.

℞. *Fol. Tabaci Braſil.* ℨ j, vel ℨ j ß.
Colocynth. gr. iv.

Comburantur ſimul, & fumus, per idoneam Fiſtulam, in Inteſtinum *Rectum* injiciatur. (*a*)

COROLL. I. Medicamenta hujus tertiæ Claſſis, *Stimulantia* ſcilicet, *proſunt*, vel *nocent* omnibus iis, quibus Remedia primæ & ſecundæ Claſſis *utilia* ſunt, aut *noxia*.

COROLL. II. Pleraque Medicamenta quæ *Numero primo*, *ſecundo*, & *tertio* Claſſis hujus tertiæ deſcribuntur, in omnibus Morbis Inflammatoriis conveniunt.

COROLLARIUM Generales ad tres Claſſes ſimul pertinens.

Eccoprotica hæc omnia in Inteſtinorum Craſſorum, *Coli* præſertim, *farctu* & *obſtructione* ſolummodo congruunt. Porro notandum eſt hic loci, Mulieres

[a] Confer TH. BARTHOLIN. *Hiſtor. Anatom. & Med. Centur. 6. Hiſtor. 66.* ubi etiam *ſchema* ipſum idoneæ ad hoc opus Fiſtulæ exhibetur. Vide quoque TH. SYDENHAM., *Sched. Monitor. de novæ Febris ingreſſu*, pag. m. 533. ut & *Proceſſ. integr.* pag. 606.

lieres habitus rari ac macilenti, quæ *ſtrictam* habent Alvum, poſt Partum imprimis, inde *languere* & *melancholicas* fieri; quippe quæ pertinaciſſima & miſerrima laborant obſtructione, ex materia in Inteſtino Colo indurata: hæc autem *durities* in iſto loco ſatis manifeſte ſe prodit ad tactum, atque, modo pro Placenta Uterina, modo pro Liene ab imperitis habetur; cum tamen revera nihil aliud ſit, quam infarcta materies in Inteſtinis Craſſis hærens: unde nec aliis Medicamentis, quam *Eccoproticis*, tolli poteſt; etenim ſi Fœminis hiſce validiora Purgantia dentur, dira ſtatim excitabuntur Symptomata, ut Vomitus, Colica, & Hyſterica Paſſio: quapropter *Eccoprotica* tunc temporis, forma Clyſteris injicienda ſunt, ad *farctum* hunc amovendum & expellendum. Conducunt etiam hæc Medicamenta *melancholicis* quibuſdam Artificibus, ut & omnibus Viris Litteratis, quibus Abdomen multum & frequenter *comprimi* ſolet. [a] Denique

[a] Quoniam ſcilicet dum ſtudiis operam dant, *incurvato Corpore*, Abdominis contenta ſibi *comprimunt*. Confer RAMAZZIN. Tractat. *de Morb. Artificum, Cap. de Litterat. Morb.* item & CHEYNÆUM, *Tractat. de Infirm. Sanit. tuenda*, pag. 221.

nique ad profligandos morbos omnes Hepatis, Lienis, &c., ex *obſtructione* ortos, maxime conferunt *Eccoproticæ*.

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

1. Phlegmagoga ſunt illa, *quæ Lympham pituitoſam e Corpore per Anum expellunt*. Jam vero *Pituita* eſt quædam tenax & viſcida materies, ſimilis iſti Muco qui ex Naribus ſani hominis matutino tempore defluit.

2. *Pituitæ* autem hujuſce duplex eſt origo: 1o In *primis viis* ſæpenumero naſcitur, ſcilicet ex viſcido victu, in iis quibus Viſcera ita debilia ſunt, ut ſeſe ſatis valide contrahere nequeant, vel in quibus Bilis & Succus Pancreaticus vitium contraxerunt, adeo ut ſuum munus, ſcilicet attenuandi & a coagulo ſervandi Chyli, præſtare non poſſint. 2o. *Pituita* ſæpiſſime fit ex Liquido non pituitoſo; ut ex Saliva, Muco Palati, Oeſophagi, Ventriculi, & Inteſtinorum; quæ quidem omnia Liquida ſunt aquoſa, ſed tamen partes aliquot facile coaleſcentes

centes habent. Pituita autem ex illis Liquidis dupliciter oritur. 1o. Si Humores iſti, vi caloris, liquidiſſima parte priventur; ſic, v. gr., in Febribus ardentibus, Liquida noſtra inſpiſſantur: nam experientia docet, quod ſi Liquores noſtri gradui caloris eidem, ac eſt ille nominis ardenti febre laborantis, exponantur, haud multo poſt inſpiſſentur. 2o. Fluida quoque noſtri Corporis, inter ſtagnandum, inſpiſſantur; etenim hæcce Liquida, niſi moveantur & agitentur, brevi inter ſe coeunt, avolata ſcilicet eorum parte liquidiſſima; unde quidem oritur inſpiſſatio,

3. Quum ex mechanica Corporis Humani fabrica poteat, Secretoria Vaſa Sanguiferis longe minora eſſe, (de qua re vide PROLEGOM. CAP. V. §. I.) ideo, per illa, tenuiſſima tantummodo Liquida ſecerni poſſunt, & quidem longe tenuiora Sanguine. *Pituita* igitur quæ tenax eſt & craſſa, non immediate e Sanguine ſecernitur; minime enim verum eſt quod imperiti credunt & dicunt, de craſſo Muco, nimirum, hunc e Glandulis Membranæ Pituitariæ talem ſecerni, qualis apparet; quippe ſi hæc Membrana, frigore contracta, inflammetur, [uti fit in Coryza] tunc equi-

N dem

dem aqueum ac limpidum Humorem ſecernet, qui, ſequenti mane, poſtquam homo dormiverit, genuſque nervoſum quiverit, Mucus evadet craſſus, utpote qui talis ſtagnando redditus eſt. Nulla igitur adſunt Vaſa quæ hujuſcemodi Pituitam, in Sanguine præexiſtentem, ſecernant: unde quidem ſequitur, talia non dari Medicamenta quæ Pituitam hanc, ita craſſam in Sanguine præexiſtentem, e Vaſis Secretoriis educant; ergo ſupereſt ut inquiramus, quænam ſint vera *Phlegmagoga*.

4. Medicamenta quæ nomine *Phlegmagogorum* inſigniri debent, duplicia ſunt. 1o. Illa quæ materiam ex ſua natura ad *coaleſcendum* aptam, e Sanguine per Inteſtina educunt. 2o. Quæcunque materiem *viſcidam* in Inteſtinis exiſtentem, inde pellunt: Jam vero omne *Phlegmagogum*, vel in ipſa Inteſtina, vel in ipſam Pituitam agit; ut enim hæc educatur, apta debet utique reddi ad fluorem: hoc autem obtinetur, vel Pituitam corpore quodam *acri* dividendo, eidemque ſimul Liquidum aliquod *fluidius* addendo; vel, ope cujuſdam ſtimuli, *motum* Solidorum augendo, ita ut ab iiſdem Pituita conteratur.

I. Claſſis *Phlegmagogorum* continet

ea,

ea, quæ Pituitam *diluendo* educunt: talia vero ſunt, 1º. Aqua ſimplex calida epota, vel forma Clyſteris injecta, dummodo aer ſit frigidus, ægerque leniter deambulet [quippe cavendum eſt ne ſudet]; ſi vero per Os aſſumatur, vacuus ſit Ventriculus. 2º. Aqua cum Saponaceis; ut Aqua *mulſa* fervida, epota cum ſupra dicto regimine: hæc autem valde reſolvit; etenim ſi Sanguinis coagulum adſit, Aqua fervida ſimplex illud lente diſſolvit; ſed *mulſa* citius hoc præſtat: idem quoque facit Aqua cum Caſſia & Manna permixta, ut & cum Sapone Veneto, Sapone Philoſophorum, atque naturali Animalium, i. e., Bile 3º. Gummi ſaponacea, ſcilicet, viſcida corpora quæ ſimul in Aqua ſolubilia ſunt, & quadantenus acria? talia vero ſunt, Aloe, Gummi Ammoniacum, Aſſa fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Sagapenum, Terebinthina nativa, &c. Hæc autem aqua fervida ſoluta ſumuntur; hac enim ratione multo melius agunt. 4º. Aqua calida cum omnibus Salibus Vegetabilibus (exceptis acidis) in tertia Eccoproticorum Claſſe recenſitis. 5º. Quæcunque in ſecunda & tertia horum Medicamentorum Claſſe continentur.

II. Claſſis *Phlegmagogorum* includit ea, quæ operantur quatenus Fibras ipſas Inteſtinales excitant in *motus*, quorum ope Pituita preſſa & contrita in varias parter dividitur, diviſaque tandem exprimitur: talia vero ſunt Acria omnia viſcida, & non nimis volatilia; nimirum, ea Corpora in quibus Acre ab aliis partibus ita irretitum eſt, ut licet hæ ſolvantur, illud tamen ab iiſdem non ſeparetur, ſed loco, cui partes iſtæ applicantur, defixum maneat, ac proinde nec exhalare; nec in Vaſa Lactea penetra re poſſit; hujus autem generis ſunt omnia Viſcida in præcedenti Claſſe recenſita: huc etiam ſpectat Oxymel, quo nihil datur melius ad ſolvendam Pituitam; tum Elixir Proprietatis, ſi addito Melle inſpiſſetur, Tinctura acetoſa cum Aromatibus acerrimis; Hiera picra Galeni; omnia Gummi purgantia tertio numero primæ Claſſis memorata; Mercurialia lenia, ut Mercurius Dulcis, in aere frigido ſumptus, quippe qui ad inferiora determinari debet, ad evitandam ſalivationem; Antimonium cum Nitri pauxillo, ut Antimonii Diaphoretici gran. xv; nec non omnia Medicamenta Emetica, & vehementer Stimulantia, doſi minori ſumpta. Præ-

terea

Præterea dantur adhuc *Phlegmagoga* quæ dicuntur *Officinalia*: hæc autem omnia agunt ſtimulando Fibras, ope cujuſdam Acris volatilis valdeque ſtimulantis, quod vero partibus viſcoſis irretitum & coercitum eſt: talia autem ſunt, (1) *Agaricus*, qui fungus eſt arbori Larici accreſcens: hujus minima doſis, in ſubſtantia, eſt gran. x, maxima ʒ jj, & aliquando ʒ jjj in hominibus robuſtis; ſi vero decoquatur in aqua, & deinde ſuccus expreſſus coletur & bibatur, prædicta Doſis duplicari debet: porro Spiritui Vini immiſſus diſſolvitur, non ſecus ac ſi eſſet Sperma Ceti; hujus Extracti Doſis tunc eſt ℈ jjj; ſed ita intumeſcit & ſpongiæ inſtar dilatatur, ut vix elici tinctura queat: Agaricus autem bonus, guſtui præbet initio ſaporem viſcidum & ſubdulcem, aſt acrimoniam admodum amaram denique poſt ſe relinquentem; unde patet, vim ejus eſſe plane ſtimulantem. (2) *Semina Carthami*; quorum Doſis eſt ʒ ß ad ʒ jjj in ſubſtantia; ſi autem in decocto ſumantur, duplicanda eſt iſta Doſis: tormina vero vehementia cum Abdominis inflatione excitant, ſi ſumantur in ſubſtantia; ideoque corrigi ſolent Zingibere, Galanga, Aniſo, Cardamomo, &c. quibus

diſcutiuntur flatus : porro ſapore viſcido & ſubdulci, ſed poſtea acri & nauſeoſo donantur. [3] *Colocynthis*, quæ ſpecies eſt Cucumeris. Plantæ hujuſce Fructus, ſeminibus ſuis orbatus, & exſiccatus, Medicamentum conſtituit vehementer purgans, (quod ſub nomine *pulpæ Colocynthidis* præſcribitur), amaritudinem habens maximam, ſed inviſcatam, &, propter viſcoſitatem ſuam, facile Inteſtinis adhæreſcens; immo tanta eſt ejus acrimonia, ut mortem arceſſere poſſit; ideoque a Filiis Prophetarum *mortis* nomine donatur (*a*). Colocynthidis autem Doſis in ſubſtantia eſt a gran. IV ad ℈ j: ſed non ſine periculo datur; quippe ſumma tormina, atque hypercatharſes excitat, & in Inteſtinis ulcera producit, ac interdum ſanguinem ipſum elicit (*b*). Menſtruum autem ejus optimum eſt Aqua, cujus ope

(a) *Libr. II. Regum*, *Cap.* IV. *verſ.* 40.

[b] Quapropter à cautioribus Practicis non datur iis quibus debilia ſunt Viſcera; quin & ſedulo obſervatur, ut Pulpa *Colocynthidis* immixta Clyſteribus, in *nodulo* ſemper includatur, ejuſque ſola uſurpetur decoctio: ne ſcilicet ſubtiliſſima ramenta inferant, & poſt ſe relinquant horrenda tormina. Vide FULLER, *Pharmacop. Extempor. Reform.* pag. 106.

ope fit Extractum [*a*] : hujus verò Doſis eſt eadem ac in ſubſtantia, & effectus non minus efficax, immo abſque tam horrendis torminibus; Extractum autem ope Spiritus Vini factum, in Corporibus frigidis & pituitoſis plurimum valet : hoc fuit Arcanum MARTINI RULANDI, titulo *Spiritus Vitæ aurei*, propter eum quem præbet colorem ita dicti [*b*]; Doſis ejus erat ad ℨ jj, vel jjj, Syrupo quodam edulcorati; addere ſolebat Caryophyllos, aut tale quidpiam, ne fucus detegeretur : hæc autem Tinctura inſpiſſa-

(a) Præſertim ſi *Alcali Tartarei* tantillo prius alterata fuerit hæc Aqua. Confer DANIELIS LUDOVICI *Pharmac. Modern. Secul. applicand.* Cap. *de Purgantibus Vegetabilibus*, pag. m. 58.

(b) Confer RULANDI *Curation. Empiric.* Centur. II. Cap. 96, vel TENTZEL, *Exegeſ. Chymiatric.* (apud ANGELUM SALAM, pag. m. 637.) Analyſin porro *Colocynthidos*, modo per Diſtillationem, modo per Fermentationem cum Muſto, modo per Digeſtionem, & modo per Extractionem, inſtitutam refert Dominus BOULDUC in *Actis Regiis Pariſinis*, *ann.* 1701. *Memoir. pag.* 15. *Edit. in* 12.; tandemque concludit, óptimum eſſe illud Extractum, quod & *gummoſas* & *reſinoſas* partes contineat, dummodo per longas Digeſtiones, ad Fermentationem tendentes, *particulæ mucilaginoſæ*, irritationem efficientes, ſeparatæ ſint.

ta & exſiccata dat Reſinam, cujus a gran. iv ad viij Doſis eſt. (4) *Euphorbium*, quod eſt ſuccus Plantæ, ſemine tricocco. Tithymalum noſtrum maxime referentis. Hic Succus gummoſo-reſinoſus ex pallido flaveſcit, &, acrimonia ignea diu inhærente, Linguam urit; maxime viſcidus eſt, ideoque tenaciter admodum Inteſtinis adhæret, nec niſi Spiritu Vini, aut Spiritu Salis, inde dimoveri & ſolvi poteſt: Doſi minima, ſcilicet ad gr. ſs, valde *purgat*, licet ab Empiricis audacibus Doſis gr. xij aliquando preſcripta ſit; in hominibus autem facile movendis primo Mucum Inteſtinorum abradit, deinde vero Sanguinem elicit; ceterum optime juvat Hydropicos, in quibus vis ejus plurimum francitur: diſſolvi poteſt in Aqua; ſed tunc ita horrendi ſaporis eſt, ut hoc modo in uſum non veniat; porro ſi ſolvatur in Spiritu Vini, [in quo quidem extrahitur pars ejus ſpirituoſa & reſinoſa, relicta terreſtri] vim majorem adipiſcitur, ideoque Doſis ejus maxima ad gr. iv. reducenda eſt; ſi vero cum Aceto coquatur, tota vis ipſius perit. [5] *Hermodactylus*: hæc Radix eſt gummoſa, Salivam, dum maſticatur, viſcoſam reddens, ſaporemque amarum & nauſeoſum habens. Doſis in

ſub-

ſubſtantia eſt a gr. x. ad ℨ jj; ſi autem cum Aqua decoquatur, duplicata Doſi dari poteſt: in Alcohole Vini pars reſinoſa tantum educitur, & in Spiritu Vini vulgari extrahitur corpus reſinoſis ſaliniſque partibus mixtum. [6] *Jalappa*: hæc Radix eſt Plantæ quæ *Mirabilis Peruviana* dicitur, atque tot flores tamque diverſis coloribus præditos fert; ſi maſticetur, totum Os viſco primo quidem obducit; ſed paulo poſt Fauces exulcerat; lente deglutita, Linguam, Fauces, & Oeſophagum quaſi comburit; hoc vero malum Aceto corrigi poteſt. Doſis ejus, in ſubſtantia, pro Infantibus, maxime contra Vermes, eſt ad gr. vjjj, vel jx; in Adultis autem maxima Doſis eſt ℈ jv: rariſſime fallit, niſi multum adſit Acidi in Ventriculo; ſiquidem Acida vires ejus deſtruunt: ſi coquatur in Aqua, Doſis etiam duplicanda eſt; operatur autem citius hoc modo, & minoribus cum torminibus; addatur vero Mel, Saccharum, vel ſimile quid, ne Fauces exulcerentur: porro ſi taleolæ hujuſce radicis cum Spiritu Vini vulgaris q. ſ. decoquantur, Extractum elicitur, ex partibus oleoſis ſive reſinoſis & ſalinis conſtans, cujus Doſis eadem eſt ac in ſubſtantia: in Alcohole vero ſoluta &

inſpiſſata dat Reſinam (*a*), cujus ℈ j æquivalet ℥ j ejuſdem crudæ. (7) *Mechoacanna*, quæ ſpecies eſt Bryoniæ, unde & quoque *Bryonia alba* dici ſolet; benignius hæc operatur quam Jalappa: eſt autem gummoſa Radix, ſapore viſcoſo & acri prædita. Doſis eſt a gr. xjj ad ℥ j ſs; ceterum, in Aqua & Spiritu Vini, non ſecus ac Jalappa, diſſolvitut. (8) *Pruna* quædam *Myrobalani* dicta, quoniam viſcoſa ſunt, & Glandibus ſimilia: eorum autem variæ dantur ſpecies, quæ, pro loci nativi, coloris, aut magnitudinis diverſitate, diſtinguuntur; in Officinis vero quinque genera proſtant, binis hiſce verſibus recenſita.

Myrobalanorum ſpecies ſunt quinque bonorum;

Citrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus.

Omnes hi Fructus ſunt viſcoſi, cum ſapore terreo, aſtringenti, & acri; hinc primo quidem ſatis vehementer purgant, poſtea vero conſtipant; ſunt autem valde acerbi, nec facile ſolubiles. Doſis eſt, in ſubſtantia, ad ℥ jj; in

[a] Confer Domini BOULDUC Obſervationes Analyticas de *Jalappa*, in *Actis Regiis Pariſin. ann.* 1701. *Memoir.* pag. 139. *Edit. in* 12.

in decocto, ad ℥ j ß; in infuſo, ad ℥ jj. (9) *Gummi-Gutta:* hoc eſt Gummi aromaticum Indicum, quod expellit materiam inſtar muci Narium. Doſis ejus eſt a gr. j ß ad gr. x. In Vitello Ovi aut Melle ſolutum, duplicem acquirit vim; quippe Menſtruum, interponendo ſeſe inter partes viſcoſas, exitum præbet acribus: in Aqua pars ejus minima tantum diſſolvitur; quod tamen ſolvitur, ſa is vehementer [*a*] agit. [10] *Turbith gummoſum*: hoc ſpecies eſt Bulbi, ſive Radicis gummoſæ; vocatur autem *gummoſum* quia, ſi maſticetur, talem qualem Gummi, viſcoſitatem exhibet, cum acri amaro intermixto. Doſis eſt in ſubſtantia, a gr. x ad ℈ jj; decoctum ad ℥ j in Aqua, lente operatur; ſi vero ſolvatur in Spiritu Vini

(a) *Gummi-Gutta*, quod alia quoque ſortitur nomina, [de quibus veró conſulantur AUCTORES] ſat bene purgat Infantes doſi gr. j ſs, vel ij gr. cum Saccharo; pro Adultis autem requiruntur gr. IV. ad vj: porro, ſi major adhibeatur doſis, plerumque tunc ἄνω & κάτω violentiſſime pugat. Ceterum, licet hoc Gummi tanta donetur acrimonia, Fructus tamen Arboris, unde provenit, dulcis eſt eduliſque; ſiquidem inſtar Aurantiorum ab Indigenis Cambodiæ comedi perhibetur. Plura de Gummi-Gutta vide in *Actis Reg. Pariſ. ann.* 1701. *Memoir.*

vulgari, fit Clyſſus continens Aquam, Oleum & Salem, atque benigne ſatis agens; ſi ſolvatur in Alcohole, fit Reſina optime purgans; adeo ut parum referat, qua ratione præparetur. Hæc vero ſunt *Phlegmagoga* Veterum, [additis Opopanace & Sagapeno, & excepto Gummi-Gutta.]

Recentiores his etiam addidere *Mannam*, & *Aloen*. Jam vero *Manna* eſt corpus viſcoſum, & quadam acrimonia præditum: *Aloe* autem hoc habet, quod viſcoſitate ſua & amaritie Bilem æmuletur, quæ Bilis ab Hippocrate pro Clyſſo naturali habetur. Doſis Aloes eſt a gran. jj vel jjj ad ʒ j. *Bryonia* quoque his additur; quæ Radix eſt fungoſa & craſſa, maxime pituitoſa, & ſaporem acrem, mordacem, ac nauſeabundum habens. Doſis ejus eſt in ſubſtantia, a

℈ ß ad

pag. 172. *Edit. in* 12. ubi Dominus BOULDUC varia refert experimenta circa hujus preparationem à ſe inſtituta. Ejuſdem vero legi poteſt hiſtoria, præſertim apud CLUSIUM, *Libr.* 4. *Exoticorum*, *Cap.* 8; dein apud BONTIUM, *de Methodo Medendi Indica*, *Cap.* 9; & omnium optime in HORTO MALABARICO, *Tom. I. p.* 41 Confer denique LOTTICHIUM, *Tract. de Ghitta Jemou.*

℈ ß ad ʒ j; & in infuſo, ad ℥ jj, vel ultra: hæc Radix in Aqua, aut Cerevиſia, decocta, pituitam lente, ſed cum vomitu & virulentia, educit; at ſapor ejus in decocto intolerabilis eſt: ceterum in Spiritu Vini decocta & inſpiſſata, vim duplicem acquirit: convenit autem Mulieribus, quibus Menſtrua, ob pituitam Uterum obſidentem, ſupprimuntur. Hiſce præterea additur *Polypodii Quercini* Radix; quæ etiam vi ſuæ viſcoſitatis & acrimoniæ operatur.

Mercurialia quoque huc ſpectant, & imprimis *Mercurius Dulcis*; qui vero, ſi detur ſubtiliſſime tritus, fit Sialogogus; ſi autem groſſo modo, Phlegmagogus evadit; non enim facile ſolvitur in menſtruis: ceterum Doſis hujus eſt a gr. jv ad gr. xxiv, vel xxx.

COROLLARIA
Theoretica, ad Phlegmagogorum Solutionem ſpectantia.

Quandoquidem omnia recenſita *Phlegmagoga* conſtent parte viſcoſa, quæ vel Gummoſa, vel Reſinoſa eſt, & Sale Volatili penetranti, ſed inviſcato, gaudeant, hæc inde ſequuntur, circa Solutionem ipſorum, COROLLARIA.

CO-

COROLL. I. Si corpus in quo neque Salina, neque Gummoſa, neque Reſinoſa pars prædominatur, *ſolvatur* in Aqua, illud quod poſt ſolutionem remanet, *vim purgatricem* retinebit, licet etiam ipſi Aquæ vis purgans communicata ſit. Porro ſi reſiduum iſtud Spiritui Vini vulgari immittatur, id quod in eodem immiſſum remanet, *purgativum* erit. At ſi reſiduum hoc ſecundum in Alcohole Vini ſolvatur, quantum fieri poterit, illud quod reſtabit *iners* prorſus erit, inſtar capitis mortui, ac proinde non purgativum.

COROLL. II. Si corpus in quo Salinum prædominatur, in Aqua, quantúm fieri poterit, ſolvatur, tunc reſiduum erit *iners*; uti fit in corporibus non Reſinoſis, ſed Gummoſis, qualia ſunt *Agaricus* & *Bryonia*.

COROLL. III. Si corpus fuerit Semiſalinum, & Semi-reſinoſum, atque in Spiritu Vini vulgari, quantum fieri poterit, ſolvatur, id quod remanebit, *iners* etiam reperietur.

COROLL. IV Verum, ſi ſolum Reſinoſum prædominetur, tum omnis ejus *vis purgatrix* extrahetur Alcohole Vini, & reſiduum erit *iners*.

COROLL. V. Si tres *ſolutiones* in *Corollario primo* memoratæ commiſceantur,

tur, & igne lento inſpiſſentur, ſoluti corporis vires integras, ſive *quindam eſſentiam*, inde habebimus.

COROLL. VI. Omnia hæc Extracta in Aere aperto conſervata, *nauſeoſum* ſpirant odorem, quo ceſſante, perit eorum virtus, ſed remanet pondus.

COROLL. VII. Omnia hæc cum *Acidis* cocta, ut cum Aceto, Oleo Vitrioli, Spiritu Nitri, Spiritu ſeu Oleo Sulphuris per campanam, &c. *vim* ſuam emittunt [a].

COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Medicamentorum ex poſitorum uſus neceſſarius eſt in hominibus, quibus Viſcera *prima*, i. e., Organa quæ Chylum conficiunt, *debilia* ſunt. Hæc autem Organa duplicis ſunt generis; ſcilicet, (1) Os cum ſuis Inſtrumentis maſticationi inſervientibus, Ventriculus cum ſuis Muſculis digerentibus, & Inteſtina cum ſuis Muſculis comprimentibus; [2] Diaphragma, quatenus motum iis omnibus communicat, Muſculi Addo-

[a] Confer, de hiſce COROLLARIIS, *Elementa Chemiæ* AUCTORIS, *Tom. II.*

Abdominales, & Pectorales, denique motus Arteriarum, & Hepatis.

COROLL. II. Phlegmagogorum perquam neceſſarius eſt uſus in omnibus Morbis ortis a *Chylo*, propter *inertiam* Bilis, *vitiato*; Bilis enim menſtruum eſt, cujus efficacia viſciditas Ciborum maxime ſuperatur, & reſolvitur: eapropter quando nimis *iners* eſt, aut nimis *parce* in Inteſtina fluit, intra breve tempus Pituita & Phlegma in Inteſtinis generantur & creſcunt; unde quidem homines hunc in modum affecti, Hydropici, vel Pituitoſi redduntur: his ergo *Phlegmagoga*, parva ſed ſæpe repetita doſi, valde proſunt. Maxime quoque conveniunt in Morbis omnibus *frigidis*, iis nempe qui pendent ab *inertia* primorum Viſcerum, ſimul & Menſtruorum; ex quibus autem binis vitiis oriuntur Tumores albi, Leucophlegmatici dicti; nec non Abdominis Farctus ſive Obſtructiones; ut & Hydrops, Pallor Virgineus ſue Chloroſis, &c.

COROLL. III. Phlegmagoga proſunt iis, in quibus *pallor* totius Corporis, *viſciditas* Salivæ, Succi Pancreatici, & Inteſtinalis adſunt, & in quibus Fæces quaſi *Pituita* obvolvuntur. Siquidem notandum eſt, rubedinem Corpo-

Corporis a Sanguinis pendere rubedine; hanc vero a circulatione per Vaſa, & imprimis per Pulmonalia, in quibus minimæ particulæ violenter compinguntur a vi reſiſtente Vaſorum contra vim impellentem Cordis; unde fit ut formentur in Moleculas ſolidas, & rotundas, ac proinde rubras. Itaque, ſi *pallor* Corpus occupet, novimus ex natura morbi, 1o. vel Vaſa eſſe nimis laxa; 2o. vel Sanguinem deficere; 3o. vel denique Cor non ſatis valide ſe contrahere, adeoque vim Solidorum in Fluida imminutam eſſe: quum enim hæc vis deſinit, ſtatim Sanguis *palleſcit*, ut experientia docet; quippe Sanguis *ruber* extractus & quieſcens, brevi *palleſcit*, & in Serum pituitoſum reſolvitur. Itaque *Phlegmagoga* quæ diluunt, reſolvunt, & ſtimulant, hoc in caſu plurimum conducunt; utpote quæ motus in *primis viis* defectum, ex quo quidem Cordis defectus maxime pendet, auferunt.

COROLL. IV. Phlegmagoga conveniunt iis, qui ex Vita nimium *ſedentaria*, aut Victu nimis *viſcido*, ut ſolis Farinaceis non omnino, vel ſaltem non rite, fermentatis, *palleſcunt* & *pituitoſi* fiunt.

COROLL. V. Optima methodus curandi

randi Morbos, quatuor præcedentibus *Corollariis* enumeratos, ſic ſe habet: 1°. Per aliquot dies præparetur Corpus, exhibendo ſcilicet ea quæ Viſcera ſtimulant, & Pituitam diluunt ac reſolvunt; qualia ſunt illa quæ expoſita fuere in *ſecundo*, *tertio*, & *quarto* numero *primæ* Claſſis, ubi agitur de Saponaceis, & Gummi fœtidis, nec non de iis quæ conſtant ex Aquoſis, & Salibus artificialibus, nimirum Alcalinis fixis. 2°. Materia ſoluta, & ad fluendum habilis optime reddita, expellatur per *Phlegmagoga* in *ſecunda* Claſſe deſcripta. Ex. gr., ſit homo toto Corpore frigidus, pituitoſus & iners, inſuperque crudis nec facile ſolubilibus victitare ſolitus ille ſit Alimentis, indeque metuamus, ne brevi incidat in Hydropem; tum, inquam, curatio ſequentem in modum inſtitui debet: 1°. Dentur ipſi, ſingulis horis, Saponis Veneti in Pilulas redacti gran. jj; &, poſt ſingulas harum Pilularum doſes, grana v aut x Nitri, vel Salis fixi Glauberi, vel Salis Tartari fixi, vel Cinerum Clavellatorum, aut Gummi Ammoniaci, ex Vino Hiſpanico, vel ex Aqua Menthæ: 2°. Poſt harum rerum, per aliquot dies, uſum, exhibeatur eidem, quo-

quolibet veſpere, Pilula j. ex Aloe ad gr. jjj vel jv; &, maue ſequenti, ſimilis Pilula cum gran. $\frac{1}{2}$ vel j. Euphorbii: atque ſic brevi curabitur æger.

COROLL.VI. Itaque patet ex dictis, quod *Purgantium* debite exhibitorum ope, innumeri Morbi curari poſſint; non obſtante quidem ſententia HELMONTII aliorumque Chemicorum hujus aſſeclarum, qui dicunt, omne *Purgans* eſſe *Venenum*, ac proinde Corpus noſtrum ſemper debilitare. (*a*)

CA-

(*a*) Vide HELMONT. *Lib. de Febribus*, *Cap.*5. *integr.* & alibi paſſim.

CAPUT VI.

De Cholagogis.

1. PRiuſquam *Cholagogorum* veram naturam, & effectum exponamus, eorumque Claſſes enumeremus, Veterum de iiſdem expendemus ſententiam. Veteres duplicem agnovere Bilem; ſcilicet, unam *atram*, ſive *Splenicam*, alteram vero *flavam*, ſive *Hepaticam*; atque ſic Medicamenta purgantia priorem, *Melanagoga*; poſteriorem vero evacuantia [1], *Cholagoga* dixere: hoc autem ultimo nomine donabant omnia illa Medicamenta, eaque ſola, quæ *Fæces*, Bilem Cyſticam colore *flavo* aliiique proprietatibus referentes, expellebant: qua quidem ratione in duplicem errorem delapſi ſunt; ſcilicet, 1°. E *Cholagogorum* numero eucludebant nonnulla Medicamenta, vere tamen *Cholagoga*, nempe Medicamenta Bilem Hepaticam ſtricte dictam moventia [2]: hæc enim Bilis, Si in Sinu Glissoniano examinetur, antequam cum Bile Cyſtica commixta ſit, omni charactere, nempe, ſapore, odore, colore, tenacitate, Lympham plane refert;

refert ; ac proinde , licet ope *Cholagogorum* educatur , Fæces tamen inde non flaveſcunt. 2o. Sæpenumero pro *Cholagogis* habebant, quæ revera talia non ſunt , uti ſtatim patebit : cum enim Bilis *Cyſtica* diſtinguatur ab omnibus aliis Corporis Liquidis , quatuor hiſce characteribus, 1o. *amaritie* ſua, 2o. *flavedine* , 3o. *ſplendore* ſuo lucente, 4o. *ſpiſſitudine* ſive *tenacitate* ſua ; hinc ex præſentia trium poſteriorum characterum in Fæcibus Alvinis , (de primi vero præſentia nihil dicere potuerunt , quippe qui Fæces deguſtare ſoliti non eſſent) eaſdem *bilioſas* eſſe concludebant Antiqui ; ac proinde quæcunque Medicamenta hujuſmodi Fæces expellebant , *Cholagoga* nominavere ; ſed perperam & temerarie admodum : etenim hæc *flavedo* , atque *ſplendor* relucens ; quæ quandoque in Fæcibus viſcidis , per Cathartica expulſis , obſervantur , poſſunt eſſe progenies ipſorum Medicamentorum , contenta , præſertimque Mucum Inteſtinorum , *flavedine* relucente inficientium , licet ne minimum quidem Bilis adſit : ita quippe *Caſſia*, parva quantitate ſumpta , Urinam & Fæces colore *flavo* tingit (qui proinde falſo Bili tribueretur) ; ſi majori quantitate ſumatur , colorem *viri-*

dem

dem inducit; ſi majori adhuc, *atrum*; quin etiam ex *Manna* aſſumpta *flaveſcunt* etiam Fæces; nec non ex *Tamarindis*, a quibus *pituitoſæ* quoque fiunt; itidem *Aloe* in Aqua multa ſoluta, valde lenteſcit, ipſamque Bilem æmulatur, ac Fæces ſemper *flavedine* tingit.

2. Ex dictis patet, quantum errabant Antiqui, dum ex effectu quem habent Medicamenta quædam expellendi Fæces inſtar Bilis coloratas, eadem revera Bilem purgare concludebant. Rejecta itaque Veterum ſententia, omnia *Cholagoga* ad binas Claſſes reducemus; quarum *prior* continet quæcunque, Sanguinem Hepaticum attenuando, ſecretionem Bilis uberiorem promovent; *poſterior* autem includit omnia illa quæ, Diaphragma & Abdomen violenter concutiendo, Bilem ex Hepate & Veſicula Fellea in Inteſtina derivant, unde poſtea per ſedes e Corpore poteſt amandari, ſi modo opus ſit.

Sub *priori* Claſſe continentur omnia *Saponacea naturalia*; ut ſunt Succi cunctorum Fructuum Horæorum acidodulcium, & maturorum; ſcilicet, Uvarum, Ceraſorum, Mororum, Baccarum Sambuci, &c. Rubi Idæi, & vulgaris, Pomorum, Pyrorum, &c. Hæc enim

enim liquefaciunt omnia illa quæ in Vaſis hærent, adeoque & Bilem, quin etiam interdum ita vehementer & copioſe, ut Choleram-morbum arceſſant. Huc etiam maxime referendi ſunt, 1o. Succi Plantarum aliquot manifeſte Saponacearum; ut eſt Succus Lychnidis Saponariæ dictæ: huc pertinent quoque Caſſia, Manna, Mel, Saccharum, Tamarindi, Succus Roſarum pallidarum, Aloe, Scammonium, Myrobalani, Rhabarbarum. 2o. Saponacea artificialia, quæ ex Oleo & Sale arte combinatis conſtant, (ut antea dictum eſt) & quorum variæ dantur ſpecies ſuperius enumeratæ; omnium autem præſtantiſſima eſt illa quæ ex Sale Alcalino volatili, & Oleo volatili conficitur. Tandem huc referuntur Elixir Proprietatis, & Syrupi omnes moderate aromatici; ut Syrupus de Artemiſia Fernelii, Botryos, quinque Radicum Aperientium, Cichorei ſimplicis, & cum Rheo, Violarum, &c. ſumantur iſti omnes in Sero Lactis, aut Decocto Taraxaci, vel ſimili Diluente, idque mane vacuo Ventriculo.

Poſterior Claſſis complectitur omnia *Emetica validiora*; ut ſunt Aſari folia, nec non *Emetica* Antimonialia, Mercurialia, &c.

CO-

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Bilis nunquam *evacuari* debet; nunquam enim copia peccat, niſi in hominibus qui diu nimis a Cibo abſtinuere; quo in caſu nihil aliud requiritur, quam ut Cibus ſumatur.

COROLL. II. Medicamenta hujuſmodi adhibenda ſunt in omnibus Morbis, qui ab *obſtructione* Hepatis vel Ductus Biliarii oriuntur, ac proinde in *Ictero*; verum tamen cum aliqua cautione: ſiquidem a Medicamentis fortioribus initio morbi abſtinendum eſt; Febrem enim, ſive potius Inflammationem a qua Febris oritur, adaugent. *Icterus* autem ſæpenumero procedit ab Hepatis farctu per cretaceas, gypſeas, calculoſas, aliaſque concretiones; interdum vero a Ductus Communis, per lapillum hærentem, obſtructione, quam ſemper comitatur Vomitus enormis. Hic morbus Litteratos, ob vitam ſedentariam, ut plurimum afficit; cujus debellandi ſequens videtur optima methodus: v. gr., detur 10. quotidie, ſingulis horis, Pilula j. ex *Sapone Veneto*; vel parum *Aloes* cum *Melle*; vel *Hiera picra* parva doſi; aut exhibeatur *Sal Polychreſtus* cum pauxillo *Mellis* & *ſmegmatis* ex

Rha-

Rhabarbaro ; atque ſuperbibatur *Potus* tenuis, ſaccharatus, aut mellitus, vel *Sirupus Violarum*, cum diæta ſtricta ; continueturque horum vel ſimilium uſus, donec concretiones reſolvi incipiant ; quod plerumque intra unum vel alterum menſem fieri ſolet, & factum eſſe dignoſci poteſt ex mutatione coloris in Urina, Fæcibus, & Cute. Tum vero 2°. propinentur *Emetica valida*, quibus Abdomen violenter concutiatur, & materia ſoluta exprimatur : (hæc autem non ſunt initio præſcribenda, ne, partem fluidiſſimam emungendo, concretiones magis duras fixaſque reddant) porro finita Emetici operatione, veſperi detur *Opiatum*, atque ſenſim Exercitio, Cibiſque craſſioribus aſſueſcat æger. Ceterum, qui fiunt a *defectu* Bilis morbi curari debent adminiſtrando ea quæ facile ſolvuntur, qualia ſunt Ptiſanæ, Vitelli Ovorum, & ſimilia, una cum *Saponi* Pilula.

CAPUT VII.

De Hydragogis.

1. HYdragoga ſunt Medicamenta Purgantia, *quæ Aquam*, *i. e.*, *Serum Inteſtinale ſalivoſum educunt*, Porro *Serum* dicitur omne Liquidum a Sanguine ſecretum, quod neque eſt pingue, neque rubrum: eſt autem vel concreſcens ad ignem, inſtar albuminis ovi, in duram maſſam; & hujuſmodi eſt *Serum* Sanguinis proprie dictum: vel non concreſcens, ſed exhalans, & poſt ſe fæces relinquens craſſas, at non coagulatas, taliaque ſunt Saliva, Sudor, Urina. *Serum* autem quod ab *Hydragogis* educitur, eſt illud poſterius: *inteſtinale* vero dicitur, quoniam in Inteſtina derivatur; idque dupliciter: nempe, 1°. e Glandulis Salivalibus Oris, nec non e Palati & Oeſophagi Glandulis, exſtillat, ac deinde deglutitur: 2°. ſecernitur atque fluit in Inteſtina non tantum e Glandulis Inteſtinalibus ipſis; ſed etiam e Glandulis Hepatis, per Ductum Hepaticum. Hoc autem Liquidum, *Hydragogorum* ope, multo majori copia, quam

quam naturaliter fieri ſolet, educitur, & per Anum expellitur.

2. Ceterum, *Hydragoga* reduci poſſunt ad *tres* Claſſes: quarum *Prima* continet ea quæ ſecretionem hujuſce Liquidi promovent, Glandulas nimirum Inteſtinales ſtimulando: *Secunda* complectitur ea quæ ſecretionem dicti Liquidi ſuſcitant, 1°. Sanguinem in partes non rubras diſſolvendo, 2°. eundem ita ſolutum velocius movendo, quo majori copia ad Glandulas Inteſtinorum ſecretorias applicetur: *Tertia* tandem includit Medicamenta quæ utrumque iſtud ſimul agunt.

Prima Claſſis Hydragogorum.

Claſſis hujuſce Medicamenta, ad Inteſtinorum Membranam intimam applicata, eandem, inſtar Veſicatorii, in veſicas elevant, quas vero deinde, vi ſua cauſtica, ſolvunt; unde ſequitur continuum Liquidi Inteſtinalis ſtillicidium. Corporis quippe tota ſuperficies, cum externa, tum interna, pullulat ſcatetque Vaſis Liquidum modo dictum continentibus: his autem Vaſculis ſi corpora applicentur acria, quæ ipſa ſolvere valeant, ſi-

mul & quæ tam craſſa ſint, ut eadem intrare nequeant, tunc temporis Liquidum iſtud educent. Acria vero iſta vocantur *Veſicatoria*, aut *Hydragoga*, prout huic, vel alteri ſuperficiei admoventur, nimirum, externe, vel interne: quapropter acria cuncta *Veſicantia* quæ ita craſſa ſunt, ut Venas Lacteas ingredi nequeant, *Hydragoga* fiunt, nullo quidem excepto; & quo magis acria craſſaque ſunt, eo quoque fortiora extant. Porro Claſſis hujuſce Medicamenta duas conditiones habere debent; 1o. nempe oportet, ut in ſe contineant aliquid tenue, acre, rodens, & urens; 2o. oportet ut illud urens ita ſit corpore quodam gummoſo vel reſinoſo involutum, ut totum ſimul non exhalet, ſed ſucceſſive; unde quoque fiet, ut ſucceſſive rodat. Medicamenta vero hujuſmodi duplicia ſunt; vel enim ex Foſſilibus, vel ex Vegetabilibus deſumuntur. Quæ ex Vegetabilibus habentur, ſunt ſequentia. (1) *Mechoacannæ* Radix, quæ jam inter Phlegmagoga numerata fuit: vires habet fere inſtar Jalappæ; in Alcohole ſoluta Tincturam præbet, quæ ſi inſpiſſetur, fit Reſina: Tinctura hæc in Ore detenta, ardore intolerabili Fauces afficit, & ſalivationem excitat; ſi vero deglutiatur,

Fau-

Fauces ac Oeſophagum inflammat, & humoribus opplet: Reſina autem, ſi maſticetur, ſalivam quoque vehementer movet, Oſque exulcerat; denique ſi, cum Ovi Albumine, ſordidis Ulceribus applicetur, eadem abſterget. Doſis hujuſce Radicis eſt a ℈j ad ʒjj; quæ quidem Doſis major eſt, quam illa quæ pro ſcopo Phlegmagogorum requiritur; quoniam in hoc caſu ſtimulus fortior eſſe debet. *hydragogum* nobiliſſimum eſt; ſed non debet deglutiri, niſi viſcoſo quodam corpore involvatur, ne ſcilicet Fauces & Oeſophagum lædat. (2) *Jalappa*: hæc vero, ſi maſticetur, primo quidem iners eſſe videtur; ſed tandem acerrima deprehenditur. Tinctura ejus cum Alcohole facta, & in Ore detenta. Fauces itidem exulcerat: Reſina vero, ſi maſticetur, intolerabilem dolorem & tumorem excitat, ſalivæque ſecretionem valde promovet, porro ſi in aqua ſoluta ſumatur, vehementer purgat, ut & ejus Tinctura ſaccharo edulcorata. (Doſis Jalappæ, in ſubſtantia, eſt a ℈j ad ℈v; Reſina vero datur a gr. v ad ℈j.) (3) *Ebulus* ſive *Sambucus humilis:* hujus Fructu, & Cortice mediano utimur. Doſis Baccarum eſt a ℈j ß ad ʒv; Succus autem earum, ut & Summitatum, dari ſolet a

ʒ j ad ℥ j. Cortex medianus, ſi ad ℈ j Infantibus, & ad ℥ ſs Adultis detur, ſerum vehementiſſime educit, & fortius agit quam Sambucus: Baccæ porro & Cortex Ebuli, ſi deguſtentur, ſaporem acrem præbent & lædentem. (4) *Rhamnus Catharticus*, ſive *Spina Cervina*, vel *infectoria* (ita quidem dicta, quod Pictoribus uſui ſit): Baccarum ejus Succus expreſſus ſumi poteſt ad ℥ j, & in Sirupum coctus, ad ℥ jj. Secundum autem Sydenhami obſervationes, Sirupus hic *de Spina Cervina* Hydropicis maxime confert, & in his, qui Catharſi prompte cedunt, aquas copioſe admodum elicit (*a*): porro Succus in Ore detentus, ſaporem quaſi igneum exhibet, (5) *Soldanella minor*: hæc herba maritima eſt, & ſpecies Convolvuli; apud Batavos maritimos habetur pro divino Medicamento: ſaporem vero acerrime ſalſum præbet: uſus ejus eſt in Acetariis; ſed ab Aceto vis ejus plurimum infringitur: herba hæc limoſa eſt, & tenax cum acredine, Alvumque purgat cum torminibus. Doſis a ℈ jj ad ℥ j. (6) *Gratiola*: hæc ſaporem habet igneum amariſſimumque, cum ſucco viſcoſo: aquas educit cum tor-

(*a*) Confer. SYDENHAM, *Tract. de Hydrope*, pag. m. 487.

torminibus ſummis, ſoletque Vomitum excitare. Doſis eſt a ℈ j ad ʒ jjj in infuſo. (7) *Jris Vulgaris*, quæ *noſtras* dicitur: hæc agit vehementiſſimè. (Doſis Radicis, in pulvere, eſt a ℈ ß ad ʒ j ß; in infuſo; a ʒ j ad ℥ ß. Doſis vero Succi recenter expreſſi, ab ℥ ß ad ℥ jjj:) hic vero Succus, dum ſumitur, ſi cautio non adhibeatur, Oeſophagum in bullas maximo cum dolore elevat; ſed aſſumpto Aceto dolor iſte tollitur. (8) *Eſula*; cujus Succus, quoad colorem & conſiſtentiam, Lac æmulatur; ſed ita eſt urens, ut ſi Cuti applicetur, inſtar ignis eam exulceret; & eſt adeo tenax, ut calore leni evaporatus, in Reſinam abeat. MARTINUS RULANDUS habebat, in Germania, quoddam Arcanum pro Hydropicis, qui ingenti numero ad eum confluebant, quoſque omnes fere ſanabat; hoc autem Arcanum erat *Cortex Eſulæ* Decoctus in *Sero Lactis*, & *Melle* edulcoratus. Eſulæ Doſis eſt gran. jjj ad vjjj in ſubſtantia; ſed, in infuſo, Doſis iſta duplicatur. Huc vero referuntur etiam aliæ Tithymalorum ſpecies, ut & Euphorbium. (9) *Gummi-Gutta*, ſive *Gutta Cambodia*, ſeu *Gamandra*, &c. (de qua jam dictum eſt in CAP. *de Phlegmagogis*): hanc Plantam nonnulli dicunt

eſſe Tythymali ſpeciem, ex qua læſa ſuccus exſtillat, cui vero flavus conciliatur color, ne fucus detegatur: ceterum, ſi guſtetur, Fauces exulcerat, iiſque tenaciſſime adhæret, atque veſicas excitat; fortiſſimum quoque & optimum eſt *Hydragogum*. Doſis eſt a gr. jjj ad xv; in Corporibus autem difficulter movendis plerumque Vomitum excitat. (10) *Elaterium*, ſive *Cucumeris Aſinini Succus* ad Solem inſpiſſatus: hoc Medicamentum acerrimum eſt, quin & ita viſcoſum, ut licet per 100 annos ſervetur, nihilominus tenax maneat: laudatur a Sydenhamo tanquam ultima anchora in Hydrope (*a*). Doſis Elaterii eſt a gr. j ß ad gr. xjj; eſt autem Purgans vehementiſſimum.

Hydragoga hujuſce primæ Claſſis ex Foſſilibus deſumpta, ſunt hæc ſequentia: (1) *Mercurius Dulcis*; qui conſtat ex Acido Salis Marini, & Mercurio concentrato ſive recondito: Hic vero fit optimum Hydragogum, ſi groſſo modo contritus exhibeatur; a Liquidis enim noſtris haud facile ſolvi-

vi-

(a) *Tract. de Hydrope*, pag. m. 488. Confer etiam imprimis LISTER *Tractat. de Morbis Chronicis*, *Exercitat. de Hydrope*, pag. m. 17. ad 20.

vitur, ideoque Inteſtinis inhærens, eadem, vi Acidi quod in eo continetur, ſtimulat. Doſis ejus eſt a gr. IV. ad ʒ ß aquas autem violonter educit; verum, ſi exhibeatur tenuiſſime attritus, Salivationem excitat, atque, ſi groſſe contritus Vulneri applicetur, Callos ad marginem natos optime corrodit. (2) *Mercurius Præcipatatus albus*; cujus vis conſiſtit in ſpiculis acidis, quæ non ſunt recondita, ſed aperta & nuda; unde ſi alcalinis infringantur, aut ignis vi ſeparentur & expellantur, dulcis evadit. Doſis ejus eſt a gr. ij ad x; & vehementur purgat. (3) *Mercurius Præcipitatus ruber*; qui violentius adhuc agit, hinc Doſis hujus eſt a gr. j ad gr. IV., (4) *Mercurius Præcipitatus flavus*, ſive *Turbith minerale*; quo quidem optimum eſt Hydragogum, ſed cum moderamine exhibendum eſt; aliter enim Salivationem excitat: dari debet itaque ſub quatuor legibus antea præſcriptis; ſcilicet, ut determinetur verſus Inteſtina, & aſſumatur abſque Medicamentis aliis quibus poſſit ad Corporis habitum derivari, qualia ſunt Diaphoretica & Opiata; ceterum Ulcera quoque rodit, & ſuperfluitates conſumit, in Callis etiam pertinaciſſimis, ut non ſine dolore. PARACELSUS eum

vocavit *Turbith minerale*, quia Lympham eodem modo expurgat ac Turbith vegetabile, quod eandem ex intimis Podagrici Corporis articulis educere cenſetur. (Doſis autem Præcipitati flavi eſt a gran. j ad vj.) Addi poteſt (5) *Mercurius Præcipitatus viridis*; (cujus Doſis eadem eſt ac flavi. Huc etiam referuntur (6) *Metallorum Cryſtalli*; ut 1°. Vitriolum Lunæ, ex quo fit Lapis Infernalis : Doſis eſt a $\frac{1}{6}$ gr. ad gr. jjj. 2°. Vitriolum Veneris; quæ quidem Vitriola violentiſſime aquas educunt : Doſis vero poſterioris eſt gran. j, aut circiter. Ad iſtam Claſſem poteſt quoque pertinere Scobs Veneris; quæ, cum a Veteribus, tum a Recentioribus, tanquam anchora ſacra laudatur : hoc Medicamento curatus eſt Carolus V, cum Hydrope laboraret; (vide Forestum :) Doſis maxima Scobis hujus eſt gr. vj. 3°. Vitriolum Martis : (Doſis a gran. vj ad ℈ j.) Tandem (7) *Vitriolum commune* ſive *album* : Doſis a ℈ jj ad ℈ jv.

COROLL. Hæc omnia Medicamenta, ſua tantummodo *acrimonia* operantur; ideoque non ſpecifica quadam virtute : hoc enim ita ſe habere probant, 1°. Sapor acerrimus omnium; 2°. Ardor

dor quem faucibus inducunt; 3o. Veſiculæ quas omnia, Jalappa & Mechoacanna non exceptis, excitant; 4o. Dolor quem Vulneribus applicata creant; 5o. Analyſis Chemica: quippe ſi ex iis quæcunque ſolvantur vel in Aqua, vel in Spiritu Vini, quantum fieri poteſt, vires acerrimas Menſtruis ſuis communicant: illud autem quod intactum & indiſſolutum remanet, nullas omnino vires habet.

Secunda Claſſis Hydragogorum.

MEdicamenta hujuſce Claſſis ſunt ea, quæ Sanguinem in *ſeroſum* Liquidum *ſolvunt*, eumque ita ſolutum velocius *movent*, quo majori copia ad Inteſtinales Glandulas applicetur. Hæc autem ambo ut fiant, neceſſe eſt ut Medicamenta cum Sanguinis maſſa commiſceantur. Ne qui vero putet hujuſmodi Purgantia cum Sanguine nunquam miſceri, aſſertum hoc triplici confirmabimus argumento. 1o. Infuſiones ex Croco Martis, Senna, & Rhabarbaro, Hominum, & brutorum corporibus, nempe Thoracis cavitati, injectæ, apud Anglos, Gallos, Italos, poſt horæ dimidium, dejectiones per

Alvum produxere; ideoque non dubitandum eſt, quin Venis receptæ fuerint. 2o. Mercurius, ad Salivationem excitandam, Pedibus affrictus, ſæpenumero Diarrhæam non niſi Diaphoreticis & Opiatis compeſcendam, arceſſit. 3o. Cujuslibet Fluxus Seroſi per Alvum curatio feliciſſime perficitur Diaphoreticorum & Opiatorum ope.

In hac porro Claſſe unum Medicamentum ſolummodo novimus; nempe, *Mercurium*: hic enim, ſive crudus, ſive dulcis, parva doſi, eaque ſæpe repetita, & ſub quatuor legibus ſupradictis, aſſumptus, poſt duos tres-ve dies, Fluxum Alvi ſeroſum inducit.

Tertia Claſſis Hydragogorum.

AD hanc Claſſem pertinent omnia *primæ* Claſſis Medicamenta, quæ tum Glandulas *ſtimulant*, & Secretiones *augent*, tum Sanguinem *ſolvunt*, eumque ſolutum velocius *movent*: ſicut enim Cantharides, Cuti externe applicatæ, veſicas excitant, ſimul & Sanguinem ita ſolvunt, ut Mictum Sanguinis nonnunquam inducant; ſic

etiam

etiam omnia Veſicantia & Acria, uti ſunt ea quæ in *prima* Claſſe memorantur, Inteſtinis interne applicata, in iiſdem veſicas producunt, ſimulque Sanguinem ſolvunt, & eo derivant.

COROLLARIA Practica

De Hydragogis in genere.

COROLL. I. HYdragoga conveniunt in Morbis omnibus ubi abundat *ſalivoſa* in Sanguine *Lympha:* tales autem ſunt omnes Morbi in qui bus Viſcera prima *debilia* & *infarcta* ſunt; unde partes Alimentorum non ita poſſunt attenuari, ut in Vaſa Lactea introeant, & Lymphæ ad miſceantur: tales quoque ſunt Morbi in quibus Cordis & Arteriarum vis contractilis eſt *debilis*; unde quidem Sanguis nimium tenuis evadit; quippe conſtat ex Phyſiologicis quod, quo fortior eſt vis Cordis & Arteriarum, eo craſſior ſit Sanguis; at e contrario eo tenuior evadat, quo debilior eſt vis iſta; ſic enim in Ruſticis multum laborantibus, nec non in Bajulis, & ſimilibus, Sanguis valde compactus reperitur; verum in delicatulis, & omnibus iis quibus

bus debilia ſunt Viſcera, ut in Leucophlegmaticis, Phthiſicis, Scorbuticis, &c. plane aquoſus eſt.

COROLL. II. Conducunt eadem Medicamenta iu omni Humorum *extravaſatione* & *ſtagnatione*, ac proinde in omni Tumore Oedematoſo, & Contuſione.

COROLL. III. Proſunt etiam in Morbis in quibus Liquidorum *ſubita ſolutio*, aut *evacuatio* requiritur: ideoque in Fiſtulis, Scabie, omnibus Hydropis ſpeciebus, Apoplexia, (quæ ſæpe a Sero in Cerebri cavitatibus extravaſato oritur) Gonorrhœa Virulenta, & ſimilibus Morbis conducunt.

COROLL. IV. Quoties hæc Medicamenta propinanda ſunt, prima vice Doſi ſatis *larga* dari debent: etenim aliter, cum cauſtica ſint, valde ſtimulabunt, nihil vero evacuabunt; unde quidem diræ anxietates & tormina exorientur.

COROLL. V. Hydragoga nocent in omni Morbo *inflammatorio*, ſive inflammatio ſit in Arteriis, ſive in Vaſis Lymphaticis: ideoque in Febribus omnibus, niſi Venæ-ſectio præceſſerit, *noxia* ſunt.

COROLL. VI. Hypochondriacis quoque & Hyſtericis *nocent*; ii quippe ſæpenumero ab *Hydragogis* ita violenter pur-

purgantur, ut inde in animi deliquium incidant.

COROLL. VII. Quælibet *Hydragoga* facile producunt *Hypercatharſin*; quæ vero duplex eſt. *Prior* ſpecies per Medicamenta nimis evacuantia fit, quum ſcilicet Humorum velocitas & tenuitas a Medicamentis adeo augentur, ut inde Vaſa Excretoria ultra ſuum *tonum* diſtendantur, & evadant paralytica; unde accidit, ut ſeſe contrahere nequeant, ſed aperta maneant, & conſequenter Humores majori quam par eſt copia effluant. Mali hujuſce curatio optime inſtituitur per Aſtringentia ſumma cum Opiatis & Spirituoſis: quippe cuncta Spitituoſa coagulant, ut docet Chemia; ergo Auſtera & Spirituoſa ſemper, in hoc caſu, adhibenda ſunt. *Poſterior* ſpecies *Hypercatharſeos* eſt ſpaſmodica, qualem HIPPOCRATES deſcribit ab Helleboro oriundam (*a*); Spaſmi enim valide concutiunt, atque ſic expelluntur Humores. In hac autem occaſione conveniunt Acida mineralia, una cum Opiatis, & calidis Aromatibus.

CA-

(a) *Aphor. Sect. V. Aph.* I. & 4. item *Libr. de Veratri Uſu*, *art.* 7. ut & *Coac. Sect.* IV. *verſ.* 24. Confer etiam DURETI *Enarrationem* in hunc locum, *Libr. III. Tract.* IV. *art.* 17.

CAPUT VIII.

De Melanagogis.

1. ATra *bilis* Veteribus duplex erat: Prior ſcilicet ex Liene, & dicebatur *Humor melancholicus*, *Fæx* & *Recrementum* Sanguinis; hujuſque materiam Sanguinem eſſe *melancholicum* affirmabant: Poſterior autem ex Hepate, & vocabatur *bilis Hepatica exaſſata*.

2. Ergo Medicamenta *Melanagoga* ea dicebantur a Veteribus, 1°. Quæ *Atrabilarium Humorem* ex Liene per Inteſtina *purgant*; hoc autem fieri poſſe antea dictum eſt, ſimul & aſſignata fuit via, per quam Humor iſte tranſit: ac proinde, hoc in caſu, non errabant. 2°. Quæ *bilem Hepaticam* educunt: verum ſi ſerio attendamus, videbimus, 1°. plurima dari Medicamenta Purgantia, quæ Fæces *atras* reddunt: ſic enim Polypodium Quernum, quod pro principe Melanagogorum habetur, ſequens naturam omnium Quercuum, (quarum proprietas eſt, cuncta fere colore *nigro* tingere (Mucum Inteſtinale *atro* colore

re inficit; & ideo *Melanagogum* dicebatur a Veteribus: ita quoque Lapis Armenus, & Lapis Lazuli, (nec non Helleborus niger, Epithymum, & Senna) ab iiſdem pro *Melanagogis* habebantur; jam vero ſatis notum eſt, quod iſti duo Lapides Fæces colore *nigerrimo* tingant, ut & omnia Vitriola. 2o. Videmus, aliquando ſolius naturæ vi, abſque Cathartico adminiſtrato, per ſuperiora & inferiora, materiem *nigram* ejici: ac proinde, hoc in caſu, omne illud dici poteſt *Melanagogum*, quod hanc ce materiam blande expellit; etenim vehementer tractari non debet, ſed lenibus dumtaxat Purgantibus eſt movenda.

CA-

CAPUT IX.

COROLLARIA

De Purgantibus per Alvum in genere.

ABſolutis jam omnibus *Purgantium per Alvum* Speciebus, ſupereſt ut, in hoc CAPITE, ſequentia *de hiſce Purgantibus in genere* COROLLARIA ſubjungamus.

COROLL. I. Corpus Humanum totum *depurari* poteſt per *Alvum*; licet contrarium aſſerat HELMONTIUS: *depurare* autem eſt ſeparare partes quaſdam determinatæ texturæ & acrimoniæ; per quas proprietates a reliquo Sanguine, quocum circulantur, differunt: hæ porro partes ut plurimum minores ſunt partibus ſanguineis; ideoque, ſi in Liene, Hepate, aliiſque Viſceribus, Excretoriorum Vaſorum laxitatem minuere poſſumus, Expulſoriorum vero Canalium augere, ſponte patet, quod peccantes illæ partes facile ſeparari queant.

COROLL. II. Purgantia non ſunt *venenoſa*, ut aſſeruit PARACELSUS, & HELMONTIUS (*a*) probare voluit his Ar-

(a) Confer HELMONT. *loco* ſuperius *citato* pag. 307.

Argumentis: nempe, 1°. quoniam auſta doſi ſemper mortem arceſſunt: 2°. quia Theriaca, quæ Venenis reſiſtit, ad vim Purgantium tollendam conducit. Sed ad hæc reſpondemus, 1°. quod non ſolummodo Purgantia, ſed etiam quæcunque maxime ſalubria, ſi nimia quantitate ſumantur, mortifera ſint: deinde, 2°. quod Theriaca vim purgatricem Medicamentorum ſiſtat per vim Opii quod ipſa continet; Opium enim, pro tempore, motus omnes contractiles Solidorum ſiſtit; unde minor Liquidorum, per Secretoria & Excretoria Vaſa, ſit expulſio.

COROLL. III. Purgantia nulla dantur *Electiva*, i. e., quæ Bilem, Lympham, Pituitam, reliquis intactis, expellant: iſtud enim ex hiſtoria Purgantium abunde patuit; quippe, quum de his in ſpecie verba fecimus, clare vidimus, quod in omnia noſtra Liquida æqualiter agant; ſed moveatur ſolummodo materies fluxilis & quæ facilius deponi poteſt.

COROLL. IV. Purgantium vires falſo deducuntur vel ab *Acido*, vel ab *Alcali*, vel a *Sulphure* quodam in hærente: nam, ex. gr., Succus Vegetabilium, & Spiritus Nitri purgant, in quibus tamen nihil eſt ſulphurei; verum omne *Acre* quod ſtimulare poteſt, hanc ob cauſam *Purgans* evadit. CA.

CAPUT X.

De Emeticis , ſeu Vomitoriis.

1. PEr *Emetica* , ſeu *Vomitoria* , intelligimus omnia Medicamenta , *quorum vi contenta Ventriculi ſurſum in Os per Gulam projiciuntur* . Porro Vomitus cauſa proxima & immediata eſt compreſſio Ventriculi in contenta : hæc autem compreſſio poteſt oriri , vel a contractione fibrarum ipſius Ventriculi , vel a cauſa externa Ventriculi latera valide prementе , vel denique ab utraque cauſa ſimul .

2. Hinc ergo *tres* dantur *Vomitus* ſpecies . *Prima* eſt Ventriculi per ſuperiora violenta evacuatio , ipſius Ventriculi fibrarum contractione procurata ; & ad hanc ſpeciem requiritur , 1o. Materiæ expellendæ aptitudo ad expulſionem , i. e. , fluxilitas ; 2o. Pylori accurata conſtrictio , & Orifiii ſuperioris apertura ; 3o. Stomachi diſtenſio , eamque conſequens contractio , quæ a Fibris Ventriculi ſimul agentibus pendet . Vomitus ejuſmodi ſpeciem agnoverunt Veteres ; & hanc revera quandoque fieri (licet

cet negent quidam Neoterici (*a*), qui contendunt, omnem Vomitum oriri a convulſione muſculorum Abdominis) vel inde conſtare poteſt, quod ſi Corpus, pleno Ventriculo, inflectatur, ſæpe fiant ructus; qui vero tantum inde oriuntur, quoniam ſuperius Ventriculi-Orificium tunc aperitur, non autem a convulſione Diaphragmatis & Muſculorum Abdominis præcedente.

3. Atque ſic excitare Vomitum ſolent ſequentia. 1°. Quodlibet *acre Topicum* Ventriculo applicatum. 2°. Omnis *inflammatio* Ventriculi; ut contingit in Morbis malignis, & Variolis, nec non a Venenis aſſumptis: non tamen quod Ventriculus, in ſtatu quietis ſive dum eſt flaccidus, ad Vomitum per inflammationem moveatur; ſed tunc ſolummodo quum aliquid ingeſtum eſt. 3°. *Skirrhus* inhærens Ventriculo. 4°. *Repletio nimia & ſubita* a quacunque materia. 5°. *Inordinatus* Spirituum Animalium *motus*, a re nauſeoſa excitatus, (vel alia de cauſa;) hinc Spaſmi hypochondriaci & hyſterici Vomitum

ciere

(*a*) Imprimis vero clariſs. CHIRAC, hujus opinionis Auctor, nec non celeberrimus DUVERNEY. Confer *Act. Reg. Pariſin.* ann. 1700. *Hiſtoire*, pag. m. 27.

ciere ſolent. 6o. Ventriculi *Spaſmus* ab *inuſitato* Corporis *motu*; ut a vectione in rheda, navigatione, circumgyratione; &c. ortus. 7o. *Spaſmus* Ventriculi *ſympatheticus*; v. g. in Vulneribus Capitis, Apoplexia ab extravaſato liquido oriunda, nec non in Colica, Nephritide, &c. qui vero Spaſmus a communicatione Nervorum Ventriculi cum Nervis partium affectarum oritur; unde fit etiam ut Vomitus Morbos fere omnes Ventriculi concomitetur.

4. *Secunda* ſpecies *Vomitus* eſt illa quæ contingit a *compreſſione* laterum Ventriculi per Muſculos Abdominis: hi ſiquidem interdum ita convelluntur, ut inde omnia Viſcera in Abdomine contenta valide premantur; quapropter, ſi tunc temporis Ventriculi ſuperius Orificium aperiatur, Vomitus neceſſario ſubſequetur. In hac autem ſpecie Vomitus, cavitas Abdominis a propriis Muſculis, Diaphragmate & Peritonæo ſimul agentibus, valde coarctatur: unde Sanguis in toto Abdomine plurimum comprimitur; hinc vero ſecretiones maxime fiunt in omnibus Viſceribus contentis; quin & aliquando Vaſa Sanguifera in Hepate diſrumpuntur, unde quidem dira oriuntur ſymptomata: ita quo-

quoque Sanguis, ob compreſſionem ſeu reſiſtentiam quam in Infimo Ventre patitur, verſus ſuperiora violenter actus, Hæmophtyſin interdum, vel Apoplexiam, parit. Porro, in hac Abdominis compreſſione, ſi Sphincteris Ani tanta ſit vis, ut ſuperari nequeat, *periſtalticus* Inteſtinorum *motus* nonnunquam invertitur, & *Ileos* accidit; verum ſi vis iſta ſuperetur, tum ſimul per Alvum fit excretio; in qua quidem non ſolum Inteſtinorum contenta expelluntur, ſed etiam Liquores ſecreti & ab omnibus Abdominis Viſceribus profluentes. Ceterum hæc ſpecies Vomitus, ſpeciem primam nimis continuatam ut plurimum ſequitur; Nervis quippe Stomachi vellicatis, tandem & etiam Abdominis Muſculi convelluntur, ſcilicet ob conſenſum per Nervum Paris Octavi.

5. *Tertia* ſpecies *Vomitus* eſt ea quæ a *contractione* Fibrarum Ventriculi, & Muſculorum Abdominis ſimul fit: hic autem Vomitus violentiſſimus eſt.

COROLL. Expurgandus eſt error ille Medicorum fere univerſalis; ſcilicet, quod *Emeticorum* actio explicari nequeat, niſi prius deſcriptis Ventriculi Tunicis; & iſtud inculcant illi qui Vomitum ex ſolo motu Ventriculi derivant

vant. Hoc autem quam precarium & a vero alienum ſit, patet non ſolum ex ante dictis, verum etiam ex eo quod, ſi Venenum aliquod initium Paris Intercoſtalis Nervorum attigerit, ſtatim ſubſequatur Vomitus. Unde quidem dubitare licet, an non illa Emetica quæ non niſi poſt aliquot horas ſuos effectus produnt, prius in Cerebrum agant, ac deinde, per conſenſum, Ventriculum turbent?

6. Jam vero *cauſæ* communes trium ſpecierum Vomitus, ſunt ſequentes. 1o. *Vellicantia* fortiora; uti pluma in Gula agitata. 2o. Omnia quæ Spiritus Animales *perturbent*; licet immediate non agant in Stomachum; ut motus inſueti Corporis. 3o. *Ideæ* nauſeoſæ. 4o. *Materies* mobilis fluctuans in Ventriculo, quæ *acris* eſt & vellicat. 5o. *Acre* quodlibet Stomacho ingeſtum in *teneris* hominibus. 6o. *Purgantia* quæcunque, vel *aucta doſi*, vel *teneris* propinata. 7o. *Acria* commixta *Sanguini;* v. g., infuſio Tabaci, in qua ſi Infantes, ad ſcabiem ſanandam, (ad quam plurimum valet) laventur; *vomitu* corripiuntur; ſic etiam infuſiones Croci Metallorum, Hellebori, Vitri Antimonii, &c. in Aqua, Vino, aut Lacte, ſi Venis injiciantur, primo *vertiginem*, dein *titubationem*, paulo

poſt

poſt *nauſeam*, ac tandem *vomitum* producunt. Cæterum, ſi forma Clyſmatis injiciantur *Vomitoria*, ſucceſſum non habent niſi in iis quibus Valvula Coli laxa eſt, uti ſolet eſſe in hominibus debilibus.

7. *Emetica* porro Medicamenta ad *quinque* Claſſes ſubſequentes reduci poſſunt.

I. Claſſis continet omnia corpora nobis nota quæ quidem ea copia Ventriculum ingrediuntur, ut eundem nimis *impleant*, & ejus Fibras omnes *diſtendant*, atque dorſales in contractionem cogant; quo fit ut Pylorus conſtringatur, unde brevi *nauſea* & *vomitus* ſubſequuntur: hinc etiam ipſamet Aqua, copioſe & ſubito ingeſta, Vinum itidem, Cerevifia, & Cibi qualeſcunque, hoc pacto, *Vomitoria* fiunt.

II. Claſſis complectitur omnia corpora quæ Fauces, Oeſophagum, Ventriculum, aut Inteſtina ita *laxant* & *lubricant*, ut inde Stomachi contenta, minimo motu, facile verſus ſuperiora ferantur: talia vero ſunt *pinguia* quælibet, ſæpe & magna copia aſſumpta, modo non ſint acria; ut Oleum, Cerevifia dulcis, recens, tenax, Mulſum, Syrupi, Lixivia, Sapones, Cerevifia cum Butyro, &c.

P III.

III. Claſſis includit *Applicationes mechanicas* quæ, Fauces irritando, Fibras Ventriculi & vicinarum partium in *contractiones* cient. Demonſtrat enim Vvillisius, Fauces, Pulmones, Cor, Muſculos Intercoſtales, Ventriculum, Diaphragma, & Meſenterium Nervos habere ab eadem origine; hinc etiam Nervis Faucium irritatis, facile omnes enumeratæ partes convelluntur: ita, ſi digitus aut pluma Faucibus immittatur, vel ſi lingua deprimatur, *nauſea* ſtatim excitatur, hoc vero ſi continuetur, ſequitur tandem *vomitus*.

IV. Claſſis continet quæcunque *topice* agunt in ipſum Ventriculum, *irritando* ſcilicet eodem fere temporis momento quo deglutita ſunt: jam vero talia ſunt ſequentia. 1o. *Gilla Vitrioli* Paracelsi: hujus Doſis a ℈ j ad ʒ j ſi ſumatur, brevi vomitum arceſſit. 2o. *Viride Æris*; cujus Doſis eſt a gran. ſs. ad gran. jj: hoc autem vix citius deglutitur, quam operatur. 3o. *Nicotianæ Tinctura*: ex Foliis nempe Nicotianæ vulgaris, paululum exſiccatis, ope Spititus Vini Rectificati educta; quæ ad ʒ j vel jj data, ſtatim vomitum excitat; ſi vero diluatur aqua, tum pro lubitu ſini poteſt ejus operatio: Interum, in conſuetis Nicotianæ maſticatoribus tale quid

non

non efficit. 4°. Succus *Abſinthii*, vel *Cardui benedicti*, recenter expreſſus: Doſis ℥ j ad ℥ iij. 5°. *Oxymel Scilliticum*: Doſis ℥ j ad ℥ jv. 6°. Succus recenter expreſſus *Raphani Ruſticani*; qui vero, niſi intra horam unam ſumatur, vires amittit: (Doſis ℥ j ad ℥ jj. 7°. *Raphani* Semina contuſa: Doſis ℥ ſs. 8°. *Atriplicis* Radix, item & Succus trecenter expreſſus: Doſis ℈ j ad ℥ j. 9°. *Perſicorum* Flores; (quorum Syrupus Infantibus ad ℥ j p ræſcribi ſolet.) 10°. *Cydoniorum* Succus recens; qui, ad Cochleare j ſumptus, præſentaneum eſt *Emeticum*, licet vomitum a laxatis Ventriculi fibris ortum ſiſtat. 11°. *Anethi* Semina: Doſis ʒ jj. ad ſs; verum poſt ſe relinquunt nauſeam diuturnam. 12°. *Cyclaminis* Succus; cujus autem externus eſt uſus, ſcilicet, in Unguento Arthanitæ.) Porro recenſita Remedia idem agunt in Ventriculum, ac penna in Fauces; irritant nimirum & vellicant. Ceterum, uſus eorum convenit iis qui facile *vomunt*, qui Ventriculum ſatis *ſenſibilem* habent, quique in *vomitum* proni ſunt, & a ſola repletione *nauſeant*. Ex his etiam eligi poſſunt conducentia in Morbis *acutis*, & *chronicis*; inter hæc enim habemus Amara, Acida, & Aromatica.

P 2 V.

V. Claſſis complectitur omnia illa quæ Sanguini communicata; *ſpaſmos* inducunt univerſales, ſed qui in Ventriculo & Inteſtinis ſeſe maxime exerunt. Jam vero quæ huc ſpectant Remedia, per horam unam & ultra in Sanguine hærent, antequam operentur: ſunt autem, 1o. Radix *Hellebori albi*, ut & *nigri*; quarum Radicum priorem, ob ſpaſmos quos inducit violentos, præſcribere non audent prudentiores Medici; ſiquidem ad ℈ ß data, violentiſſime agit: *Hellebori* vero *nigri* Radicis [a] Extractum a ℈ j ad ʒ j exhibetur. 2o. *Aſari* Folia: Doſis a numero v ad x, (infuſa per horas 5 aut 6, in Vini albi ℥ jjj vel iv: Radix autem, in pulvere, a ʒ ß ad ʒ j; in infuſo, a ʒ jj ad ℥ ſs cum Vini albi ℥ iv, præſcribi ſolet.] 3o. *Gutta Cambodia*: [Doſis a gran. jv. ad xjj, in cochl. Vini] 4o. *Turbith Gummoſum*: [Doſis in ſubſtantia a ℈ j ad jj; Reſina datur a gr. vjj ad ℈ ſs; Extractum, quod omnium eſt optimum, gran. xv. ad ℈ j; Infuſum a ʒ jj ad ℥ ſs.]

[a] De *Hellebori nigri* Analyſi Chemica, confer *Acta Reg. Pariſina*, *ann.* 1701. *Memoires*, pag. 252. [*Edit. in* 12.] ubi optimum cenſetur hujus Radicis Extractum quod Aqua elicitur.

℥ ſs.] 5º. *Cataputiæ majoris* ſive Radix, ſive Semen: Doſis a ℈ j ad ʒ j; ſed violenter admodum operatur [a]. Hæc autem omnia per Acida ita mitigari ac cicurari poſſunt, ut iis nulla vis remaneat. 6º. *Mercurialia*; ut *Turbith Minerale*, *Mercurius Præcipitatus*

(a) Dantur adhuc aliquot alia ex Vegetabili Regno *Vomitoria*; uti Folia *Gratiolæ*: Doſ. ſcrup. j ad ij; *Sedi Vermicularis*: Doſ. drachm. ſs; nec non *Sambuci* & *Ebuli* Folia prima, quæ *iuli*, *gemmæ*, vel *turiones* dicuntur, *&c.* Sed omnibus hiſce palmam præripit nobilis illa Radix *Ypecacuanha* dicta, quam invenerunt Recentiores, & in uſum maximo cum fructu vocarunt: hæc enim, in tenuem pulverem redacta, & a ſcrup. j ad drachm. ſs. propinata, lene ac egregium præbet *Vomitorium*; ſolet autem dari in Juſculo, vel in Opiato; uſurpatur etiam a nonnullis in Infuſo, & in Decocto. Ceterum, hiſtoriam & vires *Radicis* hujuſce *Braſilienſis* vide paſſim in AUCTORIBUS recentioribus, ac imprimis apud PISONEM, *Hiſtor. Natural. Braſiliæ*, *Libr. IV. Cap.* 53. *Edit. ſecund*; nec non in *Dictionariis* POMETI & LEMERYI; tum apud DALE, *Pharmacolog.* pag. 170. & 420. *Edit. Londin. in* 4; & apud JUNCKER, *Conſpect. Therap.* pag. 35. Adde TOURNEFORT, *Traitè de la Matiere Medicale*, *Tom. I.* pag. 438. & ſeq. Conſuli quoque poteſt de viribus & uſu Radicis *Ypecacuanhæ*, qui primus ejus uſum celebrem fecit, Dominus HELVE-

albus, *ruber*, *viridis*, &c. 7°. *Antimonialia*; ut *Crocus*, *Regulus*, *Vitrum*, [*Flores*, *Sulphur Antimonii*, *Mercurius Vitæ*, &c. imprimiſque *Tartarus Emeticus*, qui omnium tutiſſimus eſt & uſitatiſſimus: Doſis ejus eſt a gr. jj ad vj.] Ceterum hæc omnia Oleo Vitrioli digeſta, vim ſuam amittunt. Porro violenta hæc *Vomitoria*, ſi Sanguini Venenoſo immediate injiciantur, *venenoſa* ſunt & *lethalia*: (ſiquidem eorum vires, in hoc caſu, ſatis evincit Experimentum Willisii; „ quum enim Vinum *Stibii* infuſione „ impragnatum in Canis robuſti Ve„ nam Jugularem, ad unc. vj, injicien„ dum curaviſſet, poſt 5 vel 6 circi„ ter horæ minuta, iſte ceſpitare, in„ ter progrediendum titubare, & dein „ immaniter *vomere* cœpit. Attamen „ arbitrari fas ſit (inquit Auctor) „ effectum iſtum a *Pharmaco*, Cere„ brum potius quam Stomachum im„ petente, excitatum fuiſſe; cum par „ *vomitio*, poſt linimentum, aut fo„ tum e Succo aut Decocto *Nicotia*-

„ *næ*,

TIUS, *Traite des Maladies*, &c. *Tom. II.* pag. 271. & ſequ. *Edit. ult.* Porro de Chemica hujus Analyſi, à clariſſ. BOULDUC inſtituta, confer *Acta Reg. Pariſina*, *ann.* 1700. *Hiſtoire*, pag. 59. *Memoires*, pag. 1. & 97. nec non *ann.* 1701. *Memoir.* pag. 249. *Edit. in* 12.

„ *næ*, Capiti adhibitum, paſſim ſuccedat. „ Hæc Willis. *Pharmaceut. Rational. Part. I. Sect.* 2. *Cap.* 1. pag. 54. & 55. *Edit. Hagana.*) Præterea notandum eſt, quod in Græcia & Helleſponto extat Venenum quo inficiuntur Gladii, a quibus inflicta Vulnera ſemper lethalia ſunt, propter horrendos quos inducunt ſpaſmos: Recentiorum autem obſervatio detexit, Venenum illud eſſe Succum *Hellebori* in Græcia & Helleſponto collecti.

COROLLARIA *Theoretica*.

COROLL. I. Nondum demonſtratum eſt, an *Purgantia* fortiora, & *Vomitoria*, Spaſmos excretorios producant quatenus Ventriculo & Inteſtinis *immediate* applicantur; an vero quatenus Nervorum *origini?* Obſervatur autem in *Vomitu*, Excretiones omnes, ut Sudoris, Alvi, Lacrymarum, Salivæ, &c. non minus promoveri, quam ab Animi Pathematibus, aut a corpore quodam originem Nervorum mechanice afficiente.

COROLL. II. Hinc igitur patet, *Emetica* vehementiora in Nervorum *originem* agere.

COROLL. III. Hinc etiam elucet ratio, cur inter Medicamenta, ſola

quidem *Venena*, eaque ſumma, ut & *Vomitoria* violenta, Spaſmos producant.

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Materia quæ per *Emetica* egeritur, multiplex eſt: ſiquidem educitur, 1o. Saliva copioſa. 2o. Narium Mucus; unde quoque pateſcit mirabilis *Vomitorium* effectus in iis qui, ex Lue Venerea, Muco teterrimo infeſtantur. 3o. Faucium & Oeſophagi Liquor; hinc *Emetica* ſunt optima Remedia ad Suppurationes iſtarum Partium detergendas. 4o. Gaſtricus Liquor. 5o. Lienaris Liquor: itaque ſi Lien occupetur materie quadam lentiori, tunc, incipiente malo, dum nempe materia mobilis eſt, *Emetica* valde proſunt. 6o. Omenti Liquor Oleoſus; qui vero, ut dicit Malpighius (a), in hunc uſum colligitur & conſervatur in Omento, ſcilicet ut Bilem Humoreſque ceteros, ex nimio Corporis motu acrimoniam concipientes, contemperet: ceterum hoc Liquidum, ſi nimium abundet, ac Bilem nimis tenacem reddat, facile *Vomitorio* educitur. 7o. Meſentericus Liquor. 8o. He-

(a) *Tract. de Omento, &c.* pag. 44. ad 46. *Edit. Lond.*

Hepaticus Liquidor; nullum enim eſt Medicamentum quod in Hepar certius agat, quam *Emeticum*. 9°. Pancreaticus Liquor. 10°. Inteſtinorum Materies ex dictis Liquidis coagmentata.

COROLL. II. Nullum promptius eſt Remedium [excepta Paracenteſi], in *Aſcite* ſanabili; nihil enim ita promptе Abdominis *extravaſata* evacuat: hinc etiam Veteres, ut & Recentiores, ſemper coacti ſunt tale violentum Remedium tunc adhibere; ſiquidem optima ſunt huic Morbo quæcunque *ſpaſmos* inducunt.

COROLL. III. Non datur præſtantius Medicamentum ad *Apoſtemata* Pulmonum, Pleuræ, Mediaſtini, Diaphragmatis, Hepatis, omniumque Viſcerum Abdominalium, ſi modo matura ſint, rumpenda [*a*].

COROLL. IV. Vomitoria valde conferunt ad tollendas *Obſtructiones* totius Corporis, præſertim ſi adſint in Infimo Ventre; itaque ad ſolvenda *impacta* & *ſtagnantia*, nec non ad *vim expellentem* augendam, optima ſunt.

P 5 CO-

(a) Hic tamen cauto maxime opus eſt. Confer STROTHER, *Pharmacop. Pract.* pag. 3. & 12.

COROLL. V. In innumeris ergo Morbis, tam *acutis*, quam *chronicis*, hæc Medicamenta proſunt.

COROLL. VI. Emetica periculoſiſſima ſunt cunctis hominibus *plethoricis* (nam ſæpenumero Apoplexiam aut Hæmoptoen in iis producunt); ut & omnibus *phthiſicis ; diatheſi hæmoptoïca* laborantibus ; *calculoſis* omnibus ; [Mictus enim Cruentus inde ſequitur, ob nimiam frictionem & attritum ſive Renum, ſive Veſicæ, ſive Hepatis in Calculum, unde quidem læduntur Vaſa circumjacentia); tum omnibus qui *ſkirrho*, (*cancro*, vel *inflammatione* contraindicante) laborant ; nec non *apoplectiſantibus* a nimia copia Sanguinis ; tandem omnibus *Viſcera corrupta* habentibus.

COROLL. VII. In *plethoricis* & *acutis* Morbis, quoties Vomitus excitandus eſt, præmitti debet *Venæ-ſectio*.

COROLL. VIII. Iis quibus materies aliqua *minus mobilis* hæret in parte quadam, vel abſcondita eſt in intimis Viſcerum penetralibus, ſi Vomitus excitandus ſit, ante *Vomitorium*, propinentur Incidentia, Lubricantia, Laxantia, & Irritantia : hoc autem ut par eſt obſervato, quam-plurimi Morbi curari poſſunt.

COROLL. IX. Ventriculi *contentis*, per

per primum aut ſecundum Vomitionis actum, expreſſis, ſemper opus eſt *Diluentibus*, *Lubricantibus*, ac *Laxantibus*; aliter enim doloris & anxietatis multum excitatur.

COROLL. X. Hypercatharſis in Vomitu (quæ proprie *Hyperemeſis*, vel *Hyperemetos*, dicitur) ſemper & ſedulo præcavenda eſt; ſiquidem a nullis Medicamentis facilius oritur, quam a *Vomitoriis*. Quum autem ſubſequitur, ſiſti poteſt, 1º. Remediis *Antiſpaſmodicis*; ſcilicet, Diluentibus, Laxantibus, & Anodynis ſive impetum ſiſtentibus: ut Aqua calida hauſta, Succo Glycyrrhizæ, Opio, nec non Vinculis brachiis & cruribus injectis. 2º. *Aromaticis variis*: uti ſunt omnes Confectiones Alexipharmacæ, nempe, Diaſcordium, Theriaca, Mithridatium, omnia Philonia, &c. hæc enim motum Humorum a centro ad peripheriam determinant; nam, ope *Vomitorii*, conſtringuntur periphæriæ Vaſa, unde quidem Liquida verſus centrum moveri coguntur. 3º. Si fiat Hypercatharſis a laxatis Vaſis & flaccido Ventriculo, tunc *Auſtera* & *Acida* requiruntur: ut Myva Cydoniorum, ſatis larga doſi, v. gr., ad lib. ſs, aſſumpta; nec non Radix Tormentillæ, vel Biſtortæ, Cortex Peruvianus,

Mala Aurantia, &c. 4°. *Spiritus fermentati* etiam valde proſunt, dummodo larga ſatis doſi propinentur, ut ad ℥ v: ſi autem æger hiſce aſſuefactus fuerit, tum doſis adhuc augenda eſt. [*a*]

CA-

(a) De *Vomitoriis*, eorumque *uſu*, & *abuſu*, adhuc conſuli merentur complures Practici, imprimiſque ſequentes; nimirum, [1] JOANN. HEURNIUS, *Method. ad Prax. Medic.* Lib. II. Cap. xxi. *integr.* pag. m. 208; [2] ANGELUSSALA, *Ternar. Hemeticor.* ſeu *Hemetolog.* p.m. 490. & ſequ. [3] VALENTIN. ANDR. MOLLENBROCCIUS, *Medull. totius Prax. Medic. Aphoriſtic.* Lib. II. Cap. xvii. *integr.* p. m. 331; [4] THOM. WILLIS, *Pharmaceutic. Rational.* Part. I. Sect. II. *integr.* (5) TH. SYDENHAM, pag. 56. 57. 58. 59. 73. 74. 86. 121. 145. 146. 159. 160. 208. 310. 370. 447. 489. 392. 493. 496. 592. 593. 597. *Edit. in* 8. *Lugd. Bat.* ann. 1726: [6] GEORG. PHILIPP. NENTER, *Fundament. Medicin. Theoretico-Practic.* Tom. I. Tab. iv. pag. 254. & ſeq.; [7] MICH. ALBERTI, *Introduct. in Prax. Medic.* ſeu *Therap. Medic.* &c. Sect. II. Cap. I. *integr.* pag. 27; (8) JOANN. JUNCKER, *Conſpect. Therap. General.* Tab. II. *integr.* pag. 21. & ſeq. [9] FRIDER. HOFFMANNUS. *Medicin. Rational. Syſtematic.* Tom. III. Sect. II. Cap. V. §. 2. *integr.* pag. m. 478. & ſeq. [10] ADR. HELVETIUS, *Traitè des Maladies*, &c. Tom. I. pag. m. 247. & ſequent; [11] EDUARD. STROTHER, *Pharmacop. Practic.* Cap. I. *integr.* denique (12) clariſſ. AUCTOR

CAPUT XI.

De Diureticis.

1. URinæ *excretio* ſemper fit per Urethram, in quam ex Veſica fluit: ex Ureteribus autem in Veſicam ſtillat, nullaque in hanc alia datur via; quod quidem patet. 1o. Quoniam *dyſuria* laborantes, ob calculum Ureteribus impactum, nullam prorſus Urinam in Veſica obſervantur habere: 2o. Quia ſi vivo animali, aperto Abdomine, uterque Ureter vinculo ligetur, deinde Veſica emulgeatur, & Abdomen conſuatur, tunc animal, ex Urinæ *ſuppreſſione*, certiſſime poſtea morietur, ne guttula quidem una ad Veſicam deveniente. Porro quicquid, per Ureteres, in Veſicam ingreditur, id fluit ex Pelvi, quæ nihil aliud eſt quam Ureterum expanſio; jam vero in Pelvim venit ex Papillarum Ramis, qui ab innumeris

noſter, *Inſtitut. Medic.* §. 1202. ad 1208; item *Aphoriſm. de cognoſc. & curand. Morb.* §. 605. N. 10. §. 634. 659. 759. 1026. 1237. N. 3. §. 1244. 1245. 1246. 1489; & *Mater. Medic.* pag. 116. 117. 122. 131. 132. 176. 208. 209. 256. *Edit. Lugd. Batav.*

meris Canalibus Renalibus oriuntur, ut MALPIGHIUS & RUYSCHIUS demonſtraverunt: omnes autem iſti Canales, exiguarum Glandularum Renalium Emiſſaria ſunt; & quicquid urinoſi in his hæret, id omne ex Arteriarum Emulgentium Ramis derivatur.

2. Ex dictis ergo patet, *Diuretica* ſola eſſe Remedia, (manente via extra Corpus aperta) quæ copiam ſecernendi Liquidi in hiſce Glandulis *augent*: hoc vero quinque modis fieri poteſt, & conſequenter *Diuretica* quintuplicia dantur; nempe, (1) *Diuretica* ſunt ea, quorum ope Vaſa arteriosa Renalia, & eorum lateralia, *laxantur*, licet integra & intacta maneat Sanguinis conſtitutio. (2) *Diureticum* eſt, quicquid *ſolvit*, ſive *diluit*, plus ſolito; porro Sanguis *ſolvi* dicitur, quando partes ejus ſphæricæ in minores rediguntur: Sanguine autem ita conſtituto, facile ſecretio hæc augetur *laxatis* Vaſis Renalibus; imo Vaſa iſta ſemper aliis *laxiora* ſunt, i. e., minorem reſiſtentiam influenti Liquido præbent, quam alia quæ habet Vaſa in Corpore noſtro; tum quæ in patulam Pelvim hiant. (3) *Diuretica* ſunt, 1o. Quæcunque Sanguinem, eundem manentem,

tem, ad Vaſa, eadem quoque manentia, *majori* velocitate applicant: 2o. Quæcunque Sanguinem *dilutum* & *ſolutum*, ad Vaſa laxata & dilatata, *majori* velocitate, applicant. Sunt igitur Medicamenta ſecundi generis ſupradicti, duplici nomine *Diuretica*; illa vero tertii generis, triplici nomine. [4] *Diuretica* ſunt, quæ *fluxum* Sanguinis ad Renes magis quam ad alias Corporis partes determinant, nihil mutato in Vaſis, nec in Liquidis, nec in Velocitate Motus. (5) *Diuretica* tandem ſunt illa, quæ Vaſa in contractiones ſecretorias *ſtimulant*.

3. Ad has igitur *quinque* Claſſes reduci poſſunt *Diuretica*. Priuſquam vero de his ſigillatim agamus, conſideranda eſt ipſa *Urina*: quæ quidem conſtat, 1o. Ex Potulentis; & hæc pars *aquoſa* eſt: 2o. Ex partibus quibuſdam Chyli; hæc vero *cruda* eſt: 3o. Ex aqua Sanguinis; hæc autem eſt *cocta*: 4o. Ex partibus Solidorum noſtri Corporis, per vim vitæ, abraſorum & attritorum, nec non Fluidorum, diuturna circulatione, eo uſque ſolutorum ut acria fiant; & hæc eſt ordinario *rubra*, *pauca*, *oleoſa*, *acris*, & *terreſtris*: 5o. Ex partibus Morboſis; hæc vero *craſſa* & *varia* omnimode excernitur. Pro diverſa igitur

hac

hac Urina, *Diuretica* quoque variari debent.

4. Jam ſequuntur *Diureticorum* Claſſes; quæ vero ſunt quinque.

I. Claſſis continet omnia *Decocta*, *Emulſiones*, & *Olea*, quæ, tum ex Vegetabilibus, tum ex Animalibus, ſub titulo *Laxantium* & *Emollientium*, ſuperius recenſita ſunt; ut Decocta Parietariæ, Malvæ, Mercurialis; Olea Amygdalarum dulcium, Olivarum, Nucum Juglandium, aliaque ſimilia; Terebinthina, &c. Verum iſta cum regimine adminiſtranda ſunt, ut ad Renes determinentur: ideoque 1o. Sumi debent *vacuo* Ventriculo, aere *frigidiuſculo*, motu *leni* ſubſequente: 2o. Injicienda ſunt forma *clyſmatis*, ut partes illas foveant & emolliant; hæc autem ſic adminiſtrata, quandoque, ceteris Remediis fruſtra tentatis, mirifice proſunt: 3o. Renibus etiam applicari debent forma *balnei*, & *formenti*; ſiquidem experientia docet, homines balneis Pectore tenus inditos copioſam Urinam reddere. Ceterum uſus *Diureticorum* hujuſce Claſſis tantus eſt, ut iis primus detur locus; quippe ſi obſtructio adſit, hæc illam non augent, ut Stimulantia; ſed, Vaſa laxando, eam tollunt. Ad hanc etiam Claſſem pertinent illa quæ *Acre*,

cre, quod *ſpaſmus* excitat, corrigunt, aut expellunt, qualecunque ſit iſtud Acre; ſic Infantibus, ſuppreſſione Urinæ ab aceſcente Lacte laborantibus, Terreſtria; ut & Alcalia fixa, ac volatilia, plurimum proſunt, nec non Hyſtericis.

II. Claſſis complectitur ea omnia quæ Sanguinem *ſolvunt* & *diluunt*. Porro unicum dumtaxat, novimus *Diluens*, nimirum, Aquam; cetera quippe quæ diluunt, id facinnt quatenus Aquam admixtam habent. *Solventia* vero duplicia ſunt; ſcilicet, vel ea quæ Liquido Sanguineo ingeſta, *moleculas* ejus diſſolvunt & dividunt; ſeſe interponendo; vel ea quæ, motum majorem excitando, Vaſorum *attritum* augent, atque ſic *comminutionem* Sanguinis promovent, ideoque ſunt vel Salina findentia & penetrantia, vel Stimulantia. Ad hanc ergo Claſſem ſpectant, 1o. *Aquoſa*; ut ſunt omnes Aquæ Minerales, Serum Lactis, Lac ebutyratum, Infuſiones Theæ & Caffè, Cereviſia tenuis, &c. quæ quidem omnia huc referuntur quatenus Aquam continent. 2o. *Salina* cuncta nobis nota, nullo excepto; ut (1) Sales quicunque Alcalini fixi, & volatiles: (2) Sales omnes Ammoniaci, qui ex Spiritu acido vola-

tili

tili & Sale alcalino volatili concreverunt : (3) Sales Compoſiti fixi, ex Alcalino fixo quocunque cum Acido quovis [excepto Vegetabili fermentato] parati; qui vero quo ſubtiliores & acriores extant, eo meliores ſunt : (4) Saponacea, ex Alcalinis cum Oleo quolibet facta. Huc autem pertinent omnes Sales Volatiles Oleoſi : talis eſt *Offa* Helmontiana, quæ quidem a gran. vj ad ℈ j dari ſolet; (hæc vero conſtat ex Sale quocunque Alcalino Volatili non oleoſo, v. gr., ex Spiritu Alcalino Salis Ammoniaci meraciſſimo, cui ſuperaffunditur, in Vaſe vitreo cylindrico, æqualis fere copia Alcoholis Vini puriſſimi ; quo facto, ea parte qua ſuperficies horum Liquorum ſe contingunt, mox fit coagulum ; tunc autem ſi concutias, illico, in formam glebæ, coagulantur (*a*) ambo Spiritus :) atque ſic talis Sal Oleoſus brevi obtinetur ; ad quem vero præparandum Starkeyana methodo, (ſcilicet affundendo Oleum Terebinthinæ æthereum Sali cuidam fixo Alcalino fortiſſimo puriſſimoque, & ad

(a) Confer HELMONT. *Tract. de Lithiaſi*, Cap. 3. Sect. 5. item & BOERHAAVE, *Element. Chemiæ*, Tom. II. Proceſſ. cxxii. pag. m. 234.

& ad ſummum ignem fuſo atque liquefacto, &c. ut fiat (*a*) *Sapo* STARKEYANUS vocatus,) menſes aliquot requiruntur: Huc etiam ſpectant Sapones *fixi* dicti; qualis conficitur ex Sale Tartari cum Oleo Olivarum aut Terebinthinæ diu cocto: (5) Animalium Salinæ partes; ut eorum Succi Salini, v. gr., Succus recens Oſtreorum marinorum, Succus ex Mytulis marinis & Cancris expreſſus, atque Succus Milepedum, qui Borraginis ſaporem refert: [6] Succi Vegetabiles earum Plantarum e quibus parum Olei, ſed multum Salis Eſſentialis, ope Chemiæ educitur; ut eſt Opium, quod vero, ea de cauſa, inter Diuretica numeratur; ita & Succi Petroſelini, Acetoſæ, Fumariæ, Chærefolii, Eryngii, &c. quorum Sales alii ad Tartarum, alii ad Nitrum, magis accedunt.

III. Claſſis includit quatuor diverſa Medicamentorum genera; qualia ſunt, 1°. *Acria* omnia quæ Vaſa, imprimiſque Renalia, *ſtimulant*: inter hæc autem præcipuum locum obtinent Inſecta quædam; ut Apes, Cicadæ, Formicæ, Cantharides, Millepedes;

[a] Vide STARKEY., *Pyrotechn.* atque BOERHAAVE, *ubi ſupra*, Proceſſ. lxxiv. pag. 163. & 164.

pedes; quæ vero Sanguinem etiam ſolvunt, ejuſque motum accelerant, & febrem quaſi artificialem excitant. 2o. *Salina* cuncta quæ Sanguinem *ſolvunt*, ſimul & *velocitatem* ejus adaugent. Huc porro maxime pertinet unum & alterum *Salis* genus, quale novimus ex *Succino*, & Vegetabilibus, elicitum; *Sal* autem *Succini* eſt ſpecies Salis Volatilis Acidi rectificati, & antecellit omnes alios, ſi detur ad ℈ j. cum regimine. 3o. *Sales* omnes *Alcalini fixi*, & *volatiles*, ſine diſcrimine. 4o. *Calor* & *Motus* Corporis moderatus, abſque ſudore.

IV. Claſſis continet *Diuretica* nonnulla quaſi *ſpecifica*: talia vero ſunt Aromatica quædam balſamica, h. e., Sale ſubtili cum Oleo involvente conſtantia; ut Crocus, Rhabarbarum, Aſparagus, Caſſia fiſtula recens. Nux Moſchata, Juniperus, Terebinthina, Balſama nativa omnia, &c. hæc enim aſſumpta Urinæ copiam adaugent, quin & hujus qualitates omnes, ut colorem, odorem, & ſaporem immutant; ita quippe *Crocus* & *Rhabarbarum* ipſi colorem flammeum inducunt; *Caſſia*, in parva doſi ſumpta, viridem ei dat colorem, in majori copia, fuſcum, & in majori adhuc atrum; ſic etiam *Aſparagus* Urinæ

foe-

fœtorem tribuit; *Terebinthina* vero violaceum ipſi conciliat odorem [a]. Ceterum ejuſmodi mutationis reliquis Liquidis noſtris nunquam accidunt; unde eſt quod hæc Diuretica *ſpecifica* vacare ſoleamus.

V. Claſſis complectitur ea, quorum effectus circa *Renes* & *Veſicam* præcipue & magis ſenſibiliter ſe produnt; uti ſunt Cantharides, a quibus aſſumptis calor in Lumbis oritur, nec non urinæ ſtillicidium, ſive ſtranguria. Huc etiam referenda ſunt Inſecta ſuperius memorata; ut & Cereviſia in non aſſuetis; ſic etiam Lac aceſcens aut vappeſcens ſtranguriam excitat. Tandem omnia Diuretica acria & ſolventia huc pertinent.

COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Quali deſcribuntur ordine, tali præſcribi debent, ad Urinam ciendam, *Diuretica*; h. e., ſemper a prima Claſſe incipiendum eſt, deinde vero ad reliquas ſucceſſive progredi oportet.

CO-

[a] Ita quoque *Balſamum Copayba* Urinam ſapore manifeſte amaro imbuit, teſte FULLERO, *Pharmacop. Extempor. Reform.* de *Miſt. Balſam.* pag. m. 233.

COROLL. II. In Morbi *Acutis* locus eſt tantummodo *tribus* harum Claſſium ; nempe, Laxantibus, Diluentibus, & Acre temperantibus.

COROLL. III. In Morbis *Chronicis*, ſi per Renes materies morboſa expellenda ſit, primo vaſa laxanda ſunt, dein ſolvendus & diluendus eſt Sanguis, tûm danda ſunt Accelerantia, tandemque Stimulantia.

COROLL. IV. Hac via magis *expurgatur* Sanguis, quam omni per Alvum evacuatione; ſiquidem *Diuretica* in ipſum Sangninem agunt, non autem *Purgantia* quæcunque ; idcirco per illa Remedia, in Morbis violentis, Medicus qui ad ſingula ut par eſt attendit, *criſin* ſalutarem ſæpenumero procurare poteſt, abſque notabili Corporis perturbatione. Præterea Renes ſunt optimum *depuratorium* Sanguinis; quoniam craſſiores hujuſce Liquidi partes per eos tranſire poſſunt.

COROLL. V. Diverſæ dantur Urinæ *interceptæ* ſpecies, & quidem tot, quot ſunt enumeratæ *Diureticorum* Claſſes: unde ſequitur diverſas etiam eſſe debere medendi Methodos. Jam vero variæ ſunt Urinæ *interceptæ* Cauſæ ; ſcilicet, 1o. Conſtrictio Viarum Urinariarum; 2o. Obſtructio earum-

dem

dem a Calculo, aut ab alia quadam materie: 3o. Siccitas illarum nimia, Liquidique defectus; qui vero vel ab acrimonia oritur, ut in Morbis acutis; vel a nimia Fluidorum craſſitie eorumque lentore, ut in ſedentariis hominibus, accidit; vel tandem ex eo quod Liquida in alias partes nimis deriventur: 4o. Denique partium Renalium Paralyſis; hæc autem curationem vix admittit.

CA-

CAPUT XII.

De Sudoriferis.

1. SUdoriferum [Græcis l' Ἱδρωτικὸν dictum) vocatur illud omne *Medicamentum, cujus vi mador ſenſibilis per Cutim exhalat*, & conſequenter quicquid per eam Cutis partem quæ Fiſtulis *Sudori* dicatis donatur, Liquida *ſenſibiliter* expellit. Hæ porro Fiſtulæ ſunt vel Emiſſaria Glandularum Subcutanearum, vel minima Vaſa ex Arteriis Lymphaticis exorti, vel earum ultimi fines.

2. Inde igitur patet, materiem *Sudoris* ab Arterioſo Sanguine derivati, non autem excrementitium Humorem eſſe, (ut vulgo putatur) ſed Liquorem omnino neceſſarium ad flexilitatem noſtræ Machinæ conſervandam: ut enim Corpus flexile maneat, plurima debent eſſe inter partes illud componentes interſtitia, *Pori* vocata; ne vero Pori iſti, concretione partium Solidarum, evaneſcerent, unde Corpus inflexibile evaderet, Naturæ Author *Liquidum* Sanctorianum dictum, perpetuo per hoſce

Poros

Poros effluere conſtituit : hoc autem Liquidum eſt ipſa *Sudoris* materies ; atque pars mobiliſſima, ſubtiliſſima, & Nervis amiciſſima, quamdiu in ſtatu naturali verſatur ; nec magis e Corpore debet educi quam ipſe Sanguis, niſi ab alicujus Morbi natura corrumpatur : & quidem ipſe Sudor nunquam in ſtatu ſano Corpori ſuboritur ; verum ſimul ac applicatur Corpori aliqua cauſa, quæ inter Vaſa & Fluida contenta æquilibrium tollit, ita ut vis Liquidorum reſiſtentiam Vaſorum exſuperet, ſimul & Functio quædam nimis augeatur, tum demum Sudor ſe manifeſtat. *Sudor* igitur ſemper indicat Corpus *ægrotare* ; & hoc ægrotare perſeverabit, donec cauſa Sudorem excitans dimoveatur, ejuſque corrigantur effectus.

3. *Sudoris* itaque materies, quæ quidem in ſtatu naturali ſub nomine *Perſpirationis Inſenſibilis* exit, eſt valde blanda, & ſummopere ab Urina differt : *Sudor* vero *ſenſibilis*, ſi multum urgeatur, ad Urinæ naturam prope accedit ; quandoque craſſus, oleoſus, & fœtidus eſt, imo nonnunquam fere ſanguinem evadit, ut in Bajulis nonnullis videre eſt, quorum Sudor exillaris lintearmina, Sanguinis ad inſtar, aliquando inficit.

4. *Sudor* autem, non ſecus ac *Diureſis*, quinque modis promovetur; nempe, 1o. Emiſſaria *laxando*, omnibus Liquidis iiſdem manentibus. 2o. Sanguinem *diluendo* & *ſolvendo*: Jam vero Sanguis *dilutus* dicitur, quum ejus pars ſubtilior & tenuior partem rubram excedit; *ſolutuſque* vocatur, quando moleculæ rubræ reſolvuntur in iſtas ſex minores ex quibus conſtant, [ut alibi * dictum eſt.] 3o. Applicando (α) Sanguinem eundem manentem, ad Emiſſaria eadem quoque manentia, *majori* velocitate: (β) Sanguinem ſolutum & dilutum, ad laxata Emiſſaria, *accelerata* velocitate; quo in caſu Sudor ingens ſuboritur. 4o. Sanguinem ad *extrema* Corporis determinando: unde quicquid mutat curſum Sanguinis ab interioribus verſus exteriora, Sudorem, derivando, excitabit; ut Animi Pathemata. 5o. *Spaſmos* in *villis* ultimis Glandularum Subcutanearum excitando.

5. *Sudorifera* variari debent, pro diverſa materiæ evacuandæ natura. *Sudor* enim eſt multiplex, & fit, 1o. Ex *aquoſa* Potulentorum parte: 2o. Ex *crudo* Chylo; hinc etiam omnibus iis qui debilia

* *Prolegom. Cap.* V. §. I. pag. 37.

bilia habent Viſcera, eo tempore quo Chylus miſceri debet cum Sanguine, Sudor prorumpere ſolet; ut in Phthiſicis, & nonnunquam in Puerperis lactantibus, obſervatur: 8o. Ex Sanguine *cocto*; maxime vero in *obeſis* hominibus, quibus in dies imminuitur Inſenſibilis Perſpiratio, propter pinguedinem Vaſa obſtipantem; verum iidem etiam in dies plus ſudant. 4o. Ex Sanguine nimis *diſſoluto*, & Vaſis nimium *contritis*, producitur *Sudor* rubeſcens, pinguis, acer, terreſtris, & ſalinus, adeo ut ipſi Cuti quaſi infixus adhæreat. TACHENIUS accepit Lixivium illud in quo ſordida Induſia fuerant macerata & lota; tum hoc Lixivium (ex Sale alcalino ſolo conſtans) diſtillavit, indeque Salem habuit Sali Urinæ diſtillatæ ſimilem, (non tamen ita fœtentem) (*a*). Sic etiam in Equorum Sudore deterſo maxima copia Salis Volatilis invenitur (*b*). Hic autem Sudor plerumque erumpit, ubi Sanguis violenter admodum per Vaſa ſua movetur; ideoque in iis qui multum defatigantur obſervari poteſt. 5o. *Sudor* eſt aliquando *morboſus*; & hic maxime va-

[*a*] Vide TACHEN. *Hippocr. Chym.* Cap. 12. pag. m. 54.

[*b*] IDEM, *ibid.* pag. 55.

rius eſt: interdum enim plane aquoſus exiſtit, ut in Puerperis & Phthiſicis, in quorum Sudore vix odor, color, aut ſapor obſervantur; adeo ut videatur eſſe pars Sangninis dilutiſſima: nonnunquam autem eſt viſcoſiſſimus, flaviſſimus, ruber: quandoque vero maxime fœtet; qualis eſt Sudor Peſte laborantium, qui ægros a morbo liberat.

6. Jam ſequuntur *Sudoriferorum* Claſſes; quæ vero ſunt quatuor.

I. Claſſis continet ea omnia quæ Vaſa *laxant*; ſuntque vel interna, vel externa. Porro *interna Sudorifera Laxantia* ſunt omnia illa quæ memorantur inter *Diuretica*, iis exceptis quæ ſpecifice Renibus famulantur; ſic Aqua calida, Melle edulcorata, Sudorem copioſum excitat, ira quoque, in Febribus ardentibus, Decoctum Hordei, vel ſimile quid, egregium eſt Sudoriferum, quia Vaſa conſtricta relaxat. Huc pertinent etiam *ſpaſmum* Vaſorum *tollentia*, ſive Demulcentia & acrimoniam temperantia; ſicut Opium, Oculi Cancrorum, & Abſorbentia terreſtria. Jam vero *externa Laxantia* ſunt, 1o. Frictiones omnes, 2o. Vapores quicunque tepidi, & imprimis aquoſi. Huc etiam pertinent Balnea; verum iſta Corpus nimis premunt,

munt, unde ſæpe ſuboritur animi deliquium. Huc referri quoque debent Inunctiones per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ Cutim laxam & mollem efficiunt: licet per ſe Sudorem potius ſiſtant; quemadmodum patet ex antiquis Athletis, qui ante certamen oleo Corpus ſuum inungebant, ſcilicet ut Artus mobiles redderent; Sudor enim hoc pacto prohibitus erat. Huc denique ſpectat Corporis Lotio per Aquam ſaponaceam.

Ceterum uſus horum *Sudoriferorum* convenit, 1o. In omni Morbo oriundo ex maximo *frigore*; quod quidem externam Cutim & Pulmones maximo lædit, eorum Vaſa rigida reddens, & Fluida coagulans. 2o. In Morbo quolibet ubi *ſordes*, *cruſtæ ulceroſæ*, aut *morboſæ* quævis, *ſcabies*, *ulcera*, *elephantiaſis* vel *lepra* Cuti adhærent. 3o. Ubi Emiſſariorum *ſpaſmus* adeſt; qui vero cognoſci poteſt ex ſiccitate & duritie Cutis. 4o. Quotieſcunque ab *Acri* quodam *externe* impacto Morbus accidit; ideoque cum Peſtis ſit de natura Veneni externe applicati, ad eam profligandam hæc *Sudorifera* plurimum conferunt. 5o. In Morbis *acutiſſimis*, ubi ad *interna* Viſcera vehemen-

hementer tendit Sanguis, ut in Variolis; in quibus autem Sydenham. provocationem Sudoris per *Cardiaca* & *Sudorifera* fortiora merito damnat (*a*): verum hac prima *Sudoriferorum* Claſſe feliciter tunc utuntur Medici, (ut & ipſe clariſſ. Auctor noſter (*b*);) quin etiam dubitari poteſt, an non Sudoris provocatio *Sudoriferis* hiſce tentata, plurimum valeret in Morbis Inflammatoriis quibuſcunque curandis.

II. Claſſis complectitur *diſſolventia* & *diluentia* Sanguinem, quæ recenſentur in ſecunda *Diureticorum* Claſſe: porro ſummum Diluens eſt *Aqua*, cujus facultas augetur per calorem; hinc Aqua calida maximum eſt Sudoriferum. Nonnulla autem *Solventia* dantur quæ Liquida immediate ſolvunt; horumque unicum dumtaxat in Acutis tutum eſt, ſcilicet, *Nitrum*, ejuſque præparata: alia vero diſponunt Vaſa ut in Liquidum agant, idemque diſſolvant; ſic *Acetum*, Melle edulcoratum & in Aqua dilu-

tum,

[a] Præſertim *pag.* 139. 144. 145. 148. 149. 355. 363. 364. 590. & 591. *Edit. Lugd. Batav. ann.* 1726.

[b] Confer BOERHAAVE, *Aphoriſm.* §. 1359. N. 3. & §. 1402. nec non *Mater. Medic.* pag. m. 240, & 241.

tum optimum eſt *Sudoriferum* in Acutis : ex. gr.

℞. *Aceti*,
Mellis ana ℥ j;
Macis q. ſ.

Diluantur in *Aquæ* ℥ xjj, vel xjv. Sumat æger, inſtar Theæ aut Caffè, & in Lecto Sudorem expectet.

Hoc eſt remedium HIPPOCRATICUM. Acetum autem ſimplex, modice ſumptum, non coagulat Sanguinem, nec ulla Acida fermentata diluta (*a*).

III. Claſſis cum tertia *Diureticorum* congruit, exceptis tantum iis quæ Liquida determinant ad Renes : ideo quæcunque *fervida* aſſumpta, ut & *Aromatica calida*, *Opiata*, nec non *Motus vehemens*, hic maxime Sudorifera ſunt.

IV. Claſſis includit ea quæ Liquores ad *exteriorem* Corporis *habitum* determinant; uti ſunt, 1o. Omnia quæ *externa* laxant. 2o. Quæ diluunt, ſolvunt, & verſus *externa* movent. 3o. Quæ *preſſionem* Aeris *externam* minuunt. 4o. Quæ *vim* Cordis, ſive hujus *ictus* quoad numerum & robur, adaugent: hinc igitur omnia *Cardia*-

[a] Vide ſupra *Prolegom*. Cap. IX. pag. 104. ut & *Part*. II. *Cap*. VII. pag. 207.

ca ſunt Sudorifera ; ut Vinum Rhenanum, Succus Citri recens, Aromata penetrantia, Sales Volatiles, &c. 5o. Quæ *externe* ſtimulant ; ut *Acria* quæcunque Cuti applicata : qualia ſunt Acetum, & Zingiber, quod quidem ſubtile & penetrantiſſimum eſt, multumque laudatur ab Helmontio (*a*). 6o. Denique poſſunt his accenſeri ea quæ *Motum impeditum* in *internis* reſtituunt; ſic, ex. gr., Reſpirationem impeditam reſtituunt Animi Pathemata.

Ceterum, quæ de *Sudoriferis Specificis* prædicantur, ea pro nugis habenda ſunt ; hæc enim omnia tum demum Sudorifera evadunt, quando Corpus ad Sudorem diſpoſitum eſt, alioquin nihil præſtant : ita quippe Theriaca, licet ad ℥ j ſumatur, niſi Corpus ad Sudorem diſpoſitum ſit, exſiccabit ſolummodo, Sudorem vero non ciebit : neque quidem ullum unquam Medicamentum Sudores *ſpecifice* movet, ſed ea quæ iſtud præſtare putantur, hoc agunt ſolummodo, vel 1o. quatenus materiam ad Sudorem ſuppeditant ; aut 2o. quatenus impedimentum Sudoris auferunt ; vel 3o. quatenus

[a] In Tract. cui titulus eſt, TARTARUS NON IN POTU, *Sect.* 9.

tenus ad Corporis peripheriam Sanguinem determinant. Ceterum, inter hæc *Specifica* ab AUCTORIBUS recenſentur nonnulla; qualia ſunt, *Terra Sigillata*, Folia *Scordii*, *Aſclepiadis*, &c. nec non *Lapis Bezoar*, *Pedra del Porco* (*a*), & *Lapis de Goa*, qui ex Lapide Bezoar, Ambra, & Tragacantha conſtat (*b*); deinde *Trochiſci de Viperis*, &c. AUCTOR vero te-

[a] *Lapidum* horum hiſtoriam, omnium optimè deſcriptam, videſis apud ANGELBERT KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* Faſcic. II. Sect. 3. pag. 391. ad 406. Quod vero pertinet ad *Lapidem Hyſtricis* Malacenſem, ſive *Pedra del Porco*, de eo jam ſuperius, [PART. II. CAP. IV. *pag.* 194. & *ſeq.*] ſatis fuſe egimus.

[b] *Lapis* iſte vocatur à Luſitanis *Pedra Cordial*, & conficitur *Goæ* in Indiis à RR. PP. SOCIET. JESU, ex Speciebus Cordialibus & Alexitericis, quas & Lapis Bezoar ingreditur. Confectus eſt primo a R. P. GASP. ANTONIO, unde quoque nomen ſumpſit; dein a R. P. NICOL. MANUCHE, quem à priori dignoſcimus litteris N. M. in ſuperficie impreſſis, & in oppoſito latere ſigno Capræ, vel alius quadrupedis. *Figura* ejus ovata, vel rotunda eſt *Color* intus cinereus; extus nigricans, ſplendens, aureiſque maculis diſtinctus, & nonnumquam totus deauratus. *Uſus* frequens eſt & probatiſſimus inter Europæos Orientis. Venditur ad libram: & inde, pro varia magnitudine, pretium variat. Confer KÆMPFER, *ibidem*, pag. 397.

ſtatur, ſe Lapidem Bezoar genuinum aliquando ad ℨj uſque dediſſe Infanti bienni, ad Sudores ſatis diſpoſito, abſque ullo tamen effectu; ſic etiam a Trochiſcis Viperarum ad ℨ jjj exhibitis nullus commotus erat Sudor, eodem teſtante.

(Poſt enumeratas *Sudoriferorum* Claſſes, hæc adjicienda ſunt *de Sudoriferis in genere THEOREMATA.*)

THEOR.I. Variæ & prorſus oppoſitæ *Sudoris cauſæ* dantur; ut Triſtitia & Lætitia ſumma, Metus & Spes, Aqua calida & frigida.

THEOR. II. Sudoris etiam *effectus* diverſi ſunt ac plane oppoſiti; Sudor enim aliquando Sanguinem diſſolvit, quandoque vero illum incraſſat, ſcilicet pro conditione ſubjecti ex quo elicitur: itaque de Sudoris *effectu* nihil univerſaliter dici poteſt.

THEOR.III. Sudoriferorum maxima *vis* conſiſtit in *reſolutione* quoad Liquida, & *deobſtructione* quoad Vaſa. Jam vero Liquida reſolvuntur vel diluendo, vel dividendo; ubicunque igitur ſolvendum eſt, ibi *Sudorifera* requiruntur. Vis autem deobſtruens *Sudoriferorum* in eo conſiſtit, quod hæc Medicamenta vel Vaſa laxent, vel contenta diſſolvant.

THEOR. IV. Sudoriferis in ſe conſidera-

ſideratis magna ineſt vis *coagulandi*, & *obſtruendi*: unde quidem fit ut illud quod remanet, craſſum, coagulatum, & nonnunquam lapidis inſtar durum evadat, nulla dein arte reſolvendum; & hinc eſt quod nulli Inflammatorii Morbi magis in Gangrænam abeant, quam ii qui a violento exercitio oriuntur.

THEOR. V. *Sudorifera* dum *incraſſant*, ſimul etiam *obſtruunt*; dumque Liquidum conſumunt, Vaſa ſeſe contrahunt & coarctantur, eorumque Fibræ rigeſcunt.

THEOR. VI. Medicamenta fere omnia in *Sudorifera* converti poſſunt: ita quippe ſi *Purgans* adminiſtretur, & homo ſtatim ad Sudorem diſponatur, egregia Sudoris orietur expulſio; & quo fortius Purgans fuerit, eo copioſior erit Sudatio: in Morbis autem Chronicis, Artis arcanum eſt *Sudoriferis* addere *Purgantia*, ut Trochiſcos Alhandal, &c. Par eſt etiam ratio *Emeticorum* & *Diureticorum*, ſi ad Cutim determinentur.

Jam vero ex iis quæ de *Sudoriferis* huc uſque dicta ſunt, ſequentia inferuntur COROLLARIA *Practica*.

COROLL. I. Ad *Sudorem* eliciendum *applicationes* variæ fiunt; nam aliquando totius Corporis lotione, interdum

ejuſdem calefactione, frictione, motu valido, nonnunquam diverſorum remediorum internorum adminiſtratione, procuratur.

COROLL. II. Variæ ſunt *Sudoris* eliciendi *neceſſitates*: ſic, ex. gr., in Hydrope Anaſarca ſtimulandum eſt, atque tardum & hærens expellendum; detur itaque, quolibet mane & veſpere, ſequens præſcriptum:

℞. *Theriac.* ʒ jj;
Spir. Juniperi ʒ j ß;
Oxymel. Scillit. ℥ jj.

Diluantur in *Vini*, vel *Cereviſiæ meracæ*, vel *Hydromelitis* ℥ jx, aut x. Sumat æger, & diſponat Corpus ad Sudorem.

Idem fit cum ſucceſſu in aliis Morbis *chronicis*, ut in Cachexia Virginea: ſic etiam in Lepra, quoniam nutrimentum omne ſiſtitur, ideo requiritur Sudoris procuratio; non autem per Aromatica quæ Corpus interne calefaciant, ſed ita ut externe omnia caleant, interne vero abluantur omnia: dentur ergo tunc Pilulæ ex *Sapone Veneto*, ſingulis horis, adeo ut uno die ʒ jj adhibeantur; deinpoſt uſum earum, per tres dies, poteſt æger Decoctum aliquod Antiſcorbuticum, v. gr., ex *Guajaco*, bibere; tum lecto

lecto calido ſe immittat, ad Sudorem movendum. Porro ſi reſolvendum ſit aliquid circa prima Vaſa, ut in Morbis Pectoris, ac aliis *acutis*, & cauſa mali oriatur ex *alcali*, detur Potus copioſus ex *Melle*, *Aceto*, aut *Vino Rhenano*, cum Aqua; ſimul & externe *laxetur* Cutis: in medio autem Sudore poteſt dari Decoctum cum *Nitro*. Ceterum, ſi cauſa mali ſit ex *acido*, dentur *alcalina*; & ſic adminiſtrentur ſemper ea quæ cauſæ Morbi ſunt oppoſita.

COROLL.III. Diverſæ ſunt *Sudorem* movendi *opportunitates* ſive *occaſiones*; quibuſdam enim temporibus Sudor multo promptius & felicius ſuccedit, quam aliis: horum autem temporum cognitio ab obſervationibus Medicarum omnino pendet; ſic in Variolis, a primo die uſque ad octavum, elicitur Sudor, & hoc tempus ad Sudorem ſatis opportunum videtur; atque curari poteſt æger Sudore continuo, cum hoc tamen regimine, ut ſemper Humores copioſe diluantur, & Vaſa laxentur: Calida enim Exſiccantia minime tunc adhiberi debent, utpote valde perniciosa. Porro in Morbis Acutis, plurimi Medici, cum vulgo, *Sudorifera* dari volunt; quoniam obſervant, Naturam 14 die ſemet per Sudores ſæpe exo-

exonerare; indeque in peſſimam hanc praxin adminiſtrandi Calida & Exſiccantia incidunt, ſed hac methodo plurimos interficiunt. Verum ſi, Sudoriferis omnibus calidis ablegatis, ea ſolummodo propinarent Sudorifera quæ Sanguinem *diluunt* ac Vaſa *laxant*, tunc ægri commodiſſime inde ſudarent, criſiſque laudabilis 7, vel 14 die fieret: ſic enim in *Sudore Anglico*, plurimi ope Sudoris, per interna Diluentia & externa Laxantia, ad 24 horas continuati, curabantur; cum e contrario omnes ii quibus Diluentia interna non fuerant adminiſtrata, morerentur.

COROLL.IV. Pro varia Morbi *cauſa*, varianda ſunt *Sudorifera*: ſic, in Morbis ex *alcali*, ſupponamus, v. gr., juvenem, æſtivo tempore, Febre ardentiſſima corripi; ad quam vero profligandam remedium velociſſimum requiritur, nempe, *Sudoriferum*; tunc ergo, priuſquam iſtud propinetur, indaganda eſt hujus Morbi cauſa; hæc autem quum ſit ſiccitas nimia, & inflammatio, manifeſtum eſt, in hocce caſu, requiri *Diluentia*, ſimul & *Stimulantia*, propter defectum Virium, & Obſtructionem; quæ quidem ambo *ſtimulum* indicant. Itaque, quo *Diluentia* melius agant, detur Medicamen-

tum

tum liquidum, cnjus baſis ſit aliquod *Acidum diſſolvens*; &, pro *ſtimulo*, adjiciatur Vinum Rhenanum, larga Aquæ copia dilutum; dein accedat vis *antiphlogiſtica*, ope Nitri: ex. gr.

℞. *Vini Rhen.* ℥ vjjj
Nitri ʒ jj;
Succ. Limon. recent. expreſſi ℥ j;
Syrup. Violar. q. ſ. vel ad ℥ jj.

Diluantur hæc cum *Aquæ communis* libr. jv.

Singulis horis capiat æger ℥ jj calide, cum determinatione ad Sudorem: ſi vero leviter tantum ſudet, plus *Vini* addatur; ſi nimis, plus *Aquæ*.

Verum ſi cauſa Morbi ſit ex *acido*, tunc, loco Vini Rhenani, ſumendus eſt alius Liquor, ut Sal Volatilis Oleoſus; ſi vero cauſa ſit *tenax*, addantur Salia ſolventia.

COROLL.V. Pro diverſa Morbi *natura*, varianda ſunt etiam *Sudorifera*: Porro natura Morbi pendet (α) ex materia peccante; (β) ex cauſa efficiente ſive applicante, h. e. vi vitali: ſic igitur, ſi materia ſit tenax, dentur valida *Solventia*, ut Alcalina; ſi antem ſit de indole Luis Venereæ, tunc optimum Remedium eſt *Mercurius* ad Sudores determinatus.

CO-

COROLL.VI. Pro varia Morbi *ſede*, variari debent *Sudorifera*.

COROLL. VII. In diverſis Morbi *gradibus*, varia requiruntur *Sudorifera*: ſic, initio Variolarum, Sudoriferum inflammationi reſiſtens requiritur; die autem 14, ut plurimum, indicantur Saponacea, & Decocta Aromatica ſiccantia.

CAPUT XIII.

De Diaphoreticis.

1. D*Iaphoretica* ſunt Medicamenta, *quæ materiem morboſam*, *ſub ſpecie Perſpirabilis* Sanctoriani, *e Corporis amandant*, ſive potius omnia illa *quæ Perſpirationem* Sanctorianam *augent*. Horum itaque naturam quo melius intelligamus, conſiderandum eſt quot modis, aut quibus a cauſis, *augeatur* Peſpiratio.

2. Cauſæ igitur Perſpirationis *auctæ* ſunt ſequentes: 1o. Viſcerum vis *aucta*; quæ quidem Liquida noſtra in minutias dirimit. 2o. Illa omnia quæ Liquida, modo dicto ſoluta, ad partes *externas* determinant: per partes autem *externas* intelligimus omnes illas quæ ab Aere poſſunt attingi; quales

les ſunt Cutis, Os, Pulmones. 3o. Quæ Cutim externam ita diſponunt, ut Liquida ſub forma *inſenſibili*, eaque *prompte*, tranſmittat; non vero ſub forma craſſa & ſenſibili; quod quidem ut fiat, Cutis neque nimis laxa, neque nimis ſtricta debet eſſe. 4o. Ea quæ *tria* ſupra dicta ſimul agunt: hujus autem generis cum nulla nobis cognita ſint Medicamenta, inde concludimus, nulla dari *Diaphoretica propria*, i. e., quæ certo & indubitanter talem effectum aſſequantur.

3. Itaque *Diaphoretica*, pro 3 prioribus Perſpirationis *auctæ* cauſis, in *tres* Claſſes ſequentes dividimus.

I. Claſſis *Diaphoreticorum* complectitur ea quæ *vim* Viſcerum, i. e., Vaſorum *elaſticitatem* augent: hæc autem augetur quotieſcumque Vaſorum Fibræ rigidiores & duriores evadunt. Ad hanc igitur Claſſem pertinet, 1o. Quæcunqne aſtringunt, ſeu potius contrahunt *Solida*, h. e., quæ ſeſe intra *ultimarum Partium* interſtitia inſinuando, ibique hærendo, Partes iſtas minus flexiles ſive magis rigidas efficiunt: talia vero ſunt Opium, Cortex Peruvianus, Radices omnes Aſtringentes, Vinum auſterum, &c. Porro quum *Diaphoretiea* conſtringant, non autem laxent, inde conſtat, quicquid

quid Excretiones *ſenſibiles* adauget, minuere *Diaphoreſin*; quod quidem plane congruit SANCTORIANIS experimentis. 2o. *Exercitia* Corporis; ut Ambulatio, Equitatio, Vectio in Curru, &c. quorum ope Excretionem SANCTORIANAM promoveri experientia nos docet. 3o. *Stimulantia* admodum *lenia*, vel *fortia* paululum *enervata*: ſic enim Colocynthis, parva quantitate in Vino infuſa, *Diaphoreticum* optimum evadit; ita quoque Mercurius Sublimatus Corroſivus, ad gr. j, vel jj, in ℥ jj, vel jjj Rob. Sambuci permixtus, & ad $\frac{1}{10}$ partem grani ſic exhibitus pro una doſi, plurimum confert in Morbis Chronicis; quin & pari ratione quælibet Acria ita mitigari poſſunt, ut *Diaphoretica* fiant.

II. Claſſis includit omnia illa quæ materiem *perſpirabilem* ad Cutim determinant: talia vero ſunt, 1o. Aer mediocriter *calidus*. 2o. Exercitia *temperata*. 3o. Circulatio Liquidorum *æqualis*; quæ vero talis fit, quum omnes Corporis partes vel æquabiliter quieſcunt, vel æquabiliter moventur.

III. Claſſis continet ea quæ Cuti *debitam temperiem* conciliant, ita ut neque nimis laxa ſit, nec magis ſtricta quam par eſt. Hoc autem præſtant *Frictiones*, *Lotiones*, & *Deterſiones*.

CA-

CAPUT XIV.

De Uterinis.

1. AD *Uterina* referuntur *Emmenagoga*, *Ariſtolochica*, & *Ecbolica*; ſive quæ *Menſes*, *Lochia*, & *Uteri contenta* expellunt.

2. Porro *Emmenagoga* proprie ſunt ea, quæ *Menſtrui Sanguinis ſecretionem & excretionem promovent*. Secretio autem fit ex tota Sanguinis maſſa in Uterina Vaſa; verum Excretio fit ex Utero per Vaſa partim in ejus Cavitatem hiantia, partim infra Orificium ejus internum, in Vagina ſcilicet, poſita.

3. Jam vero *derivatio* hæc in Uterum, & *excretio* inde fiunt, quod Vaſa prædicta abundanti Sanguine repleta, eo uſque vi Cordis diſtendantur, ut Arteriolarum oſcula tandem dilatentur, unde ſequitur Sanguinis eruptio; ceſſante vero vi Cordis, & Plethora levata, eadem ſeſe rurſus contrahunt. Sanguinem autem Uterinum a vi Cordis premi inde conſtat, quod ſi Mulieri Gravidæ abrupta ſit Placenta, Fœtu interim in Utero manente, tanra ſubſequatur hæ-

hæmorrhagia, ut, niſi Fœtus extrahatur, Mater pereat; quia nempe Sanguis a vi Cordis urgetur, & Uterus a Fœtu contento ita diſtenditur, ut Vaſorum oſcula ſeſe contrahere nequeant. Idem quoque quod de *Menſtruis* modo diximus, ex *Lochiorum* fluxu colligi poteſt.

4. Si autem quæratur, cur non ex Arteriis iſtis ſemper fiat Sanguinis effluxus, ſed ſtatis tantummodo temporibus? conſiderandum eſt, Arteriarum fines eſſe quaſi trifidos, ſive in tres ramos diviſos, quorum medius abit in Venam, laterales autem duo in Cavitates hiant, unus ſcilicet in Glandulam, alter vero in Vaſa Lymphatica: primus itaque ramns Sanguinem craſſiorem tranſmittit; & reliqui duo, quia teneriores ſunt exilioreſque, partem ejus duntaxat ſubtiliorem traducunt. Jam ergo ſupponamus dari obſtaculum in Venis [ex. gr. a Plethora], ſive preſſio ſolito major in Arteriis, tunc Lateralia Vaſa eo uſque dilatati inde debent, ut quæ prius non niſi Lympham, nunc Sanguinem rubrum admittant; quia tenuioris ſtructuræ ſunt, & hiant in Cavitates ubi nullum datur obſtaculum impetui reſiſtens: verum aliter ſe res habet reſpectu rami medii. Quam primum autem ob-

obſtaculum illud in Venis aufertur, ſive preſſio & vis Cordis imminuitur, (quando ſcilicet copia Sanguinis, ope fluxus, imminuta eſt) tum hæc Vaſa Lateralia ſeſe denuo contrahunt, & Sanguis in Venas abit. Hoc argumentum illuſtrari poteſt exemplo Tunicæ Oculi *Conjunctivæ* dictæ, quæ quidem in ſtatu naturali prorſus albeſcit, ſolis fere Arteriarum lateralibus Vaſculis ad eam adeuntibus; at vero ſi obſtaculum aliquod ponatur in tractu ad Venam, v. g, ſi illa comprimatur, aut ſi finis Arteriæ obſtruatur, vel contrahatur, ita ut Sanguis ex Arteria in Venam prompte fluere, nequeat ex. gr., ſi arcte conſtringatur collum, tunc iſta Tunicæ Conjunctivæ Vaſa, prius inconſpicua, jam rubeſcent & conſpicua fient, ab hac nempe preſſione; quia Sanguis in Venas fluere impeditus urgetur in Lateralia: verum, obſtaculo dempto, rubor hic evaneſcit. Par eſt ratio in Vaſis Uterinis, ubi dantur Vaſa Lymphatica, ſive minimæ Arteriarum extremitates in Uteri cavitatem hiantes. Effluere vero Sanguinem hunc ex illis Lateralibus Vaſis dilatatis, [quæ quidem, in ſuo naturali ſtatu, non Sanguinem, ſed tenuiorem Humorem, pro partium lubricatione, recipiunt] ſat clare patet ex

fluxu

fluxu *Lochiorum* ; hæc enim colorem ſuum ſanguineum ſenſim remittunt.

5. Jam videndum eſt, quænam ſit cauſa primæ eruptionis *Menſtruorum* in Puellis. Hæc autem [ut uno verbo rem expediam] nihil aliud eſt quam *Plethora*; quæ vero oritur, quoniam in Virgine, a nativitate uſque ad pubertatem, Sanguinis vi Viſcerum conferti copia creſcit; tale enim augmentum omnino neceſſarium eſt ad Vaſorum majorem diſtenſionem, Virginiſque incrementum: at vero poſtquam hæc ad limites incremento ſuo præſtitutos pervenerit, ita ut Vaſa dilatari ac diſtendi amplius non poſſint, neceſſe eſt ut oriatur *Plethora*, nimirum ab iſto Sanguinis augmento quod adhuc manet: quippe nulla eſt ratio cur illud ceſſet; quandoquidem Viſcerum vis, qua conficitur, adeo non minuatur, ut potius augeatur. Sanguis itaque ſuperfluus expelli debet per Vaſa minus reſiſtentia, qualia ſunt Uterina; alioqnin Virgo ægrotabit.

6. Ceterum, ſi quæratur unde fiat ut *Fluxus* iſte *Menſtruus* non ſit Viris cum Fœminis communis? Ratio eſt, quod Viri limites incrementi ſui ſerios attingant quam Fœminæ, ſimul ac autem eo per-

pervenerunt, etiam in iis Excretio aliqua ſtatis temporibus augetur: ſiquidem conſtat, ex Obſervatis SANCTORII, quod ſingulis menſibus in Viris *Plethora* contingat; quæ vero, vel largiori Sudore, vel Urina, vel alia Excretione, tollitnr (*a*). Simile quid Mulieribus iis quibus Menſtrua non fluunt, quandoque accidit; indeque ſanæ conſervantur. Quin etiam notandum eſt, Fœminas in genere *minori* Diaphoreſi gaudere quam Viros; quibus autem Fœminis Diaphoreſis valde *copioſa* fit, uti Viraginibus, iis non omnino, aut ſaltem parce admodum, Menſtrua fluunt; illæ vero quæ laxo & frigido Corporis habitu donantur, vitamque degunt otioſam, Menſtrua copioſa ut plurimum habent.

THEOR. V. Quo ſumus *origini* noſtræ propiores, eo *vis premens* Cordis magis prævalet *reſiſtentiæ* Vaſorum Corporis omnium ſimul: hoc autem patet ex Animalium incremento, quæ majori proportione creſcunt in teneris annis, quam in ætate provectiori. Sic igitur Corpus illud cujus Incrementi terminus *origini* ſuæ propior eſt, debet, ceteris partibus, laxiora & molliora habere Vaſa, quam illud

[*a*] Confer SANCTORII *Med. Static.* Sect. I. Aphor. 65.

illud cujus Incrementi terminus ab *origine* remotior eſt : Itaque quum Fœminæ citius ad ἀκμὴν Incrementi ſui perveniant, quam Viri, neceſſe eſt etiam ut Vaſa ſint ipſis magis explicabilia & mollia.

7. Porro jam examinandum eſt, qualia Sanguinis in Mulieribus ſuperflui determinatio fiat ad Uterum. Hoc vero inde contingit, quoniam in Fœmina, ad Incrementi ſui terminum appropinquante, nullibi in Vaſis *minor* eſt *reſiſtentia* quam in Abdomine, hinc etiam nullibi *minor* quam in Pelvi, & in hoc loco nullibi *minor* quam in Utero : quippe Mulieres, pro ratione ſuæ magnitudinis, Abdomen longe magis amplum & expanſile habent, quam Viri; nam in horum Pelvi continentur ſolummodo Veſica & Inteſtinum Rectum, præter quæ in Pelvi Mulierum adeſt etiam Uterus; adde quod earum Pelvis ordinario capacior ſit, quam reſpectu contentorum requireretur. Præterea, quum Veſica, quolibet momento, liquidum ſuum recipiat, & Inteſtinum Rectum pariter ſuum, Uterus autem nihil ejuſmodi, hinc patet, in Utero *minimam* dari *reſiſtentiam*. Porro nulla pars eſt, in Corpore Muliebri nota, in quam Sanguis ex tam variis

variis influat locis, ac in Uterum; a multis enim diverſis fontibus (*a*) variæ Arteriarum extremitates ibi loci ſimul coeunt. Accedit huc quod in toto Uterino tractu Venæ deſtituantur Valvulis, nec iſte Valvularum defectus ſuppleatur per Muſculorum compreſſionem Sanguinem Venoſum propellentem; nulla quippe Corporis eſt pars, quæ (*b*) Muſculis paucioribus circumpoſitis donetur; omnis ergo

R San-

[a] Confer AUCTORIS noſtri *Inſtitut. Med.* §. 664.

[b] Clariſſimus Anatomicus FRIDERICUS RUYSCHIUS, jam ab aliquot annis perhibuit, ſe detexiſſe in Uteri Fundo *Muſculum* novum, quem *Orbicularem* vocavit, utpote fibris *circularibus* conſtantem; eumque dixit, Placentæ Uterinæ ſeparationi & depulſioni, poſt Fœtus exitum, inſervire. Confer hujus AUCTORIS *Tractationem Anatomic. de Muſculo in Fundo Uteri obſervato*, Latine editam *Amſtelodami* ann. 1716. Sed hoc Inventum ab omnibus æque Anatomicis non admittitur: Sunt enim, hic *Lutetiæ*, quidem magni nominis Profeſtores, in re Anatomica verſatiſſima, qui (ſicut ab uno ex iis accepi) tres ſimul huncce Muſculum in *Puerpera mortua*, & *prolem*, poſt ſolitum geſtationis tempus, *jam enixa*, (has enim requiri circumſtantias RUYSCHIUS ipſe monet, *ibid.* pag. 9.) anxie perquiſiverunt, at incaſſum. Itaque de hoc Invento RUYS-

Sanguis in Venis contentus reſiſtit Sanguini ex Arteriis advenienti; atque ſic ubi primum paulo majori copia adeſt, ſtatim verſus loca minus reſiſtentia urgetur.

8. *Tria* jam cognoſcimus Cauſarum genera, quibus *Menſtrui Sanguinis*, in Muliere ſana, debetur excretio; nimirum, 1o. *Plethoram:* 2o. Sanguinis *ſuperflui* determinationem ad Uterum, utpote partem minus reſiſtentem: 3o. Vaſorum Uterinorum aptitudinem ad *excretionem*. Medicamenta igitur *Emmenagoga* ad 3 Claſſes etiam reduci poſſunt; quarum prima continet ea quæ *Plethoram* inducunt: ſecunda complectitur illa quæ eandem ad *Uterum* determinant: tertia demum includit *Topica Uterina aperientia*. Mulierem itaque Menſtruis ſuppreſſis laborantem curaturo primum quidem inquirendum eſt, an materies adſit excernenda, ſive an detur Sanguinis ſuperfluitas; quippe ſi hæc deficiat, Medicamenta *ſecundæ* ac *tertiæ* Claſſis plus afferent damni, quam commodi.

9. *Plethora* vero inducitur, 1o. Ab omni Medicamento quod facit, ut ex Cibo

CHIANO, non abs re, dubitandum eſſe videtur, donec uberiori experientia confirmatum ſit; quamvis tamen raro detur occaſio talem Muſculum inveniendi.

Cibo & Potu, vi primorum Viſcerum, plus *Chyli* in Venas recipiatur, quam requiritur ad incrementum aut nutrimentum Corporis, & ad jacturam reſarciendam. 2o. Ab omni Medicamento quod Viſcera ſecunda, quæ *Sanguifica* vel *Hæmatopœa* dicuntur, ita roborat & afficit, ut Chylum in bonum Sanguinem vertant. 3o. Remotione *Cauſarum* quæ Sanguinem confectum attenuant & diffiant. *Tria* igitur habemus diverſa Medicamentorum genera ſub prima *Emmenagogorum* Claſſe, ſcilicet, *Plethoram* inducentium, comprehenſa.

[1] Primum autem horum generum continet illa, quæ *vim* Viſcerum primorum, ſive Chylificationi dicatorum, adaugent: quibus etiam annumeranda ſunt 1o. Ea quæ Feces inertes *ſolvunt*; 2o. Quæ ſolutas *expurgant* per ſtimulum. Siquidem notum eſt, Inteſtinorum cavitates Muco quodam, a Glandulis ibidem ſecreto, ſemper oblini; qui vero ſi ſpiſſus fiat & adhæreat, oſcula Vaſorum minimorum obſtruit, atque ſic in Vaſa Lactea tranſitum Chyli impedit; unde tunc oritur *inanitio* ſive *atrophia*, quæ quidem eſt *Plethoræ* contraria. Itaque, ſi talis Mucus adſit, ut inducatur *Plethora*, debet iſte primo *ſolvi*, ac deinde *expelli*:

quapropter de iis quæ Mucum hunc *ſolvunt* & *expellunt* prius agemus; poſtea vero de iis quæ *vim* primorum Viſcerum adaugent.

Ea quæ dictum Mucum *ſolvunt*, ſunt ſequeutia. 1o. *Gummi* quælibet aromatica fœtida, *Uterina* dicta; hæc enim, ob ſuam viſcoſitatem, adhærent, atque, vi ſua ſaponacea, ſeſe Pituitæ immiſcent & eam ſolvunt, ſimulque ſtimulant, ac ejus propulſionem promovent. Ideoque Gummi Ammoniacum, Aſa-fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Sagapenum, & Opopanax ab omnibus *Uterina* dicta ſunt; ſiquidem hæc ingeſta facile Corporis noſtri calore ſolvuntur, dumque ſoluta hærent, Acre quod in eis continetur, exhalat, Viſcera ſtimulat & deterget leniſſime: non agunt igitur vi quadam Utero directe dicata, ſed ſua qualitate diſſolvendi, nempe ſaponacea & aromatica, Nervis amica. Medicus itaque curaturus Fœminam, cui, ex Plethoræ defectu, *Menſtrua* ſupprimuntur, hunc in modum præſcribat.

℞. *Gummi Ammoniaci*,
Galcani,
Sagapeni,
Myrrhæ, ana ℈ j;
Oleiſtillat. Succini rectif. q. ſ.
M.

Fiant

Fiant inde *Pilulæ*, ſingulæ gran. iij, vel iv; quæ vero conveniunt ubicunque Chyli, ob dictam cauſam, impeditur ingreſſus, uti quidem in Hypochondriacis & Hyſtericis contingit. Præterea Mucum ſupra memoratum ſolvunt 2o. *Sales* omnes *Fixi*, ſive ſint more Tacheniano parati, ſive Alcalini; qui porro iſtud habent peculiare, quod cito præterlabantur; unde, pro tempore, magnus eſt eorum effectus, ſed brevi ceſſat. Huc vero pertinent *Sales Fixi compoſiti*; ut Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Tartarus, Sal Polychreſtus, Sal Regeneratus Sennerti, &c. Sic igitur ℞. *Salis* hujus, vel illius, ʒ j. Solvatur in *Aquæ Rutæ* ℥ jv. Capiat ægra cochl. j poſt Pilulas. Ita quidem ſeſe mutuo juvabunt. 3o. *Sales* omnes *Volatiles Alcalini*; uti ſunt Sales Volatiles Oleoſi, Spiritus Cornu Cervi, Urinæ, Sanguinis, &c. Denique 4o. *Sapones* omnes, qualeſcunque fuerint; etenim ad Gummi naturam accedunt; quapropter *Sapo* ad Abortum & Menſtrua procuranda adeo decantatur. Itaq; ad Mucum ſupra dictum ſolvendum,

℞. *Saponis Venet.* ʒ jv;
Bulb. recent. Ari ʒ j;
Aſæ-fœtidæ ʒ ß.
M.

Fiant *Pilulæ*, ſingulæ gran. jjj. Sumat ægra ſingulis bihoriis unam.

Hæc ſunt primarum viarum *Deterſiva*. Sequuntur jam ea quæ Mucum ſolutum *expellunt*: talia vero ſunt Aloe, Rhabarbarum, Colocynthis, Jalappa, Sagapenum, Opopanax, & imprimis Bryonia alba. Medici nomen *Uterinorum*, ab effectu, hiſce dedere; quoniam ſolvunt ſimul & expellunt. In hunc igitur ſcopum exhibendum eſt hujuſmodi Præſcriptum.

℞. *Aloes opt.* ℥ j;
Reſin. Jalapp. gr. xv;
Colocynth. gr. v [pro ſtimulo.]
M.

Fiant *Pilulæ*, ſingulæ gran.jjj, quæ deaurentur. Ægra capiat ex iis tres vel quatuor, quotidie ſub Aurora, ubi adſunt ſigna ſolutæ Pituitæ, & dormiat per horam unam vel alteram.

Nunc vero videndum eſt, quænam Viſceribus primis majorem *vim* concilient, ita ut bonum conficiant *Chylum*, eumque in Vaſa Lactea propellant. Vim igitur primorum Viſcerum augent [ipſorum nempe vim contractilem adaugendo] omnia quæ Fibras magis *rigidas* efficiunt: talia ſunt autem (α) *Aſtringentia* Medicamenta:

ut

ut 10. *Chalybs*; nihil enim in hocce caſu plus conducit, præſertim ſi ſub ea forma detur ut Sanguini non admiſceatur, ſed in Solida agat, Fibras corroborando; quippe ſi Sanguini permiſcetur, ſummum evadit Coagulans: verum, ſupradicto regimine ſumptus, optime quidem agit, & Fibras roborat; ſicut hoc inde conſtat, quod, poſt ejus uſum, color pallidus Virginum brevi mutetur in rutilum, & pulſus antea languidus, in febrilem fere. Ceterum ejuſdem uſus obtinet, quando debita rigiditas Viſcerum deficit, & adeſt Pituitæ copia: porro ſi *acidum* abundet, tunc ſumi debet Chalybs in ſubſtantia ſive limatura; ſi vero Mucus *iners* & non acidus prædominetur, exhibendum eſt hoc Medicamentum in Vino Rhenano, vel in Aceto; præparationes aliæ non ſunt æque bonæ. Præterea pertinet huc 2o. *Cortex Peruvianus*, quacumque forma datus; hinc autem locum a Chalybe proximum obtinet. 3o. *Rheum*, tam *Ponticum*, quam *Barbarum*. 4o. *Tamariſcus*, & imprimis ejus Radicis Cortex. 5o. *Capparis*: & ex iiſdem varia compoſita. Hinc ergo patet, Aſtringentia ſumma evadere poſſe *Emmenagoga*.

Jam ſequuntur Exempla pro Formulis.

Si *acidum* prædominetur, cognoſci poterit ex Appetitu rerum incongruarum & inſolitarum, Ructibus acidis, Ventris Torminibus cum Senſu Frigoris, (Morſu Ventriculi, Flatibus, Spaſmis, Alvi Fæcibus acidum ſpirantibus, Bilis inertia, &c.) Itaque in hocce caſu,

℞. *Limat. Ferri* (ſupra Porphyritim diu trit.) ʒ jj;
Extract. Rhei ʒ j ß;
Cort. Peruv. ʒ ß.
M.

Fiant *Pilulæ*, ſingulæ gran. v, quarum unam ægra capiat omni bihorio.

Si autem *acidum* non abundet, tunc Chalybs, in ſubſtantia datus, plerumque angores, vomitus, diarrhœas, tormina excitat: quippe qui non diſſolvitur, ſed ſtimulando tantum agit. Hoc igitur in caſu,

℞. *Vini Rhen.* libr. jv;
Chalybis (groſſo modo triti) ℥ jj;
Cort. Peruv. (groſſe pulver.) ℥ j.

Leni tepore macerentur per 24 horas; deinde, vacuo Stomacho, ter de die, una hora ante paſtum, ſumatur ex hoc Infuſo ℥ j ß.

Huc pertinent (β) *Aromatica* illa cali-

calida & ſtimulantia, quæ plurimum Olei acerrimi inter diſtillandum præbent: talia ſunt Thuya ſive Arbor-Vitæ, Sabina, Ruta, imprimis montana, Roſmarinus, Pulegium, Majorana, Matricaria, &c.

[2] Secundum genus Medicamentorum *Plethoram* inducentium continet ea, quæ *Vim Hæmatopœam* in Corde & Vaſis Sanguiferis augent. *Vis* autem iſta non alia eſt quam Vaſorum Oſcillatoria Vis: hæc vero iiſdem augetur Medicamentis; quæ ad Vaſa primi generis, ſive Chylificationi inſervientia, jam præſcripta fuerunt: omnia igitur quæ Chylificationem promovent, Sanguificationi quoque promovendæ ſufficiunt; eſt enim impoſſibile primas emendari *vias*, quin ſimul emendentur ſecundæ; nec emendari queunt ſecundæ, niſi primis emendatis. Ceterum huc etiam accedit *Motus* Corporis in Aere libero.

[3] Tertium genus dictorum Medicamentorum includit ea, quæ Sanguinis confecti nimiam *conſumptionem* & *diſſlationem* impediunt. Itaque vitandum eſt quicquid Sudores aut nimiam Perſpirationem excitat.

10. *Secundæ* Claſſis *Emmenagogorum* ea continet, quæ Sanguinem *plethoricum* ad Uterum determinant: talia-

que ſunt omnia quæ *reſiſtentiam* in Vaſis Uterinis minuunt, ſimulque in aliis augent. Porro *reſiſtentia* Vaſorum Uterinorum dupliciter minuitur: 1o. Vaſa iſta *laxando*: 2o. Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus verſus Cor *accelerando*. Medicamenta igitur hujuſce ſecundæ Claſſis in *duo* quoque genera dividimus.

[1] Prius complectitur ea quæ Vaſa Uterina *laxant*: qualia ſunt, 1o. *Balnea* cuncta *tepida*, ad Umbilicum uſque applicata; hac enim ratione Vaſa partium inferiorum Corporis laxantur, dum ſuperiorum Vaſa ab Aeris frigore conſtringuntur, præſertim ſi partes iſtæ ſuperiores in Aere frigidiuſculo collocentur. 2o. *Calor* quilibet *externus*, partibus inferioribus applicatus. 3o. *Unguenta* quæ conſtant ex pinguibus Aromaticis, Oleoſis & Salinis: qualia ſunt *Unguentum Martiatum*, *Nervinum*, *Arthriticum* &c. talia quippe Pedibus, Cruribus, Inguini illita, plurimnm proſunt. Huc etiam pertinent *Emplaſtra* laxantia & calefacientia, imprimis autem ex Gummi fœtidis parata; hæc enim Vaſa laxant, ſimul & Humorem perſpirabilem coercent; unde ſequitur major calor ſub ſpecie Balnei perperui. Inſuper huc ſpectant *Plantæ Uterinæ* dictæ; inter quas vero præſtan-

tiores ſunt Ruta, Sabina, Juniperus, Thuya, Majorana, Pulegium: ex quibus fieri poſſunt Balnea, Cataplaſmata, Unguenta, & Emplaſtra.

[2] Poſterius Medicamentorum *ſecundæ* Claſſis genus includit ea, quæ Sanguinis *refluxum* a Venis Inferioribus verſus Cor *accelerant*: talia vero ſunt ſequentia. 1o. *Frictiones* omnes ab imis Pedibus uſque ad Inguina continuatæ, idque calidis ac ſiccis linteis, per ſemihoram ſingulis vicibus. 2o. *Motus Ambulatorius*; quippe Muſculi Tibiales, Crurales, Femorales, actione frequenti, Venas ſuas multum comprimunt, & Sanguinem verſus ſuperiora propellunt. 3o. *Saltationis Motus*; qui vero tanti eſt momenti, ut HIPPOCRATES dicat, eum *Abortum* pro-

[a] Libr. *de Natura Pueri*, Sect. IV. verſ. 9. ad 22. *Edit.* LIND. Quem vero locum, utpote notatu valde dignum, lubet integrum hic loci jam attexere: ſic igitur ſe habet *Latina verſio*: " Mulieris nobis familiaris
„ *Famula Cantrix* magnæ exiſtimationis,
„ ex Virorum conſuetudine erat, quam in
„ Ventre concipere non conveniebat, ne
„ minoris exiſtimationis redderetur. Au-
„ dierat autem *Cantrix* ipſa, qualia Mulie-
„ res inter ſe dicunt, quod quando Mulier
„ conceptura eſt in Ventre, *genitura* non
„ egreditur, ſed intus manet. Auditis au-
„ tem his atque intellectis, hoc ſemper ob-

curare [*a*]. Hæc autem omnia *Menſtruorum* effluxum provocant, auferendo *reſiſtentiam* in Venis: hac etenim ſublata, Sanguis majori copia fluit verſus eas partes; unde major fit preſſio Sanguinis in Vaſa Lateralia; & hinc ſequitur ejus excretio.

11. *Tertia* Claſſis *Emmenagogorum* complectitur ea, quæ Vaſa Uterina ad *excretionem* diſponunt: uti ſunt, 10. *Vapores*

„ ſervavit; & quum quandoque ſentiret *genituram* non exeuntem, Dominæ expoſuit, & ſermo ſtatim ad me pervenit. „ Ego vero, quum audiviſſem, juſſi ipſam „ ad terram, *ſaltare*; & poſtquam *exiliiſſet* „ jam ſepties, *genitura* in terram profluxit, „ & ſtrepitus factus eſt, atque illa conſpe- „ cta, ipſa admirata eſt, &c.„ Unde profecto clare patet, HIPPOCRATEM, in hocce caſu, plane ſe geſſiſſe contra ſuum *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat a Diſcipulis ut *jurarent*, ſe nullum unquam Medicamentum ad Fœtum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinaturos, οὐδὲ Γυναικὶ Πεσσὸν Φθόριον δώσω. Nec ſane ullatenus excuſari poſſe videtur; niſi, cum aliquot Auctoribus, dicamus, Librum hunc *de Natura Pueri* non eſſe HIPPOCRATIS, ſed POLYBI, vel (ut cenſet ANDREAS CÆSALPINUS, *Artis Medicæ* Libr. vjjj. Cap. 1.) ALCMÆONIS *Crotoniatæ*. Jam vero, ſuper hac re, conferri omnino meretur egregius doctiſſimuſque JOANN. HENR. MEIBOMII *Commentarius in Jusjurandum* HIPPOCRATIS, Cap. xv. pag. m. 144.

pores Aquæ calidæ ſimplicis, inferioribus Corporis partibus applicati. 2o. *Fotus laxantes*, ope ſpongiarum aut linteaminum, applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogaſtrio: huc etiam pertinent *Cataplaſmata*, *Emplaſtra*, *Peſſaria* ſimiliaque conſtantia ex Laxantibus; quorum vero materies ex ſuperiori de *Laxantibus* doctrina petatur. 3o. Hic admodum commendatur *Vapor* ex quibuſdam *Aeribus*; ut ex *Salibus alcalinis urinoſis*, in Uterum receptus; qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, ſummamque contractionem Fibris Uterinis inducit: prudenter itaque Vapor ejuſmodi debet applicari, quippe qui ſæpe ſterilem reddit Uterum, & horrendas contractiones ſpaſmoſque producit: nam iſte Vapor eſt acerrimus, & uterum inflammat; unde quidem facile ſuboritur Gangræna, vel Skirrhus; quin &, Utero violenter inflammato, totum Genus, Nervoſum ſpaſmis afficitur: quapropter, ſi talis Vapor in uſum vocetur, ſumma cautio debet adhiberi, ne nimis acer ſit; ſufficiat ergo Vapor ille qui ex pauxillo Spiritus Salis Ammoniaci & Aqua multa commiſtis & tepefactis exhalat; nequaquam vero uſurpetur Vapor acerrimus quem Em-

piri-

piricus quidam excitare ſolebat in hunc uſum, commiſcendo ſcilicet Urinam & Calcem Vivam, iiſque ignem ſupponendo.

COROLLARIA.

COROLL. I. Hinc patet, *Ariſtolochica* eſſe *Uterina* tertiæ Claſſis; ibi quippe ſupponitur Plethora jam præſens, & determinatio ad Uterum; etenim alioqui non opus eſt *Lochia* movere.

COROLL. II. *Ecbolica* ſunt eadem, ſed fortiora; quibus autem ſi jungantur *Sternutatoria*, tunc equidem validiſſime agunt.

COROLL. III. *Abortiva* ſunt ea quæ Uterum *aperiunt*, Fœtumque & Placentam *expellunt*: talia vero ſunt, 1o. *Copia nimia* Sanguinis. 2o. Omnia quæ *fortiter* ad Uterum *determinant*. 3o. Ea quæ *violenter* Uterum *conſtringunt*: Huc autem referendus eſt Vapor *Salis Ammoniaci*, Utero *gravidæ* mulieris exceptus; quo non datur potentius *Abortivum*: attamen inde periculum eſt ingens, ut ſupra monuimus.

COROLL. IV. *Ecbolica* & *Abortiva* quæcunque caute admodum adhibenda ſunt; omnia quippe Corpori noxam inferunt, atque non ſolummodo Fœtus, ſed etiam Matris cum periculo propinantur.

TER-

TERTIA CLASSIS.

De quibusdam aliis Medicamentis in Solida et Fluida simul operantibus.

CAPUT PRIMUM.

De Aperientibus.

1. A*Perientia* ſunt illa Medicamenta, *quæ Meatus obſtructos aperiunt*. Horum autem *tres* dantur Claſſes, quarum *Prima* continet omnia quæ Vaſa laxant; de quibus antea diximus: *Secunda* complectitur ea quæ Liquida attenuant, reſolvunt, ac diluunt; de quibus etiam ſuperius actum eſt: *Tertia* demum includit quæcunque, poſtquam Vaſa laxata ſunt, & Liquidum attenuatum eſt, utraque in motum agunt, & Circulationem promovent.

2. Enimvero ad *aperiendum* Vas aliquod obſtructum, hæc *tria* neceſſario requiruntur; 1o. ut Vaſa laxentur; 2o. ut materies impacta reſolvatur, aut ſaltem

ſaltem diluatur; 3o. tandem ut in hoc Vaſe promoveatur Circulatio.

COROLL. Inde patet igitur, quum temere nonnulli aſſerant *Aperientia* dari *Specifica*; qualia eſſe dicunt Scordium, Marrubinm album, Spiritum Salis Ammoniaci, &c.

CAPUT II.

De Diſcutientibus.

1. *Diſcutientia* ſunt ea, *quæ Liquidum, vel in Vaſis, vel extravaſatum, ſtagnans aut coagulatum, diſſipant, ſine ſenſibili Continui ſolutione in externis.* Hæc vero tot ſunt, quot diverſæ dantur Stagnationis, aut Extravaſationis cauſæ.

2. Liquidum autem ſtagnat in Vaſis, fitque tumor, 1o. A *plethora*; tumque tumor ruber apparet: quo quidem in caſu ſummum *Diſcutiens* eſt evacuatio Liquidi a quo Stagnans a tergo urgetur; hinc igitur Venæ-ſectio tumores hoſce rubros tollere valet. 2o. Tumor iſtiuſmodi oritur ab *inflammatione*: tunc autem verum *Diſcutiens* eſt. (1) quicquid Vaſa laxat; (2) omne quod Vas laxatum varie

mo-

movet, applicando nimirum potentias motrices valde contrahentes & dilatantes: hoc ergo fit mittendo Sanguinem, & per Frictiones externas; (3) quicquid; Vaſa deplendo, Liquida revellit, reſolvit, attenuat, & diluit. 3o. Tumor ortum ducit ex craſſitie coacti ſive coagulati Liquidi; hunc vero *diſcutit* tantummodo Medicamentum Aperiens.

3. Liquida porro extravaſata *diſcutiuntur*, quando in Vaſa ſua rurſus adiguntur: iſtud vero obtinetur, 1o. Vaſa Abſorbentia liberando, quantum fieri poteſt, a Liquidis diſtendentibus: [hæc autem Abſorbentia Vaſa, (de quibus jam actum eſt in PROLEG. CAP.V. §. I.) a VIEUSSENS (a), in plurimis Viſceribus, ope Microſcopii, detecta ſunt, & terminantur in Venas eodem modo ac Vaſcula Excretoria oriuntur ab Arteriis.) Hoc vero fit per ſummam Sanguinis miſſionem, vel per Hydragogorum uſum, ubi Venæ-ſectio non eſt licita: quæ quidem duo non debilitant in hoc caſu, ſed potius reficiunt; unde tunc temporis plurimum proſunt, dummodo ſimul adhiberi queant. 2o. Idem obtinetur omnium

[a] Confer hujus AUCTORIS *Novum Vaſorum Corporis Humani Syſtema*, pag. m. 23. & ſeq.

nium Aperientium ope. 3o. Per vim externam, ſive prementem, ſive ſiccantem, Corpori applicatam. Porro notandum eſt, *Diſcutientia* contra Skirrhos nequaquam valere.

CAPUT III.

De Emollientibus.

1. EMolliens eſt illnd omne, *quod Partem noſtri Corporis, induratam & in unam molem compactam, in priorem ſtatum Liquidi contenti & Solidi continentis reducit*. Ceterum *Induratio* fit in Corpore noſtro 3 præcipue modis; nimirum, 1o. A nimia Liquidorum *coctione* & *preſſione*: hoc enim pacto fluidiſſimæ partes exprimuntur, & craſſiores in molem compactiorem adiguntur; unde quidem accidit, ut Vaſa partim inanita, breviſſimo temporis ſpatio, in unum coaleſcant atque ſolideſcant, vel Craſſa ſtagnantia ſeu impacta cum ſuis Vaſis concreſcant. 2o. A *coagulo* quod ex propria Liquidorum natura oritur: jam vero tale dari *coagulum* patet ex Albumine Ovi, quod ab Igne coagulatur, licet teſta maneat incluſum.

3o. A

3o. A *coagulo* ſuperinducto per miſturam corporis alicujus coagulantis.

2. *Emollientia* ſunt vel *interna*, vel *externa*. Ea vero dicimus *interna*, 1o. Quæ uſurpantur ſpecie Halitus, aut Suffumigii hauſti, vel injecti: talis autem eſt *Aqua* in *vaporem* ſoluta, qua nihil magis emollit; ſed non debet eſſe nimis fervida, tunc enim conſtringit, ſed moderate calida, tumque maximum eſt *Emolliens*; uti patet in Oſſibus & Cornibus *philoſophice calcinatis*, quæ plus emolliuntur a Vapore, quam a Coctione. *Emollientia* quæ intus aſſumuntur, ſunt 2o. *Juſcula* ex omnibus Animalium partibus, ac præſertim ex Meſenterio & Inteſtinis, parata. 3o. *Ovorum Vitelli* crudi; qui licet nullam habeant acredinem, attamen Reſinas & Gummi ſolvunt. 4o. *Decocta* quælibet ex Farinaceis blandis, imprimiſque Frumentaceis, quæ quidem expreſſa dant Oleum blandiſſimum, benignitate Oleum Amygdalarum dulcium referens: talia ſunt Secale, Triticum, Avena, Hordeum, Milium, Piſtaciæ; præcipue vero horum omnium Farinæ; nec non Semina quatuor Frigida majora, & minora. 5o. *Decocta* ex Herbis mucilaginoſis & farinoſis, fere inſipidis: tales autem Herbæ ſunt omnes Malvarum ſpe-

ſpecies, Branca-Urſina, Verbaſcum, Parietaria, Mercurialis, Violaria, Glycyrrhiza, Papaver erraticum, Saponaria, &c. quæ vero omnes cognoſcuntur ex lentore ſui ſuccu. 6o. *Decocta* ex ſimilibus Fructibus mucilaginoſis dulcibus: ut ſunt Ficus, Sebeſten, Paſſulæ majores, Uvæ Corinthiacæ. 7o. *Succi* non acres Plantarum: uti ſunt Mel, Saccharum, Caſſia, Manna. 8o. *Olea expreſſa* fere inſipida: ſicut Olea Amygdalarum dulcium, Nucum Coque, Piſtaciarum, Seminis Papaveris albi, Hyoſcyami, Olivarum, Lini, Nucum Juglandium. 9o. *Cremor* Lactis dulcis, & *Butyrum* recens.

3. *Emollientia* porro *externa* eadem ſunt; ſed applicantur forma Litus, Unguenti, Fotus, Balnei, Vaporis, Cataplaſmatis, Emplaſtri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materia pingui, chyloſa, medulloſa, compacta, Corpori *illita*; ut ex Medulla Oſſium, &c.

Unguenta ſunt *Litus* craſſiores, conſtantque ex Olei quibuſdam & Pinguedine.

Fotus ſunt Decocta, per corpora ſpongioſa, Membris calide applicata.

Cataplaſmata ſunt ipſa *Emollientia* in Aqua cocta, & applicata Corpori.

Emplа-

Emplaſtrum eſt ſimile quid, in conſiſtentiam ſpiſſiorem redactum.

[*Embrochatio*, ſive *Embroche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Inſtillatio*, *Stillicidium*, eſt Fomentationis genus, quum Liquor fomentans *ſtillatim* ſeu *guttatim* in partem fomentandam funditur.]

Horum autem omnium *Emollientium* nullum eſt præſtantius, quam Vapor calidus Animalis *recens mactati*; v. g., ſi Brachium, aut aliud Membrum, nudum immittatur in corpus Animalis recenter occiſi; quod quidem Remedium nullibi plus vocatur in uſum quam in Italia (*a*).

Cete-

[a] AUCTOR noſter, dubio procul, alludit ad memorabilem hunc caſum, quem referunt Hiſtorici de ALEXANDRO VI. *Pontif. Max.* & CÆSARE VALENTINO BORGIA, hujus Filio Notho: qui quum in convivio *Cardinales* aliquot, quorum opibus inhiabant, parato *Toxico* de medio tollere voluiſſent, accidit, errore Pocillatoris, ut *venenatum* Falernum ipſis propinaretur *Veneficis*; quo quidem epoto, brevi poſt ad plures abiit ALEXANDER; at vero CÆSAREM, qui dilutius biberat, Orci faucibus eripuere Medici, opportunorum ſcilicet adminiſtratione Remediorum, ac imprimis ipſum in Abdomine *Mulæ recens exenteratæ* nudum includendo: ſiquidem hujuſcemodi *fomento* adeo fuit emollita Cutis, & promota ſimul Diaphoreſis, ut *Ve*

Ceterum hæc omnia in eo optima ſunt, quod, licet ad loca applicentur *indurata*, nunquam tamen noxia ſint; cum Aperientia, &c. ſæpe Inflammationem augeant, Skirrhoſque & Cancros generent.

CA-

venum, per undiquaque patentia Spiraculorum Cutaneorum oſcula, diſflatum exiverit, atque ſic mortem evaſerit iſte Princeps, expilatus tamen, & Cute perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo vexatus. Confer OLDOINUM, in *Addit. ad* CIACONIUM, *Hiſtor. Pontif. Rom. & Cardin.* Tom. III. pag. m. 161. & 162. De hac re poſſunt etiam conſuli alii complures, ut GUICCIARDINUS, AUBERIUS, MARIANA, &c. Videſis quoque MARC. AUREL. SEVERINUM, in *Trimemb. Chirurg.* Cap. *de Medela ex diſſectis vivis Animantibus*, pag. m. 221. Similem vero caſum refert RHODIUS, (*Obſerv. Medic.* Centur. III. Obſ. 37.) de FRANC. ALVAROTO, *Falcini Marchione*, qui Vinum *Sublimato Corroſivo* infectum hauſerat, & eodem modo ſervatus fuit [ſi fides Auctori] ac CÆSAR BORGIA.

CAPUT IV.

De Aſtringentibus, & Indurantibus.

1. DE hiſce Medicamentis, nec non de *Corroborantibus*, in hiſtoria Remediorum quæ operantur in Solida jam actum eſt, ſub titulo nempe *Contrahentium*; in hiſtoria vero eorum quæ agunt in Fluida, ſub titulo *Condenſantium*, *Incraſſantium*, & *Coagulantium*. Hic autem loci conſiderantur *Aſtringentia* quatenus *vim* Vaſorum *contractilem* adaugent, ſimul & Liquida *inſpiſſant*: hujuſmodi vero ſunt Fructus omnes immaturi; hi quippe Fibras accurtant, & Liquida condenſant.

2. Ea porro quæ vocantur *Indurantia* cum *Aſtringentibus* omnino congruunt, ejuſdemque ſunt indolis; ac proinde neceſſe non eſt ut de iis aliquid amplius dicamus. Verum de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodientibus* nunc eſt agendum.

CAPUT V.

De Detergentibus, *Emnndantibus*, *&* *Erodentibus*.

1. Detergentia ſunt ea, *quæ*, *Corpori applicata*, *Alienum aliquid adhærens removere poſſunt*, *abſque læſione Corporis cui adhæret*. Illud autem *Alienum* vocamus quod nequit unum corpus cum eo cui adhæret conſtituere; ſicut eſt Sanguinis grumus lateribus Vulneris adhærens: Ceterum, hæc adhæſio debet a *tenacitate* pendere; telum enim aut ſpina parti cuidam inhærens huc minime pertinet.

Detergentis itaque Medicamenti objectum nullum eſt niſi *Tenax*; quod quidem neceſſario conſtat ex Oleo indurato; nam alia Indurata ſive Coagulata non adhærent propter viſcoſitatem & tenacitatem. Sic igitur *Detergens* debet primo dividere Tenax illud, tum idem in hunc reducere ſtatum, ut ab Aqua ſolvi & ablui poſſit; quum autem Oleum ſit, hinc Aquæ ſolius ope nequaquam abluitur; verum ſi prius ovi Vitello frice-

fricetur, deinde cum Aqua facile miſceri poteſit, ac educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea*, & *Lixivia* ſumme alcalina; quippe duo iſta Tenax diſponunt ut Aquæ commiſceatur. *Saponacea* porro ſunt Olea quæcunque Salibus commiſta; hæc autem ſi adhibeantur interne, tum lenia debent eſſe, nam alioquin erodent: dantur vero duplicia; ſcilicet, 1º. *Nativa*: inter quæ primas tenent Mel, Aloe, Manna, Caſſia, Saccharum, Lac omne blandum Vegetabilium, ut Lactucæ, Cichorii, Taraxaci, Scorzoneræ, & ſuccus Saponariæ. Pertinet huc etiam Animalium Bilis; quæ in Ulceribus glutinoſis & ſordidis detergendis apprime convenit. Huc ſpectat quoque Vitellus Ovi; qui vero optimus eſt, modo cum pauxillo Bilis admiſceatur. 2º. *Artificialia*: ut ſunt Sapo Venetus, & Niger, Sal Volatilis Oleoſus, Sal Regeneratur SENNERTI. Tinctura Tartari ex Sale fixo cum Spiritu Vini, nec non Elixiria cum Salibus alcalinis & Aqua compoſita.

2. *Emundantia* ſunt ea, *quæ detergent & abluunt ſimul per Vehiculum Aquoſum*. Huc ergo referuntur omnia quæ *vi* propria eliquant id quod *adhæret*, idemque, per Vehiculum Aquoſum, diluunt & expellunt.

calina reſpectu *Acidorum*: Hinc ſi Calor ab *Acido* fiat, (ut ſæpe contingit in Hypochondriacis) tunc *Alcalia* erunt Refrigerantia: ſi autem *Acre Oleoſum* ſit cauſa Caloris, tum *Acida Saponacea* convenient ad refrigerandum; talia vero ſunt Fructuum horæorum Succi recenter expreſſi; quin etiam Calx ſolùta in aqua, Refrigerans eſt Alcaliſorum Oleoſorum reſpectu. 3o. *Involventia*; nimirum ea quæ *Acre ſtimulans* involvunt: hujuſmodi porro ſunt omnia *Oleoſa* blanda gelatinoſa, farinacea, terreſtria, pinguia Vegetabilium; hinc Ptiſanæ [ex ſimilibus paratæ] optimæ refrigerant. 4o. *Expellentia*; ſcilicet ea quæ *Stimulans impactum* excutiunt, & extra Corpus derivant: Itaque hoc in caſu *Frigefacientia* ſunt illa, quæ tamen in ſe conſiderata *calefaciunt*; ut Purgantia, Vomitoria, Diuretica, & Diaphoretica.

THEOR.II. In Corpore noſtro, ceteris paribus, ſi Vaſa *minus elaſtica* fiant, orietur Refrigeratio, per *AXIOM. II.III.* & *IV.* CAP. *præcedentis*. Secunda igitur Claſſis *Refrigerantibus* continet *Laxantia*; quin & inde reddi poteſt ratio, quare Balnea *refrigerat*.

THEOR.III. In Corpore noſtro, reliquis iiſdem manentibus, ſi minuatur

tur

tur Liquidi *denſitas*, minuetur etiam Calor, per *AXIOM.II.III.*& *IV.* Jam vero Liquidi *denſitas* minuitur attenuando, & diluendo. *Refrigerantium* itaque tertia Claſſis includit *Attenuantia* & *Diluentia*; qualia ſunt Aquoſa quæcunque, ſimul & Nitrum, quod maxime attenuat, hinc omnes Plantæ Nitroſæ hic loci optimæ ſunt. Inde patet, cur in Morbis Inflammatoriis, ubi quidem denſiſſimus eſt Sanguis; adeo laudentur Attenuantia.

THEOR.IV. In Corpore noſtro, reliquis omnibus iiſdem manentibus, ſi Vaſa *capaciora* reddantur, minuetur Calor, per *AXIOMA I.* Quarta igitur Claſſis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vaſorum *capacitatem* augent; uti ſunt Humectantia, Laxantia, Aperientia, Deobſtruentia. Hinc autem patet, cur tempeſtas *tonitruoſa*, quæ levem reddit Aerem, *frigore* ſtatim ſemper excipiatur. Inde quoque fit manifeſtum, quare veſtibus *laxis* induti, aut ſub ſtragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* ſimus; nec non cur Homines Vaſa *laxa* habentes, ut Obeſi & Mulieres, plerumque magis quam alii *frigeſcant*.

nium Aperientium ope. 3o. Per vim externam, ſive prementem, ſive ſiccantem, Corpori applicatam. Porro notandum eſt, *Diſcutientia* contra Skirrhos nequaquam valere.

CAPUT III.

De Emollientibus.

1. EMolliens eſt illnd omne, *quod Partem noſtri Corporis, induratam & in unam molem compactam, in priorem ſtatum Liquidi contenti & Solidi continentis reducit*. Ceterum *Induratio* fit in Corpore noſtro 3 præcipue modis; nimirum, 1o. A nimia Liquidorum *coctione* & *preſſione*: hoc enim pacto fluidiſſimæ partes exprimuntur, & craſſiores in molem compactiorem adiguntur; unde quidem accidit, ut Vaſa partim inanita, breviſſimo temporis ſpatio, in unum coaleſcant atque ſolideſcant, vel Craſſa ſtagnantia ſeu impacta cum ſuis Vaſis concreſcant. 2o. A *coagulo* quod ex propria Liquidorum natura oritur: jam vero tale dari *coagulum* patet ex Albumine Ovi, quod ab Igne coagulatur, licet teſta maneat incluſum.

3°. A *coagulo* ſuperinducto per miſturam corporis alicujus coagulantis.

2. *Emollientia* ſunt vel *interna*, vel *externa*. Ea vero dicimus *interna*, 1°. Quæ uſurpantur ſpecie Halitus, aut Suffumigii hauſti, vel injecti: talis autem eſt *Aqua* in *vaporem* ſoluta, qua nihil magis emollit; ſed non debet eſſe nimis fervida, tunc enim conſtringit, ſed moderate calida, tumque maximum eſt *Emolliens*; uti patet in Oſſibus & Cornibus *philoſophice calcinatis*, quæ plus emolliuntur a Vapore, quam a Coctione. *Emollientia* quæ intus aſſumuntur, ſunt 2°. *Juſcula* ex omnibus Animalium partibus, ac præſertim ex Meſenterio & Inteſtinis, parata. 3°. *Ovorum Vitelli* crudi; qui licet nullam habeant acredinem, attamen Reſinas & Gummi ſolvunt. 4°. *Decocta* quælibet ex Farinaceis blandis, imprimiſque Frumentaceis, quæ quidem expreſſa dant Oleum blandiſſimum, benignitate Oleum Amygdalarum dulcium referens: talia ſunt Secale, Triticum, Avena, Hordeum, Milium, Piſtaciæ; præcipue vero horum omnium Farinæ; nec non Semina quatuor Frigida majora, & minora. 5°. *Decocta* ex Herbis mucilaginoſis & farinoſis, fere inſipidis: tales autem Herbæ ſunt omnes Malvarum

ſpe-

ſpecies, Branca-Urſina, Verbaſcum, Parietaria, Mercurialis, Violaria, Glycyrrhiza, Papaver erraticum, Saponaria, &c. quæ vero omnes cognoſcuntur ex lentore ſui ſuccu. 6o. *Decocta* ex ſimilibus Fructibus mucilaginoſis dulcibus: ut ſunt Ficus, Sebeſten, Paſſulæ majores, Uvæ Corinthiacæ. 7o. *Succi* non acres Plantarum: uti ſunt Mel, Saccharum, Caſſia, Manna. 8o. *Olea expreſſa* fere inſipida: ſicut Olea Amygdalarum dulcium, Nucum Coque, Piſtaciarum, Seminis Papaveris albi, Hyoſcyami, Olivarum, Lini, Nucum Juglandium. 9o. *Cremor* Lactis dulcis, & *Butyrum* recens.

3. *Emollientia* porro *externa* eadem ſunt; ſed applicantur forma Litus, Unguenti, Fotus, Balnei, Vaporis, Cataplaſmatis, Emplaſtri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materia pingui, chyloſa, medulloſa, compacta, Corpori *illita*; ut ex Medulla Oſſium, &c.

Unguenta ſunt *Litus* craſſiores, conſtantque ex Olei quibuſdam & Pinguedine.

Fotus ſunt Decocta, per corpora ſpongioſa, Membris calide applicata.

Cataplaſmata ſunt ipſa *Emollientia* in Aqua cocta, & applicata Corpori.

Empla-

Emplaſtrum eſt ſimile quid, in conſiſtentiam ſpiſſiorem redactum.

[*Embrochatio*, ſive *Embroche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Inſtillatio*, *Stillicidium*, eſt Fomentationis genus, quum Liquor fomentans *ſtillatim* ſeu *guttatim* in partem fomentandam funditur.]

Horum autem omnium *Emollientium* nullum eſt præſtantius, quam Vapor calidus Animalis *recens mactati*; v. g., ſi Brachium, aut aliud Membrum, nudum immittatur in corpus Animalis recenter occiſi; quod quidem Remedium nullibi plus vocatur in uſum quam in Italia (*a*).

Cete-

[a] AUCTOR noſter, dubio procul, alludit ad memorabilem hunc caſum, quem referunt Hiſtorici de ALEXANDRO VI. *Pontif. Max.* & CÆSARE VALENTINO BORGIA, hujus Filio Notho: qui quum in convivio *Cardinales* aliquot, quorum opibus inhiabant, parato *Toxico* de medio tollere voluiſſent, accidit, errore Pocillatoris, ut *venenatum* Falernum ipſis propinaretur *Veneficis*; quo quidem epoto, brevi poſt ad plures abiit ALEXANDER; at vero CÆSAREM, qui dilutius biberat, Orci faucibus eripuere Medici, opportunorum ſcilicet adminiſtratione Remediorum, ac imprimis ipſum in Abdomine *Mulæ recens exenteratæ* nudum includendo: ſiquidem hujuſcemodi *fomento* adeo fuit emollita Cutis, & promota ſimul Diaphoreſis, ut *Ve*

Ceterum hæc omnia in eo optima ſunt, quod, licet ad loca applicentur *indurata*, nunquam tamen noxia ſint; cum Aperientia, &c. ſæpe Inflammationem augeant, Skirrhoſque & Cancros generent.

CA-

nenum, per undiquaque patentia Spiraculorum Cutaneorum oſcula, diſſlatum exiverit, atque ſic mortem evaſerit iſte Princeps, expilatus tamen, & Cute perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo vexatus. Confer OLDOINUM, in *Addit. ad* CIACONIUM, *Hiſtor. Pontif. Rom. & Cardin.* Tom. III. pag. m. 161. & 162. De hac re poſſunt etiam conſuli alii complures, ut GUICCIARDINUS, AUBERIUS, MARIANA, &c. Videſis quoque MARC. AUREL. SEVERINUM, in *Trimemb. Chirurg.* Cap. *de Medela ex diſſectis vivis Animantibus*, pag. m. 221. Similem vero caſum refert RHODIUS, (*Obſerv. Medic.* Centur. III. Obſ. 37.) de FRANC. ALVAROTO, *Falcini Marchione*, qui Vinum *Sublimato Corroſivo* infectum hauſerat, & eodem modo ſervatus fuit [ſi fides Auctori] ac CÆSAR BORGIA.

CAPUT IV.

De Aſtringentibus, *&* *Indurantibus.*

1. DE hiſce Medicamentis, nec non de *Corroborantibus*, in hiſtoria Remediorum quæ operantur in Solida jam actum eſt, ſub titulo nempe *Contrahentium*; in hiſtoria vero eorum quæ agunt in Fluida, ſub titulo *Condenſantium*, *Incraſſantium*, & *Coagulantium*. Hic autem loci conſiderantur *Aſtringentia* quatenus *vim* Vaſorum *contractilem* adaugent, ſimul & Liquida *inſpiſſant*: hujuſmodi vero ſunt Fructus omnes immaturi; hi quippe Fibras accurtant, & Liquida condenſant.

2. Ea porro quæ vocantur *Indurantia* cum *Aſtringentibus* omnino congruunt, ejuſdemque ſunt indolis; ac proinde neceſſe non eſt ut de iis aliquid amplius dicamus. Verum de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodientibus* nunc eſt agendum.

CA-

CAPUT V.

De Detergentibus, Emundantibus, & Erodentibus.

1. D*Etergentia* ſunt ea, *quæ*, *Corpori applicata*, *Alienum aliquid adhærens removere poſſunt*, *abſque læſione Corporis cui adhæret*. Illud autem *Alienum* vocamus quod nequit unum corpus cum eo cui adhæret conſtituere; ſicut eſt Sanguinis grumus lateribus Vulneris adhærens: Ceterum, hæc adhæſio debet a *tenacitate* pendere; telum enim aut ſpina parti cuidam inhærens huc minime pertinet.

Detergentis itaque Medicamenti objectum nullum eſt niſi *Tenax*; quod quidem neceſſario conſtat ex Oleo indurato; nam alia Indurata ſive Coagulata non adhærent propter viſcoſitatem & tenacitatem. Sic igitur *Detergens* debet primo dividere Tenax illud, tum idem in hunc reducere ſtatum, ut ab Aqua ſolvi & ablui poſſit; quum autem Oleum ſit, hinc Aquæ ſolius ope nequaquam abluitur; verum ſi prius ovi Vitello frice-

fricetur, deinde cum Aqua facile miſceri poterit, ac educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea*, & *Lixivia* ſumme alcalina; quippe duo iſta Tenax diſponunt ut Aquæ commiſceatur. *Saponacea* porro ſunt Olea quæcunque Salibus commiſta; hæc autem ſi adhibeantur interne, tum lenia debent eſſe, nam alioquin erodent: dantur vero duplicia; ſcilicet, 1o. *Nativa*: inter quæ primas tenent Mel, Aloe, Manna, Caſſia, Saccharum, Lac omne blandum Vegetabilium, ut Lactucæ, Cichorii, Taraxaci, Scorzoneræ, & ſuccus Saponariæ. Pertinet huc etiam Animalium Bilis; quæ in Ulceribus glutinoſis & ſordidis detergendis apprime convenit. Huc ſpectat quoque Vitellus Ovi; qui vero optimus eſt, modo cum pauxillo Bilis admiſceatur. 2o. *Artificialia*: ut ſunt Sapo Venetus, & Niger, Sal Volatilis Oleoſus, Sal Regeneratur SENNERTI. Tinctura Tartari ex Sale fixo cum Spiritu Vini, nec non Elixiria cum Salibus alcalinis & Aqua compoſita.

2. *Emundantia* ſunt ea, *quæ detergent & abluunt ſimul per Vehiculum Aquoſum*. Huc ergo referuntur omnia quæ *vi* propria eliquant id quod *adhæret*, idemque, per Vehiculum Aquoſum, diluunt & expellunt.

tur Liquidi *denſitas*, minuetur etiam Calor, per *AXIOM.II.III.*& *IV.* Jam vero Liquidi *denſitas* minuitur attenuando, & diluendo. *Refrigerantium* itaque tertia Claſſis includit *Attenuantia* & *Diluentia*; qualia ſunt Aquoſa quæcunque, ſimul & Nitrum, quod maxime attenuat, hinc omnes Plantæ Nitroſæ hic loci optimæ ſunt. Inde patet, cur in Morbis Inflammatoriis, ubi quidem denſiſſimus eſt Sanguis; adeo laudentur Attenuantia.

THEOR.IV. In Corpore noſtro, reliquis omnibus iiſdem manentibus, ſi Vaſa *capaciora* reddantur, minuetur Calor, per *AXIOMA I.* Quarta igitur Claſſis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vaſorum *capacitatem* augent; uti ſunt Humectantia, Laxantia, Aperientia, Deobſtruentia. Hinc autem patet, cur tempeſtas *tonitruoſa*, quæ levem reddit Aerem, *frigore* ſtatim ſemper excipiatur. Inde quoque fit manifeſtum, quare veſtibus *laxis* induti, aut ſub ſtragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* ſimus; nec non cur Homines Vaſa *laxa* habentes, ut Obeſi & Mulieres, plerumque magis quam alii *frigeſcant*.

3. Hinc itaque ſequuntur hæcce quatuor *AXIOMATA.*

AXIOM.I. Quo pluribus in *punctis* ſeſe mutuo contingunt *atterentia* corpora, ſive, quod idem eſt, quo majores ſunt eorum *ſuperficies* ſecundum quas ſe mutuo tangunt, eo, ceteris paribus, major eſt Calor per *attritum* excitatus.

AXIOM.II. Quo motus corporum *atterentium* eſt violentior, (ex brevioribus intervallis repetitus, & diutius protractus,) eo quoque, ceteris paribus, major eſt eorum Calor.

[*AXIOM.III.* Quo *vis*, qua ſibi invicem applicantur hæc *atterentia* corpora, eſt major, eo pariter magis increſcit Calor ipſorum.]

AXIOM.IV. Quo corpus aliquod *ſolidius* eſt, (*durius*, magis *elaſticum*,) eo, ceteris paribus, ex actuali *Ignis* applicatione, vel alterius corporis *attritu*, validius incaleſcit.

4. Corpus autem noſtrum *calefieri* poteſt, vel *externe*, vel *interne*. In corpore noſtro Calor excitatur *externe*, 1o. Ignis aut corporis alicujus calidi applicatione: 2o. Frictione & attritu. Poteſt vero *interne* Calor excitari, 1o. Ab externo excitato Calore. 2o. Solidorum ad ſe invicem attritu, item & ſimili Fluidorum atrritu

ad

ad ſe mutuo. Porro Solidæ partes ad ſe invicem *atteri* poſſunt in omnibus juncturis; quum autem in iis, præter partes ligatas & ligantes, dentur quoque Liquida lubricantia, quæ inter haſce partes adſunt; hinc omnino conſtat, quod quamdiu Liquidum illud præſto eſt, Calor non poſſit ita ab attritu augeri, ut morboſus evadat: quam primum vero Liquor iſte deficit, tum, ab attritu partium Solidarum, Calor nimis increſcit; ut in Arthritide, Podagra, Scorbuto, &c.

3o. Excitari poteſt Calor a mutua Solidorum & Fluidorum in ſe invicem actione.

THEOREMATA.

THEOR. I. Si *velocitas* Motus Projectilis augeatur in corpore noſtro, Vaſis & Liquidis iiſdem manentibus, augebitur etiam & Calor, per *AXIOM. II.* & *III.* Hinc ergo quicquid Circulationis *velocitatem* adauget, eſt *Calefaciens*; ac proinde Prima Claſſis *internorum Calefacientium* continet omnia quæ, vel Solida ſtimulando, vel Liquida movendo, Circulationem *augent*: qualia ſunt *Acria* quælibet; hinc, ex. gr., Spiritus Vini, quatenus ſtimulat, *Calefaciens* eſt.

THEOR.II. In Corpore noſtro, Vaſis & Motu Projectili manentibns iiſdem, ſi Liquidi *denſitas* augeatur, Calor etiam augebitur, per *AXIOM.II. III,* & *IV.* Secunda itaque Claſſis *internorum Calefacientium* continet ea quæ Fluida *condenſant*: hinc etiam Frigus eo plus *calefacit*, quo plus agit, ſi modo non ſupprimat omnem motum; Liquida quippe noſtra condenſat: ideo poſt ingens Frigus externum, ſemper major ſubſequitur Calor internus; & Hippocrates obſervavit, *Ventres* (ſive *Cavitates* Liquida continentes) *calidiores eſſe Hyeme & Vere, quam Æſtate* [a].

THEOR.III. In Corpore noſtro, Liquidis & Motu Projectili manentibus iiſdem, ſi Vaſa *coarctentur*, Calor augebitur, per *AXIOMA I.* Hinc etiam tertia Claſſis *Calefacientium* continet, 1o. Omnia quæ Vaſa *comprimunt*; ut ſunt Veſtes arctæ, Stragula denſa, Aer gravis, Aqua frigida ambiens, & Frigus: Ergo quicunque Hæmorrhagiis obnoxius eſt, iſta, quantum fieri poteſt, evitare debet. 2o. Quæ Vaſa *contrahunt*: (vide *Contrahentia.*) 3o. Quæ Vaſa *externe obſtipant*: dummodo Sanguinis motum non impediant.

CO-

[a] *Aphoriſm.* Sect. I. Aphor. 15.

manente, tum Calor increſcet in *ratione compoſita* duorum auctorum.

COROLL.V. Si *velocitas* & *moles* Liquidi, nec non *arctatio* Vaſorum ſimul augeantur, ſummus Calor orietur.

CAPUT VII.

De Frigefacientibus.

1. FRigus excitatur in corpore per cauſas oppoſitas *Calefacientibus*. Ergo Frigus *externum* fit, 1o. Corporum *frigidorum* applicatione: hæc vero, ut experientia docet, eo magis frigefaciunt, quo ſolidiora ſunt; ſic enim Aqua frigida plus frigefacit, quam Aer frigidus; & Balnea ex Aqua ſimplici minus frigefaciunt, quam illa quæ conſtant ex Aqua ſalina. Huc porro referuntur *Venti*, & *Ventilabra*; quæ corpus frigefaciunt quatenus Atmoſphæræ partem nos proxime ambientem removent, aliamque ſubſtituunt; etenim Atmoſphæræ pars quæ corpus aliquod calidum proxime ambit, ſemper calidior eſt partibus ejuſdem remotioribus. 2o. Externorum omnium in noſtrum corpus *attritum* auferendo.

2. Jam

2. Jam vero Frigus *internum* fit, 1o. Ab *externo* Frigore. 2o. Tollendo, vel minuendo, partium internarum Solidarum & Fluidarum *attritum* inter ſe; ideoque Frigus non poteſt corpori conciliari majus (demptis cauſis externis) quam illud quod a Morte producitur.

THEOREMATA.

THEOR. I. In corpore noſtro, Vaſis & Liquidis iiſdem manentibus, ſi Motus Projectilis minuatur, Calor etiam minuetur, ſive augebitur Frigus, per *AXIOMA II.* CAP. *præcedentis*. Hinc ergo Prima Claſſis *Frigefacientium* continet ea quæ Motum Projectilem *minuunt*: hic autem pendet a Solidorum *vi contractili*, hæc vero a *ſtimulo* Solidis applicato: etenim quo major eſt ille *ſtimulus*, eo quoque major fit Solidorum *vis*, & e contrario. Quicquid igitur Stimulantium vires deſtruit, pro Refrigerante habendum eſt. Itaque frigefaciunt, 1o. Omnia *Diluentia*; qualia ſunt Serum Lactis, Aqua, Hydrogala, &c. quæ vero cuncta ſi calide ſumantur, melius agunt, penetrando ſcilicet, & laxando. 2o. *Obtundentia*, ſive quæ *ſtimulum acrem* infringunt; uti ſunt *Acida* quævis *Alcalinorum* reſpectu, & *Al*,

3. *Erodentia* dici debent illa, *quæ non modo Tenax adhærens, ſed etiam ſemi-corrupta Vaſorum Ramenta, ad vivam Carnem uſque, reſolvunt*: oportet autem ut Carnem vivam intactam relinquant; alioqui *Cauſtica* proprie forent.

Erodentia ſunt itaque ſequentia. 1o. Omnia *Dolorem excitantia*, quæ vero ſuperius deſcripta fuere. 2o. *Attenuantia*, *Reſolventia*, *Putrefacientia*. Ceterum, ſi quædam mali moris Ulcera [quæ ſemper in Pinguedine hærent, ibi quippe facile ſerpunt, & *phagedænica* dicuntur] curanda ſint, nihil in iis proficere poterimus, niſi Liquida per *interna* Medicamenta valde moveantur & expellantur, atque ſeparatio fiat per *Corrodentia externa*; inter quæ vero præcipuum obtinent locum Mercurialia Præcipitata, ſuperimpoſito Emplaſtro Calefaciente; ſequenti die tollatur quod putrefactum eſt, atque de novo applicetur Mercurius Præcipitatus, uſque dum omnia quæ conſumi debent, conſumpta ſint, i. e., donec omnes infectæ Glandulæ ſint ablatæ. Si autem, propter fœtorem inde ortum, aliquis abhorreat ab uſu Mercurii, tunc adhiberi poſſunt Spiritus Urinoſi Volatiles cum Cupro in iiſdem ſoluto: hac igitur Solutione, quæ optima eſt, tangatur

gatur

gatur Ulcus; vel, ejus loco, ſumatur Elixir Proprietatis cum Sale Tartari & Aqua pura præparatum.

CAPUT VI.

De Calefacientibus.

1. CAleſaciens eſt illud, *quod Corporis Calorem auget*. Quo melius autem hujus operandi ratio nobis innoteſcat, nonnulla de *Calore in genere* præmittenda ſunt.

2. Quicquid ex Frigido fit Calidum, ideo *incaleſcit*, vel quia *Ignis* actu applicatur ipſi, vel quia motus inducitur ei per *Attritum*. Ad Calorem vero producendum per *Attritum*, tria ſunt neceſſaria; ſcilicet, 1o. Corporum *contactus*: 2o. Corporum *motus*: 3o. Corporum ad ſe invicem *preſſio*. Hæc autem tria niſi ſimul concurrant, Calor nequaquam producetur; contactus enim corporum, abſque motu & preſſione ſive attritu, non facit Calorem; attritus quoque levis, i. e., ſine notabili corporum ad ſe invicem preſſione, nullum excitat Calorem, ſaltem qui ſenſibilem ſe præbeat.

 3. Hinc

II. Claſſis complectitur ea omnia quæ materiæ meabilis redditæ *motum* & *translationem* producunt: talia vero ſunt, 1o. Quæcunque materiam, e loco unde erat movenda, *pellunt* in locum determinatum: ut (α) Cordis & Arteriarum vis: [β] Frictionis & Compreſſionis motus in Vaſis quæ Valvulis deſtituta ſunt; ità, conſtrictionis ope, Tumores de loco in locum tranſferuntur. 2o. Omnia quæ *reſiſtentiam* minuunt in loco in quem materies eſt movenda: ut ſunt, (1) Venæ-ſectio, & Arteriotomæ; ſic, per unam Arteriam, integram Sanguinis maſſam evacuare poſſumus: porro, Scarificationes, Fonticuli, Setacea, Fiſtulæ, Cauteria, & omnia hujuſcemodi Erodentia Remedia huc etiam faciunt, reſiſtentiam ſcilicet auferendo: (2) Frictio; quæ quidem reſiſtentiam tollit quatenus per Venas motum Sanguinis promovet: (3) Quæcunque Aeris externi preſſionem in loco tollunt; ut Cucurbitulæ, & Suctio; hinc Hippocrates, in Pleuritide, voluit latas & amplas applicandas eſſe Cucurbitas, ſcilicet ut omnis inflammatio derivaretur in Cutem. (4) Emollientia, & Laxantia; de quibus hactenus. 3o. Omnia *Attrahentia Specifica*: qualia ſunt Animalia Venenoſa

quæ,

Ficuum recent. contuſ. ana ℥ jj;
Ceparum ſub ciner. aſſat. ℥ jv;
Ol. Lilior. Alb. q. ſ.

M. F. Cataplaſma.

Hæc Formula *Suppurationem*, abſque magna inflammatione, eleganter promovet: ſi vero Tumor adſit *lentus*, ut in Bubone Venereo, tunc alia opus eſt Formula.

7. *Maturantia* proprie ſunt illa, *quæ Suppuranda ita ſolvunt, ut tota materies in unum locum coeat, ſine diviſione aliqua aut ſeparatione per cellulas facta, eo ſcilicet fine, ut Emiſſario facto, omne Suppuratum una vice expellatur.* Quum autem *Suppuranda* nihil aliud ſint, quam Solida ſemi-fracta & Liquida ſtagnantia, hinc etiam *Maturans* aliud non eſt, quam *Suppurans* tamdiu applicatum, donec omnia *reſoluta* fiant.

8. Ceterum, factam eſſe novimus *Maturationem*, ex ſumma Partis mollitie & fluctuatione. Quo vero diutius materia ſuppuranda clauſa manet, eo facilius coquitur: & quidem ſummopere curandum eſt, ut omnes partes induratæ circumquaque molles evadant, antequam aperiatur Cutis; hac enim ſemel aperta, haud facile poteſt ad *Suppurationem* duci quod prius ſuppuratum non erat.

QUAR-

quæ Vaſa laxant : 2o. Quæ Liquida meabilia reddunt : 3o. Quæ, Suppurationem procurando, viam apertam efficiunt.

qui *Serpentini* dicuntur, notum eſt hodie, pleroſque (ac forſan omnes) eſſe factitios, utpote qui, in hanc formam, & Oſſibus quibuſdam calcinatis, in India Orientali, effingantur. Hinc ergo patet, dubium admodum eſſe quod de hoc Lapide apud Auctores paſſim invenitur, ſcilicet, illum extrahi e corpore cujuſdam Serpentis, quem Luſitani *Cobra de Capelo*, Galli vero *Serpent au Chaperon* vocitant. Vide LEMERY, *Dictionnaire Univerſel des Drogues Simples*, pag. 481. *Edit. Pariſin. ann.* 1733.

CAPUT IX.

De Repercutientibus.

1. R*epercutientia* ſunt illa, *quæ materiam hærentem in aliqua Corporis interna Parte, magis adhuc verſus interiora propellunt*. Horum autem actio eſt cum *Attrahentium* operatione, mutatis ſolummodo terminis *a quo* & *ad quem*.

2. Hinc etiam *tres* dantur Medicamentorum iſtorum Claſſes.

I. Claſſis *Repercutientium* non differt ab *Attrahentium* prima.

II. Claſſis continet (loco *Attrahentium*, quæ commode nequeunt interne applicari) *Evacuationes* varias : quales ſunt *Purgationes* per *Hydragoga*, *Venæ-ſectio*, *Ptyaliſmus*, &c. quæ vero operantur quatenus materiam e loco revellunt.

III. Claſſis includit 1o. Omnia *actu Frigida*; ſiquidem Fibræ a *frigore* conſtrictæ, materiam verſus *interiora* propellunt: ſic igitur Aqua frigida, Acetum frigidum, &c. hic loci conducunt; quin etiam quo denſius & compactius eſt corpus frigidum, eo melius agit. 2o. Omnia *Styptica*, *Contrahentia*, & *Conſtipantia*, externe applicata.

CA-

CAPUT X.

De Suppurantibus , & Maturantibus.

1. S*Uppurantia* ſunt ea , *quæ Corporis vivi Partem aliquam in Pus convertunt* : Corporis , inquam , *vivi* , quia nemo hactenus uſquam Solida vel Liquida Cadaveris in Pus convertere potuit. *Pus* autem eſt materia ſpiſſa , utcunque pinguis , cum Aqua tamen miſcibilis , coloris ſubalbidi , odoris & ſaporis nullius , modo laudabilis ſit.

2. *Suppuratio* nulla fit unquam niſi fracta ſint Vaſa ; ita ut Liquidum effluat ; ſiquidem a nemine *Pus* obſervatum eſt unquam ex aliquo rupto Vaſe effluere ſtatim ab ejus ruptura; verum enimvero Liquidum illud tunc effluens , poſt aliquod temporis ſpatium , ſtagnando , *Pus* evadit ; prout hoc inde patet , quod ſi Vulnus indeſinenter abſtergeatur , Pus in eo nequiquam inveniatur : ergo Liquidum extravaſatum ſtagnando convertitur in Pus ope caloris ; pars etenim liquidiſſima tum exhalat , viſcoſior vero remanens *Pus* conſtituit : & hoc quidem quamdiu blandum exiſtit , optimum

II. Claſſis includit ea quæ partes antea ſtagnantes & alias ſeparatas inter ſe *jungunt* per Vim Vitæ ſuperſtitem : iſtud autem fit ope *Attrahentium*, quæ mobiles Liquidorum partes *determinant* ad locum ubi Pus fieri debet. Huc igitur pertinent, 1o. *Aquoſa* omnia tepida, quæ Vaſa *laxant* ; unde major oritur motus ad locum ſupradictum. 2o. *Humectantia*, ſive *Aquoſa viſcoſa* ; ut Anagallis, Lens Paluſtris, Nymphæâ, Parietaria, &c. quæ vero cuncta partes aquoſa & glutinoſas continent.

III. Claſſis complectitur ea quæ Liquida in locum determinatum mota *coercendo*, impediunt ne, per corporis calorem, nimis *diſſipentur*. Huc itaque ſpectant omnia quæ *Poros* ſic occludunt, ut materia ibidem retineatur, moveatur interim, nec tamen exhalari poſſit : hæc autem ſunt Emplaſtica ; uti 1o. *Gummi aromatica*, reſpectu partis glutinoſæ & inertis ; at vero reſpectu partis acris & volatilis ſtimulando agunt. 2o. *Mel* coctione tenax redditum. 3o. *Farinæ* omnes ex *Fabis*, *Piſis*, *Ciceribus*, *Lino*, *Frumento*, &c. 4o. *Ficus*, præſertim ſi pars acrior igne leni expulſa fit. 5o. *Ceræ.* 6o. *Ovorum Vitelli*. 7o. *Butyrum* recens. 8o. *Pinguedines* omnium Animalium. 9o. *Olea*

Olea blanda expreſſa. 100. *Herbæ Emollientes* dictæ.

COROLLARIA.

COROLL.I. Quum *tria* ſint ad *Suppurationem* neceſſario concurrentia, hinc patet, quantus ſit illorum error, qui Medicamenta quædam, *abſolute* & *in ſe* conſiderata, ſemper habent pro *Suppurantibus*; quandoquidem talia revera non ſint, niſi quatenus cum aliis *conjunctim* applicantur.

COROLL.II. Formulæ *Suppurantium* variæ præſcribi poſſunt, atque debent, prout materia ſuppuranda magis minus-ve mobilis eſt, magis minus-ve ſub Cute profunda, prout exiſtit in parte magis minus-ve glanduloſa. Itaque ſi ſuppuranda ſit *ingens* Inflammatio, tunc omiſſis primæ Claſſis Medicamentis, ea ſolummodo ſecundæ ac tertiæ debent adhiberi; ſi vero materies adſit *lenta*, & Vis Vitæ *debilis*, tum primæ Claſſis *Suppurantibus* opus eſt.

6. Jam ſequuntur *Suppurantium* Formulæ, pro *tribus* diverſis Claſſibus.

(1) Ad ſuppurandam Inflammationem valde *calidam*,

℞. *Acetoſæ recent.* M. jv; *Bu-*

quæ, Corpori applicata, ſive viva ſive mortua, ad ſe *trahere* dicuntur ſuæ indolis Venenum. Ita *Scorpio* ſuper vulnus quod inflixit contritus, ut & *Bufo*, vivens aut mortuus admotus, proprium eliciunt Venenum. Sic *Rabidi Canis* Caro vulneri ab eodem inflicto applicata, priuſquam radices nimis altas virus egerit, nonnullos ſanaſſe dicitur. Ita quoque *Lapis de Serpente*, ſi vulneri a Beſtia Venenoſa facto applicetur, ibidem hærere donec totum exhauſerit Venenum, tum ſponte ſua decidere dicitur: narrant etiam, quod ſi, poſtquam deciderit, immittatur Lacti, hoc pacto iterum depuretur, virtutemque ſuam recuperet. (*a*)

III.

(a) *Specifica* profecto iſtiuſmodi nuſquam hactenus adeo certa confirmavit experientia, ut ſubleſtæ fidei non habeantur ab emunctioribus quibuſque Medicis: unde quidem hæc, [ſi modo contritum, ſuper vulnus inflictum recentiſſime, *Scorpionem* exceperis] non tantum incerta eſſe, ſed etiam vana haud ita temere quis dixerit; eapropter hiſce ſolis confidere, dum & probatiora & efficaciora proſtant, inconſultiſſimum eſſet ædepol! ac omnino temerarium. Quod enim pertinet ad *Bufonem* vulneri ab ipſo inflicto admotum, & *Canis Rabidi* Carnem ſimiliter applicatam, hæc anilia eſſe commenta meraſque nugas agnoſcunt Phyſici prudentiores bene multi: nec etiam hocce poſte-

III. Claſſis continet illa quæ viam mediam *præparant*: qualia ſunt, 1. Ea quæ

rius *Specificum Attrahens* ad curam Hydrophobiæ proponit, in aureis ſuis *Aphoriſmis*, præſtantiſſimus AUCTOR noſter; ſed potius quælibet huc uſque decantata in eo Morbo *Specifica* merito refellit ac evertit, *parag.* 1147. Verum enimvero quid dicemus de *Lapide Serpentis*, cujus vim (in *Textu* memoratam) tantis extollunt encomiis, totque experimentis, ut ajunt, aſſertam ſuffulcire pro virili conantur Auctores quam-plurimi; inter quos vero bini potiſſimum eminent maximi nominis Philoſophi, ATH. KIRCHER (*in China illuſtrata*), & ROB. BOYLE (*in Tract. de Medic. Specif.*)? Huic ſane quæſtioni jam diu ſatisfecit FRANC. REDI, in ſua ad KIRCHERUM *Epiſtola de Experimentis Naturalibus*, pag. 3. & ſeq. luculentiſque, apud Aulam Etruſcam, captis experimentis evicit, vanas eſſe penitus, utut adeo jactatas, Lapidis hujuſce vires. Eodem ſuper argumento conſuli quoque meretur imprimis ENGELB. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* Faſc. III. Obſerv. X. Sect. 2. Cæterum, qui plura de hac re voluerit, conferat adhuc DALE, *Pharmacolog.* pag. 395. *Edit. Londin.* in 4. *ann.* 1737; ubi quidem variæ Auctorum ſententiæ, cum de natura, tum de viribus iſtius Lapidis, collectæ reperiuntur. Conferri etiam poteſt, ſuper hac re, FRIDER. HOFFMANNUS, in *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. Lib. V. Sect. I. §. XXXIII. pag. 685. & 686. Porro, quoad naturam hujuſmodi Lapidum,

alia quæ ad Partem mittuntur. Sic, ex. gr. *Cephalicum* dicitur illud quod Stomacho receptum, & ad Caput delatum, in idem operatur; vel quod Sanguinem, alias ineptum, ita præparat & diſponit, ut Capiti proſit ac medeatur.

THEOR. IV. Quicquid ad Partem aliquam vadit, vel eo tendit lege *Circulationis* univerſalis, vel per aliam *vim* quandam eo determinatur.

THEOR. IV. Lege *Circulationis* univerſalis nullum dari poteſt *Topicum*, niſi eidem inſint conditiones aliquæ *mechanicæ*, ut univerſali Motu magis in hunc, quam in alium locum eat. Sic, v. gr., ſi Globulus unus ex *Mercurio* & alter ex *Cera* conſtans e Corde ſimul projicerentur, hiſce Globulis tales inſunt conditiones, ut prior verſus ſuperiora, poſterior verſus inferiora feratur: quippe *Mercurii* Globulus, cum ſit graviſſimus & ſolidiſſimus, motum ſuum in linea recta diu conſervabit, ideoque in Caput feretur: *Cereus* interim Globulus, cum ſit leviſſimus, motum ſuum ſurſum & in linea recta cito amittet, ac verſus inferiora detrudetur. Hujus autem Aſſerti veritas evinci poteſt ex doctrina Projectionis Liquidorum per Fiſtu-

 las:

las: patet ergo talia Medicamenta dari poſſe (*a*).

THEOR.VI. Determinatio ad *locum* obtinetur Medicamentis *Attrahentibus;* de quibus vero ſuperius actum eſt.

THEOR. VII. Topica Specifica vocata, quæ operantur [uti jam dictum eſt] aut ipſi Parti *applicata*, aut eo itura *præparando*, omnia agunt vel laxando, vel ſtimulando, vel contrahendo, vel condenſando, vel movendo, vel attenuando, &c. juxta doctrinam hactenus expoſitam de Medicamentorum Operatione.

THEOR. VIII. Hinc igitur clare patet, vim *Topicorum* in *determinatione* ad certum *locum* conſiſtere.

THEOR. IX. Adeoque tota *Topicorum* doctrina conſiſtit in deſcriptione Cauſarum *determinantium*.

THEOR.X. Topica omnia, ab Effectu ſuo, in *calida* & *frigida* dividi ſolent.

(Hiſee porro præmiſſis Theorematibus *de Topicis in genere*, ſupereſt ut de iiſdem *in ſpecie* jam agamus.)

CA-

(*a*) Confer ROBERTI BOYLEI Tract. de *Medicina Hydroſtatica*.

CAPUT II.

De Cephalicis.

1. CEphalica dicuntur ea, *quæ Cerebrum peculiariter ſpectant, non autem alias capitis partes*. Jam vero *Cerebri* Functiones duæ ſunt, nimirum, (α) Spiritus animales *ſecernere*, ac (β) eoſdem poſtea *diſtribuere*: verum ut hæ Functiones recte procedant, requiritur Vaſorum adaptatio, & Liquidorum debita ſolutio; hinc ergo quicquid Vaſa adaptat, & Liquida debite diſſolvit, *Cephalicum* eſt.

2. *Cephalica* ſunt autem duplicia; nempe, 1o. *Calida*, ſcilicet ea quæ tenui Oleo, Sale, Spirituque abundant: omnia igitur *Attenuantia* huc pertinent, imprimis vero quæ ſimul odore & ſapore grata ſunt; ut Abrotanum tenuifolium, Betonica, Chamædrys, Calamintha, Lavandula, Majorana, Meliſſa, Mentha, Origanum, Roſmarinus, Salvia, &c. Huc etiam ſpectant Inſecta quædam, ut Aſelli; item Spiritus Caſtorei; nec non Sal Volatile Oleoſum, Olea Aromatica, &c. 2o., *Frigida*, nimitum illa quæ

odore grato nares afficiunt abſque calore; qualia ſunt Lilium vulgare, Lilium Convallium, Roſæ, Violæ, &c.

CAPUT III.

De Ophthalmicis, Odontalgicis, Otalgicis, & Stomaticis.

1. Oculi Functio eſt *videre*; & quicquid hanc impedit dicitur *Oculi* Morbus: ut ſunt *Palpebrarum* Vitia ex paralyſi vel tumore oriunda (quæ vero non differunt a Morbis ejuſdem nominis in aliis Partibus); læſio vel inflammatio *Corneæ*, ejuſdem phlyctænæ, hydatides, color non naturalis, opacitas, exulceratio, cicatrix, corpus ei interne accreſcens; quæ quidem omnia non alia ratione conſideranda ſunt, quam ſi Partem aliam quandam infeſtarent. *Oculus* porro non videt, qui in ſuis Humoribus aliquid habet mali, v. gr. Suffuſionem ſeu Cataractam, &c. vel propter Optici Nervi Vitia; vel quando Lymphatica, per Tunicam Retinam largiſſime (uti demonſtravit (*a*) Ridleyus) diſperſa, tument: in his autem

(a) In ſua *Anatomia Cerebri*, Londini

tem ultimis caſibus, cum nihil externe poſſit applicari, præcipuum Remedium eſt *Mercurius*, ad Salivationem excitandam, ut par eſt, exhibitus; non tamen quod in Oculum *ſpecifice* agat, ſed univerſali in totum Corpus operatione. *Oculus* etiam peccat quoque ſi Vaſcula Humorem Aqueum reſorbentia, eundem reducere non poſſint.

Ceterum, in his omnibus omittendi ſunt *Specificorum* tituli; ſed inquirendum eſt, quid vitii in Solidis & Fluidis hæreat; atque medela ex Indicationibus generalibus inſtitui debet: hoc vero maxime videtur inculcandum; quoniam vel optimi Medici *Specificorum* titulos nondum omittere poſſunt, at ſemper exiſtimant aliquid *ſpecifice* requiri; cum tamen revera nulla ſit proprie differentia, an hæreat Inflammatio in Oculo, an autem in Manu, &c.

Hinc igitur *Ophthalmica* dicenda ſunt ea, *quæ ſanguineas, ſeroſas ſeu lymphaticas, & nervoſas Inflammationes tollunt*. In omnibus enim par ubique ratio datur.

anglice ad ipſo edita *in* 8. ann. 1695, deinde vero in *latinum ſermonem* ab alio tranſlata; & impreſſa Lugduni-Batavorum, anno 1725. *in* 8.

2. *Odontalgica* ſunt illa, *quæ Inflammationes ſanguineas arterioſas, Inflammationeſque in Vaſis Lymphaticis, vel in Nervis, auferunt, & hoc pacto Dentium Dolorem compeſcunt*. Hinc etiam Purgantia laxantia, ut & Opiata, quandoque *Odontalgica* fiunt.

3. *Otalgica* ſunt ea, *quæ Dolores Aurium ſedant*. Hæc autem rurſus includunt omnia illa quæ tollunt Inflammationes iſtas triplices ſupra memoratas.

4. *Stomatica* vocantur illa, *quæ Morbos Oris curant*. Hi vero Morbi communes ſunt Ori cum aliis Partibus; adeoque Medicamenta nihil *ſpecifici* ad hoſce Morbos habent.

CAPUT IV.

De Arteriacis.

1. ARteriæ nomen Veteres dedere Laryngi, (ſeu proprie Canalibus illis durioribus qui Pulmonem ingrediuntur [a], quos Recentiores Aſperam-Arteriam appellant ;) & vocarunt *Arteriaca* illa Remedia, *quæ Mor-*

(a) Confer GALENUM, Libr. 6. *de* HIPPOCR. & PLAT. *Decr.* Cap. 9.

Morbos Laryngis & Bronchiorum tollunt (a), *in ſpecie vero eorum Aſperitatem:* qualis in *Tuſſi* frequens eſt, oriturque a penuria vel defectu Liquidi quod ibidem ſecernitur; unde fit ut Filamenta Nervoſa nuda & arida remaneant.

2. *Arteriaca* igitur Medicamenta ſunt ea quæ ſimile Liquidum ſuppeditant: ut 1o. *Oleoſa* omnia *blanda*, lente deglutita. 2o. Omnia quæ, ſpecie *blandi Vaporis*, in Pulmones cum Aere recipi poſſunt; ut Decocta Farinacea & Emollientia: huc etiam referuntur Emulſiones, Linctus, Syrupi, Succi inſpiſſati; imprimis vero talia parata ex Amygdalis dulcibus, Seminibus Papaveris albi, Seminibus quatuor Frigidis majoribus, & minoribus; Nucibus Coquo, Juglandibus, Avellaniſque recentiſſimis, & Piſtaciis; ex quibus Oleum, vel expreſſione, vel in Emulſionibus, educitur. 3o. *Arteriacorum* omnium princeps eſt *Opium*; quod quidem, titillationis ſenſum auferendo, Tuſſim ſedat: hac autem ſedata, Liquores in Arteria-Trachea & Bronchiis ſecreti, ibidem commorantur,

[a] Idem, Libr. 7. *De Compoſ. Medicam. ſec. Loc.* Cap. 1. Vide ſis etiam CASP. HOFFMANN. *Inſtit. Med.* Libr. 1. Cap. 13. Sect. 2.

eademque lubricantes, acrimoniam tollunt. *Arteriaca* proinde ſunt omnia illa quæ *Tuſſim* compeſcunt.

CAPUT V.

De Thoracicis.

1. PUlmonem Functio duplex eſt; ſcilicet *Reſpiratio*, & Sanguinis *propulſio* in Ventriculum Cordis ſiniſtrum. Quæcunque porro duas hasce Functiones promovent, *Thoracica* ſolent appellari: ſed revera vix ulla dantur *Thoracica Specifica* proprie ſit dicenda; ea quippe omnia quæ hoc nomine donantur, ſimili plane ritu agunt ac alia Medicamenta, nimirum, attenuando, inſpiſſando, ſtimulando, &c. Sic enim Hyſſopus, Majorana, Pulcgium, Scordium, Sulphur, &c. quæ *Thoracica* vocantur, attenuando ſolum operantur; tum vero pro *Thoracicis* habenda ſunt, quum Sanguis Venoſus adeo viſcidus eſt, ut per Pulmones vix fluere poſſit: ita quoque Pulmonaria optimum eſt Remedium *Pulmonicum*, quando Sanguis nimis acer & velox demulceri ac inſpiſſari debet.

2. Si

2. Si quicquam autem pro vero *Thoracico* ſit habendum, *Aer* ipſe eſt illud, quatenus ſcilicet *Vaporibus* quibuſdam imprægnatus intra Pulmones recipitur; itaque, 1o. Quando Lympha nimis tenuis & acris ex Vaſis Lymphaticis nimium laxatis in Pulmones dilabitur, ut in Coryza, tum *Suffumigia* ex Maſtiche, Thure, Benzoe, ſunt optima Pulmonica. 2o. Si adſit Exhalatio quædam alcalina, & calefacientis acrimoniæ, ut in Peſte, Variolis, ac Febribus malignis, tunc verum Pulmonicum eſt *Vapor* Aceti Vini Rhenani, vel Pulveris Pyrii, per Arteriam-Aſperam exceptus. Ubi Spiritus Vitrioli, aut Aquæ-Fortis effluvia Pulmones invadunt, (unde ſæpenumero Peripneumoniæ graves, & Aſthmata fiunt) optimum Pulmonicum eſt Urinæ putrefactæ *Vapor* ſtatim Ore receptus; a quo quidem Vapore ipſum acidum Pulmones infeſtans convertitur in Sal Volatile innoxium. 4o. Si materia ſpiſſa & acris Pulmones occupet, eorumque meatus infarciat, optimum Pulmonicum eſt *Vapor* Aquæ calidæ cum pauxillo Salis Tartari & Urinæ admiſto, ut & cum Herbis laxantibus & ſtimulantibus. 5o. Quando nimia Siccitas atque lenta Craſſities ineſt, tunc temporis diluen-

dum eſt per *Vaporem* Aquæ tepidæ; applicando nimirum ægri Naſo Spongiam eadem Aqua madefactam; ſimul & ipſi præcipiendo, ut inſpiret per Naſum, expiret vero per Os.

CAPUT VI.

De Cardiacis.

1. C*Ardiacorum* hiſtoria difficilis eſt admodum; quoniam imprimis id quod uni Cardiacum eſt, idem ſit alteri Venenum. Jam vero *Cardiacum* vocamus illud quod Vires *Corporis* potius quam *Cordis* auget: hanc autem diſtinctionem facimus, quia augeri poſſunt Vires Cordis in ſanitatis detrimentum; etenim in Febre inflammatoria ſi Vis Cordis augeatur, inde ſequetur Corporis debilitas, cui ſuccedere poterit mors ipſa.

2. Per *Vires* autem intelligimus Potentias Corporeas, quæ Muſculos & Liquida movent: hinc *Vires* ſunt duplices, nempe, *animales* & *naturales*. Itaque *Cardiacum* eſt proprie *quicquid auget Vim animalem movendi Muſculos, & Vim naturalem movendi Liquida*.

3. Vis

3. Vis animalis movendi Muſculos omnino pendet a Spirituum Animalium in Cerebro debita ſecretione; atque hæc a debito Liquidorum per Vaſa motu. Ad hunc vero motum requiritur, 1o. Ut Cordis *vis contractilis* Liquidum ita pellat, ut ejusdem adſit *copia* ſufficiens in qualibet Corporis parte. 2o. Ut Vaſa *apta* ſint ad Liquidum transmittendum. 3o. Ut Liquida ſint *meabilia*, ſive ad fluendum idonea.

4. Hinc etiam ad *tres* Claſſes ſequentes *Cardiaca* reducimus.

I. Claſſis continet ea quæ in *Spiritus Animales* agunt, 1o. Materiam iis producendis *aptam* præbendo: hæc autem materia proxime accedit ad Albumen Ovi (*a*); ſiquidem homines ii obſervantur eſſe robuſtiſſimi, quorum Serum ad Albumen Ovi proxime accedit: unde quidem patet, originem Spirituum Animalium eſſe ab Alimentis ita mutatis, ut proxime ad Albumen Ovi accedant, ita

(a) Confer GUILIELMI HARVEI Exercitationes *de Generatione Animalium*, Exercitat. XII, XXXVII, & LX, ubi agitur de *Albumine Ovi*, nec non Exercit. LVIII, ubi ſermo eſt de *Nutritione Pulli in Ovo*; ſimulque MARCELLI MALPIGHII Tractatum *de Ovo Incubato*, ut & Tractat. *de Formatione Pulli in Ovo*.

vero per Circulationem attenuatis, ut ad Ignem concreſcant. Porro materiam Spirituum præbent maximam Cibi Potuſque leves ac nutrientes, ſapore vel ipſis infantibus grato, ſimilique odore præſtiti: ut ſunt Lac, Juſcula Animalium ſanorum diluta, Vina imprimis odorata, Cereviſiæ bene fermentatæ, Fructus Horæi maturi, grati & odorati; ſicut Uvæ maturæ, Ribeſia, Ceraſa, præcipue nigra, Mora, Poma, Melones, Mala Perſica, Aurantia, &c. 2o. Spiritus in hunc illum-ve Muſculum divagantes *determinando* in Cerebrum ac Cerebellum, iſtud vero faciunt omnia Antiſpaſmodica, ſuffocationes hyſtericas & hypochondriacas tollentia; quæ quidem omnia operantur vel ſtimulando, vel attrahendo, vel laxando. 3o. Spiritus quieſcentes *exſuſcitando*: hoc præſtant cuncta ſapore & odore grato donata; ut Aromata quævis, præſertim Orientalia balſamica; ſcilicet, Cinnamomum, Nux Moſcata, & Macis, Caryophylli, Zedoaria, Galanga, &c. item Cortex Aurantiorum, Citri Chinenſes, gratus odor Pomorum Granatorum, Abrotanum, Meliſſa, Thymus, Lavandula, Roſæ, Jaſminum, Lilium Convallium, Lilium album, Grana Kermes, Crocus, &c.

&c. Huc etiam pertinet Opium [*a*]; item huc ſpectant omnia Vina generoſa, Spiritus Vini, Sales Volatiles Alcalini Oleoſi, aromatici, & omnes Compoſitiones ex his factæ; Olea cuncta aromatica Eſſentialia, Tincturæ, Elæoſacchara, Syrupi, & Confectiones hujuſmodi.

II. Claſſis continet illa quæ in *Vaſa* agunt, ea nimirum tranſmiſſioni Liquidorum apta reddendo: talia vero ſunt 1o. Quæ Vaſa plus æquo ſtricta *laxant*; ſicut Balnea, quæ quidem hoc ſenſu *Cardiaca* dici merentur. 2o. Quæ Vaſa nimis laxa *roborant*, iiſque elaſticam vim deperditam reſtituunt; qualia ſunt Auſtera omnia: itaque Cortex Peruvianus, Poma Cydonia, Calybs, Vinum auſterum, &c. munus *Cardiacorum* obeunt in iis quibus Vaſa inertia & flaccida ſunt; iis autem qui ſtrictis donantur Vaſis lethalia evadunt: ſic igitur, in Morbis laxiſſimis Virginum, Chalybs optime conducit; verum idem in

(a) Quatenus ſcilicet *attenuando* Sanguinem, modo recte adminiſtretur, Spiritus animales quieſcentes *exſuſcitat*. De hac autem *Opii* attenuatrice virtute, conferri omnino merentur Argumenta & Experimenta clariſſimi FREIND, *Emmenolog.* Cap. ult.

in Morbis Acutis, ubi Vaſa ſunt conſtricta, skirrhos inſanabiles aut mortem arceſſit.

III. Claſſis includit illa quæ in *Liquida* circulantia operantur, ſcilicet ea vel *diluendo*, vel *incraſſando*, prout nimis craſſa, nimium-ve diluta ſunt: jam vero ſi Liquida diluenda ſint, vix melius datur *Cardiacum*, quam Aqua moderate calida.

CAPUT VII.

De Carminantibus.

1. Carminare ſignificat demulcere *Carminibus:* Veteres enim exiſtimabant, Poetas, ope ſuorum *Carminum*, demulcere poſſe Dolores & Motus nimis vehementes; hinc *Poeſeos* æque ac *Medicinæ* inventor habitus eſt Apollo.

2. *Carminans* autem proprie eſt illud, *quod Flatus una cum Doloribus Inteſtinorum tollit*. Quapropter explicaturo vim Medicamenti *Carminantis* inquirendum eſt, quomodo *Dolor* & *Flatus* in Inteſtinis ſimul occurrant, ac unde generentur.

3. *Dolor* in genere oritur a *diſtractione* ni-

nimia Fibræ ſenſibilis (*a*) : *Flatus* vero ſupponit hærere in Inteſtinis materiem liquidam *elaſticam*, calore rarefactam, & per *vim* aliquam ibi retentam, quæ tandem, hac *vi* ſuperata, magno cum impetu erumpit.

4. Materies hæc liquida *elaſtica* eſt *Aer* ipſe, qui quidem erumpit vel ſuperne, vel inferne, atque ruit per Inteſtina nunc in hanc, nunc in illam partem; unde fiunt Borborygmi: adeoque *Flatus* in Morbis dantur triplices, nempe *Ructus*, *Crepitus*, & *Borborygmi*.

5. Hæc autem materies *elaſtica*, ſcilicet Aer, ingreditur in Corpus per Oeſophagum, & per Inteſtina tranſit, unde, modo ibidem non coerceatur nec calore rarefiat, abſque Doloris & Flatuum productione per Anum exit; ſi vero coerceatur, tunc horrenda creat ſymptomata: porro coercetur, vel ab externa vi comprimente, prout in Virginibus Abdomen ſibi valde comprimentibus ſæpius obſervatur; vel a Fibrarum contractione, ut in ſpaſmis Fibrarum Inteſtinalium ſive primarum Viarum contingit: ita Sphincter Oeſophagi ſeu Gulæ ſæpe contrahitur ſpaſ-

(a) Super hac re vide plura in PARTE I. CAP. VI. *de Solventibus, ſive Dolorem cientibus*.

ſpaſmodice, ut in Hyſtericis; hinc Aer ibidem includitur, rarefactus vero Oeſophagum vehementer extendit; unde tunc Aſpera-Arreria comprimitur, atque ſic oritur ſuffocationis metus; imo revera, pro momento, quandaque ſuffocantur Hyſtericæ Mulieres: & hinc facile ſatis explicatur, undenam in eis procedat Abdominis tumor. Hujuſcemodi conſtrictio nonnunquam accidit circa Ventriculi Orificium utrumque, unde Stomachus admodum diſtenditur: tale quid etiam fit, ſi ſpaſmus aliquis ſucceſſive nunc hanc, nunc illam partem Oeſophagi occupet; indeque perfectiſſimus ſenſus *globuli* ad Gulam aſcendentis excitatur: idem quoque contingit, ſi Inteſtinalis Fiſtulæ pars aliquando conſtringatur. His autem omnibus Doloribus medetur *Flatus* expulſio.

6. *Carminativa* ſunt igitur ea quæ *ſpaſmos* ejuſmodi tollunt; unde fit ut *Carminantia* ſint Medicamenta Laxantia & Aperientia: hinc igitur Aqua moderate calida, affatim epota, Olea ſimiliter calida, Spiritus Volatiles Oleoſi, Antiſpaſmodica omnia, Motus externi, Balnea, & Fomenta huc pertinent; omnium vero ſummum eſt Opium.

7. *Spaſ-*

7. *Spaſmorum* autem dictorum in primis Viis *cauſæ* ſunt, 1o. Morbi nonnulli qui Liquidum Nervoſum magis ad unam quam ad aliam partem determinant. 2o. Venena, ſive acria Ingeſta; quæ quidem tormina, flatus, & tumores violentiſſimos frequenter excitant, eoſque ſæpe tantos, ut Inteſtina inde crepent: etenim ſi vis cauſtica ſeſe applicuerit alicui parti Inteſtinalis Fiſtulæ, illa ſe contrahet & conſtringet; unde Liquidum elaſticum includetur, calore rarefiet, atque Dolores excitabit, Spiritibus interim ingenti copia ad locum dolentem (ut in omni Dolore fieri ſolet) ruentibus; hinc orietur contractio violentior. Hoc igitur in caſu *Carminantia* ſunt ea quæ vel *Venenum* extinguunt, vel *preſſionem* & *fluxum* Nervoſi Liquidi verſus affectam Partem imminuunt; ut Opium, omniaque Opiata, quæ vero tunc temporis eadem fere ratione operantur ac Venæ-ſectio in Inflammatione, impetum ſcilicet minuendo.

8. *Carminantia* porro *calida* agunt quatenus ſtimulant, motumque excitant per totum Inteſtinorum tractum; unde quidem contractio, & Aeris interceptio tolluntur.

CA-

CAPUT VIII.

De Anthelminthicis.

1. VErmes græce dicuntur Ε'λμινθες; hinc *Anthelminthica* vocantur ea Medicamenta, *quæ Vermes ſeu Lumbricos, aut necant, aut expellunt*.

2. Loci vero in quibus præcipue nidulantur ac repunt Vermes, ſunt Ventriculus & Inteſtina omnia [raro tamen adſunt in Colo, niſi dum per hoc Inteſtinum tranſeunt]: hos autem locos *Lumbricorum* eſſe latebras probat titillatio quam ipſi excitant in Stomacho & Inteſtinis, eorumque per Vomitum & ſedes rejectio [a].

3. *An-*

(a) *Vermes* ſunt Animalcula diverſi generis, in Humano Corpore, ex Ovulis Inſectorum genita. Quum enim varii generis Muſcæ & Inſecta, poſt fœcundum inter ſe coitum, Ovula ſua *ſpermatica*, plus minusve copioſe, in Edulia quam-plurima, v. gr., Herbas, Flores, Fructus, alias-ve res eſculentas aut potulentas deponunt; & hæ deinde res, dictis ſordibus *ſpermatico-verminoſis* inquinatæ, ſive ab Hominibus immediate comeduntur, ſive a Brutis in Hominum eſcam cedentibus devorantur, tum ſi-

3. *Anthelminthica* porro Medicamenta ad *binas* Claſſes ſequentes reduci poſſunt.

I. Claſsis

mul hujuſmodi Ovula in Hominum Corpora tranſmittuntur. Adde quod Aerem ipſum, quem reſpiramus ac deglutimus, Inſectorum Ovulis ubertim etiam ſcatere, Phyſicorum recentiorum experimentis jam ſatis innotuerit; unde quidem fit, ut id genus Ovula, tum ſimul cum Cibis & Potulentis, tum etiam cum Aere deglutita, quinimo quandoque forſitan cum aliis quæque *Vermibus*, qui in rebus continentur antedictis, Corpori noſtro ingeſta, ibique blando Ventriculi, Inteſtinorum, aut aliarum partium fotu & calore vivificata, in Reptilia Animalcula convertuntur (quemadmodum extra Corpus hoc etiam evenit), idque longe magis & frequentius in tenellis Puerorum, quam robuſtioribus Adultorum *ſtomachis* & *viſceribus*. Ejuſmodi porro *Vermes* in diverſis hinc Corporis Humani partibus gigni obſervantur: quippe deprehenſi ſunt profecto non tantum in Ventriculo, & Inteſtinis, ſed quoque ſat frequenter in Hepate, Renibus, Veſica, Pulmonibus, Pericardio, Cerebro, Dentibus cavis, &c. Quin etiam, in imis Oſſium Cavitatibus, Chryſalidum ſeu Nympharum exuvias detexit celeberrimus RUYSCHIUS: (confer ejus *Adverſar. Anatom.* Dec. III. pag. 18. & ſeq.) Idem porro clariſſimus AUCTOR notandum eſſe dicit alibi, (ſcil. in *Adverſar. Anat.* Dec. I. pag. 18.) " quod in Humano „ Corpore generentur *Vermes* tam diverſa for-

I. Claſſis continet ea quæ uti docet experientia, *Vermes necant*: qualia ſunt,

10. *Olea*

„ ma diſcrepantes inter ſe, ita tamen dif„ ferentes ab omnibus aliis in Natura re„ rum unquam repertis, ut nuſquam iis „ ſimilem ullum conſpicere detur extra „ Corpus Hominis, quorum interim non„ nulli in plurimarum exporriguntur ulna„ rum longitudine. Hos igitur non ex „ Ovulis *deglutitis* originem ducere, ſed po„ tius in eodem Corpore natos, ex Ovis ſi„ mul in nobis *generatis* cum reliquis Cor„ poris noſtri partibus, veriſimile admo„ dum eſſe putat. „ Iſtud vero quadrat ad ſententiam HIPPOCRATIS, compluriumque magni nominis Phyſicorum, ac imprimis expertiſſimi Medici Pariſienſis NICOL. ANDRY, qui de *Vermibus in Humana Corpore genitis* egregium Tractatum idiomate Gallico conſcripſit. Jam vero quomodocunque naſcantur *Vermes* in nobis, omnium frequentiſſime deprehenduntur illi de quibus ſermo hic loci habendus eſt, qui quidem in Inteſtinis ſæpiſſime, & in Ventriculo nonnunquam latitant. Horum autem a Medicis *tres* vulgo diſtinguuntur ſpecies; nimirum (1) *Lumbrici Teretes*, græce Ἕλμινθες Στρογγύλαι. (2) *Lati*, græce Πλατεῖαι, aliquando Κειρίαι, item Ταινίαι, i. e., *Faſciæ*; unde & *Faſciati* quoque nuncupantur, ex eo quod *faſciolam* ſeu *vittam tenuem* exacte referant, exceptis Capite & Cauda, quæ in acutum deſinunt. (3) *Minuti*, græce Ἀσκαρίδες, quod nomen iis unice tribuit GALENUS in *Exegeſi*. Porro *Lumbrici Teretes*

10. *Olea* cuncta immediate *Lumbricis* applicata; quæ quidem, omnes eorum Tra-

omnium frequentiſſimi ſunt ac notiſſimi, & in tenuibus potiſſimum Inteſtinis, copioso plerumque numero, generari ſolent, unde ſæpe in Ventriculum aſcendunt, & per Os quandoque, ac etiam per Nares, rejiciuntur, quanquam ſæpius per vias inferiores, modo vivi, modo extincti, deturbentur: Infantibus autem admodum ſunt familiares. Ceterum *præſentiam* Animalculorum hujuſmodi in Pueris haud ita facile ſemper cognoſcere datur; quandoquidem Signa & Symptomata, quæ ab eis producuntur, plerumque ſint cum aliis Morbis communia. Verum tamen *Morſicationes*, *Roſiones*, atque *ſubita & intermittentia Tormina Ventris*, *præſertim jejuno Stomacho*; aliqualis dein *Macies*, *Faciei Pallor*, *Cavitas circa Oculos*, *Inquietudines nocturnæ*, & *Inſomnia gravia*. *Fricationes Narium frequentes*, *Fœtor ex Ore prodiens*, *Tuſſicula ſicca*, quandoque cum *Dyſpnœa*; ſubinde etiam *Febricula Lenta non ſine Siti*, *Horrores*, *Cephalalgiæ*, *Cardialgiæ*; interdum *Animi Deliquia*, *Tumor & Tenſio Abdominis*; *Singultus*, *Nauſeæ*; *Vomitus*, *frequens ad Ventrem Manuum admotio*, *Ceſſatio Torminum poſt Cibi ingeſtionem*, *Voracitas nimia*, *Dejectiones colore griſco infectæ & argillæ diſſolutæ ſimiles*, *Urina* denique *cruda & turbida*, *fere inſtar Lactis*, Signa ſolent eſſe horum *Vermium* latentium: quamvis tamen hæc omnia quandoque varia admodum exiſtant; nullum eſt enim adeo peregrinum Symptoma, quod à *Lumbricis* interdum non oriatur, uti quidem teſtantur

Tracheas obſtruendo, brevi eoſdem interimunt: hinc ergo bibatur Oleum, vel

Practicorum Obſervata. Jam vero ſi *Prognoſin* ſpectemus, *Vermes* aliquando diutiſſime in Humano Corpore poſſunt hoſpitari, ſine notabili noxa aut moleſtia: verum tamen ſæpe contingit, ut inde ſæviſſima producantur Symptomata; ſicuti *Fames Canina*, *Sopor*, *Delirium*, *Febres Continuæ*, *Lentæ*, atque *Hecticæ*, imo non raro illæ quas *Malignas* appellitant, una cum *Motibus Convulſivis* & *Epilepticis lethalibus*; vel Inteſtina aut Stomachus *perterebrantur* à *Lumbricis*, indeque *mors* ſubſequitur: verbo dixerim, graviſſima quæque Symptomata hinc oriri poſſunt. *Vermes Lati* omnium rariſſime occurrunt; ſiquando vero, tunc temporis hoc Signum eſt *peculiare* cum aliis *communibus*, quod ſimul cum Fæcibus Alvinis prodeant corpuſcula *Cucurbitæ Seminibus* analoga (quæ quidem *Lumbricorum Latorum* videntur Excrementa eſſe): horum autem longitudo ad plures ulnas ſæpius extenditur; nec etiam numeroſi in Inteſtinis adſunt, ſed unicus ut plurimum [qui vero propterea *Solium* audit], vel bini quandoque ibidem hoſpitantur. Ceterum, ſi quis de hiſce *Vermibus* plura voluerit, adeat AUTHORES qui de hoc expreſſe egerunt argumento, præſertimque DAN. LE CLERC, *Hiſtor. Laterum Lumbricorum* Ultimo breves illi ac minuti *Vermiculi*, quos *Aſcarides* vocitant, numeroſiſſimi & acervatim in Inteſtino Recto gigni & congregari ſolent: atque, magnitudine & craſſitie, imo tota fere figura ſua, *acubus* ſimiles

vel ſpecie Clyſmatis injiciatur ; ita quippe (clariſſimus AUCTOR noſter) homi-

exiſtunt: hi porro ſimul cum Excrementis vivi ex Ano protruduntur ; Infantibus vero Puerîſque valde ſunt familiares, & Adultis etiam aliquando: Signum autem pathognomonicum infeſtantium *Aſcaridum*, eſt *Pruritus in Podice vix tolerabilis*, *cum frequenti moleſtoque Teneſmo* ſeu *deſidendi cupiditate*; quin & interdum ita vehementer Ægros torquent iſti puſilli Carnifices, ut *Syncopen* inducant; etiamſi tamen gravia Symptomata, ut alii, vixdum creare ſoleant: Ceterum de methodo hujuſcemodi *Vermes* enecandi & expellendi, conferendus eſt imprimis FULLER, in *Pharmacop. Extempor. Reform.* titulo de *Enem. Amar.* pag. m. 101. 102 103. Hæc vero de *Lumbricis* hactenus dicta ſufficiant. Qui plura cupiet, conſulat [præter NICOL. ANDRY, & DAN. LE CLERC, in Tractat. ſupra laudatis) AUCTORES varios, qui quidem de hoc argumento egerunt quam-plurimi: ſcilicet, (α) Hiſtoriæ Naturalis Scriptores; ut imprimis ULYSS. ALDROVANDUS, [Libr. VI. *de Inſectis*, Cap. 2.] FRANC. REDI, [in *Obſervat. de Animalculis vivis quæ in Corporibus vivorum Animalium reperiuntur.*] &c. tum [β] Hiſtoriarum Medicarum & Obſervationum Collectores; præſertimque SCHENCKIUS, BARTOLINUS, STALP. VAN DER VVIEL, PAULLINUS, [in *Diſquiſit. de Morte Verminoſa*, licet hic tamen aliena & inutilia multa, pro more ſuo, conſarcinet], HILDANUS, FORESTUS, TULPIUS, &c. quibus addenda

hominem quemdam *Aſcaridibus* laborantem, omnibus aliis Anthelminthicis fruſtra tentatis, ſolo Clyſmate ex Oleo diu retento, curavit, expurgata prius leniter Alvo; quod quidem ſemper fieri debet. 2. *Mellita* omnia; quæ vero agunt eadem ratione: ſic igitur, poſt aſſumptum lene Purgans, jejuno Stomacho, ut nihil obſtet) *Mel* epotum optimum eſt Anthelminthicum, ac imprimis pro Infantibus. 3o. Quæ, vulnerando, contundendo, pungendo, *Vermes* occidunt: ut Oſſicula Piſcium deglutita, Cornu Cervinum, Limatura Martis, & ſimilia *ſpiculorum* inſtar agentia; ſed hæc raro Inteſtina tenera relinquunt intacta. 4o. *Venena* Inſectis hiſce dicata: ſicut Mercurius ita præparatus, ut per Inteſtina ſolummodo tranſeat, non autem in Vaſa Lactea penetret; talis præparatio eſt Æthiops Mineralis pulveriſatus, & cum leni Purgante datus: item Vitriola Metallorum, ut Martis, Veneris, Lunæ, ſi, Pilularum ſpecie, addito leni Purgante, ſuman-

ſunt *Acta Regia Pariſina*, & *Londinenſia*, *Ephemerides Naturæ Curioſorum*, &c. [γ] Denique de *Morbis* qui a *Lumbricis* oriuntur cognoſcendis & curandis, conſulantur optimi quique Practici.

ſumantur, ac per Alvum determinentur.

II. Claſſis complectitur ea quæ *Lumbricos expellunt*: qualia ſunt omnia *Purgantia* & *Vomitoria*, quæcunque fuerint ſine ullo diſcrimine, dummodo vacuo Ventriculo ſumantur. *Amara* autem illa quæ tanquam *Anthelminthica* commendari ſolent, & hoc inſigniuntur nomine, caſu tantummodo proſunt; quando ſcilicet Inteſtinales Fibræ debiliores ſunt, quam ut *Vermium* nidos expellant; Lumbricos vero neutiquam occidunt hæc Amara. Notandum eſt porro, non parum eos hallucinari qui dicunt, neminem a *Vermibus* liberari poſſe, niſi per Anum expellantur eo tempore quo necantur, cum tamen, ſi modo necati ſint, brevi putreſcant, atque ſpecie muci, exeant, adeo teneræ texturæ ſunt.

CAPUT IX.

De Anodynis.

1. ANodyna ſunt ea Medicamenta; *quæ dolorem in genere tollunt*. Hæc autem ſub ſe complectuntur, 1. *Paregorica*; quæ Dolorem auferunt demulcendo. 2. *Hypnotica*; quæ Dolorem tollunt, Somnum conciliando. 3. *Narcotica*; quæ Dolorem adimunt, Stuporem inducendo. 4. *Nepenthes*; quod proprie ſignificat Medicamentum *Dolorem auferens*. (a)

Cum

(a) Hoc igitur ſenſu *Nepenthes* Synonymon eſt *Anodyni*; ac proinde non videtur debere Claſſem peculiarem conſtituere. Porro quid proprie fuerit *Nepenthes* illud de quo quidem tanta prædicat HOMERUS, *Lib. IV. Odyſſ.* pag. m. 47. non parum profecto diſceptatum eſt inter AUTHORES; quorum vero ſententias afferre neutiquam eſt hujus loci: ſufficiat impræſentiarum pauca duntaxat hoc ſuper argumento differere. Vox iſta Νηπενθὲς componitur ex *particula privativa* νη & πένθος *luctus*; quoniam ſcilicet hoc Medicamentum *triſtitiam* diſcutit, ac hilaritatem inducit; quippe quod (HOMERO teſte) *Vino* Convivarum MENELAI, ad hunc producendum effectum, immixtum fuerit ab HE-LENA;

Cum autem *Anodynum* ſit nomen generale, quatuor antedictas Medica-

V 2 men-

LENA; quæ vero hujuſcemodi Pharmacum a POLYDAMNA Ægyptia, THONIS Conjuge, dono acceperat: hac autem virtute præditum eſſe *Nepenthes* aſſerit POETA, *loco citato*, ut quicunque deglutierit illud, malorum penitus obliviſcatur, neque tota illa die flere poſſit, etiamſi Pater & Mater ei mortui fuerint, vel coram ipſo Filius trucidaretur aut Frater. Unde quidem conjicere licet, quod per iſtud adeo decantatum HOMERICUM *Nepenthes* intelligendum ſit *Opium* ipſum, vel ex eo Compoſitio quædam; quum & hoc imprimis naſcatur in Ægypto (ubi dono datum fuerat HELENÆ); ac etiam facultate polleat Homines ipſi aſſuefactos exhilarandi, & ex eorum animo metum diſcutiendi, prout exemplo TURCARUM, aliorumque Populorum Orientis abunde patet. Hinc Porro videntur CHYMICI vocem iſtam transtuliſſe ad Compoſitionem quandam Opiatam, quæ dicitur *Nepenthes Aureum* ANGELI SALÆ, & ab hoc AUCTORE deſcribitur in *Opitolog.* pag. m. 610.: quid & ideo Laudanum Opiatum vulgare, *Nepenthes* audire ſolet in aliquot Medicorum Præſcriptis. Ceterum, ſi quis de hac voce ipſiusque ſignificationibns plura voluerit, conſulat imprimis Diſſertationem integram a CONRAD. BARCHUSEN habitam ſuper hoc argumento, quam vero *Hiſtoriæ Medicinæ* annexuit; itemque CASP. a REIES, *Elyſ. Jucund. Quæſtionum Camp.*

Quæſt,

mentorum Dolorem tollentium *ſpecies* complectens, hinc omnium primo præmit-

Quæſt. II. N. 12. & Quæſt. LXXXVIII. N. 13., nec non LANG. *Epiſt. Medic.* Lib. I. Epiſt. 56. ac Lib. III. Epiſt. 6., ut & Lexicographos, aliosque paſſim. Porro de *Nepenthe Indorum* hodierno vide ſis ENGELBER. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* pag. 652. Hoc vero *Indicum Nepenthes* jam antea deſcripſerunt GARCIAS AB HORTO, *Hiſtor. Aromat.* &c. Lib. II. Cap. 25. & CHRISTOPHORUS ACOSTA, *ibid.* Lib. III. Cap. 53.; qui dicunt, Pharmacum iſtud parari potiſſimum ex ſpecie quadam Cannabis Indice, quæ (referente ACOSTA) dicitur ab Arabibus *Axis*, & a Turcis *Aſarath*, a Perſis autem, ut & ab Incolis Regionis Decan, plurimarumque aliarum Regionum, *Bangue* vocitatur. Planta vero hæcce videtur CLUSIO magnam habere affinitatem cum Turcarum Conſtantinopoli degentium *Maslac*; de quo conferatur WEDELIUS, *Opiolog.* Lib. II. ſ. 4. P. I. pag. 168. „ Indi (inquit ACOSTA) foliis & ſeminæ „ veſcuntur, cum ut validiores in re Vene„ rea fiant, tum ad excitandam Cibi appeten„ tiam. Fit ex hoc *Bangue* Compoſitio quæ„ dam, vulgaris admodum uſus in iis Regio„ nibus ad varios effectus: Etenim Magnates „ & Militiæ Præfecti, ut, laborum obliti, ſe„ curius & liberius dormiant, ſeminis & fo„ liorum, in pulverem redactorum, quan„ tum videtur, ſumunt, illique addunt *Are*„ *eam* ſive Avellanam Indicam viridem, &

„ *Opii*

mittenda ſunt quædam *de Dolore in genere* THEOREMATA.

THEOR. I. Corporis noſtri *fluidæ* partes non *dolent*, ſed *ſolidæ* tantum; hæ vero quatenus ex Nervis conflantur, & non aliter: Nervi porro alii ſunt *aperti* cavique, alii *conſolidati*; prioris autem duntaxat generis Nervi Doloribus afficiuntur.

THEOR. II. In omni Nervo adhuc *vitali*, ſi conſideretur ejus *ultimum* Componens, occurrit ſolummodo Membrana *tenuiſſima*, ſimul & Liquidum in ea detentum coercitumque: omnis autem Membrana *ultima* Nervoſa cujuſcunque Nervi, conſtat ex Fibris ſolidis & non cavis; quæ vero componuntur ex partibus incredibiliter exiguis ac minimis, ad ignem aut aquam vix mutabilibus: (ut iſtud in PROLEGOMENIS, CAP. IV., & CAP. V. §. I. explicatum eſt.) Porro Liqui-

„ *Opii* nonnihil, pro arbitrio, ac omnia hæc
„ *Saccharo* excepta devorant: Si vero, in So-
„ mno, varias rerum ſpecies ſibi obſervari cu-
„ piunt, his adjiciunt ſelectiſſimam *Gamphoram*,
„ *Caryophyllos*, *Nucem Moſchatam*, & *Ma-*
„ *cim*: Si autem hilares eſſe volunt & faceti,
„ ac præſertim in Venerem procliviores, tunc,
„ *Ambragriſea* & *Moſcho* additis, omnia *Sac-*
„ *charo* excipiunt, & Electuarium faciunt.

dum ibidem contentum, eſt omnium tenuiſſimum, videlicet, (ſi ulla quidem comparatio poſſit inſtitui) aquæ ex Liquido Albuminis Ovi productæ quodammodo ſimile.

THEOR.III. Omnis igitur Dolor eſt *affectio* quædam vel ſolidæ Membranæ, vel oriunda ex Fluido contento, vel ex utroque.

THEOR. IV. Cauſæ omnes quæ Dolorem producunt, utut in Liquida agant, eaque mutant, nunquam Dolorem creare poterunt, niſi pro *effectu* talem habeant Liquidorum *mutationem*, quæ Solida afficiat.

THEOR. V. Omnis ergo Dolor pendet a *mutatione* quadam *contactuum* in Solido *ultimi* Nervi, quatenus adhuc Liquidum continet.

THEOR. VI. Dolor omnis fit ab actione quæ in *ultima* Fibra talem excitat *motum*, qui, ſi continuetur, vel augeatur, neceſſario deſtruet iſtius Fibræ continuitatem; idque docent omnes quorumcunque Dolorum hiſtoriæ: hinc & omnis Dolor ingens, diu durans, habet, pro fine ſuo, rupturam Vaſorum deſtructionemque Partis; ſic ab Inflammatione *ſuppuratio* & *gangræna*, & a Dolore Nervoſo *inſenſibilitas* tandem oriuntur:

motu

motu itaque illo ſublato, tollitur quoque Dolor.

THEOR. VII. Omnis *Cauſa* Doloris, quatenus agit in *unam* Fibram, agit duntaxat vel trahendo, vel premendo, vel vulnerando; ſi vero in *plures* Tubum conſtituentes agat, tunc temporis conſiderari poteſt ut inflans & diſtendens huncce Tubum: quicquid igitur Dolorem creat, id operatur vel trahendo, vel premendo, vel diſtendendo, vel vulnerando.

THEOR. VIII. Tractio omnis, in Corpore ſaniſſimo, Dolorem excitat *elongando* Fibras; uti quidem docent Carnificum torturæ.

THEOR. IX. Magnam a contentis Liquidis Vaſorum diſtentionem, Fibras *elongando*, Dolorem inducere docet Hiſtoria Medica; hoc enim patet ex Tumoribus dolentibus, ubi, ſublato Tumore, ceſſat Dolor: notandum eſt vero quod, licet Vas diſtentum idem remaneat quoad longitudinem, attamen Fibræ laterum ab iſta diſtentione *elongari* poſſint.

THEOR. X. Omnia *Vulnerantia*, proprie ſic dicta, operantur vel pungendo, vel terebrando, vel ſecando: quamdiu autem agunt, Dolorem excitant *elongando* Fibras; ſimul ac ve-

ro effectum produxere, ceſſat Dolor: hinc etiam *Nervus abſciſſus* nequaquam dolet.

THEOR. XI. Ignem, & omnia *Acria* inviſibilia, ſimili plane ritu, ac enumeratas Cauſas, agere, in *Acrium* hiſtoria probatum fuit.

THEOR. XII. Dolor in aliqua parte excitatus tollitur, 1. Nervo *deſtructo* in parte ubi Dolor eſt: deſtruitur vero Nervus, quando Liquidum per eum amplius fluere nequit. 2. Motus Dolorem excitantis *intercepta* communicatione cum Senſorio communi. 3. Cerebro *inepto* reddere ad communicationem Cauſæ *dolorificæ* recipiendam; uti patet ex Apoplecticis, & omnibus iis quibus Cerebrum, aliqua de cauſa, compreſſum eſt.

THEOR. XIII. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *infimus* & *mitiſſimus* oritur a Motu, aliquantulum majori *ſolito*, Fibrillæ ſuperinducto; cujus finis eſt Perceptio *gratiſſima*: quæ vero, quatenus a miti vellicatione fit, dicitur *Titillatio*; quatenus autem a roſione Liquidi contenti, vocatur *Pruritus*. Sic odor gratiſſimus & Sapor, ſi diu ac vehementer percipiantur, Dolorem excitant: idem etiam in Sonis accidit.

THEOR. XIV. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *ſummus* & *vehementiſſimus* oritur a diu continuata ejus *elongatione*, quamproximâ diſsolutioni, ſed tamen abſque diſſolutione.

THEOR. XV. Augmentum vero Doloris *ſummum* oritur a *numero* Fibrillarum ſimul affectarum; etenim duæ Fibrillæ ſic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac ſi plures ſimul affectæ eſſent.

2. Ex dictis igitur manifeſtum eſt, quod omnis Dolor oriatur a *diſtractione* ſive nimia Fibrarum *elongatione*: quæ quidem, ſi ab externa cauſa procedat, tolli poteſt ablatione iſtius cauſæ; (ſi vero ab interna Cauſa fiat, examinandum eſt prius qualis hæc ſit, ut Dolorem tollere valeamus.) Jam vero nimiæ *diſtractionis* cauſæ internæ ad 5. reducuntur; ac proinde totidem ſunt Claſſes Medicamentorum *Anodynorum* ejuſmodi cauſas tollentium.

3. Hæ porro cauſæ ſunt, 1. Nervi alicujus *ſemi-laceratio*: etenim pars illa Nervi *ſemi-lacerati*, quæ manet illæſa, multo majorem impetum ſeu contractionem ſuſtinet, quam in ſtatu ſano Nervi; unde ſequitur ejuſdem *diſtractio*, ſeu *elongatio*. Supponamus,

mus, ex. gr., A B Nervum eſſe conſtantem ex *tribus*

Fibris, quæ, dum integræ & illæſæ ſunt, ſuſtinent ſimul omnem illam vim qua Nervos conatur ſe contrahere, ac verſus puncta A B, quibus affigitur, reſilire: Si jam *una* ex iſtis Fibris rumpatur ad C, reliquæ *duæ* totam vim ſuſtinebunt, quæ quidem a *tribus* antea ſuſtenta fuerat: hinc vero Diſtractionem & Dolorem neceſſario patientur. 2. *Inflatio* nimia a Spaſmo. 3. *Diſtentio* nimia ab aliquo Obſtruente, & Vi Vitali urgente. 4. *Diſtentio* nimia ab Acri impacto; & Vi Vitali urgente. 5. *Diſtractio* Nervorum ab Elatere proprio ſupra corpus aliquod durum & impactum, ut ſupra Calculum in Uretere.

4. Cauſam primam auferunt, 1. Integra *diſciſſio*, vel *uſtio* Nervi *ſemilacerati*: hoc igitur ſenſu, Cultelli, Ignis, & Cauſtica potentialia ſunt magna *Anodyna*. 2. Partium *laceratarum* ad ſe mutuo *adductio*: nam in ſummis Doloribus hæc ſæpenumero mire juvat, uti docet experientia. Muſculus enim *vulneratus* dolet quamdiu hiat; partibus vero ad ſe invicem adductis, ceſſat Dolor: huc er-

go pertinent Suctiones, Ligaturæ, Suturæ. 3. Nervi totius *emollitio* & *laxatio*; quæ quidem efficit, ut partes illæſæ Nervi, abſque Dolore, in longum protendantur: huc itaque ſpectant omnia *Laxantia* & *Emollientia*; qualia ſunt; (1) Aqua calida. (2) Poſca levis, ſcilicet ex una Aceti & tribus Aquæ partibus. (3) Decocta Emollientia farinacea, ſuboleoſa, eaque, ſpecie Emplaſtri, Fomenti, Vaporis, Cataplaſmatis, aut Balnei, applicata. (4) Hauſtus largus ex ſimilibus paratus. (5) Balſamica omnia leniſſima; ut Balſamum Peruvianum, Gummi Elemi, Terebinthina, &c., Ovi Vitello ſoluta, & applicata ut ad locum affectum penetrent. [6] Animalium recens occiſorum partes calidæ applicatæ; ita quippe ſummum habetur *Anodynum*, ſi, v. gr., Brachium læſum indatur in Abdomen Animalis recenter mactati. 4. Denique prima Cauſa tollitur, ſi partes Vulneri vicinæ ita mutentur ab aliqua re, ut *dureſcant*, atque *reſiliant*, & hoc pacto minutas partes *ſemi-laceratas* perfecte *ſolvant*: talem vero partibus Vulneri vicinis mutationem inducunt Oleum Terebinthinæ & Alcohol Vini calide affuſa, & ſimilia;

quæ quidem inter agendum, maximum ſemper Dolorem pariunt. Porro ſi alicubi, profunde in Corpore, oriatur Dolor a *ſemi-laceratione*, nulla ſpes eſt curæ, niſi, aucto Dolore, tandem integre *ſolvantur* Nervi læſi: ſic enim, ſi talis Dolor in Ligamentis hæreat, auferri nequit, niſi deſtruatur Nervus, quo peracto, ſtatim ceſſat Dolor; hinc in Podagra *tophacea* nullus fere Dolor adeſt.

5. Cauſam ſecundam auferunt ea quæ *Spaſmi* cauſam tollunt: *Spaſmi* vero cauſa, vel in Cerebro, vel in Nervo, vel in Villo Muſculoſo, hæret; eaque ſemper eſt vel Acre *irritans*, vel Spirituum Animalium *inæqualis* determinatio: ſumma proinde in hiſce caſibus Remedia ſunt, 1. Potus attenuantes & diluentes, huic Acri quod *irritat* oppoſiti, copioſe quidem aſſumpti. 2. Motus Liquidorum augmentum.

6. Tertiam Cauſam tollunt, 1. Ea quæ *Acre impactum* corrigunt, mutando ſcilicet figuram ejus acutam in obtuſam: iſtud vero fit, [α] Acre cum aliis particulis componendo; [β] ejus acumen, vel Coctione, vel Suppuratione, frangendo; [γ] idem per Demulcentia involvendo. 2. Illa quæ *Acre impactum* educunt: qualia ſunt, (1) Quæ

vias

vias laxant ; hinc dixit Hippocrates , omne Dolens ab Acri laxandum eſſe. [2] Quæ diluunt Liquida . (3) Quæ determinant foras : Confer PART. III. CL. III. CAP. VIII. *de Attrahentibus*. [4] Quæ *Acre impactum* ad quietem deducunt : id autem 4. modis ad quietem componitur ; ſcilicet , [α] Liquidorum circulantium , & Solidorum contractilium impetum minuendo ; niſi enim a vi contractili Solidorum , & a vi projectili Fluidorum comprimeretur *Acre infixum* , Dolorem utique non produceret : Contractio autem in Solidis minuitur laxando : Impetus vero minuitur in Fluidis , propius ad ſtatum mortis ducendo , ſive ad mortem appropinquando ; hinc etiam omnis Dolor paulo ante mortem deſinit : Vide PART. II. CAP. IX. *de Siſtentibus*. (β) Impetum aliorſum determinando : Confer CAP. *de Attrahentibus* . [γ] Animi Deliquia excitando . [δ] Cauſas externas *Acre* per ſe iners , actione ſua , excitantes [quales ſunt calor & motus Partis] tollendo.

7. Quartam Cauſam auferunt ea quæ *Vaſa* laxant , *infarctum* reſolvunt , & *vim projectilem* Liquidorum imminuunt: huc itaque pertinent Venæ - ſectio , Evacuatio quæcunque magna , nec non Remedia Incidentia , Attenuantia , Reſol-

ſolventia, & Diluentia; uti Balnea, Fotus, &c.

8. Quintam Cauſam tollunt, 1. Omnia illa quæ *primam* auferunt. 2. Quæ, leniter lubricando, reſolvendo, & ſtimulando, *impactum* movent, & propellunt. 3. Quæ iſtud *impactum* determinant ad locum ubi minime nocere poſſit: Vide CAP. *de Attrahentibus*.

9. Porro ſi Dolor ſit *ingens*, ejus vero cauſam tollere non valeamus, tum Dolor ſui ipſius medela ut, ſcilicet Hominem deſtruendo: verum tamen quædam extant quæ, licet Doloris cauſam non auferant, nihilominus ejus ſenſum imminuunt; talia vero ſunt vero *Hypnotica* ſive *Soporifera*.

10. *Hypnotica* autem omnia ad *duas* Claſſes ſequentes reduci poſſunt.

I. Claſſis continet quæcunque *Somnum* conciliant, Somni impedimenta tollendo: hæc vero impedimenta plerumque ſunt Objecta externa, Dolores, Calores, Sudores, Corporis Morbi varii, Animique Pathemata; quibus ſublatis, ſponte ſua ſequitur *Somnus*: hac itaque ratione omnia fere Medicamenta, ut Diluentia, Reſolventia, Incraſſantia, Humectantia, Exſiccantia, Calefacientia, Refrigerantia, Acida, Alcalina, ceteraque in-

innumera, & plane contraria, fiunt *Hypnotica*; prout hoc illud-ve Symptoma, quo impeditur *Somnus*, vel auferunt, vel mitigant: ſic enim Abſorbentia Terreſtria in Infantibus; propter Acidum, [quod in eorum Ventriculo ac Inteſtinis continetur] doloribus inter vigilandum affectis, ſæpenumero Somnum producunt: ita quoque Roſa, Salix, Lactuca, Taraxacum, Endivia, Acetoſa, Melones, Pepones, Cucumeres, &c. extrinſecus adhibita, in Morbis calidis *Somnifera* ſunt.

II. Claſſis includit ea quæ *Somnum* producunt, ſupprimendo cauſas naturales *vigiliarum*, & imprimis impediendo fluxum Liquidi per Nervos: hæc autem ſunt triplicia; ſcilicet, 1. *Mitia* & tuta. 2. *Fortia* & periculoſa. 3. *Mala* & fere lethalia. *Somnifera Mitia* ſunt illa quæ Somnum naturalem, levem, & facile ſolvendum conciliant: talia ſunt Crocus, Papaveris Rhœados omnes partes, uti ſemen, folia, capita, ſuccus; itemque Papaver album, Cynogloſſum in omnibus ſuis partibus, Solanum Officinale, ac *Somniferum* illud blandum Herba *Paris* dictum, &c. *Fortia* ſunt illa quæ Somnum inducunt coactum, profundum, & vix excutiendum, una

cum

cum ſummo ſtupore ; (hæc vero , ut & ſequentia , proprie *Narcotica* dicuntur :) huc autem pertinent Opium , Hyoſcyami ſemen , &c. *Mala* ſunt ea quæ producunt Somnum profundiſſimum , morte plerumque terminandum ; ſi vero executi contingat, ſequitur omnium Animi Facultatum depravatio : huc porro ſpectant Hyoſcyami utriuſque folia , flores , fructus , radices , ac ſuccus ; nec non Stramonii ſemen , quod ad ʒ ß. ſumptum , inſaniam creat , & ad ʒ j. eſt lethale [a] ; item Lolii farina ,

(a) *Stramonii fructu ſpinoſo* , ſive *Daturæ* , Semen in pulverem redactum , & , ad drach. ß. in Potu exhibitum , *mentem* turbat ac alienat , *inſaniam* quandam viginti quatuor horas durantem inducens . Miſer qui Semen iſtud hauſit , diu veluti *mente* alienatus remanet , aut ridens , aut ejulans , aut dormiens , plerumque etiam cum altero colloquens , & ei reſpondens ; ut interdum quoque ſana mente ipſum credas , tametſi mentis non ſit compos , neque eum agnoſcat cum quo ſermones confert , & habiti colloquii plane ſit immemor poſtquam ad re rediit . Hinc etiam (ut refert GARC. AB HORTO) Flos aut Semen *Daturæ* injicitur a Furibus in Cibos eorum quos deprædari volunt : quum enim *mente* alienentur , per aliquod tempus , quicunque Pharmacum hoc aſſumpſerunt , hi ſane , magna cum libertate , fiunt quicquid libitum eſt deprædari.

rina, Oxyſchœni ſemen [*a*], Solanum lethale Melanoceraſos aut Belladona dictum, Solani Pomiferi fructu rotundo C. B. ſeu Lycoperſici Gal. & Anguill. Fructus, ſive Aurea Mala [*b*], Nicotianæ

dari. Narrat quoque CHR. ACOSTA; Fœminas quaſdam Indicas hujuſcemodi Toxicum ita præparare noviſſe, ut *mentem* turbare poſſint ad certum horarum ſpatium, plus minus-ve, prout ipſis lubet: quin etiam (ut aſſerunt Itinerariorum Scriptores nonnulli) Mulieres adulteræ hoc dolo paſſim utuntur in Indiis, ut Maritos fallant. Plura vide apud GARC. AB HORTO, Lib. II. Cap. 24. & CHR. ACOST. pag. m. 301. & ſeq. vel apud RAIUM, *Hiſt. Plant.* pag. 749. Vide ſis denique KÆMPFER, de quodam, apud Indos, *Electuario Magico* (uti vocat) ex *ſemine Daturæ*, *Opio*, *pollino Cannadis Perſicæ*, aliiſque rebus confecto; de quo quidem ſe mira admodum experientia didiciſſe narrat, *Amœnit. Exotic.* Faſc. III. Obſervat. XV. Sect. 3. pag. 650. Porro ſimilis *Electuarii* Compoſitionem (at ſine *Daturæ* ſemine) refert CHR. ACOSTA, quam vide ſuperius in hoc CAP. pag. 462. & 461.

(*a*) *Oxyſchœnos* eſt *Juncus acutus capitulis Sorghi* C. B. P. De viribus autem *Seminis* ejus confer DIOSCORID. & MATTHIOL. Lib. IV. pag. 732. *Edit.* BAUH.

(*b*) Verum tamen hæcce *Poma*, Aceto, Sale & Pipere condita, hodie comedunt Itali ac Hiſpani: quia etiam *Mandragoræ* atque *Melon-*

tianæ Fumus nimia copia ſumptus in non aſſuetis ; Vinum etiam nimis copioſum, Spiritus ex eo producti, &c. [*a*]

Melongenæ Fructus, licet a multis AUCTORIBUS ad iſtam claſſem referantur, impune comedi poſſe aſſerunt nonnulli, ut HERNANDEZ, BELLONIUS, &c.

(a) *Narcoticis* hujuſcemodi validioribus accenſenda ſuperſunt adhuc aliquot *Venena*, quæ tum *Narcoſin*, tum horrendas Convulſiones excitant; ut *Cicuta Major*, *Minor Petroſelino ſimilis*, & *Aquatica* GESNERI, (de quibus conſulatur omnino WEPFER) aliaque id genus. Vim quoque maximam narcoticam, imo & deleteriam, habet *Croci* graviſſimus diuque perceptus Odor; utpote qui Cerebro adeo infeſtus ſit, ut ipſam mortem arceſſere valeat : cujus quidem rei memorabile tradit exemplum PETRUS BORELLUS, *Obſervat.* Centur. IV. Obſerv. XXXV. pag. m. 303. Denique *Somnifera* Numeri *ſecundi* ad hunc *tertium* etiam pertinent, ſi nimia doſi ſumantur, ut *Opium*, &c.

QUIN-

QUINTA CLASSIS

De Medicamentorum in Solida & Fluida ſimul operantium.

CAPUT UNICUM

De Antidotis.

1. ANtidotus vel *Antidotum*, *Alexipharmacarum*, *Alexicacum*, *Alexiterion*, & *Theriaca* idem denotant Medicamentum, ſcilicet illud *quod contra Venenum valet*.

(Jam vero priuſquam de *Antidotis* agamus, quædam de *Venenis in genere* præmittenda ſunt THEOREMATA.)

THEOR. I. *Venenum* proprie vocatur id *quod Mortem* [*citius*, *lentius-ve*] *inducit*, *vi quadam ſingulari*.

THEOR. II. *Mors* inducitur *tollendo* Circulationem Sanguinis a Corde in Pulmones & Cerebellum, & ex iis rurſus in Cor.

THEOR. III. Hæc autem Circulatio tolli

tolli poteſt, 1. Vires motrices auferendo: 2. Liquida corrumpendo: 3. Vaſa deſtruendo: 4. Tria prædicta ſimul agendo.

THEOR. IV. Vires motrices *tolli* nequeunt, niſi Solida & Fluida *corrupta* ſint. Liquida vero per ſe conſiderata peccare non poſſunt, [ita ſcilicet ut Vires motrices inde pereant], niſi in *coagulum* abeundo: Coagulum autem fit vel in Venis, per *aſſumpta*; vel in Vaſis Pulmonalibus, per *inſpirata*: Vide PART. II. CAP. VII. *de Coagulantibus*. Vaſa porro deſtruuntur; vel quatenus ab acrimonia [contentis Liquidis per *Venena* ſuperinducta, *eroduntur*; vel quatenus nimis *coarctantur*; qualis quidem coarctatio Vaſis Pulmonalibus inducta contingit a Fumo Sulphuris, &c.

THEOR. V. Sic igitur quæcunque Vaſa *minima* valde *conſtringunt*, vel *erodunt*, externe aut interne applicata, vel quæ Liquida *coagulant*, ſunt *Venena*: hæc autem ſi effectu hoſce ſubito producant, *Venena* dicuntur *celerrima*; ſi vero lente operentur, tum etiam *lenta* audiunt. Quin & ex his plurima vim ſuam exerunt *perturbando* Motum Circulatorium, & Secretorium, Excretoriumque, nec non Spirituum Motum, Spaſmos ſcilicet inducendo.

THEOR.

THEOR. VI. Hinc omnia *Venena ſimplicia* ad tres claſſes reduci poſſunt; nimirum, [1] ad ea quæ Vaſa *conſtringunt*, aut *erodunt*: (2) Ad ea quæ Liquida *coagulant*: (3) Ad ea quæ Motus antedictos *perturbant*. Ceterum, ex hiſce *ſimplicibus* Venenis facile poſſunt erui *compoſita*.

2. Ex dictis igitur patet, quod *Antidota* talia debeant eſſe quæ quidem vel Venenum *corrigant*, vel idem *expellant*, vel Vaſa *muniant*, vel Spaſmos *compeſcant*.

3. Jam vero *Antidota* quæ Venena *corrigunt*, operantur vel demulcendo, vel Coaguli vim tollendo, vel reſolvendo. Quæ *expellunt*, id agunt vel ope Circulatorii Motus, [atque ſic Aqua calida, cum Aceto & Sale epota, propter Motum auctum & Sudores excitatos, antiquiſſimum eſt *Alexipharmacum*], vel attrahendo extra Corpus: vide PART. III. CL. III. CAP. VIII. *de Attrahentibus*. Vaſa porro *muniuntur* per Blanda, Glutinoſa, Oleoſa, Saponacea: confer PART. I. CAP. III. *de Laxantibus*, nec non PART. II. CAP. IV. *de Demulcentibus*, ut & PART. III. CL. III. CAP. III. *de Emollientibus*. Impetum denique in Genere Nervoſo, ſive Spaſmos *compeſcunt* omnia quæ recenſuimus, ſimul

mul & Opiata ; hinc etiam *Theriaca*, *Diaſcordium* , ceteraque *Alexipharmaca* confici ſolent ex fortibus Sudoriferis, Gelatinoſis , Demulcentibus , &c. ac Opiatis ſimul commixtis.

4. *Antidota* autem omnia ad *binas* Claſſes ſequentes reduci poſſunt.

I. Claſſis includit Antidota *ſimplicia*. Hæc vero deſumuntur, 1. Ex Animalibus : ut *Carnes* omnium Animalium Venenatorum , eorumque *Sales* ; item *Olea* per infuſionem cum ejuſmodi *Carnibus* præparata ; nec non Venenatorum *Lapides* ſive *Calculi* concreti : huc porro ſpectant *Trochiſci de Bufonibus* Helmontii , *de Viperis* Andromachi , atque *de Serpentibus* : ſic etiam Itali *Olea Scorpionum* , *Viperarum* , *Serpentium* , *Bufonum*, *Ranarum*, pro ſummis habent alexicacis . Pertinent huc itidem *Attrahentia* ſive *Abſorbentia* : qualia ſunt *Lapis Bezoar* uterque , Orientalis nimirum & Occidentalis , *Lapis Hyſtricis* ſive *Pedra del Porco* , *Lacryma Lapidoſa* [a] , *Os Cervinum* , *Oculi Cancrorum* , &c. 2. Ex

(a) Per *Lacrymam Lapidoſam* intellige Sordes illas , quæ in anculis Oculorum reperiuntur in *Cervis* , veluti Cera indurata , odoris gravis & penetrantis . De quarum facultate differens MATTHIOLUS , in *Comment.*

Ex Vegetabilibus: ſcilicet ea quæ vel *adſt ing nt*, vel *aperiunt*, vel *demulcent*;

ment. ad Lib. II. DIOSCOR. pag. m. 290. ſcribit (ex mente SCRIBONII LARGI) „ haſce Sordes, tam hauſtas, quam illitas, „ mirifice præſtare ad Venenatorum Serpentium *Morſus*; ideoque SCRIBONIO teſte) illas a Siculis Venatoribus diligenter „ colligi, & quocumque portari cum ipſis in „ cingulo. " SCHRODER itidem, in *Pharmac.* Lib. V. Claſſ. I. Art. 17. N. 7. pag. m. 283. eas ad plures morbos maxime commendat: „ Siccant (inquit) adſtringunt, corroborant, Sudorem cient; ideoque, adverſus „ Venena Morbosque contagioſos, quam ſumme celebrantur, ut vel cum Lapidis *Bezoar* viribus certare dicantur. Quin imo „ proſunt hæ *Lacrymæ* quoque in Difficultate Partus, adeo ut earum vis nuper adhuc „ ſit comperta in mortuo etiam Fœtu expellendorum *Doſ.* gr. iij. vel iv. " Hæc SCHRODERUS. Ab aliis etiam Auctoribus, contra Venena Morbosque Venenatos, vocantur *Antidotum* pretioſis Regum Theſauris anteponendum: confer ZACUT. LUSITAN. *de Medicorum Principum Hiſtoria*, Lib. V. Hiſtor. XXIX. ſub finem, pag. m. 901. Tom. I. ubi refertur inſignis *Obſervatio* de hujuſce *Lacrymæ* (ad gran. iij. exhibitæ) maxima efficacitate contra Febrem valde malignam: vide quoque FRIDER. HOFFMANN. *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. pag. 659., nec non GASP. a REIES, *Elyſ. Jucundar. Quæſtion.*

Camp.

cent; ut Radices *Angelicæ*, *Anthoræ*, *Carlinæ*, *Contrayervæ*, *Dictamni albi*, ſeu *Fraxinillæ*, *Hirundinariæ* ſive *Vincetoxici*, *Serpentariæ Virginianæ*, *Tormentillæ*, &c. Folia *Abrotani*, *Cardui benedicti*, *Juglandis*, *Rutæ*, *Scordii*, Cortex & Fructus *Fraxini*, &c. ex quibus omnia Præparata optima ſunt pro Alexipharmacis. 3. Ex Mineralibus: ſcilicet omnia *Abſorbentia*; ut *Boli*, *Terræ*, &c.

II. Claſſ. continet Antidota *compoſita*: uti ſunt *Theriaca*, *Diateſſaron* Meſue, [quæ quidem ſumme Diaphoretica & innoxia eſt] *Electuaria de Succo Rutæ*, *de Baccis Lauri*, *de Satyrio*, *de Ovo*; *Confectio Hyacinthi*, *Alkermes*: dein Antidota *Opiata*; ut *Requies* Nicolai, *Philonium Perſicum*, *Romanum*, &c. *Theriaca* Andromachi, *Diaſcordium* Fracaſtorii, ac Sylvii; nec non *Mithridatium*, & *Orvietanum*: hoc autem ultimum

Ma-

Camp. Quæſt. lvii. pag. m. 537. Verum tamen his omnibus fidem denegat ETTMULLER, in SCHROD. *Dilucidat*. Part. I. Sect. III. pag. m. 221. ubi quidem aſſerit: „ Verum fabulam eſſe quod iſtæ *Lacrymæ ſint* „ *alexipharmacæ* & *Bezoar*, illaſque nihil valere & nullum eſſe earum uſum. " Ceterum, quicquid de hac re ſit, hodie ſaltem illarum uſus ubique fere exoleviſſe videtur.

Magiſtrum ſuum fefellit ; quum enim iſte gloriaretur , ſe illius ope quodlibet Venenum interne ſumptum debellaturum , atque , ex Medicorum præſcripto, triginta grana Arſenici ſumpſiſſet, *Antidoto* hocce ſuo non obſtante, brevi mortuus eſt.

COROLL. Ex dictis patet, *Antidota generalia* nulla eſſe, (quin & repugnare talia dari ;) ſed Medicamenta evadere *Antidota*, quatenus hunc illum-ve *diverſum* effectum in Corpore noſtro producunt. (*a*)

X IN-

(*a*) De *Venenis* , eorumque *Antidotis* , plura & meliora vide in *Inſtitutionibus Medicis* Clariſſimi AUCTORIS noſtri , *paragraph*. 1119. & *ſeq*. Porro , ſuper eodem argumento , uberrime ſcripſit (qui quidem , inter Veteres , omnium inſtar eſſe poteſt) SANCTES DE ARDOYNIS ; cujus *Opus de Venenis* , una cum *Commentariis* FERDINANDI PONZETTI , Cardinalis , editum eſt Venetiis , 1492. *in-folio* , deinde vero (ex *caſtigatione* & cum *Præfatione* THEODORI ZVVINGER (Baſileæ , 1562. *in-ol*. Inter Recentiores autem , ſuper hac re , legi merentur imprimis quatuor doctiſſimorum Auctorum Tractatus ; ſcilicet , (1) RICHARDI MEAD *Mechanical Account of Poiſons , in ſeveral Eſſays* , i. e. , *Mechanica Expoſitio Venenorum , in variis Tentaminibus contenta* ; qui Liber evulgatus eſt *Anglice* , Londini , 1702. & 1708. *in* 8o. ac demum in *linguam latinam* verſus , impreſſuſque Lugduni-Batovorum ,

rum, 1737. *in*-8o. [2] JOANNIS LINDELSTOLPE *Liber de Venenis*, cun *Animadverſionibus*, &c. CHRISTIANI GODOFREDI STENTZEL, Francofurti, & Lipſiæ, 1739. *in*-8o. Hic vero Tractatus jam quidem antea, nimirum anno 1708, editus fuerat *in*-12o. Lugduni-Batavorum, ab ipſo Auctore JOHANNE LINDER, Medico Sueco, (qui dein a Rege Sueicæ nobilitatis jure donatus, aucto nomine, LINDERSTOLPE, ſive LINDELSTOLPE, vocatus eſt) ſub hoc titulo, *De Venenis in genere & inſpecie Exercitatio*. (3) CHRIST GODOFR. STENDZEL *Toxicologia Pathologico-Medica*, *ſive de Venenis Libri tres*, Vitembergæ, & Lipſiæ., 1733. *in*-4o. Denique (4) JOHANNIS-JACOBI VVEPFER *Cicutæ Aquaticæ Hiſtoria & Noxe*, ubi etiam de pluribus aliis Venenis Obſervationes extant) Baſileæ, 1976. & 1716. *in*-4.

FINIS.

IN-

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

A *Bortiva* Medicamenta quænam ſint ; *pag.* 398
Quare debeant caute adhiberi ; *ibidem.*
Abortus, Saltationis motu procuratur, teſte HIPPOCRATE. 395. Quid ſentiendum ſit de loco *Libri de Natura Pueri*, ubi, hac ratione, procuratum fuiſſe *Abortum* legitur? 395. 295
Abſorbentia Terreſtia quid præſtent? 194 206
Acetum ſimplex, aliaque Acida fermentata (modo non ſint concentrata, ſed diluta) Sanguinem haud coagulant, verum potius diluunt 104 207. 367
Acida omnia Demulcentia ſunt Alcalinorum reſpectu, & vice verſa. 198. 199 200
Alcali plurimum abſorbent. 199
Alcali ſaturato corpus blandum conſtituunt. *ibid.*
Acida Fermentata qualia ſint? 199 Eorum uſus in quibus morbis conveniat? *ibid.*
Acida ex Foſſilibus duplicia ſunt ; ſcilicet, vel Nativa, vel Arte facta. *ibid.*
Omnia ex Mineralibus igne violento diſtillata, Sanguinem cito coagulant, 103

 Acidi

Acidi Abſorbentia quænam ſint ? 194 ad 198
Acidum omne quotuplici ratione domari poſſit? 159
Quo ponderoſius, eo eſt Acidius. 188
Si prædominetur in Virgine, quomodo dignoſci queat, & curari? 392
Acre omne quod ſtimulat, ideo fit Purgans. 331
Acidum undenam fiat? 187
Oleoſum quomodo generetur? 156. 187
Duplex eſt. 188. Quare difficulter auferatur? 160
Alcalinum. 137
Acris Adhærentis externe effectus. 72
Acre Impactum quomodo corrigatur? 467
Quotuplici ratione ad quietem deducatur? *ibid.*
Infixum alicujus Vaſculi interno lateri quid efficiat? 67. ad 72. Quomodo deſtruat æquilibrium Oſcillatorii Motus? 68. 69. Quem effectum habeat in Vaſis Cylindricis, nec non in Conicis? 71. 72
Acria quænam ſint? 130
Acerrima qualia? *ibid.*
Acria quotuplicia exſtent? 159
Quomodo ſingula domentur? *ibid.*
Poſſunt eſſe infinita ratione figuræ. 184
Quibus partibus conſtent? 97
In noſtro Corpore quænam præcipue perturbent Motus Oſcillatorii æquilibrium? 69
Eorum effectus in genere. 67
Quomodo ſuos effectus in nobis producant? 76
Acria. Eorum Vis dupliciter conſiderat. 184
In nobis dupliciter conſiderari puſſunt, ſcilicet,

ſcilicet, vel in noſtro Sanguine generata, vel Extrinſecus in eandem illa. 91. 92. 185
Innata proprie quænam ſint? 185. 186
In noſtro Sanguine qualia generentur, & quomodo? 92. 93. 186. 187. Triplicis ſunt generis. 187
In Sanguinem noſtrum Extrinſecus illata per quas vias ingrediantur, & qualia ſint? 92. 187. ad 189
Ariia Acida quænam? 188
Alcalina qualia? *ibid.*
Aromatica quænam? 188
Foſſilia & Mineralia. 187. 188
Oleoſa duplicia ſunt, & quænam? 188. 189
Salina qualia? 189
Spirituoſa quænam? *ibid.*
Stimulantia externa quomodo agant, & quænam ſit eorum materies? 167 ad 170
Terreſtria quænam ſint? 160. 188. Quomodo Vaſis impacta, inde removeri queant? 160
Viſcida qualia debent eſſe pro Phlegmagogorum ſcopo? 292
Acria omnia quomodo Diaphoretica fieri queant? 376
Acrimonia quid ſit? 184
Acrimoniam Inducentia Medicamenta quænam ſint? *ibid.*
Actionis mechanicæ effectus qui ſit, & unde pendeat? 19
Adſtringentia Remedia quænam ſint? 134. 407
Summa quomodo fieri queant Emmenagoga? 391

Æquilibrii Solidorum & Fluidorum duæ cauſæ. 66. Ejuſdem ablatio quid efficiat? *ibid.*

Aer Inſectorum ovulis ubertim ſcatet. 451

In Inteſtina penetrans quid ibidem efficiat, & quomodo coerceatur? 447

Ejus Atmoſphæræ preſſio quare Dolores, in iis Partibus quæ vulneratæ fuerunt, excitet? 158. Quid faciendum ſit ut ejuſmodi Dolores evitentur? *ibid.*

Æthiopis Mineralis uſus ad Vermes enecandos. 456

Agaricus quid ſit? 293. Ejus doſes, præparata, & qualitas. *ibid.*

Albunem Ovi maxime accedit ad materiem producendis Spiritibus Animalibus aptam. 443

Alcalina triplicia ſunt. 200

Quomodo domentur? 159

Alexicacum, *Alexipharmacum*, & *Alexiterion* quid ſint? 475

Alienum quid vocetur? 408

Alimenta Chylum copioſum generantia 219 220

Aloe eſt Sapo nativus egregius. 282

Viſcoſitate & amaritie Bilem æmulatur. 300

Ejus doſis. *ibid.*

Soluta in Aqua Bilem refert. 310

Fæces alvinas flavedine ſemper inficit. *ib.*

Alvus ſtrictiſſima, in Aphthis, quomodo ſit lubricanda & laxanda? 252

Ejus excretio quomodo ita diſcrepet in binis hominibus eodem ritu vitam agentibus? 240. 241

Amara Anthelmynthica quandonam proſint? 457

Anaſar-

Anaſcarca. Vid. *Hydrops.*
Animalcula Seminis Maſculini habent Partes diſtinctas in Fœtu formato poſtmodum conſpiciendas. 38. 36
Animalia quænam ſalaciſſima? 222
Animalium Partium diviſibilitas ſumma demonſtratur ex Odoriferis. 124
Anodyna Medicamenta quænam ſint? 140 458
Anodynorum Claſſes quot, & quales dentur? 465 ad 470
Anodynum ſummum habetur applicatio calida Partium Animalis recens occiſi. 467
Anthelminthica Remedia quænam ſint? 136 450
Eorum Claſſes binæ, cum Medicamentis ſub his contentis. 139. 452 ad 457
Amara quid præſtent. 457
Antidota quænam ſint? 140. 475
Triplicia ſunt. 140
Qualia eſſe debeant? 477
Venenum corrigentia quomodo operentur? *ibid.*
Venenum expellentia quomodo agant? *ibid.*
Vaſa munientia quænam ſint? *ibid.*
Impetum ſiſtentia quænam? 477. 478
Generalia nulla dantur. 481
Antidota Venenorum mechanicorum qualia ſint? 200. 201
Antidotorum Claſſes binæ; ſcilicet, Simplicib. 478 ad 480. & Compoſita, 480
Antimonium quibus partibus conſtet? 285
Quomodo fiat Eccoproticum Stimulans? *ibid.*
Qua ratione fiat Sialogogum? 231

Antimonii Vitri, vel Croci, infuſio quid præſtet? 125
Antimonialia. Vid. *Vomitoria.*
Antiſpaſmodica quomodo operentur? 444
Apetientia Medicamenta quænam ſint? 134 399
Specifica non dantur. 400
Aperientum tres Claſſes quænam includant Medicamenta? 399. Ad *aperiendum* Vas quoddam obſtructum conditiones requiſitæ. 399. 400
Aphthæ per Alvum nonnunquam expurgantur. 247
APOLLO cur Medicinæ, æque ac Poeſeos, inventor habitus ſit? 446
Apophlegmatizantia Remedia quæ vocentur? 132
Quænam Medicamenta ſub ſe contineant? 226
Quibus modis adhibeantur? 226. 227
Ad quænam Remedia reduci poſſint? 227
Apoplectici quare dolorem non ſentiant? 464
Apoplexia quandoque ab Emeticis fortioribus arceſſitur in Plethoricis. 346
Apoſtema unde fiat? 155
Apoſtemata & *Gangrænæ* oriuntur ab Humoribus ſtagnantibus & acribus inde factis. 100
Aqua quid vocetur apud Chemicos? 25
Unicum & ſummum eſt Diluens. 204. 366
Calore ut & Salibus adjuta omnium optime diluit. 204
Communis ad diluendas Fæces qua lege bibenda? 273
Ut ad Inteſtina vergat requiſitæ conditiones quales ſint? *ibid.*

Aqua moderate calica optimum eſt Cardiacum, ubi diluenda ſunt Liquida. 446. item & maximum Sudoriferum, 369. 477. nec non optimum Reſolvens. Attenuans, & Diluens. 105. 106
Simplex calida quomodo Phlegmagoga fieri poſſit? 291. ut & cum Saponaceis mixta, & cum Salibus quibuſdam Vegetabilium? *ibid.*
Aqua cur prius laxet, deinde rigidum faciat. 151
Aquæ Animalium quales ſint. 273
Minerales in Hydrope, a laxitate Vaſorum orta, propinatæ mortem inferunt. 174
Aquæ gravitas reſpectu Aeris quænam ſit? 86
Particularum indeterminata moles, pelluciditas, & exilitas. *ibid.*
Moleculæ tranſeunt per poros Aeri ipſi impervios. *ibid.*
Aquoſi Homines quinam ſint? 272
Validis Purgantibus moveri debent. *ibid.*
Arcana duo MARTINI RULANDI pro Hydropicis, Morbiſque pituitoſis & frigidis 295. 318
Ariſtolochica Medicamenta quænam ſint? 134. 379. 398
Aromata omnia Balſamum continent. 161
Arſenici aſſumpti vis qua ratione debellari queat? 138
Arteria quid vocatum fuerit apud Veteres? 438
Arteriaca Remedia quænam dixerint Antiqui, & qualia ſint? 136. 439. Medicamenta huc pertinentia. 439. 440
Arteriæ quid ſint? 40

Arteriarum fines quomodo dividantur? 380
Lateralia Vaſa qua ratione dilatentur? *ibid.*
Arthritica ſive *Neurotica* medicamenta quænam ſint? 140
Aſcarides. Vid. *Vermes*.
Aſtringentia. Vid. *Adſtringentia*.
Atomus quid ſit? 2
Perfecte Solida quænam? 4. 5
Quomodo probetur *Atomos* dari? 3
Atomorum diverſitas in quo conſiſtat? 11. 12
Atra materies multiplex (duæ *Bilis atra* dicitur) unde provenire, & quibus Medicamentis expurgari poſſit? 258. 259
Atrabilarii quinam ſint? 269
Quare Lubricantibus, non vero fortioribus Medicamentis purgari debeant? 270. 271
Atrophia undenam oriatur? 105
Attenuantia, ſive *Reſolventia*, Medicamenta quænam ſint. 130. 175
Attenuantium indoles vera. 176
Materies. 176 ad 178
Actio quare non ita facile concipi & determinari poſſit? 179. 180
Operandi modus in genere. 175
Uſus in Morbis inflammatoriis quare adeo laudetur? 419
Attenuatio, ſive receſſus particularum a ſe invicem, unde fiat? 175
Attrahentia Medicamenta quænam ſint? 135. 420
Ut operentur quales requirantur conditiones? *ibid.*
Eorum tres Claſſes, & materies. 429 ad 424
Specifica dicta qualia ſint? 421 ad 423

Attri-

Attritus Solidorum in Fluida quos effectus producat? 201. 202
Qua ratione varietur, & diverſam Corpori inferat mutationem? 202
Attritus in Sanguine dupliciter contingit. 92
Aurum quomodo poſſet fieri optimum Diſſolvens? 106
Auſter & *Boreas* quid producant, ſecundum HIPPOCRATEM? 262
Auſtera quibus Hominibus ſint Cardiaca, & quibus noxia? 445. 446

B

Balnea cur refringerent? 418
Quo ſenſu Cardiaca dicenda ſint? 445
Balſamum Plantarum quid ſit? 154
Copayba Urinam ſapore manifeſte amaro imbuere dicitur? 357
Bangue quid ſit? ejuſque vires. 460
Bezoar, aliaque Sudorifera Specifica dicta qua ratione tantummodo Sudorem promovere valeant? 368. 369
Sæpenumero ſine effectu dantur. 368. 460
Bilioſi proprie quinam dicendi ſint? 172
Quibus Purgantibus movendi? *ibid.*
Bilis apud Veteres quotuplex, & quænam? 308. 328
Atra Veterum quid? 257. 258. 308. 328. Quomodo formetur hæc *atra* materies? 258. Si fortioribus moveatur Purgantibus, quid inde ſubſequatur? *ibid.* Quomodo educi poſſit? *ibid.* Undenam provenire queat? 259
Cyſtica quibus caracteribus diſtinguatur ab aliis Liquidis noſtri Corporis? 390
Hepatica ſemper in Inteſtina fluit. 241

Quomodo iſtud probetur ? 241. 242.
Qua ratione, intra 24 horas, tanta hujus copia excerni poſſit? *ibid.* Eadem, in Sinu GLISSONIANO conſiderata, Lympham refert. 308
Bilis eſt oleoſa & lubricans. 265
Optima eſt ad Ulcera glutinoſa & ſordida detergenda. 409
Viſciditatem Ciborum optime ſuperat & reſolvit. 304
Ab ejus inopia vel inertia fiat? *ibid.*
Exinde oriundi morbi quomodo curandi ? 313
Bilis an evacuari debeat ? 312
Ex Ira, quandoque magna copia rejicitur. 121
Blanda corpora dupliciter evadunt Acria. 185
Eorum propietas in quo conſiſtat ? 266
Bombycis involucrum qualem longitudinem, vim, & pondus habere repertum ſit ? 124
Borborygmi unde fiant? 447
BORGIA [CÆSAR *Dux Valentinus*) in abdomine Mulæ recens exenteratæ incluſſus; epoti Veneni vim lethiferam evaſit. 405. 406
Bryonia quid ſit ? 300
Ejus qualitates, doſis, præparata & uſus. 300. 301
Bufo, vulneri quod influxit admotus. proprium elicere Venenum a nonnullis dicitur, ſed falſo. 422
Butirum quibus partibus conſtet ? 265

C

Cadaver qua ratione putreſcat. 172
Calefacientia Medicamenda quænam ſint? 135. 411
Calefacientium tres Claſſes. 413. ad 415
Calli unde fiant in noſtro Corpore? 34.57
Quomodo formentur in Vulnerum curatione, quæ vulgari fit methodo. 158
Calor quomodo producatur? 411
Axiomata IV. de Gradibus *Caloris* ab Attritu Corporum in ſe invicem producti. 411
Calor quomodo excitari poſſit in Corpore noſtro, tum externe, tum interne? *ibid.*
In Podagra, Arthritide, Scorbuto, &c. unde fiat in Juncturis? 413
Quare perſtet in aliquot Morbis, etiamſi Liquida imminuta ſint? 425
Quid in Hecticis efficiat? *ibid.*
Quare ſtatim adveniat poſt *Frigus* in Febribus? 79
Calor à velocitate Motus Projectilis 413
A Denſitate Liquidi. 414.415
A Coarctatione Vaſorum. *ibid.*
Ab his tribus ſimul. 416
Ab Acido proveniens, Alcalicis tolli poteſt. 418
Ab Acri Oleoſo oriundus. Acidi Saponaceis aufertur. *ibid.*
Calor noſter Nativus non eſt Cauſa, ſed tantum Effectus Attritus fluentis Liquidi. 178
Quare non ſit Cauſa conſervans æquabilem fluorem Sanguinis? 83
Eſt ſolum concurrens Cauſa Motus Sanguinis, non vero primaria. 84
Calor artificialis quid præſtet. 178

Calor præternaturalis nimiuſque quomodo Sanguinem inſpiſſet? 100. 101. 181.
Quum Liquida noſtra diſſolvit, quomodo tunc agat? 181
Immediate & per ſe nunquam Liquida attenuat. *ibid.*
Caloris abſentia concreſcunt Liquida in nobis. 83. Defectus hic unde fiat? *ibid.*
Caloris quicunque Gradus naturalem noſtri Sanguinis *Calorem* excedens Cauſa fit Lentoris. 100
Cancer unde oriatur? 156
Canis Rabidi Caro vulneri ab eodem inflicto applicatæ, nonnullos ſanaſſe dicitur. 422
Cantharides ſunt diureticæ, earumque Effectus. 355. 356. 357
Capitis Morbi Doloroſi unde pendeant? 135
Quænam in his Morbis ſint Cephalica? *ib.*
Cardiaca Medicamenta quænam ſint? 137. 442
Cardiacorum duo genera. 138
Hiſtoria quare difficilis. 442
Claſſes tres atque materies. 443 ad 446
Carminantia Remedia quænam ſint? 137. 456. 448
Quomodo agant? 137
Qualia vera ſint? *ibid.*
Quænam Medicamenta ſub ſe contineant? 448
Ad Spaſmos, tum ex inordinato Spirituum motu, tum ex Veneno ingeſto oriundos, idonea quænam ſint? 447. 449
Calida qua ratione operentur? 440
Carminare quid ſignificet? 446
Caro luxurians, excreſcens atque fungoſa quid denotet? 161
Carthamiſeminum doſis, effectus, correctio, & qua-

& qualitas. 295. 294

Cartilago quomodo formetur? 51. 52

Caſeus aceſcens in Ventriculo, Alvum laxat. 276

Caſſia quid, & quænam ejus vires? 276
Pro varia doſi aſſumpta, quibus diverſis coloribus Urinam & Fæces tingat? 309. 310. 366

Cataplaſmata quid ſint? 166. 404
Qua ratione agant? 166. 166

Cataplaſmatum Suppurantium Formulæ in variis caſibus. 429. 430. 431

Catharteria Vid. *Muntificantia*.

Cathartica. Vid. *Purgantia*.

Cathæretica. Vid. *Erodentia*.

Cavitas continua ab Ore uſque ad Anum quotuplici ratione claudi poſſit? 251. 252

Cauſtica Remedia quænam ſint? 129. 171

Cauſtici Medicamenti differentia, quoad actionem, in Corpore cum ſano, tum morti proximo. 70

Cauſticorum materies qualis? 172

Cephalica Medicamenta quænam ſint? 135. 435
Duplicia ſunt, ſcilicet Calida, & Frigida, & utrorumque materies. 435. 436

Cephalicum quid dicatur? 332. 435

Cerebri functiones quales ſint? 435. Ut recte procedant quid requiratur? *ibid.*

Cerebrum Purgantia quænam apud Veteres dicta fuerint? 225

Chalybeatorum formulæ in Morbis Virginum. 392

Calybis vires & uſus ad Fibras Primorum Viſcerum, in Morbis Partheniacis, corroborandas. 391

Chalybs in quibaſnam morbis conducat, &

in

in quibus noceat? 445. 446
Chalybs ſi Sanguini commiſceatur, ſummum evadit Coagulans. 391
Quem effectum producat in Virginibus Chloroſi affectis? *ibid.*
Chirurgica Specifica quænam ſint? 129. 156
Quid ſupponant? *ibid.*
Ut operentur conditiones requiſitæ in Fluidis & Solidis. 157
Chirurgicorum Specificorum actiones ubinam fiant? *ibid.*
Effectus quales ſint? 157. 158
Species duplex, ſcilicet Interna 159. 160 & Externa. 160. ad 162
Cholagoga Medicamenta qualia ſint? 133. 256. 308
Quænam dicta fuerint a Veteribus, horumque ſententiæ examen. 308. 309. 310
Cholagogorum verorum binæ Claſſes & materies. 310. 311
Uſus qualis ſit? 312. 313
Chyli conditiones requiſitæ in curatione Vulnerum per Chirurgica Specifica. 159
convenientia cum Lacte. 215. 217
Chylificatio quibus auxiliis promoveatur? 219. 220. 286. ad 393
Chylopœa Organa quænam ſint? 303. 304
Chylus quiqus Medicamentis copioſe generetur? 219. 220
Quibuſnam ad Mammas derivetur? 220
Cicatrix unde fiat? 158
Circulatio Sanguinis ad Vitam requiſita quot modis tolli poſſit? 475. 476
Liquidorum æqualis quandonam fiat? 378
Vid. *Motus Projectilis*, & *Sanguis*.
Clyſteris ex Fumo Tabaci formula. 286

Coagulantia quænam ſint? 131. 206
In genere quomodo agant? 206
Admiſſa in Sanguinem, Lentorem producunt. 103
Coagulantia Abſorbentia quomodo agant? eorumque Claſſis & materia qualis? 207. 209. 210
Coagulantia Exprimentia ſive Expellentia qua ratione operentur? eorumque Claſſis ac materies quænam? 206. ad 209
Coagulum in Liquidis ex propria ipſorum natura oriri poteſt. 402
Cohæſio ſeu *Durities* Corporum quid ſit? 2.3.
Colica ſpaſmodica, in Hyſtericis Mulieribus, quomodo curanda? 138. 139
Colicæ Symptomata cui rei plerumque tribuenda? 138
Colocynthis quid ſit? 294
Ejus qualitates, uſus, doſes, & præparata. 294. 295. 296
Cautela in ejus uſu obſervanda. 295
Colophoniæ uſus in Fiſtulis exſiccandis. 162
Compreſſio Vaſorum externa quare Liquida inſpiſſet? 182
Condenſantia. Vid. *Incraſſantia*.
Condenſatio quomodo fiat, & diſtingui poſſit ab Incraſſatione? 130
Confectiones aromaticæ Alexipharmacæ quomodo Hypercatharſin à Vomitu oriundam, ſeu Hyperemeſin, ſiſtere valeant? 346
Conjunctiva, ſive *Adnata*, Tunica Oculi qua ratione ex alba evadat rubra? 381
Conſtipantia quænam ſint? 129. 152
Omnia quomodo agant? *ibid.*
Conſtipantium duplex Genus. 153. 154
Omnium quales Effectus? 155

Con-

Continuum in Fibris quomodo ſolvi poſſit? 165
Contractio particularum qua ratione fiat? 145. 146
Quibus cauſis promoveatur? 146. ad 148
Contractio in Solidis quomodo minuatur? 469
Contractionis Vaſorum cauſa qualis ſit? 147
Effectus quis? 148
Contrahentia Medicamenta quænam ſint? 129. 145
In minimis Vaſis quare tam periculoſa? 148. 149
Contrahentium effectus. 129
Plurimorum modus operandi. 146
Cor quid ſit? 110
Cordis vis dupliciter adaugeri poteſt. 113
Motus auctus quid præſtet? 211
Vis premens & Reſiſtentia Vaſorum quomodo ſe habeant in Homine, quo magis origini ſuæ propior eſt? 383
Cornua unde fiant? 59
Corporis Sani ſtructura. 15. &c.
Læſi ſive morboſi ſtatus. 18. 19
Corporum in genere diverſitas triplex. 11. 19
Corpus Unum quod ſit? 13
Simpliciſſimum quid? 23
Corpus Humanum binis conſtat partibus. 15
Quare gracileſcat? 148
Totum deputari poteſt per alvum. 330
Corrodentia Medicamenta qualia ſint? 129
Corticis Peruviani uſus in morbis Virginum. 391
Croci odor graviſſimus diuque perceptus Cerebro maxime infeſtus eſt. 474
Cupri ſolutio in Spiritibus Urinoſis Volatilibus optimum eſt Erodens ad Ulcera pha-

phagedænica. 410
Cyſtica Remedia quæ dicantur? 139

D

D*Atura*. Vid. *Stramonium*.
Decocta Emollientia quænam ſint. 265 157
Ex Inteſtinis & Meſenterio parata, optima ſunt ad Fæces induratas. 265
DEMOCRITUS quid intellexerit per *Atomum*? 2. 4
Demulcentia quænam ſint? 131. 190
Quoniam agant? *ibid.*
Duplicia ſunt, ſcilicet, Generalia, & Specifica, *ibid.* Utrorumque Claſſes, materies, & uſus. *ibid.* ad 200
Denſitas Liquidi quomodo minuatur? 419
Depurare quid ſit? 330
Detergentia Medicamenta quænam ſint? 135 408
Eorum materies qualis? 409
Detergentis Medicamenti objectum, & munus quale ſit? 409
Diaphoreſis minuitur à rebus omnibus quæ Senſibiles Excretiones augent. 378
Diaphoretica quænam ſint? 133. 376
Propria ſive certa nulla dantur. 377
Diaphoretica tres Claſſes, & indicata 377. 378. 379
Diarrhœa Catarrhalis ex quibus? 239. 240
Mala Puerorum ab uſu Fructuum quomodo contingant? 281
Diluens verum proprie & unicum quale? 204
Diluentia Medicamenta quænam ſint? 131 103

Diluentia quomodo attenuent? 177
Diluentium materies. 177. 178
Conditiones requiſitæ. 204
Indicatio in Morbis ab Humorum craſſitie pendentibus, quo in caſu Sudorifera peſſime cedunt. 183
Diſcutientia Remedia quænam ſint? 134. 400
Quotuplicia dentur? 400. 401
Varia ſunt pro diverſa Tumorum cauſa. *ibid.*
Contra SKirrhos nequaquam valent? 402
Diſtractionis Nervoſæ Partis, & ſenſationis Doloris inde orti tres Gradus. 163. 164
Diuretica Medicamenta quænam? & qualia ſola ſint? 133. 350
Quintuplicia dantur. 350. 351
Diuretica magis expurgant Sanguinem, quam ulla Purgantia per Alvum. 358
Specifica dicta qualia ſint? 356. 357
Quid præſtent quoad colorem, odorem, & ſaporem Urinæ? *ibid.*
Diureticorum quinque Claſſes, materies, & uſus in variis Morbis. 132. ad 368
Dolor quid ſit? 75. 163
Omnis qualis ſit affectio? 462
Quandonam ceſſet. 75. 153
Quid eum ſequatur? 75
In genere undenam oriatur? 446. 427 465
Naſci poteſt à tenſione ſola in Parte Nervoſa. 163
Varius exiſtit pro diverſis gradibus læſionis Nervorum. *ibid.*
Omnis unde fiat, & unde pendeat? 462
Ingens diutius durans, quid habeat pro fine ſuo? *ibid.*
Inflammatorius quid producat? *ibid.*

Nervoſus quid ultimo pariat? *ibid.*
Dolor à quibus rebus creari poſſit? 165
, Quænam partes in noſtro Corpore *doleant*, & quatenus? 461
Dolor quomodo excitetur à diſtractione Fibrarum? 463
A diſtentione Vaſorum per contenta Liquida? *ibid.*
Ab omnibus Vulnerantibus? *ibid.* Quomodo ceſſet poſt horum actionem? 464
Qua ratione fiat ab Igne, & ab omnibus Acribus inviſibilibus? *ibid.*
Fibrillæ unius ultimæ infimus & mitiſſimus undenam oriatur? *ibid.*
Summus & vehementiſſimus unde? 456
Dolor in parte aliqua excitatus, quotuplici ratione tollatur? 464
Ab Externa Cauſa proveniens quomodo auferatur? 465
Diſtractionis nimiæ Fibrarum, *Dolorem* creantis, Cauſæ internæ ad quinque reducuntur. 465.466
Dolor obtuſus, qui percipitur in Morbis à Viſcido, unde fiat? 77
Dolor in Inteſtinis à Flatibus quomodo generetur? 138.447.448
A Purgantibus aſſumptis undenam oriatur? 252
Dolorem Cientia quibus cauſis in actionem completam excitentur? 173. Vid. *Solventia*.
Doloris ſupremum augmentum ex qua re fiat? 465
Doloris cauſa omnis quomodo agat in unam Fibram? 465. Si agat in plures Fibras, qua ratione conſiderari tunc poſſit? *ibid.*

ibid. Quomodo agat in genere? *ibid.*
Doloirs excitati ſingulas Cauſas Internas quænam peculiaria tollant Remedia? 466. ad 470
Durities Corporis in genere quid ſit? 2
Dyſenteriæ cauſa quænam ſit? 266

E

E*Buli* doſes, uſus, & vires. 317.318
Ecbolica Remedia quænam ſint? 34.379. 598
Caute ſunt ad hibenda. 398
Eccoprotica Medicamenta qualia ſint? 133. 255.264
Omnia è Glandulis Inteſtinalibus aliquid ſemper educunt. 264
Eorum tres Claſſes generales, materia, & uſus. 264. ad 288
In genere quibus utilia ſint? 286.ad 288
Eccoprotica Fæces diluendo moventia, eorumque materies. 133.272.273
Eorumdem uſus. 273.274
Eccoprotica Lenitiva ſtimulantia, ſive Minorativa. 133.274
Conditiones in eis requiſitæ. 274.275
Eorum materies ex triplici Regno. 275 ad 286. uſus quales eſſe debeat? *ibid.*
Eccoprotica Lubricantia, eorumque materies. 133.26.ad 268
Enematis forma injecta, omnium optime proſunt in Alvo adſtricta. 298
Quibus proſint? 269.ad 272
Quibus noceant? 272
Alvum ſtrictam quare non efficiant poſt Purgationem? 271
Effervescentia quid ſit juxta Chemicos? 178
In

In nobis fieri nequit. *ibid.* Vid. *Fermentatio*.

Elaſticitas Vaſorum qua ratione ſit cauſa Motus Projectilis? 110

Elaterium quid ſit, & quænam ejus vires, ac doſis? 320

Electuarium Magicum Indorum ex quibus conficiatur?

Elementa Corporum qualia ſint? 1

Embrochatio ſive *Embroche* quid? 405

Embryo quibus partibus conſtet initio formationis? 47.40

Quomodo formetur? 58

Emetica Vide *Vomitoria*.

Emmenagoga Medicamemta quænam ſint? 134.379

Eoium tres Claſſes. 386

Emmenagoga Plethoram inducentia, tribus diverſis Medicamentorum generibus comprehenſa, ſingulorumque materies 386. ad 393. Formulæ huc pertinentes. 388.389.390.382

Emmenagoga Sanguinem Plethoricum ad Uterum determinantia, in duo Medicamentorum genera diſtributa, ſingulorumque materies. 393. ad 396

Emmenagoga Uterina Vaſa ad excretionem diſponentia, horumque materies. 396. 397

Emollientia Medicamenta quænam ſint? 334 402

Duplicia ſunt, ſcilicet, Interna, & Externa. 403. Utrorumque horum *Emollientium* materies. 403. 404. Externorum ratio, definitiones, & uſus. 494 ad 406

Emplaſtica Remedia qualia ſint? 129.154

Em-

Emplaſticorum effectus duo, & genera quinque. 154.155
Emplaſtra Laxantia & Calefacientia quid efficiant? 394
Emplaſtrum quid ſit? 405
Empyema quomodo per Alvum ſolvi queat? 244
Emundantia, ſeu *Mundicativa*, Remedia quænam ſint? 13.409
Ἐνιχόμενα (τὰ) quænam vocaverit HIPPOCRATES? 20
Quomodo nuncupentur hodie? *ibid.*
Epiſpaſtica Medicamenta quænam ſint? 168
Quid accidat in eorum actione? 168.169
Quibus partibus conſtare debeant? *ibid.*
Epiſpaſticorum materies quænam? 169.170
Epulotica, ſive *Cicatriſantia*. 156. Vid. *Chirurgica Specifica*.
Erodentia Medicamenda quænam ſint, & qualis eorum materies. 135.410.411
Errhinum quid, & quis ejus uſus? 226
Eſchara undenam ſic dicta? 170
Eſcharotica Remedia qualia ſint. 129.170
Quomodo differant à Veſicatoriis. 170
Quid præſtant. 170.171
Eſulæ qualitates, uſus, & doſes. 319
Corticis Decoctio arcanum pro Hydropicis. *ibid.*
Evacuationes præternaturales unde fiant in genere. 74
Variæ, non nimiæ, ſed debitæ, qua ratione Sanguinem attenuent. 276.177
Nimiæ cur Sanguinis attenuationem impediant. 177
Euphorbium quid ſit. 296
Ejus qualitates, uſus, præparata; & doſes. *ibid.*

Ex-

Excretiones & *Evacuationes* nimiæ Sanguinem inſpiſſant in majoribus Vaſis. 105. Quare iſtud præſtent? 182.
Exhalatio partis fluidioris cauſa fit Lentoris in Sanguine. 100
Expectorantia Medicamenta quænam ſint? 133. 236
Expectorantium Claſſes, & materies. 236. ad 238
Expectoratio ut fiat, quænam requiruntur? 236
Exprimentia, ſive *Expellentia* proprie dicta, qualia ſint, & quid præſtent? 206. 207
Expulſio materiæ ex Inteſtinis ut fiat, quænam requirantur conditiones? 251. ad 253
Exſiccantia Remedia in Vulnerum curatione qualia? 162
Exſiccatio quando requirantur in Vulneribus? 161. 162

F

F*Æces Alvinæ* quare flavæ ac ſplendentes interdum obſerventur? 309
Ex quibus Medicamentis flaveſcant, nec non pituitoſæ fiant? 309. 310
Eas Bilioſas eſſe undenam falſo arguerint Veteres?
Quando cohærent, quænam Medicamenta eas diluendo moveant?
Febres Ardentes Inſpiſſationem producunt in Liquidis noſtris. 289
Fermentatio Sanguinis nunquam datur in Corde. 112. In noſtris Liquidis circulantibus quare fieri nequeant? 178. 179
Fibra quomodo fiat ex Vaſe 50. 51

Fibræ accretio ubi fiat? 63
Vis in omni puncto quænam hereat? *ibid.*
Vim iſtam Contractilem quid compeſcat, & ſuſtineat? 64. Vis hæc quo tempore agat? *ibid.* ad 66
Oſcillatio qua ratione augeatur? 141
Fibræ ultimæ noſtri Corporis quales ſint? 21. 22. 23. 29. 30
Fibrarum, & Vaſorum triplex decurſus quomodo alias Partes majores formet? 30. ad 32
Fibrarum robur & debilitas unde fiant? 33. 34
Elaſticitas undenam pendeat? 51
Contractio Robur Corporis adauget. 149
Contractilitatis ratio. 63. ad 66
Vis Contractilis quodnam habeat æquilibrium, & unde? 66
Fibrillæ quomodo contrahantur ab inferio liquido? 148
Fibrillæ minimæ elongari nequeunt, ſed tantummodo *Vaſcula ultima* ex his conſtantia. 150
Firmæ Partes in noſtro Corpore quænam dicantur? 20. 21
Ex qua re conſtent? 21. 22
Firmarum Partium definitio. *ibid.*
Exiguitas. 22
Identitas ac ſimilitudo inter ſe, & immutabilitas. 22. 23. 24
Differentia, quæ inter eas datur, in quo conſiſtat? 24
Simplicitas. 24
Terreſtreitas. 24. ad 27
Secretio ex Fluidis & appoſitio ad ſingulas partes. 27 28. Vid. *Solida*.
Flatus quid ſint? 137. 138. 447
Dan-

Dantur in Primis Viis triplices. 447
Quomodo erumpant? *ibid.*
Quænam Symptomata producant? 446. 448
Flexibilitas Corporis unde pendeat? 48
Ut perſtet in Corpore quid requiratur? 360
Fluida quomodo conſiderent Hydroſtatici? 15
Fluidi corporis in genere Dotes quænam requirantur? 98
Fluiditas Humorum qualis ſit?
Fluidius reddere quid vocetur ? 203. Iſtud dupliciter fit. *ibid.*
Fluidorum in genere Differentia quotuplex ſit, & in quo conſiſtat. 14
Fluidorum ope omnes fere mutationes phyſicæ contingunt. *ibid.*
Fluidum corpus quid ſit, & ex quibus conſtet? 13. 14. 28. 73
Fluidum noſtrum Vid. *Liquidum*.
Fluxus Seroſi per Alvum curatio qua ratione perficiatur? 324
Fodinas qui ingrediuntur quomodo ſe habeant? 182
Fœminæ. Vid. *Mulieres*.
Fœtor unde fiat? 131
Fotus quid ſint? 404.
Quid efficiant? 166
Frictiones quid ſint? *ibid.*
Quomodo motum & attritum augeant in Solidis? 279
Frigefacientia, ſeu *Refrigerantia*, quænam ſint, 134. 416
Frigefacientium quatuor Claſſes, atque Medicamenta ſub his contenta. 417. ad 419

Frigida corpora eo plus frigefaciunt, quo ſolidiora ſunt. 416
Frigus à quibus cauſis excitetur in Corpore noſtro? *ibid.*
Externum, & Internum quomodo fiant? 416. 417
Internum ab imminuto Motu Projectili. 417. ab imminuta Vaſorum elaſticitate. 417. ab imminuta Liquidi denſitate. 418. 419. ab aucta capacitate Vaſorum. 419
Frigus qua ratione calefaciat? 414. Quid obſervaverit hac de re HIPPOCRATES? *ibid.*
Frigus vehemens quomodo fiat ſtimulans? 144
Immenſum eſt cauſa lentoris in Sanguine & morbos mirificos producit. 101. 102
Fructus Horæi ſunt Eccoprotici, flatuſque excitant. 280
Unde pendeat eorum vis? *ibid.*
Fructus Lenitivi, eorumque uſus ad Alvum laxandam. 267
Funes exſiccati, Aquæ immiſſi, quare contrahantur, & rigeſcant? 148
Fures ad quid utantur Semine *Daturæ*? 472

G

G*Alactopœa* Medicamenta quænam dicantur? 218
Galactopœorum tres Claſſes, & materies. 219. ad 221
GALENUS qua Methodo uſus ſit in indagandis Medicamentorum Viribus? 114. ad 117
Quid ſtatuerit de iiſdem? *ibid.* Quid de Qua-

Qualitatibus Corporum? 114
GALENUS in quot Claſſes diviſerit omnia Corpora & Medicamenta? 115. 116
Quid nominaverit Temperamenta? 115.
Quid Elementaria, & Elementatum? *ibid.*
Undenam Morbos oriri aſſeruerit? 115. 116
Quid Gradus vocaverit, & quot voluerit eſſe? 117
Quænam appellaverit Divina & Incognita?
In quo erraverit, dum explicuit Medicamentorum Vires? 117. 119
Gangræna unde fiat? 156
Gargariſmus quid ſit? 226
Gelatinæ quid ſint? 193
Genitalia quare rubeant in Animalibus æſtro Venereo percitis? 165
Glandulæ Secretio triplici ratione augetur. 242. 243
Glandulæ Salivales quænam ſint? 228. 229
NUCKIANÆ *Oculares* non dantur in Homine. 229
Glandulosa Expanſio Salivalis, à VATERO detecta, qualis ſit, & ubinam ſita? *ibid.*
Globuli Liquidorum noſtrorum, Microſcopio inſpecti, qualem habeant inter ſe diametri proportionem? 37. 45
Sanguinei & Seroſi qualem diametrum habeant? 35. 36. 37.
Gratiolæ qualitates, & doſes. 318. 319
Gravitas corporum quid ſit? 106
Soliditati ſemper eſt proportionalis. 9. 94
Gravitas & Preſſio totius materiæ (ſeu molis) undenam oriatur? 85
Gummi quid ſit? 154

Gummi Viſcola & Inſipida quid præſtent? 193
Fœtida aromatica, Uterina dicta, quænam ſint, & quomodo agant? 388
Saponacea qua ratione ſint Phlegmagoga? 291
Stimulantia Eccoprotica quænam? 282
Gummi Ammoniacum vi ſtimulante gaudere quid probet? 282
Gummi Gutta quid ſit? 299. 319. 320
Ejus qualitates, doſes, uſus, & præparata. 299. 320. 340

H.

HÆmoptyſis ſæpe à Vomitoriis validioribus excitatur in Plethoricis. 346
Hæmorrhagiis qui ſunt obnoxii, qualia evitare debeant? 414
Hæmorrhoidales quinam ſint? 270
Quomodo tales evadant? *ibid.*
Hæmorrhoides Cæcæ quænam dicantur? 270
Apertæ quales? *ibid.*
Hectici qua ratione afficiantur à Calore? 415
Hellebori albi & *nigri* vires, ac doſis. 340
Hellebori ſucco inficiuntur Gladii lethiferi. 343
Hepatica Medicamenta quænam ſint? 139
Hepatis Gangræna affecti ſolutæ partes quomodo per Alvum excerni queant? 247
Hermodactyli qualitates, doſes, & præparata. 296. 297
Hormonta (τὰ Ὁρμῶντα) quænam dicantur apud HIPPOCRATEM, & quid per hanc vocem ille intellexerit? 20. 21. Non intellexit Spiritus Animales, uti volunt ejus Scholiaſtæ. 20

Humorum in Vaſa influxus ceſſationem quid ſequatur? 70
Hydragoga Medicamenta quænam ſint? 133. 256. 313
Prima vice larga ſat copia propinanda ſunt. 326
Quibus in Morbis noceant? 326. 327
Hypercatharſin facile inducunt. 327
Hydragoga Primæ Claſſis quomodo agant? 315. Horum diſcrimen à Veſicatoriis in quo conſiſtat? 316. Conditionis quot, & quæ ſint? 316. Facultas in quo conſiſtat? 322. Vires ab effectibus demonſtratæ. 422. 323. Materies ex Vegetabilibus, & Foſſilibus. 316. ad 322
Hydragoga Secundæ Claſſis quænam ſint? & qualis eorum operatio, atque materies? 323. 324
Hydragoga Tertiæ Claſſis quænam ſint? 324. 325
Hydragogorum in genere uſus in variis Morbis qualis eſſe debeat? 325. ad 327
Diviſio in tres Claſſes, & actio in ſingulis. 315
Hydrops Anaſarca, ſive *Leucophlegmatia*, undenam fiat? 99. 100
Hydroſtatices utilitas in Phyſica & Medicina. 15
Hypercatharſis quotuplex ſit? 327. Utriuſque ſpeciei ab Hydragogis excitatæ curatio. *ibid.*
Hypercatharſis, ſeu *Hyperemeſis*, à Vomitoriis validioribus oriunda quomodo ſiſtenda ſit? 347. 348
Hypnotica Medicamenta quænam ſint? 458. 470. 471
Quid præſtent? *ibid.*

Hypnotica mitia & tuta, ſive *Paregorica*. 471
Fortia & periculoſa, ſive *Narcotica* 471. 474
Mala & fere lethalia. 471. ad 474
Hypnoticorum binæ Claſſes, & materies. 481. ad 474
Hypochondriaci undenam Sputatores dicantur? 230
Ipſis, ut & *Hyſtericis*, noxia ſunt Hydragoga, 326. 327.
Hyſterica Medicamenta qualia ſint? 139. 140
Hyſtericæ. Vid. *Mulieres*.

I

JAlappa quid ſit? 297
Jalappæ qualitates, doſes, uſus, & præparata. 297. 298. 317
Effectus varii. 214
Vires deſtruuntur ab Acidis copioſis in Ventriculo. 297
Ichor in Inteſtina undenam profluere poſſit? 246
Quomodo in Lymphaticis generetur? *ibid.*
Puſtularum & Scabiei eſt cauſa. *ibid.*
Ichthyocolla quid ſit, & unde conficiatur? 154 155
Icterus undenam ſæpenumero fiat? 312
Quare Litteratos ut plurimum afficiat? *ib.*
Methodus eum debellandi. 312. 313
Illinentia quænam ſint? 129. 153
Illinentia & *Obſtruentia* applicata Cadaveri quid præſtent? 156
Illinentium Materies. 144. 154
Effectus. 155
Immutantia Remedia qualia ſint? 131. 201
Quænam Medicamenta huc referri debeant? 131

Proprie ſic dicenda pauciſſima ſunt. 201
Immutantium immedita cauſa, ſola & unica quænam? *ibid.*
Impetum facientia quænam ſint? 20. Vid. *Hormonta*.
Impetus in Liquidis quomodo minuatur? 469
Impura materies quænam dicta fuerit apud Veteres?
Impurum quid vocaverint Antiqui? 238.
Incraſſantia, ſive *Condenſantia*, Medicamenta quænam ſint? 130. 180
Qua ratione diſtingui poſſint? 130
Quomodo agant? 180. 181
Incraſſantium enumeratio. 181. ad 183
Incraſſatio quandonam fiat? 130
Incrementi terminus, origini propior, vel remotior, quid efficiat reſpectu Vaſorum noſtri Corporis? 383. 384
Indurantia Remedia quænam ſint? 134. 407
Induratio iu Corpore noſtro quot modis præcipue fiat? 402. 403
Inertia, ſive ineptitudo ad Motum, cujus vitii in Sanguine ſit effectus? 97
Quid præſtet in nobis? *ibid.*
Quare ejus cauſæ non ſint admodum multiplices? *ibid.*
Primorum Viſcerum, ut & Menſtruorum, quoſnam producat Morbos? 304
Infans Lactens qua ratione ex epoto ab ipſius Nutrice Medicamento Purgante, hujus loco purgetur? 218. Hiſtoria memorabilis in hanc rem. 219
Infantibus recens natis quomodo ſolvi debeat Alvus? 272
Inflammatio quid ſit?
Undenam oriatur? 155. 166
Inflammationis effectus qualis? 243. 244

Infuſionum ex Purgantibus, in Animalium Thoracis cavitatem injectarum, Effectus quis fuerit experientia comprobatus? 323. 324
Injectiones Anatomicæ quare nunquam in conſpectum nobis exhibeant Vaſa minima? 39. 40
Inſecta Diuretica quænam ſint? 355
Inſenſibilitas & *Immobilitas* unde oriantur? 100
Inſpiſſatio Liquidorum à quorumnam Remediorum abuſu contingat? 183
Medicamenta ad debitum gradum Sanguinem *Inſpiſſantia* quare Corpus corroborent, & ad longævitatem diſponant? *ib.*
Inſula in Sanguine, Venæ-ſectione educto, quid ſit? 82
Inteſtina qualem & quotuplicem materiem contineant? Simulque Claſſes eorum quæ in Inteſtinis contineri, & inde expurgari poſſunt? 239. ad 248
Cur aliquando tanta Liquidorum copiam Excernant in Diarrhœa 243
Ipſa fruſtulatim per Alvum expelli queunt. 247
Inteſtinalium Medicamentorum duplex genus. 137. 138
Inteſtinorum longitudo quanta ſit? 243
Et *Viſcerum* ariditas quomodo fiat, & quibuſnam ſit familiaris? 296
Viæ in Affectibus Hypochondriacis qua ratione hebeant? 266
Inunctiones Oleoſæ quomodo Sudorem vel promoveant, vel ſiſtant? 365
Ipecacuanhæ uſus, & doſis. 341
Iridis Noſtratis uſus, & doſis. 319
Ἰσχοντα (τὰ) quænam ſint apud HIPPOCRATEM? 20

L

L*Ac* quid ſit, & quomodo cum Chylo conveniat? 217. 218
Quandonam ſeroſum ac urinoſum evadat? 218. 219
Ab epotis Medicamentis inficitur. 219
Lac aſſumptum quomodo laxet Alvum, & Purgativum fiat? 273.27. Quibuſnam in hunc finem detur? *ibid.*
Lac producentia. Vid. *Galactopœa*.
Lactis eductio e Mammis quibus mediis excitetur? 221
Defectus in Lactantibus undenam ſæpe oriatur? 219
Lacryma Lapidoſa quid? & quænam ejus vires? 478. ad 480
Lapis Bezoar. Vid. *Bezoar*.
Lapis de Goa qualis ſit, ex quibus conficiatur, & quis ſit ejus uſus? 369
Lapis Hyſtricis, ſive *Porcinus*. 194. ad 198 Vid. *Pedra del Porco*.
Lapis Infernalis quomodo vi ſua cauſtica privari poſſit? 198
Lapis de Serpente quid præſtare dicatur? 422
An ſit Specificum Attrahens? 423
Quænam ſit vera plerorumque (ac forſan omnium) hujuſmodi Lapidum natura? 423. 424
Laryngis & Bronchiorum Aſperitas in Tuſſi undenam oriatur? 439
Laxantia Purgantia quænam ſint? 133
Laxantia Medicamenta qualia? 129. 150
Laxantium Materies. 150. 151
Effectus duplex. 151
Laxatio quid ſit? 140
Medica & propria ubinam ſolummodo obtineat. 150

Laxi Homines quinam dicantur? 172
Quibus Purgantibus movendi ſint? *ibid.*
Laxitas Vaſculorum minimorum deperdita quomodo reſtituatur? 150
Lenitiva. 132. 274. Vid. *Eccoprotica*.
Lentor ſeu *Cohæſio* in Sanguine unde; & quotuplex ejus origo? 97. ad 109
Fit à quiete Humoribus ſuperinducta. 103
Lentor in Vaſis Majoribus, &c. quid producat? 98
In Minoribus Arterioſis quid efficiat? 99
Quomodo pulſationem excitet in Arteriis, & dolorem creet? *ibid.*
Qua ratione Puſtularum, Gangrænæ, &c. productioni occaſionem det? *ibid.*
In orificio primo Lymphaticorum quid producant? *ibid.*
In eorum extremitate contingens quid creet? *ibid.* & 100
Quomodo generet Apoſtemata & Gangrænas? 100
Qua ratione producat Tabem? *ibid.*
In Vaſis Nervoſis ſiquando naſcens, quibus Morbis ortum forte præbeat. *ibid.*
Quare in his Vaſis raro fiat? *ibid.*
Lentoris in Liquido noſtro Cauſæ ſex diverſæ. 100. ad 104
Effectus varii. 98. ad 100
Lepra quomodo curari poſſit? 372
Leucophlegmatici Sanguinem habeant fludiſſimum. 105
Quibus remediis juventur? 212. 213.
Liquida in Corde qualia ſe habeant? 95
Quomodo vocentur ab HIPPOCRATE? 20
Duplici ratione fluorem ſuum ſervant in nobis. 97

Liquida ut debito modo per Vaſa moveantur, quales requirantur conditiones? 443
Liquida Extravaſata ut per Alvum educantur, quales requirantur conditiones? 249. 250
Liquida Præternaturalia in Inteſtinis contenta quænam ſint? 243. ad 246
Liquida Stagnantia qua ratione diſcutiantur? 400. 401. Extravaſata quomodo? 401. 402
Liquidi noſtri Proprietates Peculiares quænam ſint? 86. 87
Partes ſimul ſpectatæ quotuplici modo in genere peccare poſſint? 98. 213
Qua ratione emendari queat duplex generale vitium? 213
Partes ſpecialius conſideratæ quot modis peccare poſſint? 87. ad 96
Liquidi Vitium duplex reſpectu Molis auctæ. 87 ad 91. Medicamenta ad hoc vitium emendandum. 87. 88
Particularum nimis auctarum effectus duplex 89. Hujus Vitii medela quid reſpiciat, & quale debeat eſſe Medicamentum ad illud corrigendum? 89. 90
Liquidi particularum imminutio quomodo fiat? 90. Hujus Vitii cauſæ, & effectus. 90. 91. Hæc imminutio quibus Remediis emendetur? 91
Liquidi Vitium reſpectu Figuræ quale ſit? 91. ad 94
Partes obtuſa figura donatæ quænam, & qualis earum proprietas? 91
Partes acres unde proveniant? 91. 92. 93
Liquidi Vitium duplex reſpectu Soliditatis quodnam ſit? 94. ad 97

Liqui-

Liquidi particularum nimis Solidarum Effectus duplex. 95. Hujus vitii Remedia qualia debeant eſſe? 96
Particularum non ſatis Solidarum Effectus quis ſit? 97
Liquidi particularum Niſus ad cohærendum a quibus cauſis oriatur? 176
Liquidorum noſtrorum æquabilis Motus quis ſit? 17
Fluxus æquabilitas intra Solida quotuplici modo deſtruatur? 19
Omnis mutatio ubinam contingat? & quotuplici ratione fiat? 29. 63. ac unde pendeat? 63
Stagnatio quales producat effectus? 75. 289
Acrimonia quid præſtet? 75
Liquidorum partes dupliciter per attritum comminuuntur. 178
Liquidorum Motus Inteſtinus quantuor modis augeri poteſt. 178. 189. Vid. *Sanguinis*, &c.
Liquidum in genere. Vid. *Fluidum*.
Litterati quare Abdominis Contenta ſibi comprimere ſoleant? 287
Eccoproticis purgandi ſunt. *ibid.*
Ictero affecti quomodo curari poſſint? 312. 313
Lithontriptica Remedia quænam vocentur? 139
Litus quid ſint? 404
Lochiorum Fluxus probat Sanguinem Menſtruum effluere ex Lateralibus Vaſculis. 381. 382
Lubricantia quænam ſint? 133. 264. ad 272. Vid. *Eccoprotica*.
Lumbrici. Vid. *Vermes*.

Lymphi

Lympha cujuſcunque generis quem ordinem ritumque ſervet in ſuá circulatione? 47
Lympha primi generis quomodo, ad extremitatem Arteriolarum Sanguiferarum, a Globulis Rubris ſeparetur? 45
Lympha ex omni parte Corporis, ope Catharticorum, per Alvum expelli poteſt. 248
Fxtravaſata, in Hydrope, magna copia nonnunquam rejicitur, ſubſequente Ventris detumeſcentia. 247. 248
Lympha Salivoſa, in Sanguine, quibus in Morbis abundet? 325
Lymphæ in Cava Corporis exſtillantis œconomia. 54
Lymphatica omnia huc uſque detecta quid ſint? 41 ad 43
Qualia ſint in ipſorum origine, & deinceps? 42
Omnia habeant Valvulus. *ibid.*
Quorſum tendant? 42. 43
Sicut dantur *Lymphatica* Venoſa, ita quoque debent adeſſe Artérioſa, & quare 43. 44
Lymphathica Arterioſa primi generis, ſive Seroſa, quæ ſit? 44 ad 46
Quare diſcerni nequeat? 44. 45
Quomodo ſingulæ iſtarum Arteriolatum deſinant in Venam *Lymphaticam*, atque truncum conſpicum tandem conficiant? 45. 46
Lymphaticæ Arteriolæ dupliciter in Corpore noſtro patulis orificiis deſinunt. 54
Lymphaticorum Vaſorum examen. 41 ad 49 & 54
Lymphaticorum primi generis Diameter qualem habeat proportionem cum diame-

tro Arteriæ Sanguiferæ ultimæ? 37.45
Lymphaticorum ſecundi generis natura. 46.
Eorum ſeries decreſcentes quo uſque pertingant? 41.46. 49
Qualis videatur eſſe proportio Diametri *Lymphaticorum* omnium inter ſe? 49
Lymphaticorum Inflammationes quales ſint? 246

M

MAnna quid ſit? 267. 309
Mannæ Effectus duplex? 267
Mars. *Martiata*. Vid. *Chalybs*. *Chalybeata*.
Maſtae Turcarum Conſtantinopoli degentium, magnam affinitatem habet (juxta CLUSIUM) cum ſpecie Cannabis, quæ apud Perſas Indoſque *Bangue* vocitatur. 460
Maſticatorium quid ſit? 226
Maturantia Remedia qualia ſint? 153.431
Maturatio undenam facta diſgnoſcatur? *ibid.*
Mechoacanna quid ſit? & quænam ſint ejus proprietates, doſes, ac præparata? 298. 316. 316
Mederi quid ſit? 18
Medicamenta quænam ſint? *ibid.*
Quid ſupponant? *ibid.*
Quomodo ſuos effectus producant? 19
Qua ratione agant in Morbis? *ibid.*
In quas partes ſolummodo vim ſuam exerant? 63
Adminiculo duplici agunt. 76
Medicamenta quomodo agant in Solida? 118. 128
Vis omnis eorum dum agit in Solida, quatenus agat? 60

Medicamenta quæ agunt in Fluida, dupliciter operantur. 118. 130
Omnia proprie tam in Solida quam in Fluida ſimul agunt. 118
Qua ratione Operationes illorum ſeorſim conſiderari poſſint? 118. 119
Eorum quæ in Solida & Fluida ſimul agunt diviſio in quinque Claſſes. 132 ad 140
Medicamenta dividi poſſunt in partes incredibiliter exiguas, quæ tamen ſingulæ totius Molis vires peculiares adhuc obtinebunt. 122. Iſtud probatur exemplis è triplici Regno deſumptis. 123 ad 125
Eorum particulæ, diverſis Nervis applicatæ, varios Effectus producunt. 126 127
Pro vario Nervorum quibus applicantur ſtatu, diverſos itidem edunt Effectus. 127. 128
Medicamenta gravia qua ratione Venenoſa fieri poſſint? 108
Medicamentorum diviſio generalis in tres Claſſes. 118. tum 128 ad 132
Actio in quo conſiſtat? 73
Vires quomodo determinandæ? 175
Medicamentum quid ſit? & quotuplici ſenſu conſiderari queat? 118
Medicamentum idem quomodo Solvens & Coagulans eſſe poſſit? 209
Mel quid? & quænam ejus vires? 237 267
Qua methodo epotum, ſit optimum Anthelminthicum? 456
Melanagoga quænam ſint? 133. 257 329.

Mela-

Melanagoga qualia dicta fuerint apud Veteres? 308. 328. Horum ſententiæ de iiſdem examen.
Melanagogi Medicamenti vera indoles. *ibid.*
Mellita quomodo Vermes enecent? 456
Membrana ſimplex ultima & minima qualis ſit, & ex quibus partibus conſtet? 22 30. 31. 461
Membrana Pituitaria inflammata qualem Humorem ſecernat? 289. 290
Membranæ compoſitæ, nec non aliæ Corporis partes, quomodo formentur? 30 ad 33. tum 50 ad 53
Menſes quare Viris cum Fœminis non ſint communes? 382. 483
Menſium excretio in Muliere ſana tribus cauſis debetur. 386
Periodorum ratio. 380. 381
Menſtrui Sanguinis Derivatio in Uterina Vaſa, & Excretio unde? & quare fiant? 379. 380
Eruptionis primæ in Puellis cauſa nihil aliud eſt quam Plethora: 382
Menſura Subſtantiæ corporeæ quomodo ſit inſtituenda? 6. 7. 8
Mercurius omnium Liquidorum ponderoſiſſimum eſt. 232
Maxime diviſus & diviſibilis exſtat. *ibid.*
Ejus actio in Liquida noſtra, cum ipſo mota, pendet ab ejus Soliditate. 233.
Hæc actio quomodo augeri poſſit? *ibid.*
Mercurius non agit in Fluida noſtra, niſi in minimis Vaſis, & quare? 233. Ideoque in Sanginem immediate non agit, ſed in Lympham
Quare majori cum effectu operetur in Corpore Obſtructo, quam in alio? 234
Exem-

Exemplum memorabile hanc in rem. *ibid.*
Ejus vis in Corpus noſtrum in qua re conſiſtat? & quo ſtimulo augeatur? 234. 235
Ejus partes lateribus Vaſorum neutiquam adhærent. 235
Murcurius quibus modis fiat Sialogogus? 231 232
Quacunque ratione Corpori noſtro applicatus Salivationem excitat, niſi unitus ſit cum aliqua re quæ diſſolutionem ejus, & ingreſſum in Sanguinem impediat. 232. Hinc ſi ſumatur unitus cum Sulphure, Salivationem haud movet, ſed Alvum ſolummodo. *ibid.*
Corpori extrinſecus affrictus ſæpe Diarrhœam excitat. 324
Ejus in quibuſdam Oculi Morbis. 437
Ejus præparatio Anthelminthica. 456
Mercurii Dulcis Præparatio Corroſiva, ad Callos qui in Vulnerum margine naſcuntur. 321
Præparatio Hydragoga. 320
Præparatio Phlegmagoga. 361
Præparatio Sialogoga. 232. 301. 321
Mercurius Dulcis, nec non *Præcipitatus albus*, *ruber*, *flavus*, & *viridis*, horumque omnium doſes, qualitates, & uſus ad ſcopum Hydragogum. 320. 321. 322
Mercurius Sublimatus Corroſivus quomodo innoxius reddi queat? 198
Qua doſi & quomodo uſurpari poſſit, in Morbis Chronicis, ad Perſpirationem promovendam? 378
Meſenterica Medicamenta qualia ſint? 136
Metal-

Metalla quo pacto Stimulantia & Cauſtica evadant? 144
Eorum particulæ, in figuram acutam redactæ, quare tam acres in noſtro Corpore ſe præbeant? 69. 70
Si diſſolvantur & in Liquidorum formam reducantur, cur tam pertinaces producant effectus? 123. 124
Mineralium Partium diviſibilitas ſumma unde probari poſſit? 123
Minorativa quænam dixere Veteres? 274
Moles corporis quid ſit? 8
Diſtinguenda eſt a Maſſa corporea in menſura corporum quoad Vires. *ibid.*
Momentum Abſolutum quid ſit? 184
Specificum unde deſumatur? *ibid.*
Morbi Inflammatorii quinam maxime in Gangrænam abeant? 371
Morbus in genere in quo conſiſtat? 17
Ejus natura unde pendeat? 375
Mors quid ſit? 17
In genere quomodo inducatur? 475
Motus cujuslibet quantitas undenam oriatur? 95
Motus in noſtris Liquidis quotuplex conſiderari poſſit? 210
Motus Circulatorius, ſive *Projectilis*, quis ſit? 108
Ad eum quænam requirantur conditiones? 210. 211
Ejus Cauſa primaria quænam? 109. 110
Cauſa ſecundaria qualis? 110
Varii ſunt ejus Gradus in noſtris Liquidis? 87
Unde pendeat? 417
Quibus cauſis augeatur? 108. 113
Solus producere poteſt Morbum. 10
Immi-

Imminutus ex triſtitia quomodo Morbum generet? *ibid.*
Qua conditione interdum attenuet? 182
Nimius, cum Obſtructione in minimis Vaſis, evadit cauſa Lentoris in Sanguine. 104. Vid. *Circulatio*, & *Sanguis*.
Motus externus leviſſimus omne mutationum genus in noſtro Corpore producere potis eſt. 119. 129
Solus Corporis *inſuetus* quid valeat excitare? 121. 122
Motus Muſcularis nimis vehemens qua ratione Liquida inſpiſſet? 181
Moderatus quomodo attenuet? *ibid.*
Motus ſolus Spirituum Animalium *mutatus* quid efficere poſſit? 120. 121
Moventia Remedia quænam ſint? 131. 210
Moventium tres Claſſes, atque Medicamenta ſub his contenta. 211. ad 213
Mucus Inteſtinorum, ſi inſpiſſetur, quid efficiat? 387
Mucus Pituitariæ Membranæ qualis ſit? 226
Cur e Naribus, incipiente Gravedine, maxima copia exſtillare ſoleat? 228
Mulier ſuppreſſis *menſibus* laborans antequam curetur, quid inquirendum ſit Medico? 386
Mulieres, pro ratione ſuæ magnitudinis, quare Abdomen magis amplum & expanſibile habeant quam Viri? 384
Cur in illis Sanguinis ſuperflui determinatio fiat ad Uterum? 384. ad 386
Citius perveniunt ad ἀκμὴν incrementi ſui, quam Viri; & quid inde ſequatur? 384
Minori Diaphoreſi gaudent in genere quam Viri. 383

Mulieres quæ laxo & frigido Corporis habitu donantur, ut & illæ quæ vitam otioſam agunt, copioſa habent Menſtrua; ſed Viragines non omnino, aut ſaltem pauca admodum, & quare? 383
Mulieres Hyſtericæ qua ratione, pro momento, ſoffocentur nonnunquam? 448
Undenam in his fiat Abdominis tumor? *ibid.*
Quare in ipſis excitetur ſenſus *globuli* ad Gulam aſcendentis? *ibid.*
Mulſum quid ſit? 268
Mundificantia, ſive *Catharteria*, quænam ſint Remedia? 134
Muſculorum Motus volontarius auget Liquidorum trajectum. 205
Quare optime conducat in Morbis Chronicis? *ibid.*
Muſculus vulneratus quamdiu tantummodo doleat?
Muſculus Orbicularis Uteri, a RUYSCHIO detectus. Quare ejus exiſtentia in dubium revocanda videatur, donec uberiori experientia confirmata ſit? 385. 386
Myrobalani quid ſint? 298. Earum quinque genera, qualitates, & doſes. 298. 299

N

Narcotica Medicamenta qualia ſint? 458
Narcoticorum materies. 472. ad 474
Natura quid vocatum fuerit apud Veteres? 238. 239
Naturæ Stabilitas in quo conſiſtat? 4
Nauſea & *Vomitus* excitantur a mechanicis applicationibus. 338

Nepen-

Nepenthes quid vocetur? 458
HOMERICUM quales habuerit vires? & quid videatur fuiſſe? 459
Chymicorum quid ſit? *ibid.*
Indorum hodiernum. 460.461
Nephritica Remedia quænam ſint? 139
Nervi adhuc *vitalis* ultimum componens quale ſit? 461
Membrana, & Liquidum contentum cujus ſint indolis? 461.462
Cujuſdam major minorve Nuditas quos producat effectus ex applicatione Medicamentorum? 127
Origini ſuæ proximitas quid in eo caſu faciat? *ibid.*
Unius cum aliis communicatio Remediorum effectus variat. 127. 128. Ut & ipſius Tendentia ad has vel ad illas partes. 128
Alicujus Semi-laceratio quid producat? 465.466.
Nervi ſunt duplicis generis. 461
Quinam Doloribus afficiantur. *ibid.*
Quo ſenſu intelligendum ſit Nervos ubicunque adeſſe? 49.50
Undenam oriantur? 49
Nervorum, ut & Liquidi quod ferunt, renuitas ſumma. 46.48.49.
Nervoſum Liquidum Soliditatem habet fere immutabilem. 100. Ideoque non poteſt, Caloris vel Frigoris vi, concreſcere, ac proinde raro ſit a Lentore morboſum. *ibid.*
Nervus ſi abſcindatur, nequaquam dolet. 464
In genere quandonam deſtruatur? *ibid.*
Neurotica. Vid. *Arthritica*.

Norvvegiæ Incolis, frigore ſummo correptis, quid aliquando contingat? 102
Nutrices quænam ſint præſtantiores? 221
Nutritio omnis & Accretio ubinam fiat? & quomodo? 47.63
Nutrix, ex epoto Liquore quodam colorato vel odorato, Lac eodem utcunque colore & odore infectum præbet. 218
Purgante hauſto, qua ratione non purgetur, ſed, ipſius loco, Infans lactens 218. Hiſtoria in hanc rem optime appoſita, quam refert PROSPER MARTIANUS. 219

O

O*Beſi* quare minori Perſpiratione Inſenſibili, at vero majori Sudatione afficiantur, quam alii? 363
Cur magis frigeſcant? 419
Obructio quandonam contingat in parte quadam ſingulari? 153
In minimis Vaſis evadit cauſa Lentoris in Sanguine. 104
Obſtruentia Remedia qualia ſint? 129
Interna quænam dici poſſint? & quomodo tantum agant? 153
Occalleſcentia quomodo fiat in Vaſis noſtri Corporis? 50 ad 53
Oculi Functio quænam? & Morbus quis? 439
Præcipuorum Morborum enumeratio. 436. 437. In eorum cura quare omittendi ſunt Specificorum tituli? ſed quid inquirendum, & unde petenda ſit in genere medela? 337
Odontalgica Remedia qualia ſint? 135.438
Odor ſolus Medicamenti multi Catharſin movet. 260.261

Odor gratiſſimus, ſi nimis vehementes atque diu percipiatur, Dolorem excitat. 464
Oedema, ſive Tumor albus veſicularis, unde fiat? 155
Oeſophagi Sphincter ſpaſmodice contractus, in Hyſtericis, quænam producat ſymptomata? 447. 448
Offa HELMOTIANA quid ſit? 354
Olea quomodo Stimulationem inducere poſſint? 143
Blanda quare conſtipent in Dyſenteria, & laxent Alvum in Affectibus Hypochondriacis? 266
Ex Vegetabilibus expreſſa qualia ſint eligenda ad lubricandam Alvum? 265
Oleoſa ſive *Sulphurea* corpora quænam vocitent Chemici? 25
Oleum in noſtro Corpore facile mutatur in acre. 186
Oleum Plantarum quid ſit? 154
Lini in Rheumatiſmo aſſumptum optime conducit. 191
Oleum Rei eſt ſedes Spiritus Rectoris. 125
Omenti Liquor Oleoſus cujus ſit uſus? 344
Ophthalmica Medicamenta qualia ſint? 135. 437
Opiata ſunt Antidota Spaſmos ſedantia. 478
Opium eſt præcipuum inter Carminantia. 138. 449
Quomodo tunc operetur? 449
Quid præſtet in ſedanda Tuſſi? 439
Qua ratione ſit Cardiacum? 445
Quare Diureticum habeatur? 355
Orvietanum quomodo Magiſtrum ſuum fefellerit? 480. 481
Os quænam madere faciant? 230
Os qua ratione formetur ex Cartilagine? 52

Os. Sinus in eo quomodo excaventur? 53
Oſcillatorii Motus quales ſint? 66
Unde pendeannt? 66. 67
Eorum Æquilibrium quandonam imprimis auferatur?
Oſſa cur ſolidiora ſint in medio, quam ad Apophyſes? 53
In medio quare compactiſſima ſint & duriſſima, ſed tamen tenuiſſima. *ibid.*
De *Oſſium* formatione quinam AUCTORES conſulendi? *ibid.*
Oſſa abundare Vaſculis quomodo probetur? 55. 56
Otalgica Remedia qualia ſint? & quænam Medicamenta huc referenda? 135. 438
Ovi Albumen. *Vitellus*. Vid. *Albumen*. *Vitellus*.
Oxymel optimum eſt ad Pituitam ſolvendam. 292
Oxyſchœnos quid ſit? 473

P

PAllor Corpus occupans quid denotet? 205
Palpitatio Cordis unde? 102. 103
Pancreaticus Succus dotibus ſuis Salivam æmulatur. 242
Illius excretio in ſtatu naturali quomodo ſe habeat? *ibid.*
Paralyſis Partium Renalium curationem vix admittit. 359
Paregorica Medicamenta quænam ſint? 458
Paregoricorum materies qualis? 471
Pediculus habet Vaſa pellucentia. 45
Pedra del Porco, ſive *Lapis Hyſtricis*, undenam ad nos deferatur? 194

Ejus

Ejus varia nomina. 194. 195
Cujus Animalis ſit, & ubi reperiatur? 195 196
Ejus natura & deſcriptio. *ibid.*
Diſtingui debet à *Pila Hyſtricis*, ac proinde non eſt Ægragropilus, ut hæc, ſed Bezoar, contra ſententiam SAMUELIS DALE. 195. 196
Uires quæ huic Lipidi tribuuntur ab Indis, & à variis Auctoribus. 196
Quomodo Lapis iſte uſurpandus ſit? 197
Genuina ejus indoles, ac vis. 197. 198
Peripneumonia Pituitoſa. In ejus curatione à quibus Medicamentis ſit abſtinendum? 137
Perſpirabilis SANCTORIANI, ejuſque Vaſculorum, ſumma tenuitas. 37. 38
Perſpirationis Inſenſibilis indoles. 361
Auctæ quot ſint cauſæ? 376. 377
Pferde Bier, ſive *Cereviſia Equina*, quænam vocetur, & quis eſſe dicatur ipſius uſus? 279
Phlegma quid ſit? 225
Quid vocaverint Veteres? 255
Quotuplici materia conſtet in Inteſtinis? 255. 256
Phlegmagoga Medicamenta quænam ſint? 133. 255. 288
Officinalia quæ 293. ad 300. Quomodo hæc agant? 293
Phlegmagoga In eorum ſolutione cum variis Menſtruis quid contingat? 302. 303
Eorum uſus in variis morbis. 303. ad 307
Quomodo ſint Pituitoſis & Hydropicis adminiſtranda? 204
Methodus iis utendi qualis eſſe debeat? 306. 307

Phlegmagogorum proprie ſic dicendorumq genus duplex. 290
Binæ Claſſes,& materies. 290. ad 301, ſcilicet, (1) *Phlegmagoga* quæ Pituitam diluendo educunt. 291. (2) Quæ Fibras Inteſtinales ſtimulant. 292. ad 301
Phœnigmi quinam ſint? 169
Pilulæ Laxantes ex Smegmate Urinæ. 175
Ex inſpiſſata Bile. *ibid:*
Pilulæ Uterinæ Deterſivæ. 388. 389
Uterinæ Purgantes. 399
Uterinæ Roborantes fibras primorum Viſcerum. 392
Piſces qualem habeant Sanguinem? 111
Cutis eorum quare innumeris Glandolis Oleum ſecernentibus donetur? 155
Pituita quid ſit, & ejus origo quotuplex? 288
Ex Viſcido Victu in quibus generetur? *ibid.*
Ex Liquidis non Pituitoſis quænam ſit, & quot modis oriatur? 288. 289
Tenax & craſſa e Sanguine Immediate non ſecernitur. 289. 290
Quomodo reddatur ad florem apta? 240
Pituita Vitrea apud Veteres qualis dicta fuerit? 225
Plantæ triplex Liquidum conglutinans effundunt. 154
Plethora in Virgine undenam oriatur, & accumuletur? 282
Quæ ſingulis menſibus Viris contingit, ut & quandoque Mulieribus quibus *menſtrua* deficiunt, qua ratione diſſipetur? 383
Plethora quibus Medicamentis inducatur? 386. ad 303

Polypi, aliæque Obſtructiones undenam ſæpe fiant? 96
Polypodii Quercini vires. 301. 328
Polypus in Vaſis majoribus, Corde, & ventriculis Cerebri, oritur a Lentore Sanguinis. 98
In genere qualis ſit? *ibid.*
Albus in orificio primo Lymphaticorum qui fiat? 99
In Cerebro Strangulatorum quomodo formetur? 98. 99
In Corde quando contingat? 103
Poma Aurea (ſive *Lycoperſica*) comedunt Itali & Hiſpani. 473
Pondus Specificum corporum. 9. *&c.*
Poroſitas corporum duplex. 8
Poroſitatis & *Denſitatis* differentia quænam? 11
Poroſum corpus quadnam vocetur, & qualis ſit ejus menſura? 6. 7.
Porotica, ſive *Callum producentia*, quænam ſint Remedia? 156. 157
Principia corporum ſunt immutabilia. 3. 4
Terna totum Corpus noſtrum conſtituentia, juxta HIPPOCRATEM, qualia ſint? 20
Proportio Subſtantiæ Corporeæ undenam habeatur? 9
Pruritus ſive *Titillatio* unde fiat? 164. 464
Omnis eſt Inflammationis ſpecies. 166
Quibus Remediis excitetur? 165
Duos habet effectus. 168
Ptarmica. Vid. *Sternutatoria*.
Puerperæ alvo adſtricta laborantes Eccopriticis purgandæ ſunt. 286. 287
Pulmones duplicem habent functionem. 440

Pulmones Preſſione ſua particulas Liquidorum nimis auctas & hærentes comminuunt. 89

Pulmonica. Vid. *Thoracica*.

Puncta contactus in Vaſis qua ratione increſcant? 60

Purgantia per Alvum quænam ſub ſe contineant Medicamenta? 133

Eorum diviſio in quinque genera. 255. ad 257

Eorum operatio qua ratione diverſa & multiplex obſervetur? 259. ad 263

Quædam agunt ſolummodo irritatione Fibrarum Inteſtinalium; alia vero tantummodo poſt ingreſſum in Vaſa Sanguifera. 259

Quædam per totum Corpus videntur ſeſe diſpergere; quædam autem non ita univerſaliter. 260

Purgantia omnia ſunt per ſe Vomitoria; & quibus conditionibus talia fiant? 260. 336

Fortiora, ut & *Vomitoria*; qua ratione applicata Spaſmos excretorios producere valeant? 343. 344

Operantur quandoque vel ab Odore, vel à Conſpectu tantum. 260. 261

Exempla ad utrumque. 261

Purgantia agunt interdum ſola applicatione externa. 262. & nonnunquam propter ſolum impedimentum, vel imminutionem, Perſpirationis. *ibid.*

Purgantia quomodo evadant Sudorifera? 371

Non eſſe Venena, contra HELMONTIUM, probatur. 307. 330. 331

Electiva nulla dantur.

Vi-

Vires eorum undenam falſo deducantur ibid
Pars eorum quæ operatus cujus ſit indolis 125. 126. 263
Quænam in Calidis Regionibus, & quænam in Frigidioribus ſint uſurpanda? 270. 271
Purgatio per Alvum quid ſit? 239
Ut recte ſuccedat, ſi aliquid obſtet, quid faciendum in variis caſibus? 254
Iis qui per duos tres-ve dies jejunaverunt quare non præſcribenda? ibid.
Purgatio, ut & *Vomitus*, ab Animi Pathematibus ſolis in quibuſnam Hominibus, & unde fiant? 260. Excitantur nonnunquam ab Externo Motu ſolo. 262
Purgationis effectus in Ægris jamjam morituris cur non habeatur? 253
Facilitas in genere major minor-ve unde pendeat? 250
Pus quid ſit? 426
Quandonam, & quomodo fiat? ibid.
Quamdiu blandum exiſtit, optimum eſt balſamum. 426. 427
Si diutius ſtagnet, quas mutationes ſubeat? 427
Non debet eſſe nimis craſſum, ut Vulnus conſolidetur. 160
Omne Inflammationis eſt effectus. 243
In inteſtinis occurrens unde prevenire poſſit, & cur aliquando tanta copia dejiciatur? 244
Putrefacientia ſive *Septica* Remedia quænam ſint? 129. 130. 244
Qualem mutationem Carni in Corpore vivo inducant? 172

Putrefacientia calide applicata, majori cum effectu operari ſolent. 173
Putrefactio Liquidorum quandonam, & unde accidat? 62. 93. 131
In noſtro Sanguine unde, & quomodo fiat, ac promoveatur? 92. 93

Q

Qualitates corporum juxta GALENI ſententiam. 115
Quantitas Subſtantiæ Impenetrabilis veræ in certo loco contentæ undenam cognoſci poſſit? 7. ad 10
Quies Humoribus ſuperinducta Lentorem creat. 102

R

Arefacientia quandonam indicentur? 415
Refrigerantia. Vid. *Frigefacientia*.
Repercutientia Medicamenta quænam & qualis eorum actio? 134. 424
Repercutientium tres Claſſes, atque Remedia ſub iis contenta. 424. 425
Reſina quid ſit? 154
Reſolventia. 134. Vid. *Attenuantia*.
Reſpiratio eſt neceſſaria ad expulſionem Fæcum Alvinarum. 253
Ejus motus actus quomodo ad Sanguinem diluendum conferat? 204. 205
In quibus morbis hoc reſpectu proſit? *ibid.*
Rhamni Cathartici doſis, & uſus. 318
Robur atque *Debilitas* unde, & quomodo fiant in Homine? 33. 34
Robur Corporis noſtri in quo conſiſtat? 183

Robuſtiſſimi Homines quinam obſerventur eſſe? 443
Rubedo quibus cauſis inducatur? 166. 167
Corporis noſtri unde pendeat? 305
Rubefacientia Medicamenta quænam, & unde ſic dicta ſint? 129. 165
Rubefacientium Claſſes ac materies. 166. ad 168

S

SAaccharum quid ſit, & qualis ejus uſus cum in Expectoratione, tum ad ſcopum Eccoproticum. 237. 281
Viſcoſitate ſua lubricat. 267
Sal Marinus quibus modis fieri poſſit vel Eccoproticus, vel Diureticus, vel Diaphoreticus? 204
Qua lege proſit, aut noceat? 107. 108
Ejus in Sanguine uſus.
Sales quomodo acres fiant in noſtro Corpore. 186. Cur intra breve tempus mutentur in nobis, & acredinem ſuam deponant? 201. 202
Sales Acrimoniam inducentes. 188. 189
Alcalini dantur triplices, & quinam? 200
Ammoniaci ex quibus conſtent? 177. 353
Attenuantes ſive Reſolventes. 105. 177
Coagulantes. 208
Diuretici. 353. ad 356
Ecbolici. 397
Eccoprotici. 282. ad 284
Eſſentiales quinam dicantur? 189. 282. 283
Fixi Artificiales Vegetabilium, hi vero duplicis generis. 189. 283. 284
Fixi Compoſiti quales? 353. 354
Fixi Nativi Vegetabilium duplices. 282

Sales Foſſiles Nativi. 284
Salina Corpora quænam appellitent Chemici? 25
Salivatio non curat Luem Veneream, ſed ſubſequitur quia curari incipit morbus. 230
Saltationis motus Abortum arceſſere valet. 395
Quomodo Mulier quædam, conſilio HIPPOCRATIS, hoc utens Remedio abortierit? 395. 396. An HIPPOCRATES ipſe ſit AUCTOR Libri *de Natura Pueri*, ubi iſtud legitur? 395. Cujus ſit potius ille Liber? *ibid.*
Sanguificatio quibus ſubſidiis promoveatur? 387. 393
Sanguinis Seri dotes quænam ſint? 81. 82
Rubra pars cujus ſit indolis? *ibid.*
Sphærulæ ſeparatæ Rubedinem amittunt. 82. Ubinam fiat hæc ſeparatio, cujus ſit uſus, & quibus Medicamentis procurari poſſit? 83
Rubedo, ut & Pallor unde pendeant? 305
Particulis in Vaſis Pulmonalibus quid contingat? *ibid.*
Sanguinis Proprietates ſunt duplices; ſcilicet, Generalis. 84. 85. & Speciales. 86. 87
Fluorem cauſa conſervans an ſit aliquid ipſi proprium? & quid revera ſit? 83 74
Fluiditas atque Motus minor adeſt in Vaſis majoribus. 83. Quamdiu Fluor hic in Venis permaneat? 100
Nimia Fluiditas unde pendeat, & qua ratione Sanguini conciliari poſſit? 105 106

Sanguinis Pondus ad Aquam ſalſam quale ſe habeat? 107
Levitas, hujus Acquæ reſpectu, ſi daretur, undenam oriri poſſet? *ibid.*
Gravitas, in Scorbuto lento, unde augeatur? *ibid.*
Aptitudo ad Coagulum ſuſcipiendum eſt proprietas ipſi naturalis. 104
Sanguinis Elaſticitas compenſatur ab Atmoſphæræ Corpus ambientis pondere. 111
Exitus e Corde debetur ipſius Cordis actioni, non vero motui partium inteſtino. 110
Circulatio in genere tripliciter accelleratur, ac etiam triplizi modo retardatur. 112
Velocitatem quænam augeant, 112. 113.
Hæc nimis aucta quid efficiat? 203
Sanguinis Particulæ ex Circulationes nimis aucta quomodo acres fiant? 93
Particulæ quó pacto incraſſentur? 182
Circulationes retardantes cauſæ quænam ſint? 112. 113
Motus Circulatorius lenis & æquabilis quid producant? 202
Motus minor ſolito quid præſtet, & in quibus præſertim? 202. 203
Refluxus verſus Cor a Venis inferioribus, quomodo per Ambulatorium Motum promoveatur? 395
Subtiliſatio, & e Vaſis ſuis eruptio unde fiat? 90
Sanguis quid ſit? 80
Conſtat partibus heterogeneis. *ibid.*
Sanguis percipitur idem in Animalibus omni-

nibus. 81. 82
Sanguis tribus partibus in genere conſtat 81. 82
Partium ejus ſubdiviſio qualis ſit? *ibid.*
Aqua, maxima ex parte, ipſum conſtituit. 85. 86. Ejus Aquæ qualitates. 81.
Pars hæc Aquoſa a quibus cauſis mutationem patiatur? 86
Sanguis ſponte ſua concreſcit, ſimul ac quieſſit? 153
In Hominibus ſanis Lentorem facile inducit; ſed in Ægrotis plurimis contra. 104. 105
Concretio ejus qua cauſa promoveatur? 105
Craſſo Sanguine quinam donentur. *ibid.*
Ejus particulæ ſi fiant ſolito Craſſiores, quid contingat? 89
Craſſities, vel Tenuitas in ipſo unde pendeant? 325
In quibus hominibus exiſtat Craſſus, vel Tenuis? 325. 326
Sanguis ſtagnando qualis fiat? 92. 93
Quomodo & à quibus cauſis inſpiſſetur, Lentoremque contrahat? 100. ad 105
Poſtquam Venæ-Sectione eductus eſt, ex Homine ſano, ſi quiſcere ſinatur aliquandiu, quid ipſi contingat? 82
Si Aeri frigidiſſimo exponatur, quid eveniat? 101
Quare vi ſuæ Elaſticitatis ſeſe ex pandere nequeat ad Motum Projectilea producendum? 111. 112
Sanguis quando ſolvi dicatur? 358
Quandonam dilutus, ut & ſolutus vocetur? 362

Ni-

Nimium tenuis quomodo iterum compingi & inſpiſſari poſſit? 183. 184
Ab Aqua diluitur ſola. 353
Eum Solventia duplicia ſunt. 353 ad 355
Quandonam quaſi aſſetur, oriaturque Cauſus 181. 182
Sanguis ex Inteſtinis poſt Purgantia fortiora, vel in Dyſenteria, fluens unde proveniat? 244. 245
Quomodo ex Hepate per Inteſtina effluere poſſit? *ibid.*
Qua ratione ex Liene queat effluere? 245
Quo pacto & quandonam ex Pancreate poſſit excerni? *ibid.*
Grumefactus e Stomacho profluens quid denotet? 245
Sanitas in quo conſiſtat? 17
Sapo quid? & *Saponacea* qualia ſint? 267 409. Quotuplicia, & quænam ex his præcipua? *ibid.*
Sapo optimum eſt Emmenagogum. 389
STARKANUS quid ſit? 354. 355
Saponum Naturalium ſex ſpecies, & Artificialium duæ. 267. 268, *Sapones* varii ſub his contenti. 268. 409
Sapor gratiſſimus, ſi diutius vehementiuſque percipiatur, Dolorem creat. 464
Sarcotica quænam ſint? 156. Vid. *Chirurgica Specifica.*
Scirrhus. Vid. *Skirrhus*.
Scorpio, ſupra Vulnus quod inflixit recentiſſime, contritus proprium Venenum elicit. 423
Secretio quid ſit? 73
Ad eam quæ ſint neceſſaria? *ibid.*
Quomodo pereat? 89
Semen ut conficiatur, quotuplex requiratur
Liqui-

Liquidum? 222
Septica calide applicata majori cum effectu operantur. 173. Vid. *Putreſacientia*.
Serum Lactis quibus Hominibus præcipue proſit? 213
Qua ratione vel Lubricans, vel Diaphoreticum, vel Diureticum fieri queat? 273
Serum Sanguinis quid ſit? 314
Eſt duplex. *ibid.*
Inteſtinale quale ſit, & quotuplici modo in Inteſtina derivetur? *ibid.*
Serum Sanguinis quare *inſulæ* ſupernatet? 107
Seri Sanguinis indoles. 81. 82
Diameter. 27
Gravitas cum ad Aquam ſalſam, tum ad ipſum Sanguinem qualis ſit? 107. Vid. *Lympha*, & *Sanguis*.
Sialogoga Medicamenta quænam ſint? 132 228
Sialogogorum duplex genus. 132
Claſſes tres. 230 ad 232
Siſtentia qualia ſint? 131. 132. 213
Quænam ſtimulum Nervorum ſpecifice deſtruant? 214
Skirrhus unde fiat? 156
Oritur ex nimio calore, æque ac Frigore 93.
Smegma Inteſtinorum quid præſtet? 252
Ejus defectus qualem noxam inducat? *ibid.*
Soldanella Maritima minor quid ſit? ejuſque proprietates, & doſis. 318
Solida noſtra minima quare non poſſint per ſe ſive ſingulatim contrahi? 146
Solida corpora quare motum ſuum diutius ſervent, quam alia? 94. 65

Solida Præternaturalia in Inteſtinis contenta quænam ſint? 246. 247
Solidi proportio & vis ad Fluidum contentum qua ratione increſcat, vel minuatur? 61. Quid ſit hæc vis? *ibid.*
Soliditas in genere quid ſit? 94
Solidorum noſtrorum duplex genus. 29.
Ultima Stamina quo ſenſu ſint mere Nervoſa? 49. 50. 58. 59
Inter ſe connexio. 16
Simul & Fluidorum continuatio & communicatio in noſtro Corpore. 16. 17
Reſiſtentia æquabilis quænam ſit? 17
Motus dupliciter augetur in nobis. 179
Minimorum Vis in Liquida contenta unde pendeat? 62. Vid. *Vaſa*.
Solidum corpus quid ſit? 4. 13
Perfectum quid, & quotuplex, qualiſque ipſius menſura? 5. 6
Solium, ſive *Lumbricus Latus*, quid ſit? 454
Solventia ſive *Dolorem Cientia* quænam ſint? 129. 165
Eorum Claſſes, & Materies. 165. ad 172
Quædam Obſervationes circa ipſorum operationem. 172. 173. Vid. *Dolor*,
Somnifera, ſive *Soporifera*. Vid. *Hypnotica*.
Soni gratiſſimi diuturniores vehementioreſque Dolorem creant. 464
Spaſmi cauſa ubinam hæreat, & qualis ſit ſemper? 468
Spaſmi quomodo contingant in Primis Viis? 447. 448
Si Oeſophagi ſphincterem, vel etiam orificium utrumque Ventriculi occupent, quid inde fiat? *ibid.*
Spaſmorum in Primis Viis cauſæ quales? 449

Sper-

Spermatopœa Medicamenta quænam ſint? & eorum quatuor Claſſes, ac materies. 222 ad 224
Specifica Veterum qualia ſint, & quomodo operentur? 224
Sphacelus unde fiat? 156
Spirituoſa Ardentia, reſpectu Acidorum, Demulcentia ſunt. 200
Spiritus quid ſit apud Chemicos? 25
Spiritus Animales ingenti copia ad locum Dolentem ruunt, & quid inde fiat? 449
Spiritus Fermentati Acidi, ſi ſint concentrati, ſunt acerrimi, & Humores cito coagulant. 189. 207
Acidi ſimplices ſive Diluti (ut Acetum ſimplex) Sanguinem diluunt. 104. 207 367
Spiritus Fermentati Ardentes noſtros Humores coagulant; hinc valde noxii ſunt in Humorum tenacitate nimia. 207. 208. eundem effectum etiam producunt *Spiritus Acidi* e Foſſilibus igne violento educti. 208. 209
Spiritus Rector in unoquoque Medicamento quid præſtet? & quæ ſit ejus tenuitas juxta COSMOPOLITAM? 125. 126
Spiritus Vini, ſimiliumque Liquorum, abuſus cur ita Corpori noxius? 148
Rectificatus, ſive Alcohol, in Venas injectus Sanguinem coagulat. 104
Spiritus Vitæ Aureus RULANDI quid ſit? 295
Spirituum Animalium origo unde? 443. 444
His producendis apta materies proxime accedit ad Albumen Ovi. 443. Quænam Alimenta hance matereim ſuppeditent? 444
Spirituum Animalium Motus mutatus quid ſolus

ſolus efficere poſſit? 120. 121. Hujus Motus perturbatio excitari poteſt in nobis a particulis inviſibilibus Corpori noſtro applicatis. 122
Splanchnica quænam ſint, & qualia huc pertineant Medicamenta? 137
Splanchnicorum Effectus quis? 220
Splenica quæ ſint? 139
Stagnatio Liquidi in Vaſis, Tumorque ſubſequens, a quibus cauſis oriatur? 400 401
Stercora Animalium Eccoprotica qualia ſint, & quænam ex his optima? 278
Sales nitroſos continent. *ibid.*
Succorum inde expreſſorum uſus in quibus Morbis laudetur? 278. 279
Quid de iſtiuſmodi Remediorum Uſu ſentiant ETTMULLERUS, JUNCKERUS, ac LUDOVICI? 279. 280
Stercus in Inteſtinis unde conſtituatur? 240
Sternutatio qua ratione peragatur, & quis ejus Effectus? 227
Ejus uſus in quibus Morbis conferat. 227. 228
Si nimis perſeveret, quænam inferat mala? 228
Quomodo a diverſis Medicamentis minor major-ve reddatur? *ibid.*
Sternutatoria, ſive *Ptarmica*, Remedia qualia ſint, & quænam eorum Claſſes, ac materies? 132. 227. 228
Stimulantia Medicamenta quænam ſint? 141
Conditiones in his omnibus requiſitæ. 142. 143
Claſſes atque materies eorum quæ *Stimulationem* pariunt. 143. 144
Stimulantia qua ratione Moventia ſint? 211

Stimulantia in quibus Morbis uſurpari ſoleant? 211.112
Stomachica quænam, & quotuplicia? 137
Medicamenta ad utrumque genus eorum pertinentia, *ibid.*
Effectus eorum quis? 220
Stomachica Remedia quænam, & qualia ſint? 136.438
Stramonii, ſive *Daturæ*, Semen aſſumptum quid præſtet? 472.473
Styptica quæ ſint? 134
Succi Vegetabilium immaturi Humores noſtros coagulant. 207
Suctiones quomodo Rubedinem inducant? 167
Sudor quomodo, & quandonam Corpori ſuboriatur? 361
Quid ſemper indicet? *ibid.*
Qualitates ejus ac Mutationes variæ. *ibid.*
Partes diverſæ ex quibus conſtare ſolet. 362.363
Salem ejus Urinoſo Sali ſimilem eſſe probat Experimentum TACHENII. 363
Quinque modis promovetur. 362
Cauſæ ejus variæ ac prorſus oppoſitæ, nec non Effectus varii & oppoſiti dantur. 376
Quomodo ab Animi Pathematibus excitetur? 362
Ex Chylo crudo cur, & quandonam prorumpere ſoleat in iis qui debilia habent Viſcera? 362.363
Ex Sanguine Cocto in quibus potiſſimum occurrat? 363
Ex Sanguine nimium diſſoluto, Vaſiſque contritis qualis evadat? *ibid.*
Morboſus eſt aliquando, iſque varius admodum

modum exiſtit. 363.464
Sudor in Phthiſicis, atque Puerperis qualis appareat? 363
In Peſte laborantibus maxime fœtet. 364
Sudor variis elicitur applicationibus. 371 372
Eum eliciendi variæ dantur Neceſſitates, nec non Opportunitates. 372.373
In Variolis qua ratione, & quo tempore ſit movendus? 373.374.376
Anglicus quibuſnam Sudoriferis curetur. 374
Sudoris Fiſtulæ excretoriæ quænam ſint. 360
Materies unde derivetur? *ibid*,
Uſus & indoles quales? 360.361
Sudorifera Medicamenta quænam ſint? 134 360
Eorum Claſſes quatuor, atque Remedia ſub his contenta. 364 ad 368
Horum omnium Uſus qua ratione variandus? 362. tum 374 ad 376
Sudorifera Laxantia interna, & externa quænam? & quis utrorumque uſus? 364.365
Ad profligandam Peſtem cur conducant? 365
Sudorifera Sanguinem Diluentia & Diſſolventia quænam, & qualia ſint? 366 367
Tertiæ Claſſis quænam? 367
Liquores ad exteriorem Corporis Habitum determinantia quænam ſint? 367 368
Specifica ſic dicta qualia ſint, & quomodo agant? 368.369
Sudorifera in Morbis Pectoris ac aliis Acutis quomo-

quomodo, & qualia adminiſtranda? 373.374
Sudorifera in Morbis ex Alcali? 373
In Morbis ex Alcido? *ibid.*
Sudorifera fieri poſſunt omnia fere Medicamenta. 371. Iſtud probatur exemplo Purgantium. *ibid.*
Sudoriferis adduntur Purgantia in Morbis Chronicis. 371
Sudoriferorum Formulæ in variis caſibus. 367.372.375
Sudoriferorum maxima Vis in quo conſiſtat? 370
Vis Deobſtruens qualis ſit? *ibid.*
Vires variæ in noſtra Liquida & Vaſa, 370.371
Sudoriferorum Emiſſariorum ſpaſmus nnde noſcatur? 365
Suppuranda quænam ſint? 431
Quid obſervandum ſit reſpectu materiæ Suppurandæ? *ibid.*
Suppurantia Medicamenta quænam, & qualia? 133.426.426
Abſolute & in ſe conſiderata an dentur? 429
Suppurantium tres Claſſes, atque materies. 427 ad 429
Formulæ quomodo variari debeant? 429
Exempla pro formulis in diverſis caſibus. 429 ad 431
Suppuratio ut fiat quænam requirantur conditiones? 426
Quandonam indicetur, & quando ſit vitanda? 427
Sirupus LUTHERI quid ſit? 279

T

TAbaci Succus, Decoctum, vel Infuſio, Capiti extrinſecus applicata, Vomitum pruducunt. 336.342.343
Tartarus quid ſit? 283
Quomodo in Inteſtinis operetur; *ibid.*
Lactea nunquam ſubit. *ibid.*
Difficulter admodum in Aqua diſſolvitur. *ibid.*
Θεῖον (τὸ) apud Veteres quid fuerit? 94. 117
Tenax ex qua re conſtet? 408
Quibus Medicamentis dividatur, ſolvatur, & abluatur? 408.409
Tenſio, ſive Diſtractio nimia Nervoſa, quas ob cauſas Dolorem inducat? 164
Theriaca quid vocetur? 475
Theriaca ANDROMACHI quomodo ſiſtat vim Medicamenti Purgatricem? 331
Qua lege Sudorem moveat? 368
Contra venena valet. 331.475.480
Thoracica, ſive *Pulmonica*, Medicamenta quænam? 137.440.441
Varia in diverſis uſurpanda Morbis qualia dentur? 440 ad 442
Specifica vix ulla ſunt proprie ſic dicenda. 440. Sic dicta quomodo agant? *ibid.* Quandonam hæc pro *Thoracicis* tantummodo ſint habenda? *ibid.*
Thoracicum verum quale ſit? 441
Titillatio, ſive *Pruritus*, quid ſit? 164
Unde fiat? 464
Qua ratione differat a *Pruritu*, quoad cauſam? *ibid.*

Topica

Vapor ex Salibus Alcalinis Urinoſis (ut ex Sale Ammoniaco) Utero exceptus, potentiſſimum ſed periculoſiſſimum eſt Abortivum. 397.398.
Vas in genere quid vocetur? 29
Ultimum & Simpliciſſimum in noſtro Corpore quale ſit? 22.30.32
Magnum lædi nequit, quin Minima plurima diffringantur. 147
Vaſa. Quid proprie complecti poſſimus ſub nomine Vaſorum? 40
Quot ſint Genera & Series decreſcentes Vaſorum Liquida deferentium in noſtro Corpore? 40.41.48.49
Horum determinatio ubinam conſiſtat? 32.57
Vaſa qua ratione ſenſim occalleſcant? 50 ad 52
Nondum Cartilaginea facta indeterminatam habent dimenſionem. 246
Ex Arteriis dupliciter oriuntur. 89
Vaſa Abſorbentia quænam ſint, & quid præſtent? 54.401
Lateralia quomodo exſiccentur, coaleſcantque? & quales Morbi exinde originem ducant? 90.91
Vaſa Minima quomodo ex Vaſis majoribus cognitis indagari queant? 34
Cur illa adeſſe debeant in nobis? & quale ſit eorum munus? 47.48
Nerveum Liquidum devehentia qualia ſint? 41.46.49
Vaſculorum præſentia in omni puncto Corporis quomodo probetur? 55.56
Vaſorum noſtri Corporis in genere *tres* dantur ſpecies. 40
Vaſorum elongatio quid efficiat? 61

Va-

Vaſorum Excretoriorum præcipuorum enumeratio. 16.17
Majorum vis undenam oriatur? 62
Majorum latera ex Minoribus conflata eſſe Vaſculis quænam probent Experimenta? 56.57
Omnium ultima latera ſunt Nervoſa. 57 58
Vegetabilium partium diviſibilitas ſumma quomodo probetur? 124.125
Velocitas unde pendeat. 112
Venæ quid ſint? & *Venoſum* Vas quale? 40 41
Venarum compreſſio quotuplici ratione, & quibus auxiliis fiat? 212
Venena quænam ſint? 476
Celerrima quæ dicantur? *ibid.*
Lenta quænam? *ibid.*
In genere tripliciter agunt, ac etiam triplicia dantur. 140.477
Quomodo in noſtra Solida & Fluida operentur? 477
Ubinam, & qua ratione coagulum liquidis noſtris ſuperinducant? 476
Venena quo pacto Vaſa noſtra deſtruant? *ibid.*
Quid producant in Inteſtinis, & quomodo? 449
Summa, ut & *Vomitoria* violenta, cur ſpaſmos generent? 344
Simplicia quotuplicia dentur? 477
De Venenis eorumque *Antidotis* quinam AUCTORES inprimis legendi ſint? 481 482
Venenum quid ſit? 475
Veneris Scrobs Hydragogum eſt valde laudatum. 322

Venti & *Ventilabra* qua ratione Corpus noſtrum frigefaciant? 416
Venularum Abſorbentium munus quale ſit? 54
Vermes in quibus locis noſtri Corporis nidulentur, ac repant? 450
Quid ſint? unde & quomodo generentur in iis locis? 450. 451
Ubicunque fere in Humano Corpore deprehenſi ſunt, imo & in imis Oſſium cavitatibus. 451
Singularis aliquot AUCTORUM de generatione Vermium ſententia. 451. 452
Vermes quomodo ab Oleis immediate ipſis applicatis interimantur? 453. 454
In noſtro Corpore ſemel enecti, brevi putreſcunt, atque ſpecie Muci exeunt. 457
AUCTORES de *Vermibus* conſulendi. 455. 456
Vermes Aſcarides quinam dicantur, ubi generari & congregari ſoleant, & qualis eorum figura? 452. 454. 455
Quibus ſint familiares, & quodnam habeatur ſignum pathognomonicum eorum præſentem dinotans? 455
Necantur Clyſmate ex Oleo diu retento. 456
Vermes Lati, eorumque forma. 452. 454
Eorum longitudo, numerus, & ſignum pathognomonicum de iiſdem latentibus. 454
Vermes Teretes quinam vocentur, & ubi gignantur? 452. 453
Quibus ſint familiares? 452
Eorum in pueris præſentiæ Diagnoſis, nec non Prognoſis. 453. 454
Vermium ſpecies, in Inteſtinis & Ventriculo

quot, & quales vulgo dentur? 452
Veſicatoria quæ, & qualia ſint? 129. 168. ad 170
Quænam fiant Hydragoga? 308. Vid. *Epiſpaſtica*.
Veſiculæ quibus Medicamentis in Epidermide excitentur? 168. 169. Quandonam ejuſmodi Remedia adhibenda ſint? 170
Vina Moſellana & Rhenana in quibus Morbis optima? 199
Vinum qua ratione ſit Diluens? 204
Vinum Medicatum Uterinum. 392
Viraginibus quare non omnino, aut ſaltem parce admodum, fluant Menſtrua? 383
Vires corporum in genere quomodo inveniantur? 7
Ex pondere corporum pendent. 9. 10
Vires noſtri Corporis quænam ſint, & quotuplices? 442
Vires Expultrices in Inteſtinis qua lege varientur, & unde pendeant? 250
Earum ſtimuli quid præſtent? *ibid.*
Virgines. Quid in ipſis, Chloroſi laborantibus, præſtet Chalybeatorum uſus? 391
Vid. *Chalybs*. *Emmenagoga*. *Menſtrua*. *Mulieres*. *Plethora*, & *Uterina*.
Virginibus undenam prima Menſium Eruptio contingat? 382
Vis Animalis movendi Muſculos unde pendeat? 443
Vis Attractrix ſingulis Materiæ Partibus ineſſe videtur. 176
Vis Chylopœa. Vid. *Chylificatio*.
Vis Contractilis Solidorum unde pendeat? 417
Vis Hæmatopœa. Vid. *Sanguificatio*.
Viſcidi

Viſcidi effectus, cum in Vas cui inhæret, tum reſpectu Vaſorum Lateralium. 78. 79
Viſcidum quid ſit? 76.
Lateribus Vaſorum dupliciter adhæret 7 711
Quomodo tollat æquilibrium Oſcillatorii Motus? *ibi*75
Vita Corporis unde pendeat? 18.411
Vitellus Ovi cum pauxillo Bilis admixtus optimum eſt Detergens. 4 & 10
Ulcera Phagedænica quænam dicantur, quomodo curanda? 404
Unguenta quid ſint? 459
Ungues undenam oriantur?
Vomitoria Medicamenta quænam ſint? 133 337
Eorum quinque Claſſes, ac materies. 337 ad 342
Mercurialia, & Antimonialia. 341.342
Vehementiora in Nervorum originem agere probabile eſt. 343
Ex Infuſionibus Acrium parata ſi Venis injiciantur, quid contingat? 336.337 342
Si Clyſmatis forma recipiantur, quid fiat? 337
Vomitoria quotuplicem materiam educant? 344. 345
Nulla ſunt Medicamenta, quæ in Hepar certius agant. 345
Eorum Uſus in variis Morbis. 344.ad 348
In quibus Morbis periculoſa? 346
Cautelæ adhibendæ in ipſorum uſu. 346 347
Hypercatharſin omnium facillime inducunt. 347

De uſu & abuſu *Vomitoriorum* quinam AUCTORES imprimis conſulendi ſint? 348. 349
Vomitus omnis unde oriatur juxta quoſdam Neotericos? 333
Vomitus à Spaſmo Ventriculi Sympathetico in quibus Morbis, & unde fiat? 334
Quare Morbos fere omnes Abdominis concomitetur? *ibid.*
Vomitus fit interdum ex re nauſeoſa duntaxat viſa vel audita. 121
Statim ſubſequitur, ſi aliquod Venenum initium Paris Intercoſtalis Nervorum attigerit; & quid inde liceat augurari? 336
Quare excitetur ex applicationibus mechanicis Fauces irritantibus? 338
Vomitus cauſa proxima & immediata. 332
Vomitus tres dantur ſpecies. 332. ad 335.
Prima unde fiat; & ut contingat quid requiratur? 332. Agnita fuit à Veteribus, licet à nonnullis hodie negetur. 332. 333. Hanc dari quid probet? 333. Quibus mediis excitari poſſit? *ibid.* & 334. *Secunda* ſpecies undenam oriatur, & quomodo fiat? 334. Quid in hac ſpecie contingere ſoleat in Viſceribus Abdominalibus, nec non ipſis Inteſtinis, ut & Partibus ſuperioribus? 334. 335. Quare *primam*, nimis continuatam, plerumque ſubſequatur? 335. *Tertia* unde, & qua ratione contingat? *ibid.* Cauſæ communes *trium* Specierum quænam ſint? 336
Urina ex quibus partibus conſtet? 351
Quas mutationes patiatur à Diureticis Specificis, quoad colorem, odorem, & ſaporem. 356. 357

Urina copioſior redditur, dum quis pectore tenus Balneo inditus eſt. 352
Hominis curſu magno ac diuturno defatigati, qualis inſpicienti Medico appareat? 109
Scorbuto lento laborantis quare ſit graviſſima? 107
Urina quomodo purgare valeat? 275
Urinæ Excretio unde fiat? 349. 350
Excretæ variatio undenam oriatur? 74
Interceptæ quot dentur diverſæ Species, atque Cauſæ. 358. 359
Urinæ magno Frigori expoſitæ quid contingat? 102
Urinariarum Viarum ſiccitas, Liquidique defectus unde? 359
Urticæ, Microſcopio examinatæ, Jacula bifida exhibent. 167
Quibus in caſibus prodeſſe valeant? *ibid.*
Uterina Medicamenta quænam dicantur, & qualia huc pertineant? 134. 379
Quibuſnam hoc nomen dederint Medici, & quare? 390. Vid. *Emmenagoga*.
Uterinæ Plantæ præſtantiores quæ ſint? 394. 395
Uterinorum Vaſorum reſiſtentia dupliciter minuitur. 394
Quibus Remediis laxentur hæc Vaſa? 394. 395
Uterus. In eum Sanguis influit ex pluribus locis, quam in ullam Muliebris Corporis partem. 384. 385
In eo minima datur reſiſtentia. 384
Nulla Corporis eſt pars, quæ Muſculis paucioribus circumpoſitis donetur. 385
De *Muſculi Uterini* (à RUYSCHIO detecti) exiſtentia an jure dubitandum

ſit?

ſit? 385. 386
Uterus. In toto Uterino tractu Venæ deſtituuntur Valvulis. 385
Uterinum Sanguinem vi Cordis premi quid probet? 279. 380
Vulnera. Quare in iis labia fiant retorrida? 147
Corpori inflicta cur hiare ſoleant? 65. 66
Vulnerare quid ſit? 143
Vulnus qua ratione optime curetur abſque Cicatrice? 158
Quandonam hoc modo curari poſſit? 161

W

WILLISII Experimentum de operatione Vomitoriorum in Venas injectorum. 342

Finis Indicis Rerum & Verborum.

IN-

INDEX AUCTORUM
IN HOC OPERE
CITATORUM.

A

ACOSTA. (Chriſtophorus) pag. 460. 473
ÆGINETA. (Paulus) 114
ALBERTI. (Michael) 348
ALDROVANDUS. (Ulyſſes) 355
ANDROMACUS *Senior*. 478. 480
ANDRY. (Nicolaus) 452. 455
ANGUILLARA. (Aloyſius) 473
ARDOYNIS. (Santes DE) 481
ARISTOTELES. 4. 7
AUBERIUS. (Antonius) 406

B

BARCHUSEN. (Joannes-Conradus) 459
BARTHOLINUS. (Thomas) 229. 261. 286. 455
BAUHINUS. (Gaſparus) 473
BELLINI. (Laurentius) 54
BELLONIUS. (Petrus) 474
BIANCHI. (Joannes-Baptiſta) 241
BOERHAAVE. (Hermannus) 2. 13. 20. 21. 29. 40. 41. 50. 125. 126. 303. 348. 354. 355. 366. 385. 405. 423. 481.
BONETUS. (Theophilus) 256
BONTIUS. (Jacobus) 197. 302
BORELLUS. (Petrus) 470
BORRICHIUS. (Olaus) 264
BOULDUC. (*Dominus*) 295. 298. 300. 340. 341.

BOY-

BOYLE. [Robertus] 124. 126. 127. 257. 261. 423. 434

C

CÆSALPINUS. [Andreas] 396
CARDANUS. [Hieronymus] 261
CARTESIUS. [Renatus] 4. 7
CELSUS. [Aurelius Cornelius] 13
CHEYNE. [Gregorius] 287
CHIRAC. [Petrus] 333
CIACONIUS. [Alphonſus] 406
CLUSIUS. [Carolus] 300. 460
COSMOPOLITA, *ſive* SENDIVOGIUS. 126

D

DALF. [Samuel] 196. 341. 423
DEMOCRITUS. 2
DIOSCORIUS. [Pedacius] 473
DOLLINS. 230
DONATUS. [Marcellus] 261
DURETUS. [Ludovicus] 327
DUVERNEY. (Joſephus) 54. 333

E

ERASTUS. [Thomas] 261
ERNESTUS. [Joannes] 106
ETTMULLERUS. (Michael) 279. 480
EUCLIDES. 35. 62

F

FALLOPPIUS. (Gabriel) 261
FERNELIUS. [Joannes] 311
FORESTUS. (Petrus) 247. 322. 456
FRACASTORIUS. (Hieronymus) 480
FRAGOSIUS. [Joannes] 197

FRIEND. (Joannes) 103.104.445
FULLER. (Tomas) 294.357.455

G

GALENUS. (Claudius) 114.115. 116.117. 438.439.452.473
GLAUBERUS. (Joannes-Rudolphus) 306
GLISSONIUS. (Franciſcus) 42.531.308
GUICCIARDINUS. (Franciſcus) 406

H

HARTMANNUS. (Joannes) 106
HARVEUS. (Guillelmus) 443
HAVERS. (Clopton) 53
HEISTERUS. (Laurentius) 230
HELMONTIUS. (Joannes-Bapt.) 307.330. 354.368.478
HELVETIUS. (Adrianus) 341.348
HEMSTERHUYS. (Siboldus) 42
HERNANDEZ. (Franciſcus) 474
HEURNIUS (Joannes) 348
HILDANUS. (Guillelmus FABRICIUS) 456
HIPPOCRATES. 20. 21. 54. 182.218 238.244 262.300. 327. 367. 369. 370. 395. 396. 414. 421.452.469
HOFFMANNUS. (Gaſparus) 439
----- (Fridericus) *pater.* 196.423.479
----- (Fridericus) *filius* 348
HOMERUS. 458.459
HORTO. (Garcias AB) 460.472.473
HUYGENS. (Chriſtianus) 9

I

JUNCKER. (Joannes) 279.341.348.

KÆMP-

K

KÆMPFER. (Engelbertus.) 369.423.460.
473
KERCKRING. (Theodorus) 53
KIRCHER. (Athanaſius) 423

L

LANGIUS. (Joannes) 460
LE CLERC. 53
LE CLERC. (Daniel) 454.455
LEEUVVENHOEK. (Antonius) 37.38.49.58
82.84.88.124
LEMERY. [Nicolaus] 341
LINDELSTOLPE, *ſive* LINDER. (Joannes)
482
LISTER. (Martinus) 320
LOTICHIUS. (Joannes-Petrus) 300
LOVVER. (Richardus 42.217
LUDOVICI. (Daniel) 279.295

M

MALPIGHI. (Marcellus) 38.42.51.53.58.
344.350.443
MARIANA. (Joannes) 406
MARTIANUS. (Proſper) 218
MATTHIOLUS. (Petrus-Andreas) 477.478
MEAD. (Ricardus) 481
MEIBOMIUS. (Joannes-Henricus) 396
MESUE. 480
MOLLENBROCCIUS. (Valentinus-Andreas) 348
MORGAGNI. (Joannes-Baptiſta) 230

NEN-

N

NENTER. (Georgius-Philippus) 348
NEVVTON. (Iſaacus) 79. 233
NICOLAUS *Myrepſus*. 480
NUCK. (Antonius) 42. 229

O

OLDOINUS. 406
ORIBASIUS. 114

P

PARACELSUS. (Aureolus-Philippus-Theophraſtus. 106. 321. 330. 338
PAULLINUS. (Chriſtianus-Franciſcus) 280 455
PECHLINUS. Joannes-Nicolaus) 261
PEYER. (Joannes-Conradus) 243
PISO. (Guillelmus) 341
POLYBUS. 396
POMET. (Petrus) 341
PONZETTUS. (Ferdinandus) 481

R

RAI. (Joannes) 473
RAMAZZINI. (Bernardinus) 287
REDI. (Franciſcus) 423. 455
REIES. (Gaſpar A) 459. 479
RHODIUS. (Johannes) 406
RIDLEY. (Henricus) 42. 436
RULANDUS. (Martinus) 295. 319
RUYSCHIUS. (Fridericus) 39. 56. 350. 385. 451

S

SALA. (Angelus) 257. 295. 348. 459
SALMUTHUS. (Philippus) 192
SANCTORIUS. (Sanctorius.) 54. 269. 376 378. 383
SCHENCKIUS. (Johannes) 455
SCHNEIDER. (Conradus-Victor) 225. 229
SCHRODER. (Johannes) 479

SCRI-

SCRIBONIUS LARGUS. *ibid.*
SENDIVOGIUS, [Michael] *ſive* COSMOPOLITA. 126
SENNERTUS. [Daniel] 389
SEVERINUS. [Marcus-Aurelius] 406
STARCKEY. [Georgius] 354. 355
STENONIS. [Nicolaus] 229
STENTZEL. [Chriſtianus-Godofredus] 482
STROTHER. [Edvvardus] 345. 348
SVVAMMERDAM. [Joannes] 39
SYDENHAM. [Thomas] 286. 318. 320. 348. 366
SYLVIUS [Franciſcus DE LE BOE] 480

T

TACHENIUS. [Otto] 363. 389
TENTZELIUS. [Andreas] 295
TOURNEFORT. [Joſephus PITTON DE) 341
TULPIUS. [Nicolaus] 197. 199. 247. 456

V

VALENTINUS [Michael-Bernardinus] 197
VATER. [Abraham] 229
VIEUSSENS. (Raymundus) 42. 54. 401

VV

WARTHON. (Thomas.) 229. 241. 242
VVEDELIUS. (Georg. VVolfgang) 460
VVEPFER. [Joannes-Jacobus) 474. 482
VVIEL. (Stalpart VANDER) 455
VVILLIS. [Thomas] 338. 342. 348

Z

ZACUTUS *Luſitanus.* 479
ZVVINGER. (Theodorus) 481

Finis Indicis Auctorum.

MAG 742